



Adriana Trigiani

Jesenji oblaci

PRVO POGLAVLJE

Kiša tako neumoljivo pada po ovoj staroj kamenoj kući te se čini kao da stotinu plesača stepa po krovu. Kad je Etta jutros otišla u školu samo je sipila, a sad u dva sata, prava je oluja. S kuhinjskog prozora jedva nazirem planinu Powell koja je još jučer bila svjetlucava zlatna piramida satkana od jesenjeg lišća na izmaku koje samo što nije otpalo. Nadam se da snažan pljusak neće tako brzo saprati boju sa stabala. Cijelu zimu imat ćemo Cracker's Neck Holler obavijen sivilom. Kako ja volim te planine u listopadu, slojeve tamnocrvenih i žutih krinolina koje na svjetlu mijenjaju boju, dozrele jabuke, zrak koji miriše poput opojna dima dok ložim vatru na prostranom ognjištu gospođe Mac. Dok klečim i ubacujem cjepanicu u peć i razmišljam o svojoj svekrvi koja je počinjala ložiti čim bi se prva studen osjetila u zraku. - Volim ja s'oju vatricu - govorila je.

Na ploči iznad sudopera Jack Macovim rukopisom piše: *Sendviči s crvenom paprikom?* Poruka je barem tri mjeseca stara. Nitko ne bi trebao tako dugo čekati omiljeni sendvič, a najmanje od svih moj suprug. Zašto mi je potrebno tako dugo da ispunim posve običan zahtjev? Nekada je on bio na prvom mjestu, onda kad sam sve ostavljala i izmišljala načine da usrećim svog supruga. Pitam se zamjećuje li da ga je život stavio na drugo mjesto. Ako ne primjećuje on, moje pretplate na časopis zacijelo primjećuju. Stigao je *Redbook* na čijoj je naslovnici vrištećim ružičastim slovima pisalo: VRATITE STRAST U VAŠ BRAK! POKAZUJEMO VAM KAKO! Korak # 4 je Pripremite njegovo omiljeno jelo. (Nemojte ni pitati za sijedećih devet koraka.) Zbog toga s jednakom mješavinom osjećaja krivnje i odlučnosti da nešto poboljšam,

pečem paprike u pećnici, okrećući ih dok ne pocrne poput natmurenog neba.

Jutros sam ispekla kruh za sendviče. Izvlačim s duboke prozorske daske lim za pečenje kolača, kvadrate nadignuta tijesta premazujem maslinovim uljem i odlažem ih sa strane. Potom uzimam posudu za pečenje iz pećnice i počinjem guliti paprike. (To je zamoran sjedeći posao.) Moja majka je znala zguliti onu čađavu kožicu u jednom komadu. Tu tehniku još nisam svladala. Živopisno crvena paprika ispod ostaje glatka poput baršunaste podstave stare kutije za nakit. Slažem tanke crvene slojeve na mekani kruh. Smjesa maslinova ulja i svježeg vrućeg kruha miriše opojno i na maslac. Posipam krupnu sol na otvorene sendviče. Izbrušeni kristali bljeskaju na crvenoj paprici.

Velika vijest je da će Etta biti na televiziji. Ona i još dvoje njezinih prijatelja ići će na *Kiddie Kollege*, kviz emisiju WCYB-ja za učenike trećega razreda. Ettu, koja voli čitati, izabrali su za pitanja iz opće kulture. Članovi njezine ekipe su Jane Herd i Billy Skeens. Jane, matematički čarobnjak koja ima okrugle obraze poput monarha, izabrana je zbog svoje velike sposobnosti dijeljenja napamet. Billyja, malog ali silnog dječaka, Meleza, izabrali su zbog hrabrosti. Nedavno je pomogao evakuirati kafić u osnovnoj školi Big Stone Gap kad se zapalio jedan od užarenih stolova. Nitko se nije mogao dosjetiti nagrade koja bi bila dovoljno velika da mu se iskaže počast (dnevni zbor učenika prije početka nastave i medalja činili su se glupim) pa je škola odlučila da će mu omogućiti pojavljivanje u emisiji. Pretpostavljam kako učitelji smatraju da je slava nagrada sama po sebi.

Jack Mac je posudio kombi od crkve Sveto srce jer vozimo ekipu i stoga sam obećala prijevoz našim prijateljima. Televizijski studio je otprilike sat i pol udaljen od Gapa, odmah kad se prođe Kingsport, tamo u Bristolu, u Tennesseeju. Emisija se prikazuje uživo, točno u šest sati

navečer, pa ćemo krenuti odmah nakon škole. Etta je pomno isplanirala što će odjenuti; mornarskoplavu košulju i ružičastu vestu (koju joj je poslao njezin djed Mario iz Italije, onu koju Etta smatra najboljom vestom koju ima, ako ne i naj sretnijom.) Na njoj su crne kožne lakirane cipele marke Maryjane, premda sam joj ukazala na to da na TV-u rijetko kome vidite cipele.

Zadnji put silazim niza stube i zaključavam u prolazu. S jednostavnim pravokutnim prostorijama i mnogo prostora u prizemlju ova stara kuća savršena je za podizanje djece. Naravno, dok je gospođa Mac bila živa, nikada nisam ni sanjala da ću živjeti u njoj. Onih nekoliko godina dok sam se bavila dostavom lijekova za mene je to bilo samo jedno od svratišta. Sjećam se kako sam voljela vozili ovom drndavom blatnjavom cestom i ugledati tu kamenu kuću smještenu na čistini uz planinu, poput slike. Da sam znala da će mi gospođa Mac jednoga dana postati svekrva, možda bih bila pokušala ostaviti dojam na nju. Ali nisam. Samo sam joj ostavljala lijekove, popila kavu i otišla. Nikada nisam ni pomislila da ću se zaljubiti u njezina sina jedinca. Nikada nisam ni pomišljala da ću se ogledati u ovim umrljanim starinskim zrcalima, ložiti vatru, ili odgajati njezinu unuku u ovim prostorijama. Da ste mi rekli da ću stvoriti dom u tom holeru u ovoj planini, nasmijala bih se. Odrasla sam dolje u gradu. Nitko se još nikada iz Big Stone Gapa nije odselio gore u planine. Baš je taj život čudan.

Ogledam se u zrcalu. Etta me uvijek moli da se jače našminkam. Hoće da budem mlada mama, onakva kakve imaju njezine prijateljice. U ovim krajevima žene mojih godina su bake! Stoga na trenutak zastajem u veži i kopam tražeći ruž po dnu torbice. Moj mladenački izgled doći će iz tube. Pomislili biste da netko tko je cijeli život radio u ljekarni ima jednu od onih elegantnih torbica za držanje šminke. Tamo u Mutual'su imamo ih cijelu policu na

okretanje. Možda je Etta u pravu, trebala bih više pozornosti posvećivati svom izgledu. (Ali prikrivanje podočnjaka nije mi prioritet.) Kažu da se nisam promijenila i da sam ista kao kad sam bila djevojčica. Je li to dobro? Naginjem se prema zamrljanu staklu i promatram izbliza. Osam godina s Jackom MacChesneyem došlo je i prošlo. Čini se da je vrijeme počelo letjeti onoga trenutka kad sam se zaljubila u njega.

Netko lupa na ulaznim vratima. Grmljavina je tako glasna pa nisam ni čula kad je automobil stigao cestom. Doris Bentrup iz cvjećarne žonglira dok se jednom rukom bori s kišobranom na vjetru, a u drugoj drži hrpu bijelih kutija nakićenih girlandama od blijedoljubičastih vrpci. Dva para naočala za čitanje vise joj oko vrata. Kišne kapi prekrivaju prozirnu plastičnu kapu koju ima na glavi.

- Uđi!

- Ne mogu. Imam karavan pun cvijeća. Imala sam pogreb tamo u Poundu. Ubit ću se ak' mi je ta kiša uništila frizuru.

- Dobro izgleda. - Tridesetak centimetara sam viša od Doris pa odozgo gledam na njezine sitne kovrče. Svaka je savršena rozeta plavog ukrasa za torte ispod šatora od prozirne folije.

- Još da ne izgleda. Pretrpjela sam da bih ovako izgledah. Sjedila sam n siib'tu dva sata ispod sušila tamo kod Ethel, zbog vlage. Tako mu je nalakirala kosu da su te kovrče poput najtvrđeg kamenja. Pipni!

- Savršene su govorim Doris ne dotičući joj kosu.

- Etta je spremna za veliku emisiju?

- Jest.

- Nadamo se da će ove godine pobijediti, s obzirom da nitko iz Big Stonea nikada nije pobijedio.

- Nisu li članovi Vrtnog kluba Sviba pobijedili u *Klub kvizu*?

- Jesu. Ali to je bilo jako davno, prije deset godina. I radilo se o odraslima pa smatram da na to ne možeš računati. Čekaj da vidiš od kog'je ovo. Umalo su mi ispali zubi, a ti

znaš da to baš i nije lako jer sam i' dobro zalijepila.

Iz omotnice izvlačim malu bijelu čestitku uokvirenu krhkim ružičastim tratinčicama. Piše: *Uništite i', Etta. I ne zaboravi, kardinal je ptica, simbol države Virginia. Voli te ujak Theodore.*

- Taj Tipton je pravi maher. U ovim krajevima ni'ko ga nikad neće zamijeniti - izjavljuje Doris dok zabacujući glavom stresa kišu s kape. - Katkad dobijemo stranjca koji nas navede da se dignemo na noge i primijetimo ga. Kako je njemu na S.T.-ju?

- Kaže da ima najbolji paradni orkestar u zemlji.

- Samo kad bi barem počeli pobjeđivati u tim igrama s loptom.

Dok se Doris spušta do karavana, otvaram kutiju. U njoj je, svježa i savršena, katica za zapešće bijelih karanfila. Ugniježđena u hladnim laticama tri su mala zlatna slova od staniola: POBIJEDITI. Udišem miris svježeg hladnog cvijeća. Slova me škakljaju po nosu i podsjećaju me na cvijeće koje mi je Theodore svake godine tijekom nogometne sezone kupovao za godišnje okupljanje bivših studenata. Gotovo deset godina Theodore je bio ravnatelj orkestra i razrednik trećeg razreda u srednjoj školi Dolina Powell. Dežurao je na svakom plesu, a ja sam mu uvijek bila pratilja. (Roditeljima je bilo drago što jedan iskusan član spasilačke ekipe dežura na školskim plesovima.) Theodore je uvijek pridavao veliku važnost kad mi je navlačio katicu na zapešće prije igre. Pobjedili ili izgubili, ples je uvijek bio slavlje jer su Theodoreove predstave na poluvremenu bile pravi spektakl. Osim njegova nezaboravnog pozdrava Elizabethi Taylor, prije nego se počela gušiti pilećom kosti, meni je bio najdraži njegov pozdrav Velikom američkom mjuziklu, u čast stvaralaštva Rodgersa i Hammersteina. Svaka mažoretkinja bila je odjevena kao različita glavna glumica, uključujući Mariu iz *Moje pjesme, moji snovi* i Julie Jordan iz

Carousel. Romalinda Miranda, kći Filipinskog Liječnika Koji Je Bio u Ekipi Koja je Spasila Liz Taylor bila je glumica naivka iz *Floiver Drum Song*. Theodore ju je povukao iz *Djevojaka sa stijegom*. Oko toga je ispala cijela drama, zato što su ljudi smatrali da mažoretkinju ne bi trebalo za jednu predstavu izvlačiti niotkuda samo zato što izgleda kao da je u izvornoj glumačkoj postavi. Kad je polemika jenjala, Mirandina obitelj uživala je u slavlju svog azijskog naslijeđa. (Dodatni bodovi za moje stranjce.)

Nježno stavljam kutije navrh svoje torbe za kupovinu, pune stvari koje bi nam mogle zatrebati za pojavljivanje na televiziji. Još jedne dokoljenke. Balzam za usnice. Češalj. Vrpce. Moj život sastoji se od skupljanja stvari za moju obitelj i vraćanja istih na njihovo mjesto. Popisi. Prijevoz. Sačuvaj Bože da nešto nekada zaboravim. Čak i Jack se oslanja na mene za maramice kad kiše i novčiće od četvrt dolara za novine. Katkad se pitam doprinose li čemu ti sitni detalji.

Osnovna škola u Big Stone Gapu kraljevska je zbirka četiri lijepo opremljene bež zgrade od kamena pješčenjaka, izgrađene 1908. godine. U rudarskim gradovima prvo na što odlazi višak novca su škole. Ni Big Stone Gap se nije razlikovao od toga. Tu je barem jedan dodatni teren na kojemu se djeca mogu igrati, veličanstven stari auditorij (s rasvjetom uz rub pozornice) i nanovo obnovljen kafić (od heroja Billyja). Čekam kod ulazne ograde kao što je moja majka čekala tolike godine.

Kad se oglasi zvono i dvostruka zelena vrata uz njihanje otvoriše, djeca se rasuše po mokrom igralištu poput kuglica iz vreće. Etta stoji na vrhu stuba i pogledava duž ograde. Kad me ugleda, preskoči dvije stepenice odjednom i potrča prema meni. Ima problema s držanjem svog crvenog kišobrana s kockastim uzorkom na tom snažnom vjetru.

Kišni ogrtač lamata oko nje. Dajem joj brzinski poljubac i ona uskače u džip.

-Jesi li mi se sjetila ponijeti čarape?

-Jesi li nervozna?

Etta skinu blatom poprskane bijele dokoljenke i navuče čiste. - Jako.

- Ujak Theodore ti je poslao dar.

Etta para kutiju. Njezina svijetlosmeđa kosa visi beživotno. (Drago mi je što će joj Fleeta večeras splesti pletenicu.) Njezine male ruke nalikuju na moje, kao stvorene za posao. Ima očevu lice, ravan nos, jednaku gornju i donju usnicu i oči boje lješnjaka, svijetle i okrugle. Etta ima pjegice, ne znamo otkuda joj. Jack je Etti pred spavanje ispričao priču o pjegicama, još dok je bila veoma mala, u što je ona jako dugo vjerovala: Bog je imao kantu punu pjegica, i kad je završio s pravljenjem male djece ne nebu, on ih poreda neposredno prije rođenja i pošprica ih pjegicama za sreću. Što više pjegica imaš, to si sretniji. Nadajmo se da će pjegice djelovati večeras. Etta vadi i podiže kiticu. - Ne bih je trebala nositi ako je nema i Jane.

- Ne brini. Poslao je jednu za Jane i cvijet za zapučak za Billyja.

- Baš kao na vjenčanju - reče Etta. Ali ja se nikada neću udat' za Billyja Skeensa. Ni za živu glavu. Prenizak je.

- Vjerojatno će narasti — odgovaram svojoj kćeri, zvučeći kao da sam nečija tuđa ozlovoljena majka. - I ne kaže se udat'. Kaže li se?

Pokraj nas se začu nečije trubljenje. - Tatice! - povika Etta, riješena problema lošega poznavanja gramatike. Kombi iz crkve Sveto srce dojuri na parkiralište. Moj suprug se osmjehuje i maše nam. Etta izlazi iz džipa i trči do kombija na kojemu je Jack otvorio vrata. Pokazuje mu svoju kiticu kojoj se on divi. Gledam ih kroz prozor dok se smiju. Doimaju se kao stara crnobijela fotografija, srebrna na

mjestima na kojima se emulzija ogulila.

Jack sigurno osjeća kako piljim kroz kišu i daje mi znak da im se priključim. Otvarajući ih, gura vrata na kombiju, a ja uskačem i penjem se na sjedalo iza njega.

- Kako si proveo dan? - pitam.

- Dobro.

- Tatice, poljubi mamu. - Jack me ljubi u obraz. - Zašto pogrešno pišu riječ 'college' u *Kiddie Kollege*?

- Ne znam. - Jack mi iskaza poštovanje.

- Možda zato što se slaže sa slovom 'K' u riječi 'Kiddie'-odvraćam joj.

- To je glup razlog. Ako si dovoljno pametan da se pojaviš u emisiji *Kiddie Kollege*, onda si dovoljno pametan i da znaš kako se riječ *college* piše početnim slovom 'C'.

Jack me promatra u retrovizoru. Oko njegovih očiju boje lješnjaka pojavljuju se bore dok se osmjehuje. Smiješan mu je taj Ettin ton sveznalice. Ja mislim da je njezino glasno razmišljanje samo nervoza pred natjecanje. Ili je možda samopouzdanje. Nisam sigurna.

Moja obitelj razveseli se kad im rekoh da sam ponijela sendviče od crvene paprike. Dok prilazim do džipa po rashlađivač, Jack mi izlazi pomoći. Lijepo mi izgleda, svježe okupan nakon rudnika. Što je stariji, izgleda sve bolje. (Muškarc i imaju sreće po tom pitanju, ali po drugim pitanjima, bolje me ne vucite za jezik.) Njegova kosa, koja se prorijedila u kasnim tridesetima i doimala kao da će ispasti, ostala je. Sad je posve sijeda, ali uz one njegove oči boje lješnjaka doima se otmjeno. Izgubio je na težini, odlučan da ne postane Debeli četrdesetogodišnjak. Gladim svoju kosu koja se uskovrčala na kiši.

- Imam ga - reče Jack kad podiže rashlađivač iznad moje glave.

- U čemu je problem? - pitam ga.

- Sve je u redu.

- Vidim da nešto nije kako treba.
 - Ave. Sve je u redu.
 - Siguran si?
 - Ne mogu sad razgovarati o tome. Poslije ću ti reći.
 - Reci mi sad.
 - Ne. Poslije. - Jack me pogleda, a potom kroz prozor pogleda u Ettu. Ona gleda u nas. - Ne želim uzrujati Ettu.
 - Dobro - rekoh nestrpljivo. - Ali meni možeš reći. - Zašto mi ne bi mogao reći u čemu je problem? Od čega me to štiti?
 - Zatvaraju rudnike.
 - Ne!
 - Da - protisnu on ljutito.
 - Žao mi je. - To je sve što mogu reći? Ne grlim ga? Ne tješim ga? Samo tako stojim tu na kiši.
 - I meni. - Jack se okreće prema kombiju.
 - Nemojmo Etti pokvariti večer - govorim dok mi je okrenut leđima. Jack se okrenu prema meni i pogleda me kao da sam stranac. Protrnuh od njegova pogleda. On se isprsi i reče: - Nemojmo.
- Došao je dan od kojega smo strahovali. Moj suprug ostao je bez posla. Ali to nije sve; još gore je to što su Jackov identitet i baština na dubok i osoban način vezani uz ugljen u ovim brdima. MacChesneyevi su od pamtivijeka bili rudari. Moj suprug je ponosan rudar; sindikalist koji se od pumpača uzdizao do šefa izvođača radova na krovu. Neki kažu da je to najteži posao u rudniku. Što će sad učiniti? Kakav posao moj suprug može naći u tim godinama? Nema nikakvo zvanje. Kako ćemo živjeti? Ja u ljekarni radim samo tri dana tjedno. Računamo na njegovu beneficiju. Naravno, imamo kuću, ali treba plaćati njezino održavanje. Da barem nije ove emisije večeras i da ne dolaze svi ti ljudi. Zašto ja od svega moram praviti događaj. Morala sam dogovoriti kombi, nakrcati ga prijateljima, napraviti sendviče. Nisam

mogla dopustiti da ide samo nas troje.

Iva Lou Wade se doveze i parkira na drugoj strani ulice. Njezina predivna plava natapirana kosa zaštićena je jako šiljastom bijelom kišnom kapom na točkice pa se zbog nje doima kao iz srednjeg vijeka. Zapravo, Iva Lou više nalikuje ptici koja je po zakonu određena da bude simbol neke države dok gaca po lokvicama kiše prelazeći preko Avenije Shawnee.

- Ajme. Ova oluja je prava kučka - Iva Lou se okreće Etti. - Čuj, dušo, ti nemoj koristiti riječ 'kučka'. To je riječ kojom se koriste odrasli.

- Hvala što si pojasnila. - Upućujem pogled Ivi Lou.

- Nellie Goodloe neće doći. Ona će emisiju gledati s Metodističkim kružokom švelja u Carry Outu.

- Dolazi li teta Fleeta? - pita Etta.

- Vidjela sam je u ljekarni. Dala mi je zadnji šeširić za kišu. Samo što nije stigla.

Etina učiteljica (a nekada je bila i moja), Grace White, mala, graciozna žena koja ima blizu sedamdeset godina, drži kišobran nad Jane i Billyem. Odjevena je za televiziju u svoju najbolju nedjeljnu opravu. Jack izlazi i pomaže im popeti se u kombi.

Jane, dobile smo kitice cvijeća - ciči Etta. - Billy, ti si dobio karanfil.

Dobro - reče Billy, ne baš oduševljeno.

Stari sivi Cadillac Fleete Mullin s jednim ulupljenim blatobranom zaustavi se odmah do džipa. Ona se iz njega brzo izvuče, odbacujući opušak cigarete. Fleeta je niska i urasta se; pušenje joj je uništilo kosti. Pokušavam je nagovoriti da uzima kalcij. Uvjerena sam da ima osteoporozu. Ali svejedno je okretna. Fleeta uskoči u kombi nakon što joj Iva Lou otvori vrata, a potom se provuče do srednjeg sjedala odmah do gospođe White šireći miris duhana i kolonjske Windsong za sobom. - Na blagajni je bio

dugačak red i ljudi su bili mrzovoljni. Pearl Grimes će morati još nekoga unajmiti da joj pomaže u ljekarni - izjavi pogledavajući preko svojih zamagljenih naočala za čitanje. Sliježem ramenima. Nisam šefica, nisam to već deset godina. Ali što se Fleete tiče, vuk dlaku mijenja ali ćud nikako.

- Nema problema. Točno smo prema predviđenom rasporedu - obeća gospođa White.

- Pearl je napravila kuglice s maslacem od kikirikija. - Fleeta mi pruža limenku. - Djeca me mole da im dam, ali ja im kažem: 'Nakon predstave. Dobro? Nećemo da vam se pobjednički odgovori lijepe za nepca.

Dok djeca brbljaju, Fleeta proviruje između mene i Jacka. - Čula sam. Gotovo je s Westmorelandom.

- Nemoj o tome, Fleets. Zbog djece - reče joj Jack potihom.

- Dobro. Dobro. Znaš da mi je palo na pamet da se ukrcam na aftobus za Pittsburg i da sama odem do odgovorni ljudi u toj tvrtki i kažem im da se gone u vražju mater. Nakon svega što smo za nji' učinili. Šezdeset godina zarade na leđima naši ljudi, a sad će se oni tek tako spakirati i otići. - Fleeta gundā i vraća se natrag na svoje sjedalo.

Dok vozeći se izlazimo iz naših planina i zalazimo u brežuljke Istočnog Tennesseeja, Billy nas zabavlja govoreći abecednim redom glavne gradove svih pedeset američkih država. Jane naglas dijeli razlomke. Etta se stišće sa mnom na mom sjedalu i gleda u oca.

- Jestel' svi vi ljuti?

- Ne - odgovaramo joj Jack i ja uglas, gledajući ispred sebe.

- U čemu je onda problem?

- Sve je u redu. - govori joj Jack dok ona miješa kartice koje je sama kod kuće načinila.

- Tatice, rudnik u Južnoj Virginiji je...

- Rudnik bitumena.

- Točno! — smješka se Etta. — Nadam se da neće od mene zahtijevati da to sričem.

- Ako budu tražili, samo ostani mirna i izgovori to - savjetujem joj.
- A ako ne možeš, ništa zato, mi tebe dušo volimo i bez toga - reče joj njezin otac.
- Želim pobijediti. - Etta zaškilji.
- Etta, znaš li koliko ima ugljena tu u našim planinama?
- Koliko, taticе?
- Dovoljno da ga iskopavamo još sljedećih sedamsto godina.
- Toliko?
- Toliko.
- Ako me to budu pitali, znat ću - reče Etta ponosno.
- Ne vjerujem da će te to pitati - odgovori joj Jack.
- Nikad se ne zna. — Etta ga grli oko vrata i vraća na svoje sjedalo.

Pogledavam Jacka koji je pogled prikovao uz cestu. Kad bih barem mogla nečim ispuniti tišinu koja je zavladała među nama, bilo čime, možda nekakvim vicem. Nekad sam znala što reći svom suprugu, nekad sam ga znala utješiti ili pogoditi u srž problema i secirati ga. Uvijek sam ga mogla odobrovoljiti. Ali nešto nije u redu. Nešto se pomaknulo, a promjena je bila tako profinjena i tako neprimjetna da smo je jedva i zapazili. Sad se natežemo međusobno.

- Jack?
- Reci?
- Ima li u ovim planinama ugljena zbilja za sedam stotina godina?
- Barem toliko - reče mi ne skidajući pogleda s ceste.

Televizijska postaja WCYB je mala četvrtasta smeđa zgrada od cigle koja se ugnijezdila u obronku ispred Bristola, nedaleko od autoceste.

- Je li to to? - pita Etta dok se provlači između nas i pogleda kroz prednje prozorsko staklo.

- To je to - kao da odjekuju Janeine riječi.

Zgrada se zbilja doima osamljeno, smještena tamo uz cestu. Teško je povjerovati da je to središte komunikacije Appalachian Mountainsa. Djeca su očekivala da će WCYB biti neboder kao iz crtića, s prozorima od zrcala i treperećim satelitskim tanjurom koji u nebo odašilje prijeteće zelene valove.

- Eto vidite, nije to tako jezivo - reče Jack Mac ekipi.

- Uopće nije jezivo. Izgleda poput garaže - dodaje Billy razočarano.

- Ne radi se o tome koliko je veliko. Samo ako imaju kamere. Potrebna vam je samo kamera, nekoliko žica i malo struje. To čini televiziju - reče mala Jane i zauze obrambeni stav. (Nadam se da Jane neće zapasti pitanje o modernim kućanskim aparatima. Ako joj to pitanje dođe, onda smo u velikoj gabuli.) Gospođa White uvodi djecu u studio.

Fleeta mora zapaliti. Iva Lou je jako napeta od putovanja pa i ona žica cigaretu. Kiša u Bristolu je prestala, ali još uvijek je mokro, a svježji miris obližnje šume daje vam dojam kao da ste kod kuće.

- Ne znam kako vama koji imate djecu to uspijeva. - Iva Lou pripaljuje cigaretu i hvata se jednom rukom oko struka, dok drugu u kojoj joj je cigareta drži u zraku. Oduvijek mi se sviđalo kako se namješta za pušenje, kao da je cigaretu sigurno pušiti ako je drži malo odmaknutu od sebe.

- Pa čuj, nije bilo baš jednostavno. Zato sam i počela s ovim. - Fleeta drži svoju cigaretu kao nešto najvažnije. - Živci su mi popustili od iz dana u dan istog posla oko djece pa sam posegnula za duhanom, i otad mi je prijatelj. Hvala ti Bože, i samo daj da usjevi i dalje obilato rađaju.

- Naša djeca dobro su pripremljena za emisiju. Tako mi je barem zvučalo - reče Iva Lou optimistično.

- Voljela bi' da dobro napraše Kingsport - reče Fleeta gazeći opušak. - Gledam to svakoga tjedna i pratim nat-

jecanje. Meni je Deset do Dva iz Metcalfa provjerio statističke podatke. Fleeta otpuhuje. (Deset do Dva vlasnik je kladionice iz Jonesvillea. Dobio je ime po tome što neprestano zabacuje glavom, pa mu se vrat ukoči na ramenu na položaju kazaljki deset do punog sata.) - Uložila sam dvadeset dolara kladeći se na našu ekipu, i ne bih htjela izgubiti.

Ako je vanjski izgled WCBY debelo razočaranje, ni unutrašnjost se djece baš nije jako dojmila. Stol za kojim se vrši prijava stari je drveni stol sa stolcem na kotačima, bez naslona. Zgodan plastičan NBC znak pauna razvučen je preko stražnjeg zida. Široki električni kabl visi s njega kao obješen nos (moraju ga osvjetliti). Virim kroz maleni četvrtasti prozor na vratima na kojemu piše STUDIO. Poznati prizor za emisiju *Kiddie Kolege*; staromodna učionica sa šest stolova za natjecatelje smještena je ispred kamere. Prijenosne klupe za publiku padaju u sjenu. Stol domaćina, uz veliki vrtuljak pun malih presavijenih kartica s pitanjima, kupa se obasjan jarkim svjetlom.

Živahna crvenokosa mlada djevojka malena spljoštena nosa dočekuje nas na ulaznim vratima studija. - Ja sam Kim Stallard. Dobrodošli u studio WCYB.

Znamo mi čitati, gospođo. - Billy Skeens pokazuje na znak.

Kako si ti pametan - reče Kim iskreno. - Sigurno ste iz Big Stone Gapa. Biste li željeli pogledati studio?

Bolje učin'te nešto s tom djecom. Vraški su se uzvjeverčili, stisnuti u tom kombiju skoro dva sata - obrati se Fleeta Kim izmislivši novu riječ.

Dobro. Slažem se. Krenite za mnom. - Kim nam daje znak da uđemo u mračan studio. Mala staza vodi do pozornice. Na svakoj strani su oslikani stanovi koji služe kao pozadinski zastor za nove emisije.

- Nije li zanimljivo, djeco? - pita Jack.

- Prava zbrka - zaključiti Etta.
- To su kulise za emisiju - govorim joj tonom kojim je podsjećam da smo gosti u Zemlji TV-a.
- Mi smo ono što se naziva podružnicom. Nalazimo se u višenamjenskom studiju. Je li manji nego što ste ga zamišljali? - pita Kim.
- Mnogo - odgovori joj Jane Herd dok izvija vratom pogledavajući prema krovnim gredama s improviziranim svjetlima.
- Doduše, nije sve na TV-u glamurozno. - Kim se smješka.
- Gledaj, bicikl. - Etta pokaza na bicikl uz kameru.
- Moj je - javi se poznati duboki glas Dana DeBoarda, srdačna pedesetogodišnjeg domaćina zabavnih emisija, najavljiivača vremenske prognoze, osobe koja vodi vijesti koje se daju u šest (on dijeli odgovornosti s Johnnyjem 'Snježnim Danom' Woodom. Ne doima se ni najmanje nervoznim dok provjerava svoje bilješke. Visok je i vitak. Njegova crna kosa uredno je razdijeljena i zalizana preko glave. U *Bristol Head Courieru* jednom je proglašen 'Burt Raynoldsom Istočnog Tennesseeja'. Sličnost doista postoji, kao i kratki zalisci iz *Smokeya i bandita*.
- U stvarnom životu doimate se mršavije — reče Fleeta odmjerivši ga.
- Kao i vi - odvrati gospodin DeBoard. (Vjerujem da se nasluša toga.)
- Drago mi je što sam vas upoznala. - Iva Lou ispruži ruku i istom laganom kretnjom izbaci bok.
- A vi ste sigurno bivša Miss Virginije? - Dan pogledom guta Iva Lou kao da umire od gladi i pomno motri policu sa svježim pitama u kafiću Stringer's.
- Nisam, samo obična stara Miss Iva Lou. - Ona još pribranije prijeđe pogledom preko Dan DeBoarda.
- Udata je - progundā Fleeta.
- Nismo li svi mi u braku? - namignu Dan.

Naša djeca sjatiše se po pozornici. - Dobro je pustiti djecu da budu opuštena na snimanju. Tad bude bolja emisija - govori nam Kim dok provjerava popis na papiru koji drži na podmetaču. Djeca se ugledaše na televizijskom monitoru na podu ispred sebe. - Gle! Mi smo na TV-u! - zavrišta Jane. Etta i Billy stišću se na sjedalu uz Jane i mašu svojim odrazima na monitoru.

Potom stigoše neprijatelji. Osnovnu školu Kingsport predstavljaju trojica ozbiljnih dječaka s jednakom kratko ošišanom jež frizurom i crtom na malim tamnomodrim hlačama. Njima odgovarajuće zelene karirane jakne tako su krute da se dobiva dojam kao da ih je netko na njima izgllačao.

- Oslobodi Bože - prošapta Jack Mac.
- Izgledaju kao trojke - izjavi Fleeta.

Gospođa White nadgleda natjecanje, a potom okupi našu ekipu. Skupina se razdvoji. Jane se smjesti na sjedalo i uredno sklopi ruke na stol. Etta zagladi kosu i namjesti pločicu s imenom tako da gleda pravo u kameru. Billy sjede za stol i skinu svoj stručak cvijeća iz zapučka. Djevojke slijede njegov primjer te i one čine isto sa svojim kiticama na zapešću. Djeca s planine shvaćaju. Ovo je zaozbiljno. Ako žele pobijediti, nema cvijeća, nema bijesnih glista.

Dok svira tematska pjesma (inačica abecedne pjesme), Dan DeBoard otpija gutljaj kave i polako se vrti na visokom stolcu. Gricka rub plastične šalice dok pogledom pretražuje po klupama ne bi li ugledao Ivu Lou. Kad je ugleda, osmehnu se i dvaput namignu (naočigled očijukajući). Potom ustade i ležerno se petom svojih sjajnih kićenih crvenkastosmeđih cipela nasloni na krom prečku stolca. Jako je miran, kao da glumi kod kuće u dnevnoj sobi. Tako čvrsto uzimam Jacka za ruku da bih mogla stiskom zgnječiti limenku coca cole.

- Poželimo dobrodošlicu izazivačkoj ekipi iz Big Stone

Gapa, iz Virginije. - Fleeta, Iva Lou i ja plješćemo. Fleeta zazviždi, potihlo i otegnuto, kao da doziva kravu. On nastavlja: - Ovo je kapetanica momčadi, Etta MacChesney.

Etta, reci mi nešto o svojoj obitelji.

- Moj tata je rudar, a mama prodaje tablete.

- Kakve tablete?

- Ovisi. A što vas boli?

Domaćin suspregnu smijeh. - Vidim da si revna čitateljica.

- Jesam, gospodine.

- Što trenutno čitaš?

- *Drevnu umjetnost kineskog čitanja s lica*. Dala mi ju je moja teta Lou. Ona radi u knjižnici. - Etta pokazuje na

Ivu Lou koja se ispravlja i blista kao da je ona pred kamerom.

- Jako zanimljivo. A što je zapravo Umjetnost kineskog čitanja s lica?

- Dakle. Radi se o tome koliko vam vaše lice može reći o tome kakva ste osoba i što vam nosi budućnost.

- Mali hokus pokus, ha? - Dan gleda u kameru i izvija obrvom.

- Pa ne baš tako. Recimo vi. Vaša gornja usnica je tanka, a donja usnica je debela.

- Znači li to nešto? - Dan trlja bradu.

- Škrti ste.

- Netko je razgovarao s mojom suprugom - mrtvo- hladno reče Dan.

- Oprostite - reče Etta, shvaćajući da je možda rekla nešto nepristojno.

- Propala bih u zemlju od srama - šapćem Ivi Lou.

Dan se obrati našoj ekipi i reče im da kao izazivači oni kreću prvi. Pita Ettu da kaže broj.

- Pet, zbog mogega mačka Shoo koji ima pet godina - reče Etta.

- Ako imaš dvije košare breskvi, u jednoj košari tristo

pedeset šest breskvi, a u drugoj dvjesto devedeset osam, koliko breskvi ukupno imaš?

Etta zaškilji i pokuša zbrajati napamet. Male plave očne zjenice Jane Herd okreću se na glavi i klikaju poput znamenki na stroju za zbrajanje. Jane se počinje tresti. Zna odgovor. Ettin izraz čiste panike i očaja govori mi da ona ne zna.

- Petsto pedeset četiri? — reče Etta slabašnim glasom.

- Žao mi je. Točan odgovor je šesto pedeset četiri. Prijeđimo na ekipu iz Kingsporta.

Ettini su se obrazi napuhali kao da bi mogla zaplakati. Jane je jako razočarana i glava joj pade na stol poput spuštene zdjele hladnog pire krumpira. Prvaci pogledaše vidjeti što to tako lupi. Etta povuče Jane za šiju podižući joj tako glavu sa stola. Hvala Bogu nema krvi pa Dan sljedeće pitanje uputi suparničkoj skupini.

Dečki iz Kingsporta uzimaju sljedeća tri pitanja i na svako odgovaraju točno, uključujući i ono o glavnom gradu Vermonta. - Pogledajte onog dječaka, Skeensa. Nije mu dobro - šapće Fleeta. - Ne trepće. - Nešto *nije* uredu s Billyjem. Smrznuo se, zagledao u daljinu, a oči mu okrugle i pogled prazan poput crnih maslina bez koštice. Naša momčad potpuno je izbezumljena. Jane je opsjednuta monitorom. Vrti glavom i proučava svoje lice iz svih kutova. Jako se znoji pod vrućim svjetlima pa joj ukosnica klizi s razdjeljka. Etta opsesivno vrti trećim gumbom na vesti, kao da okreće gumb na radiju. Doima se kao da će svake sekunde otpasti.

Do poluvremena uspjeli smo zaraditi nula bodova, a dečki iz Kingsporta skucali su petnaest. - Gru-zno, gruzno - mrmlja Fleeta i izlazi van pripaliti jednu. Korača predvorjem naizmjenično otpuhujući i češkajući se po glavi olovkom koju je našla zataknutu u podignutoj kosi. Gospođa White vrijeme stanke provodi pokušavajući otopiti Billyja.

Kad počne drugi krug, nadamo se čudu.

Kad voda otječe iz cijevi, otječe li u smjeru kazaljke na satu ili u obrnutom smjeru? - pita Dan Billyja. Billyjevo čelo namrštilo se i vidi se jedna duboka bora.

- O, za ime Boga - reče Fleeta dovoljno glasno da se svi u studiju okrenuše i pogledaše u nju. Dan spusti bradu i zavrti glavom, potičući Billyja na odgovor. Billy napokon otvori usta i reče samo 'uhhh', ne oblikujući riječi. Njegove usne ostadoše visjeti poput nezakopčana džepa. Potom se to njegovo 'uhhh' pretvori u neobično mrmljanje. - Što se to događa s tim dječakom? - prošapta Fleeta.

Dan gleda kamermana koji sliježe ramenima. Jane se okrenu članu svoje ekipe. - Jesem ti, bubni, Billy. Reci nešto! - On ništa ne odgovori pa se ona okrenu prema njemu i prodrmus ga. - Pogađaj! Probaj pogoditi, Billeeee! - Billy se skljojka sa sjedala poput skliske tjestenine. Jane skoči pokušavajući ga dovući natrag na sjedalo, ali umjesto toga on se zakači za nju i izvuče je s njezina sjedišta. Janein stol prevrnu se navrh Billyjeva. Zveket i lupa odjeknuše poput četverostrukog sudara. Dok Jane pokušava osloboditi Billyja, noga joj se zakači za metalno podnožje stola i ona se ponovno prevrnu preko njega. Dečki iz Kingsporta sad stoje, zbunjeni okršajem. Dan trči preko pozornice i podiže Jane s hrpe, a njoj se suknya zadignu poput izvrnuta kišobrana. Ona naglim pokretom povuče suknju, a potom otkaći Billyja i pomože mu vratiti se natrag na njegovo sjedalo. Etta sjedi zamrznuta osmjeha, jezivo, njezina gornja i donja usna tvore zid straha (takvo što vidjela sam samo kad smo gledali Mr. Sardonicusa u filmu *Milijun dolara*). Pogledavam gospođu White koja tapka maramicom brišući čelo. Kako smo uzbuđeni kad se oglasi zvono da je igra završena.

Kao kapetanica momčadi Etta mora preuzeti utješnu nagradu: sanduk Pepsi za sljedeću školsku priredbu, i ček na deset dolara.

- Etta, što će tvoj razred učiniti s čekom?

- Pa, da smo osvojili dvadeset pet dolara, kupili bismo komplet Nancy Drewsa. Budući da imamo samo deset, vjerojatno ćemo nabaviti samo *Weekly Reader* časopis ili nešto slično. Ali Pepsi je sasvim u redu.

- Dakle, zaželimo vam svima sreću - reče Dan i namignu u kameru. Zasniva tematska glazba. - Mahnimo na pozdrav iz *Kiddie Kollegea* Vidimo se sljedeći tjedan! - reče naš domaćin, istim onim profesionalnim tonom kojim se koristi kad odjavljuje vijesti u šest sati ili u reklami za Autosvijet Morgana Legga. Na Ettinu glavu stavlja kartonsku magareću kapu, budući da je ona predstavica gubitnika, a s tom tradicijom započelo se još kad je *Kidie Kollege* prvi put išao u eter. Golema magareća kapa je tako velika da Etti pada preko očiju. Sad kad je napetost prestala, Billy je živnuo. On iskoči pred Dana i djecu i njegovo lice pojavi se ispred kamere, glasno izvikujući pozdrave svojim rođacima; svakoga Skeensa i Sizemorea u Cumberland Gapu pozdravio je ponaosob. On i Jane tako jako mlataraju rukama da se doima kao da peru automobil. Trojica automata iz Kingsporta stoje ispred vrtuljka s pitanjima (kojega bih da se mene pita trebalo baciti na lomaču i zapaliti) i mašu poput filmskih zvijezda. Svi osjećamo olakšanje kad kameraman, povlačeći prstom preko vrata, daje znak da se ta noćna mora zaustavi (barem on zna kako se osjećamo).

- Bili ste sjajni, djeco! - kažem im energično.

- Zbilja smo jedno izgubili - reče Jane, osvrćući se po terenu.

- Ne znam zbrajati napamet - doda Etta tužno.

- Gospođo Mac, imate li one kuglice s maslacem od kikirikija?

- upita Billy. Konačno, dijete kojemu ljubav prema slatkišima može odagnati obamrlost i tugu zbog poraza. Dobro da znamo put iz studija. Živahna Kim je nestala. Čak i televizijski producent iz Bristola u Tennesseeju zna kad treba nestati nakon odvratnog neuspjeha.

Premda smo izgubili napetosti je nestalo pa je vožnja kući

mного zabavnija u povratku. Plave brežuljke Tennesseeja zamjenjuju naše poznate crne planine dok se vrludajući probijamo kroz mrak u našem velikom zelenom kombiju kojemu je sa strane oslikano Sveto srce Isusovo. Mnogo dobra nam je donio taj religiozni štit. A što s medaljonom Svetoga Ante kojega je otac Schmidt dao Etti za sreću? Je li ga zaboravio blagosloviti? Gdje je bio Sveti Ante, zaštitnik izgubljenih stvari, kad je moja kći zaboravila zbrajati?

Djeca su okupljena oko Fleete u stražnjem dijelu kombija dok im ona priča priču o duhovima. Etta je već posve zaboravila na *Kiddie Kollege* i sretna sam zbog toga. U svakom slučaju, priprema za tu glupu emisiju bila je težak zadatak. Nema više bubanja za pitanja zakačena na tom jadnom vrtuljku. Nema više kartica. Nema više gledanja emisije svakoga tjedna i vođenja bilješki. Ettin trenutak slave iste večeri je došao i prošao. Djeca jedu sendviče s paprikom i polako žvaču. Fleeta se smijulji poput vještice. Povremeni farovi u prolazu bacaju na nju čudne sjene zbog kojih se doima još jezivije. Gospođa White je premotala svoj kišni ogrtač i od njega uredno složila četvrtast jastuk pa spava pokraj prozora. Iva Lou mrmlja uz pjesmu Janie Fricke, koja potiho svira na radiju. Naginjem se naprijed i masiram suprugu vrat dok vozi.

- Ne moraš - reče.
- Hoću. Želim to - kažem mu.
- Zbilja. Dobro sam.

Povlačim ruku sa suprugova vrata i vraćam je u krilo. Gledam van kroz prozor. Bojim se da bih mogla zaplakati. On položi ruku na moju. Ovaj put je ja izvlačim.

- Oprosti - reče on blago.
- Nisam ja kriva - govorim ne gledajući ga. Ali ne vjerujem u to. Mislim da sam za sve kriva, uključujući i prestanak industrije ugljena u Jugoistočnoj Virginiji. Ja sam žena u ovoj obitelji, i od mene se očekuje da omogućim da

sve štima. Ono što čini se ne mogu glasno izgovoriti jest da u tome ne uspijevam.

- Bit će s nama sve u redu - reče Jack, što me još više uzruja. Mrzim kad omalovažava važno, ono *najvažnije!* Bijesna sam na njega, ali jednako tako sam bijesna na sebe. Predvidjela sam ovo. Bezbroy puta sam s njim pokušavala razgovarati, ali on nije želio raspravljati o tome.

Zašto nisam preklinjala Jacka da dade otkaz u rudniku kad su počela redovita otpuštanja, kad su tvrtke koje su se bavile isporukom ugljena počele smanjivati zaposlene i kad su zvižduci vlakova koji su iz ovih brda odvozili ugljen postali sve rjeđi i rjeđi? Želim se okrenuti prema njemu i reći: 'Rekla sam ti da će se to dogoditi!', ali ne mogu. Kombi je pun djece, a tu su još Ettina učiteljica i moje prijateljice. Stoga umjesto da urlam, duboko potiskujem svoj bijes. Okrećem se prema njemu i staloženo mu govorim: - Mogu dodatno raditi u ljekarni.

Jack ne odgovara. Na brzinu me pogleda i potom se ponovno usredotoči na cestu. - Dakle, što kažeš na to? - pitam, shvaćajući da to zvuči više kao optužba nego iskazivanje podrške. Ne odgovara mi. Kad uđosmo u mračnu dolinu počesto baca pogled u retrovizor. Ali iza nas nema ničega. Jedino vozilo na cesti je naše. Hvala Bogu da vrištanje i hihotanje djece ispunjava tišinu.

Cesta koja vodi do naše kuće tako je drndava da se Etta, koja spava sve otkad smo zašli u brda ulazeći u grad, probudi. Prespavala je kad smo njezine prijatelje, članove ekipe, ostavili kod njihovih kuća, kao i naše prijatelje kod svojih automobila parkiranih ispred osnovne škole.

- Moramo popraviti tu cestu - govorim svom suprugu.
- Stavi to na popis.

Jack podiže Ettu i iznosi je iz automobila do kuće dok ja

praznim košaru u kojoj su bili sendviči, uzimam torbu za kupovinu i Ettinu torbu s knjigama. Jack vodi Ettu u njezinu sobu, a ja se upućujem u kuhinju. Kad rukom pritisnuh prekidač za svjetlo, začuh tupi udarac. Mačak Shoo skočio je sa svoje klupe i gleda u mene.

- Zaboravila sam tvoju hranu! - Punim posudu, gladim ga, i ne prestajem mu se ispričavati. Bilo je toliko toga o čemu je danas trebalo razmišljati. Jack uđe u kuhinju i otvori hladnjak.

- Ostalo je makarona sa sirom — govorim mu. Jack izvlači složenac i stavlja ga u pećnicu. - Moramo razgovarati - kažem mu.

- Ne sad, umoran sam. — Jack otvara zatvarač na pivskoj boci i gleda kroz kuhinjski prozor. Ne znam u što gleda. Vani je mrkli mrak i večeras nema mjesečine.

- Trebamo razgovarati o rudnicima. - Nastojim zvučati strpljivo.

- Što želiš da ti kažem?

- Pa, što imaš u planu?

- Što ja imam u planu?

- Da. Što ćeš učiniti?

- Eto, ostat ću bez posla.

- To znam. Jesi li razmišljao o nečemu drugom što bi mogao raditi? Nekom drugom poslu?

- Nisam.

- Jack, možda je vrijeme da nešto smisliš.

- Možda. - Jack sliježe ramenima. Ne sluša me.

- Znam da ti je to teško...

- Nemaš ti pojma.

- Imam.

- Nemaš.

- Imam. Znam da ti je rudarstvo u krvi.

- Ave. Prestani s tim. Zaboravimo na to.

- Zaboravimo? Zašto si ljut na mene? Što sam učinila?

- Misliš da ustajem u ranu zoru, nestajem u planini i deset sati nakon toga izlazim, perem to sa sebe i dolazim doma tebi. Ne govorim ti ni upola toga.

- Tko je za to kriv? Moraš razgovarati sa mnom. Dosta mi je već izvlačenja informacija od tebe. Brinem svaki dan kad odeš iz ove kuće. Posebice u zadnje vrijeme. - Kako su se veće tvrtke povukle, sigurnost je postala sve manje bitna. Uхватила bi me panika svaki put kad bih čula kako neka divlja tvrtka dolazi ponovno otvoriti stare rudnike da bi nabrzaka došla do još malo ugljena. Znala sam da ne poštuju pravila; svi su to tu znali. Gledam svog supruga koji proučava etiketu na pivu. Čujem sebe kako podižem glas. Gleda u mene. Barem sam mu zasad uspjela privući pozornost. - Razboljela sam se od brige. Naravno, nemaš pojma što ja o tome mislim jer me nikada i ne pitaš.

- Možda baš zato što znam što misliš. - Otpija gutljaj.

- Gle, imala sam jako - počela sam reći 'težak dan', ali sam se zaustavila. Gledam svog supruga, povrijeđen je do srži.

- Ave, ne potječeš ti od ugljena. - Jack to reče bez uvijanja. U pravu je. Ja nisam potomak tih ljudi, premda sam tu rođena i odrasla. Ja sam strankinja. Ja na to drukčije gledam. Ne prihvaćam moć velike tvrtke nad zajednicom. Ne vjerujem u čekanje sve dok se i zadnji grumen ugljena ne izvuče iz ovih planina prije nego stvorim plan. Ne oslanjam se ni na koga i ni u čemu. Ako nešto ne mogu sama, onda to neću ni imati.

- Nije pošteno. - To je sve što imam reći?

- Kad me dida prvi put odveo u rudnik, poželio je da ga zamrzim. Ali ja sam s njim ušao u prijenosno vozilo, i od prvog trenutka kad je nestalo dnevne svjetlosti i kad smo se našli u utrobi planine, zavolio sam to. Zavolio sam miris zemlje, onu bijelu prašinu na zidovima gdje se vadio ugljen, i sve te tamo okupljene ljude koji su razmišljali o tome kako pobijediti planinu. Kako je nadmudriti. Kako izvući ugljen a

da nitko ne bude ozlijeđen?

- Jack - zaustih, ali on je okrenut prema pećnici. Pokušava iz nje izvući složenac i ne sluša me.

- Kad s nama razgovaraju kao da smo idioti, kao da kidaju komad po komad mene. Vidio sam tamo jednostavne ljude kako rješavaju složene probleme i nadvladavaju ih. Takav sam radni vijek i ja za sebe želio. - Jack sjeda. Sjedam i ja i pružam prema njemu ruku preko stola.

- To još uvijek možeš imati. Možeš se doškolovati i postati inženjer. Što god hoćeš.

Jack zabaci glavu i nasmija se.

- Imaš li ti uopće pojma za koga si se udala? - Zaljulja se na kuhinjskom stolcu oslanjajući se na stražnje nogare provocirajući me da odgovorim. Zašto muškarci to čine? Zašto se pretvaraju da su strogi kad su povrijeđeni? I zašto sam ja uvijek ljuta kad je on povrijeđen? Odolijevam porivu da ga gurnem sa stolca.

- Očito nemam.

- Dakle vidiš? U nečemu se slažemo. - Jack uzima vilicu i jede.

Odustajem. Odlazim iz kuhinje i zastajem na pola stepenica. Nisam htjela izići iz prostorije, htjela sam ostati i to riješiti. Zašto sam izašla? Zašto uvijek odem kad se situacija zaoštri? Sjedam u mrak i razmišljam.

Ponovno se vratila oluja. Kiša obilato lijeva po kući dok se grmljavina glasno prolama nad nama. Sijevanje probija tamu i poput oštih prstiju preko mene baca nazupčane sjene. Ustajem pridržavajući se za držač stare ograde, silazim jednu stubu i vraćam se u kuhinju. Odlučna sam to večeras srediti. Odlučila sam reći mu kako mu povjeravam da se brine za nas. Ali nešto me sprječava. Penjem se uza stube, i radije odlazim kćeri nego utješiti svog supruga. Imam osjećaj da je to odluka koju ću požaliti, ali svejedno to činim.

- Hej, pa ti bi trebala spavati - govorim Etti. Ona gleda kroz prozor i promatra oluju.

- Probudila me grmljavina. - Etta se uvlači u svoj krevet.
- Zbilja je glasna - kažem svojoj kćeri dok oko nje zašuškavam deku. Nadam se da je bila dovoljno glasna da priguši svađu između mene i njezina oca.
- Drago mi je da me gospodin DeBoard nije pitao imam li brata i sestru. Znaš, on to katkad pita.
- Znam da pita. - Sjedam na krevet. - Joe bi večeras bio jako ponosan na tebe.
- Ne, ne bi. Izgubili smo.
- Dobro. Slažem se. Vjerojatno bi te cijelim putem kući zadirkirivao i nazivao te velikim gubitnikom.

Etta se osmjehuje dok se okreće prema meni i gleda me. - Njemu bi se svidjelo ono kad su se stolovi prevrnuli. - Leži leđima na jastuku. - Joea već tako dugo nema da katkad zaboravim na njega.

U Ettinom životu tri godine su dugačko razdoblje. Meni je to poput otkućaja srca. Joe je imao samo četiri godine kad je umro. Između njega i Ette bila je jako mala razlika u godinama pa su ljudi često mislili da su blizanci, premda nisu mogli biti različiti. Ostala sam u drugom stanju tri mjeseca nakon što sam rodila Ettu. Trebali ste čuti šale koje su zbijali po gradu. - Dušo, sigurno je lijepo ovlažiti poslije te tvoje suše! — rekao mi je jedan od Jackovih pajdaša rudara na nogometnoj utakmici. O da. Dobro su se zabavljali razgovarajući o bivšoj usidjelici koja se pretvorila u stroj za rađanje djece. Pretpostavljam da su mislili kako sam se osladila medom pa poželjela čitavu košnicu za sebe.

Kad se Joe rodio, Jack je bacio pogled na njega i rekao:
i Aj-talijanski geni su se primili! - I to je bila istina. Joe je imao crnu kovrčavu kosu i čokoladne oči. Imao je kraljevski nos mog oca i blago izbačene zube. Brada mu je bila istaknuta i četvrtasta, ali na dnu je imala rupicu, u kojoj kao da bi se mogla stvoriti udubina. Imao je duboku jamicu blizu oka kad se smijao (ne znamo otkuda mu to). Bio je

posve drukčiji od Ette. Joe je bio glasan, zabavan i znao je razljutiti. Jednom je čak srušio božićno drveće. Izludio me. A sad bih učinila sve samo da ga vratim i da me i dalje izluđuje.

- Ne brini. Nikada nećeš zaboraviti svog brata.

- Jesi li sigurna?

- Obećavam ti. Znam.

- Kako znaš?

- Zato što si svog brata voljela. A ljubav nikada ne umire. - Kažem to kćeri otvoreno, onako kako bih joj mogla reći da ponese kišobran kad pada kiša. Kad bih u to barem vjerovala. Isključujem noćnu lampu i palim prigušeno svjetlo.

- Mamice, ostani dok ne zaspem.

Liježem s kćeri i obavijam ruke oko nje. Topla je i sigurna. Nadam se da netko tamo negdje drži mog sina. Molila sam se mojoj majci da ga nađe i pobrine se za njega. Moram vjerovati da su mi molitve uslišene, ali svake večeri, čak i kad ih izgovorim, nisam baš posve sigurna.

DRUGO POGLAVLJE

Na naslovnici Big Stone Gap *Posta* piše POVLAČI SE WESTMORELAND što u gradu izaziva šale koje nema smisla ponavljati. U tjednu nakon objave u časopisu *The Post* izlaze korisni članci u kojima se rudarima pojašnjava sve o njihovim beneficijama, osiguranju i programu za oboljele od antrakoze¹

U *Altnost Fame and No Fortune* na drugoj stranici nalazi se pomno sročeni naslov: DJECA IZ NAŠEG KRAJA ZAUZELA DRUGO MJESTO NA *KIDDIE KOLLEGEU*. Možda ga je urednik Bili Hendrick stavio ispod POMOLITE SE ZA MAXIE BELCHERA i PEBBLE FIG tako da ljudi to mogu sagledati iz određenog kuta. Ne volimo gubiti, pa makar to bilo i na razini osnovnoškolaca. Slika naše ekipe je slatka. Hvala Bogu da su je snimili prije emisije, u sretnije dane. Trebalo je cijeli tjedan da se oslobodimo osjećaja poraza. Etta je već bila zaboravila na gubitak sve dok nije čula nekog starca koji je pokazao na nju prstom u supermarketu Buckles i rekao: - Eno tam' jedne iz dječje ekipe zbog koje smo izgubili u emisiji *Kiddie Kollegel* - Presavijam novine i uredno ih stavljam u košaru punu limenki s hranom, svježih jaja i mlijeka.

Na mene je red da blizankama Tuckett dostavim namirnice. Edna i Ledna su negdje u osamdesetima i baš ne izlaze previše. Ostavljam im košaru iza mrežastih vrata. Kad sam se vratila natrag do džipa čujem škripu njihovih ulaznih vrata što mi daje do znanja da su košaru uzele. Sve te godine te dvije sestre pravile su pite i kolače za sve obitelji u gradu:

¹ antrakoza - bolest rudara; taloženje ugljene prašine u plućima

od rođenja do smrti i za sve događaje između toga mogli ste računati na blizanke Tuckett i njihove pite od prhkog tijesta. A sad im je teško prihvatiti ono što smatraju 'milostinjom'. Ali nije to milostinja; što se ljudi iz grada tiče, samo je došlo vrijeme da im se uzvrati.

U gradu je življe no obično. Kad iz rudnika stignu loše vijesti ljudi najprije dođu u grad porazgovarati u trgovinama gdje kupuju na dug. Svi, počevši od Zackie Wakina do draguljara Gilleya ponovno preispituju svoje uvjete u trenutku krize. Barney Gilley svojim mušterijama često govori da bez ugljena ne bi bilo dijamanata te da bi bez rudara on ostao bez posla, tako da je sretan što može smanjiti kamatu na zajam.

Moja šefica, Pearl Grimes, mete prilaz u trenutku kad se zaustavljam na parkiralištu ispred ljekarne Mutual. Pearl je veoma zrela dvadesetčetverogodišnjakinja za koju bi se, samo da ste je sreli, zakleli da ima više godina. Doima se uglađeno i vitko u jednostavnoj sivkastoj suknji A kroja i bijeloj bluzi. Kuta na njoj je izglačana i vrpce sa strana zavezane u čvoriće. Fleeta i ja također nosimo kute koje je Pearl kreirala, bijele s malim izvezenim borom sprijeda (u čast djela Johna Foxa, mlađega, *Staza usamljenog bora*). Pearl je na svoju smeđu kosu dala trajnu i sad je kovrčava. Stavlja mnogo laka na kosu. Promijenila se u licu, koje je nekad bilo okruglo i djetinjasto a sad postalo kao isklesano, i usavršila je tehniku stavljanja rumenila, zbog čega joj do izražaja dolaze jagodice. U njezinim blagim smeđim očima još uvijek se nazire tuga, ali u njima se sad vidi i odlučnost, što je čini privlačnom.

Kako se preobrazila Pearl tako se preobrazila i ljekarna. S Pearl-inim cum laude² stupnjem u zvanju, stečenim na

² Student koji na američkom sveučilištu postigne stupanj cum laude postigao je po važnosti treću razinu tog stupnja. Druga je magna cum laude, a najviša summa cum laude.

Sveučilištu Virginia u Wiseu, počela je i njezina preobrazba ljekarne Mulligan's Mutual, koja se od ljekarne u kojoj su se prodavala sredstava za uljepšavanje pretvorila u robnu kuću koja nudi potpunu uslugu po pitanju svih osobnih potreba.

Počela je razgovarati s našim mušterijama i raspitivati se kako bi mogla unaprijediti poslovanje. Potom se pobrinula za osoblje (Fleetu uzela za stalno i mene povremeno otkad je Etta krenula u školu) kaneći ljekarnu učiniti još profesionalnijom. Nosimo kute (premda se Fleeta tome protivi i ne veže svoju, koja na njoj lamata poput prsluka na građevinskom radniku). Nema više pušenja iza pulta ni užinanja na kutijama za pakiranje. Fleeta više ne može gutati kikiriki i zalijevati ga colom dok mjeri mušteriju. Nema više ostavljanja obavijesti VRAĆAM SE ODMAH da bi se stiglo na dvorišnu rasprodaju.

Pearl je razmotrila sve strane poslovanja prije nego što je uvela promjene, uključujući i promjenu ambijenta. Uklonila je kričave fluorescentne cijevi koje je postavio Fred Mulligan (izvorni vlasnik ljekarne i otac koji me podigao). - Prigušena svjetla i glazba privlače posao - obećavala je Pearl. I bila je u pravu. Ima dana kad se ne možemo riješiti ljudi koji razgledaju. Pearl je čak razmišljala i o tome da nabavi kozmetičke proizvode kuće Estee Lauder, što je privuklo nove kupce koji su prije po njih znali odlaziti sve tamo do Kingsporta kako bi kupili posebnu vrstu tog vrhunskog proizvoda.

Pearl je ovaj mjesec nadmašila samu sebe uređenjem izloga. Odajući počast jeseni načinila je maketu stabla ukrašena zlatnom bojom posprejanim listovima. Lutka odjevena poput farmera (koja će kad dođe Božić biti Djed Božićnjak) drži grablje odmah pokraj stabla. Zamisao je jednostavna, ali Pearl ju je dovela do savršenstva kad je ukopala sušilo u lažni blatni humak, s namjerom da uokolo raspiruje jesenje lišće. Kakav prizor. Doima se tako

prirodnim da je Velečasni Edmonds, ispunjen strahopoštovanje pred umjetnikom, stražnjim dijelom udario Nellie Goodloe kad se jednog jutra provezao pokraj nje.

- Imam ideju - reče Pearl metući lišće na lopaticu za smeće.

- Fleeta i ja nećemo izvoditi program kao u baru da bi nam posao bolje išao.

- Nisam baš sigurna da bi nam to moglo privući posao.

- Baš ti hvala.

- Nego imam bolju ideju. Jesi li znala da je nekad tamo u skladištu bila fontana gaziranih pića?

- Kad sam bila mala, Fred Mulligan ju je zatvorio. Rekao je da je oko toga puno posla.

- Cijevi su još uvijek u zidu. I rade. Ne bi trebalo mnogo da se stave neki aparati i da se kuhinja ponovno otvori. Mogli bismo posluživati doručak i užinu. Najprije načiniti mali jelovnik. Jedino mjesto na kojem se ljudi u gradu mogu okupiti je Hardy's. Koliko pogačica s kobasicama možeš jesti? - Ne želim razočarati Pearl, ali odgovor na to pitanje je: mnogo. Brownny Polly drži rekord, četrnaest komada kroz jedno subotnje jutro.

Pearl nastavlja: - To bi bio zabavno za grad. A za nas bi bilo profitabilno. Mislim da bismo to trebale učiniti. - Vergla popis pozitivnih strana s takvim oduševljenjem da mi se čini kako je već donijela odluku.

- Zvuči kao da si provela istraživanje.

Fleeta proviri kroz vrata. Ali kakva je to jutros glava? Kosa joj je skupljena visoko na glavi u voštane smečkaste kovrče. Čvrsto spletena pletenica obavija kovrče poput papinske krune od sladića. Iz usta joj visi cigareta. Po danu je Fleeteno rumenilo tako jako da joj navrh obraza izgleda poput malih narančastih zatvarača za boce.

-Jutro, Kleopatra. - Tapkam se po obrazima što Fleetu navede da i ona potapka svoje. Napipa dvije ružičaste X

vrpce koje su joj se zalijepile za kovrče i naglim pokretom ih odlijepi. Kovrče joj se priljubljuju uz obraze poput zareza.

- Hoće li meni ne'ko reći što se to dođavola događa? - Fleeta navuče kutu preko glave i ne potruđi se zavezati vrpce sa strane, kao obično.

- Pear ponovno otvara fontanu gaziranih pića.

- Neću ja obavljat' nikakav vražji pos'o oko posluživanja hrane. Znatel' vi što znači dočekivat' gladne ljude? To su životinje.

Pearl ozbiljno uze u razmatranje Fleetino mišljenje jer najviše radnog vremena tu provodi Fleeta. Sve od smrti njezina supruga Portyja, koji je prije dvije godine umro od antrakoze, mogla je raditi duže. Osim toga, Fleeta ima odraslu djecu. Njezin sin Kyle odselio je u Sjevernu Karolinu zato što tu nije mogao naći posao; drugi sin Pavis odselio je na Floridu jer je u Sjevernoj Karolini gdje je radio s Kyleom izdavao čekove bez pokrića. Fleetina kći, Dorinda, je rodila, ali Fleeta joj je rekla da neće ona odgajati još jedno 'prokletu derišće.' - Ti si se zabavljala i sad imaš to dijete, tvoje je, pa se brini o njemu, a meni dođi u posjet za Majčin dan - rekla joj je Fleeta. Tako se barem pričalo po gradu. Ali nije ona to baš tako mislila. Brine ona o maloj Jeanine kad god uhvati vremena. Dorinda joj je dala ogrlicu na kojoj na maloj zlatnoj pločici vitičastim slovima piše: NAJBOLJOJ BAKI NA SVIJETU. Fleeta je nikada ne skida sa sebe.

- Fleeta, mislim da je to sjajna zamisao. - Gledam u Pearl.

- To tebi i slični - gundā Fleeta. - Kol'ko ćemo još promjena tu doživjeti? Uskoro ćemo se proširiti' i postat' k'o Fort Henry Mall. Da sam htjela raditi u vel'kom kupovnom centru ja bi' sebi bila našla pos'o u vel'kom kupovnom centru.

- S obzirom na to da zatvaraju rudnike moramo tražiti načine da se proširimo. Ako ta fontana zaživi, Pearl će moći zaposliti još ljudi.Što znači još radnih mjesta. Tu. U gradu.

Otto i Worley pojavije se iza zgrade noseći alat i nastojeći

u ravnoteži držati dugačku cijev na ramenima (što je samo dokaz da je Pearl svoju odluku donijela mnogo prije nego je mene pitala). Otto hramlje i kune se da su mu kosti u jednoj nozi okraćale od starosti. Vedro se osmjehuje, kosa mu je tanka i sijeda, a oči bistre i plave. Na njihovom novom kamionu na vratima je znak na kojemu piše OTTO OLINGER I SIN, da ne bi netko zaboravio da su njih dvojica otac i sin, a ne braća, u što su svi u Gapu godinama vjerovali. Zapažam da Worley dobro izgleda, da je dobro odjeven i da ima pravo držanje. U njegovoj riđoj kosi dostaje sijedih. A i prednje zube je popravljao.

- Što kaže gospodična Ave na ponovno otvaranje fontane gazirani' pića? - zanima Otta.

- Sviđa mi se ta zamisao.

- Mari li tu ne'ko od vas za moje mišljenje? - Fleeta pipa po kuti tražeći gdje su joj cigarete.

- Baš i ne - smije se Otto pogledavajući prema Worleyu.

- Poljubi me znaš već gdje, Otto - zareža Fleeta.

- Dobro, ljudi. Sad bi bilo dosta - reče Pearl osmjehujući se.

- Sjećam se stare fontane gaziranih pića starog Freda Mulligana - čeznutljivo izjavi Otto. - Na stražnjem zidu bilo je zrcalo, pa oni zeleni kožnati stolci na okretanje. I gazirana pića od višnje sa šlagom! Bože, kako su bila dobra ona gazirana pića.

- Sjećam i' se i ja. Al' ako se poželim tih gazirani' pića odem gore do Bessie's u Appalachia. Nego, krenimo s poslom i obavimo to tata O - reče mu Worley. (Još onda kad je Otto priznao Worleyu da mu je otac Worley ga je prestao zvati samo Otto i izmislio je Tata Otto.)

Zauzimam svoje mjesto iza pulta i pribadačom pričvršćujem recepte naručene za taj dan. Pearl je na mom stolu ostavila recept za kuglice s maslacem od kikirikija. Etta me baš moli da ih napravim pa ih smatram dobrim

sredstvom ucjene kad od nje tražim da nešto učini.

KUGLICE S MASLACEM OD KIKIRIKIJA ROĐAKE DEE

Pomiješajte: jednu kutiju šećera u prahu

5 dkg maslaca od hrskava kikirikija

2 šalice mrvica krekerica od grahama

2 kriške rastopljena maslaca

*Zarolajte u kuglice veličine jednog
zalogaja.*

*Rastopite: pakiranje od 3,5 dkg poluslatkih čokoladnih
ploškica*

1/4 kutije parafinskog voska

*Uronite kuglice u rastopljenu čokoladu i vosak i posložite na
masni papir.*

- Je li to to? - mašem receptom prema Pearl.
 - Nije teško.
 - Fleeta mi naglim pokretom uzima recept i čita. - Ja u svoje ne stavljam mrvice od graham krekerica jer su mi od njega brašnaste. Ja stavim zgnječene kikirikije. Daju težinu, a i 'rskaviji su.
 - Imat ću to na umu.
 - A ti probaj s krekerima pa prosudi. - Fleeta sliježe ramenima. - Naravno, ni'ko tu ne mari za moje mišljenje.
 - Pearl, mogu li razgovarati s tobom? - upita Worley.
 - Naravno.
- Worleyjev glas zvuči ozbiljno pa se Fleeta i ja pogledasmo. Povlačim je za kutu i odvlačim prema uredu kako bismo ih ostavile nasamo.
- Možeš ti ostat', gospodična Ave. Zapravo, volijo bi' da ostaneš - reče Worley. Worley ništa ne reče Fleeti, koja to protumači kao dopuštenje da ostane i ona. Okrenu nam leđa, stade iza pulta i nastavi lagano brisati prašinu s omotnica s izdanim receptima. Glavu je nakrivila i dobro

naćulila uši prema nama pa znam da prisluškuje.

- Da se nije nešto dogodilo? - pitam Worleya.

- Nije gos'đo. Samo mi leži na srcu.

- Pritišće te ili si sretan zbog toga? - Ne mogu procijeniti po Worleyevu mračnu izrazu lica i dubokoj bori između obrva.

- O, jako sam sretan gospođo.

- Ima li to kakve veze s mojom mamom? - upita Pearl Worleya.

- Ima. Htio bi se oženit' s Miss Leah ako nemaš ništ' protiv. Worley pogleda u Pearl, a potom, zbog nelagode i srama, spusti pogled na pod. Fleeta i ja se pogledavamo. Zapanjene smo.

- Jesi li je već pitao? - upita Pearl Worleya.

- Razgovarali smo.

- Je li pristala?

- Rekla je da će se udat' za mene ako ti na to pristaneš.

- Dakle, što se mene tiče, nemam ama baš ništa protiv.

Worley se smiješi. - Oduvijek sam za sebe htio lijepu Meleskinju. Djevojku poput moje mame. I sad sam je dobio.

- Vрати se do skladišta.

- Tvoja mama i Worley se viđaju? - pitam Pearl.

- Ne bih ja to nazvala viđanjem. Znaš već kako je to s kućom, stara je, propadaju cijevi, ili su nekakvi kvarovi na električnim instalacijama, a Otto i Worley znaju gdje se što nalazi pa dođu do nas i to nam poprave. A onda nam bude nepristojno ne pozvati ih da ostanu na ručku, užini, ili kad se već kod nas zateknu.

- Iznesi van mlijeko i nikada se nećeš riješiti mačke - protisnu Fleeta.

Ima Fleeta pravo. Prije nego sam se udala imala sam jako mnogo popravaka na kući pa su Otto i Worley gotovo doslovno živjeli tamo. Unosili su mi poštu, zatvarali prozore kad je padala kiša, a katkad su čak i ručak započinjali prije nego bih se vratila doma.

- Vjerujem da se to između mame i Worleya razvilo spontano - uzdahnu Pearl.

- Kog bi se Boga tvoja mama poželjela udat' za nj? Što on to ima da bi ga čovjek poželijo za sebe? - ustrajna je Fleeta.

- Društvo - odgovori Pearl preko ramena vraćajući se u skladište.

- Vidjet će Leah što znači imati društvo kad joj se bude uv'jek motao po kući. Odma' će se toga zasititi. Muškarac može ženi zadati više posla od hrpetine djece. Fleeta u registar kasu ubacuje novčiće od četvrtine dolara koji odzvanjaju poput razbijanja jajeta.

- Misliš li da se ti nikada više nećeš zaljubiti? - pitam.

- Imala sam ja svoga Portlyja. Ne treba mi još jednom isti put prolaziti. Stara sam. Il' ti to možda ne vidiš?

- Ljubav ne zna za godine.

- Zna, zna. Da si čula kako mi po noći škripe kosti ne bi ni pokušavala navesti nekog starca da se uvuče u moj krevet i škripi zajedno sa mnom. — Fleeta dograbi svoje cigarete i iziđe.

Moje zaljublivanje u Jacka Maca bilo je gotovo slučajnost, tako brzo prolazan trenutak koji sam umalo propustila. Imala sam trideset pet godina i bila sam uvjereni da ću ostatak života provesti sama. Ali gospođa Mac je znala bolje od mene. Željela me za svog sina i podesila je sve da se to dogodi. Doslovno mi naredila da odem do njihove kuće kad je on bio tamo dok nije bilo nje. Baš to sam i učinila - popela sam se gore i čekala kod stare kamene kuće s četiri dimnjaka. Često pomislim na tu večer kad mi je prvi put rekao da me voli. Bila sam tako prestrašena od toga, od njega, od svega. Što da sam sjela u džip i spustila se niz planinu prije nego se on vratio kući? Da je odlučio te noći ne doći kući i da me nije zatekao tamo? Da u meni nije vidio ono za što ni sama nisam znala da posjedujem? Kako je znao da ću mu uzvratiti ljubav kad mu to ni jednim jedinim znakom

nisam to dala do znanja? Kako je ljubav krhka. Kako osjetljiva i neznatna u prvim pupoljcima kad je još samo slutnja, želja ispunjena nadanjem. Tako je lako potpuno se okrenuti od toga i izabrati živjeti sam u svom vlastitom strahu. Imala sam jedan trenutak hrabrosti, i taj mi je promijenio život. Nisam zavoljela zbog osjećaja samoće. Ili iz navike. Dopustila sam ljubavi da me promijeni. Znam zašto Fleeta ne želi drugoga muškarca. Ne želi se mijenjati.

Zvonca na vratima veselo cilikaju.

- Vidio sam vani tvoj džip. - U ljekarnu dotumara Spec Broadwater, nasloni se na pult i poče petljati po privjescima koji vise na žici pokraj blagajne. Spec, koji je debelo zagazio u šezdesete je poput stabla, i čini se da s godinama sve više i više raste. Sve je na njemu preglomazno, njegova krupna glava (uglavnom čelo, s poput bakroreza urezanim iskrižanim crtama od pušenja), njegove krupne ruke, čak su i okviri njegovih zlatnih avijatičarskih naočala toliko veliki da se na njegovu licu doimaju poput prednjih automobilskih stakala. - Loše vijesti u vezi rudnika. - Spec izdahnu, poput oblaka u crticu kad se lice poveća i snažno otpuhne. - Kako je Jack Mac?

- Dobro je.

- Nešto smrdi. - Spec prelomi štapić žvakaće gume i pruži mi pola. Ne želim uzeti. On sažvaka jedan komad, a drugi stavi u džepić svoje košulje. - Znaš da sad imaju to nešto novo.

- Što to?

- Taj nekakav novi način vađenja ugljena. Umjesto da ga iskopavaju, sad se počinje s vrha planine i kopa se izvana. Nešto poput guljenja jabuke. Kopaš s vanjske strane planine pa tek onda kroz nju.

- A što se događa s planinom?

- Na kraju se izgubi. Nestane.

- To je grozno.

-Jest. Grozno je. Ako skupina stranjaca dođe ovamo, pokosi naše planine i sravni ih sa zemljom, što ćemo mi postati? Indiana? - Spec se nagnu na pult i protrese posudu na kojoj piše *Kovanice od 10 centi za ožujak*. - Ali pos'o je pos'o. Možda odgovor leži baš u toj novoj tehnologiji.

- Ne znam. - Osmjehujem mu se, ali zna on a znam i ja da nam ta nova tehnologija neće mnogo pomoći. Tvrtke su zaključile da mogu otići negdje drugdje na svijetu i kopati ugljen jeftinije. Ništa mi tu ne možemo učiniti.

- Ni ja. - Možda će neki od ovdašnjih političara pokrenuti dupe i potaknuti turizam.

- Možda i hoće.

- Imamo mi tu ljudima štošta ponuditi. Planine. Ljepotu. Huff Rock. Dolinu. Jezero Keokee. Jezero Big Cherry. Jesi li u zadnje vrijeme bila tamo? O, prelijepo je. Dickensonovi su uspostavili porinuće čamca, nema gore motora. Sve ručno. To je nešto. - Spec slaže bombone protiv kašlja na polici.

- Spec. Trebaš nešto?

Pogleda me i nasmija se. Njegov smijeh pretvori se u suh kašalj. Potom pročisti grlo. - Trebam tebe, da se vratiš u spasilačku ekipu.

Spec se zacijelo šali. Dragovoljno sudjelovanje u spasilačkoj ekipi dok nisam bila u braku bilo je nešto sasvim prirodno. Bila sam ljekarnica u gradu, obučena za umjetno disanje, masažu srca i prvu pomoć pa sam ubrzo pomagala Specu. Ali prošlo je skoro deset godina otkad sam zadnji put bila u kolima. Nemam više vremena. - Znaš da ne mogu. Imam djecu, odnosno Ettu.

Spec odvrti pogled pri neizravnom spominjanju Joea. Ne povrijedi me to. Često se događa. Svaki put kad spomenem Joea (a spominjem ga rijetko), ljudi brzo mijenjaju temu. Ne zbog toga što su nepristojni ili zato što ne suosjećaju, nego jednostavno zato što ne znaju što reći. Možda je ljudima previše bolno pogledati u oči majci koja je izgubila dijete pa bi se najradije pretvarali kako se to nije ni dogodilo. Ili

misle da će spomenu li Joea ponovno dirnuti u bolne rane. Joeov život bio je jako kratak, samo mali dio pejzaža u našim dugim životima u ovim krajevima. Osim možda Specu. Vjerujem da se Spec sjeća Joa onako kako je meni ostao u sjećanju.

Spec je Joeu bio kum, premda nije katolik. Zapravo, tek poslije sam saznala da Spec nikada nije kročio u 'katolčku' crkvu, zbog načina na koji je odgajan. Katolici su bili čudni, tajnoviti i nije im bilo za vjerovati. Ali ohrabrio se na dan Joeova krštenja i ušao u crkvu, premda se od nervoze tako jako tresao da je umalo ispustio dijete.

- Mrsko mi je što te moram odbiti.

- Pa nemoj onda. Nikoga ne mogu zadržati. Neko vrijeme je sa mnom išla Trudy Qualls i nosila sačmaricu, ali jednostavno nije išlo. Pokušavala mi je šefovati. A znaš ti mene. Nemam ništa protiv živjeti sa ženom šeficom, ali neću valjda još s jednom takvom i raditi.

Voljela bih pomoći Specu. Zbilja bih voljela. Bio je uz mene u nekima od najtežih dana u mom životu.

- Hajde, Ave. Zbog starih vremena.

Sa Specom sam u spasilačkoj ekipi provela mnogo lijepih trenutaka, spašavanje mačke, organiziranje vatrometa od zaplijenjenih zapaljivih sredstava za svu djecu u gradu jer nije bilo drugog načina da ih uništimo, ukrašavanje vagona spasilačke ekipe za vožnju u povorci kroz glavni grad države kad je Limwood Holton iz Big Stone Gapa izabran za guvernera. A kad se radilo o Etti i Joeu, nema toga što on za njih ne bi učinio. Znao je puštati Joea da se vozi s njim u spasilačkom vagonu dok zavija sirena i bljeskaju rotirajuća svjetla.

Kad sam prvi put sina odvela u bolnicu, bio je jedan od onih sumornih siječanjskih dana. Izišli smo iz lifta i naletjeli ravno na Specu. Bio je Dan snijega i Etta se vratila kući iz škole pa je i ona pošla s nama. Spec se jako trudio oko njih,

oboje ih bacao uvis, a potom ih poslao da iza stakala gledaju novorođenčad.

- Kog vruga ti tu radiš? - upitao je Spec s osmijehom na licu.

- Joe ima ozbiljnu modricu.

- Je li je zaradio u tučnjavi?

- Nije.

- Ma, znaš ti dečke, stalno padaju. Tko je njegov liječnik?

- Dr. Bakagese.

- Indijac? Zbilja je dobar. Nekidan sam ovdje naišao na Myru Poff kojoj je otkrio početni stadij upale pluća.

- Dobro da znam.

Spec me obgrlio, što za sve ove godine koliko ga poznajem nijednom nije učinio. Jedanaest godina pomagala sam u spasilačkoj ekipi i nikad nisam prezala pred bolešću i nesretnim slučajevima. Slijedila sam njegove upute i nikada nisam podlegla panici. Mislim da je cijenio to što sam bez emocija mogla obavljati posao.

- Zašt' si tako uzrujana?

- A što ako je nešto ozbiljno?

- O moj Bože, Avuh. Ne možeš imati sina i početi paničariti svaki put kad ljosne. Dečki su ti šlampavi. Imam i ja dvojicu; jedan je udarao glavom u zipci, a drugi je izazvao požar. Jednostavno su takvi.

Nekako me pomisao na Specove sinove, jednog koji je sam sebe kažnjavao i drugoga koji je bio piroman, donekle umirila. Mjesecima sam se borila s pitanjima sudbine. Možda me u takvo stanje dovela ta duga zima. Nisam li čitala da ljudi postaju depresivni u to doba godine? Da kratki dani i oblacima zastrto nebo mogu potaknuti kemijske procese u mozgu i izazvati tugu? Nisam li zapazila da su planine, koje su nas okruživale poput smeđih metalnih zidova, i nebo, ta zloguka zakrpa izbljedjelog plavog flanela, činili još sve mnogo gorim toga dana kad sam se vozila prema bolnici? U

trenutku kad me Spec pogledao kao da sam luda, pomislila sam da još postoje izgledi i da sam sve to izmislila. Koliko sam samo željela povjerovati da će s Joeom biti sve u redu. Tih nekoliko sekundi sam u to i vjerovala. Tad sam zagrlila Specu, tog Moćnog Hrasta. Brzo se odmaknuo zbog nelagode i rekao 'Vidimo se', a potom se udaljio. Bilo je to zadnji put u cijeloj Joevoj patnji da sam se ponadala kao će s njim biti sve u redu.

Specov sam dužnik. To zna on, a znam to i ja. Kako sad mogu odbiti Specu Broadwatera?

- U redu, Spec.

- Vratit ćeš se?

- Hoću. Ali samo jedan tjedan u mjesecu. Ja sam majka. Ne mogu ja jurcati s tobom po cijelom okrugu Wise.

- Uzimam te pa makar i na jedan tjedan u mjesecu. Bolje išta nego ništa. Vidimo se. Spec izide kroz vrata zviždukajući.

- Ti si luda. Fleeta cokće i premješta izložene čokoladice.

- Znam.

- Imaš ti o čemu brinuti.

Dok u plastičnu posudu trpam Mary Lipps inzulin svjesna sam da je Fleeta u pravu.

- Nisi li se trebala dogovoriti s Jack Macom? Nema 1' on pravo izn'jeti svoje mišljenje?

- Nikad te nisam čula da kažeš kako moraš čuti što će Portly reći, i stoga prestani - odvracam joj ljubazno.

- Možda to nikada i nisam rekla, ali sam se dogovarala - reče Fleeta gurajući višak Goo Goo Clustersa u košaru. - Bogme sam se dogovarala.

Mračno je u Cracker's Neck Holleru dok se vozim kući s posla. Zaustavila sam se kod Bucklesa kupiti mlijeko i dugo razgovarala s Faith Cox, koji zapisuje one koji će autobusom krenuti na novu postavu *Carousela* u kojemu sljedeći mjesec glumi John Raitt. (Etti bi se to svidjelo pa uzimam prospekt.)

Oprezno savladavam zavoje. Tako polako milim da bi se moglo pomisliti kako ne želim kući. Istina je zapravo da sam umorna i da se ne želim srušiti u provaliju. Ne vozim brzo kao nekad. (Dosta toga sam prestala činiti otkad sam postala majka.) Uživam u trenucima samoće dok odlazim na posao i vraćam se s posla. To je ono moje vrijeme kad razmišljam i sređujem stvari. Upravo sad rekonstruiram sve one male svakodnevne odluke koje sam donijela i koje su nas dovele do sadašnje situacije. To činim uvijek kad imam veliki problem protiv kojeg se moram boriti i kad se osjećam zbunjeno. Često to činim otkad mi je Jack rekao da zatvaraju rudnike. Pitam se bi li sve bilo drukčije da nisam Pearl ostavila ljekarnu i kuću Mulliganovih na Poplar Hillu.

Kad sam prije mnogo godina poduzeće prodala Pearl za jedan dolar (tehnički ga pravno prenoseći) nije to bilo samo zato da ne padne u ruke mojoj teti Alice Lambert. Učinila sam to zato što mi je bilo vrijeme da se pokrenem i započnem novi život. Odbacila sam reputaciju gradske usidjelice i nisam znala čime ću to zamijeniti, ali trebalo je naći nešto! Imala sam velike planove! Putovat ću svijetom i naći mjesto kojemu pripadam. Živjela sam život vodeći brigu o svojim roditeljima, i u trideset petoj osjetila sam da je iza mene pola života a da nijedan od tih dana nisam proživjela za sebe. Ljudi su bili u šoku kad sam prodala mamin auto, a potom dala Pearl ljekarnu i kuću Mulliganovih na Poplar Hillu. Znala sam da će preseljenje u grad omogućiti Pearl i Leah sasvim novi pogled na svijet, a to je ono što sam silno željela. Drugima je to izgledalo suludo, ali ja sam u Pearl prepoznala potencijal i znala sam da bi uz malo podrške mogla stvoriti nešto od posla koji sam ja jedva uspijevala održati. Nikada nisam imala osjećaj da je ljekarna Mulligan's Mutual moja, premda je tako pisalo u maminoj oporuci. Uvijek sam se osjećala samo zaposlenicom. Kad sam saznala da Fred Mulligan nije moj otac, nisam morala držati do

onoga što je on stvorio. A nisam ni željela.

Nikada nisam namjeravala postati ljekarnica. Nakon što sam diplomirala na Saint Mary's vratila sam se kući zato što se Fred Mulligan razbolio i više nije mogao voditi posao, a ako izgubi posao, što će biti s mamom? Zatim je on umro, a ona se razboljela. Ne žalim što sam ostala kod kuće brinuti o svojoj majci. Umrla je mirne duše znajući da sam financijski osigurana. Pitam se što je pomislila tamo gore na nebu kad sam ljekarnu prodala Pearl.

Zacijelo bi sad bilo lijepo imati malu sigurnosnu mrežu. Ne sviđam se sama sebi kad na taj način razmišljam. Mala sigurnosna mreža samo je veo za ono što vam je zbilja potrebno. Ne treba li nam svima još novca?

Ima li ijedan trenutak kad nam ne treba? S godinama se ušteđevina koju sam unijela u brak počela smanjivati. Trebalo nam je još gotovine da bismo održali posjed. Svašta se događalo: prije dvije zime veliki bor je pogodio stražnji dio kuće, nabavili smo novi kamionet Jacku kad mu se pokvario stari, i imali troškove oko Joeova liječenja.

Ponovno sam počela raditi u ljekarni kad je Joe bio u vrtiću. Kad sam se vratila na posao shvatila sam koliko mi je nedostajao. Možda sam u početku i postala ljekarnica iz osjećaja dužnosti, ali kad sam se vratila, bio je to moj izbor. Shvatila sam da to volim raditi, da volim preciznost tog posla, učiti o novim lijekovima i pomagati ljudima da vode brigu o svom zdravlju. Kad sam prestala raditi nedostajalo mi je ono razvoženje lijekova i razgovor s tim ljudima koji su me dočekivali u svojim domovima. Nedostajao mi je miris njihovih kuća. Svaka od njih mirisala je na svoj način: kuća blizanki Tuckett na cimet, Bledsoesovih na ljiljane i Sturgillsovih na svježu vaniliju. Posao je bilo nešto što je pripadalo samo meni, i to mi se sviđalo. Nedostajalo mi je to da me trebaju zbog mojih umijeća i znanja o lijekovima. Moj posao me ispunjava na načine kojih nisam bila ni svjesna,

sve dok ga nisam prestala obavljati.

Petnaestminutno putovanje do posla više se doima poput deset sekundi. Kad sam izbila na čistinu shvatila sam da sam pogrešno skrenula i da nisam kod prave kuće. Moja kuća svijetli poput kasina. Oko nje parkirani automobili i kamioneti. Ne sjećam se da sam planirala zabavu.

Dok se penjem ulaznim stubama virim kroz prozor poput posjetitelja. U dnevnom boravku vidim svog supruga okružena muškarcima. Piju pivo, smiju se i razgovaraju. Sigurno dugo tako stojim jer počinjem osjećati vlažnost na dnu papirnate vrećice u kojoj je mlijeko.

Smijeh donekle utihnu kad me muškarci ugledaše na ulazu.

- Mislila sam da je utorak večer za poker - rekoh, široko se osmjehujući.

- Ne kockamo, Ave - reče Rick Harmon i namignu. Noge drži na maminom starom stoliću za kavu. Guram ih. Muškarci se smiju. Jack Mac preuzima mlijeko od mene i vodi me u kuhinju. Za nama krenu i mačak Shoo.

- Gdje je Etta?

- Gleda TV - Jack stavlja mlijeko u hladnjak, okreće se prema meni i smiješi se. Na licu mu vidim da ima novosti koje želi podijeliti sa mnom, pogled mu je ponovno pun nade. Danima ga nisam vidjela nasmijana. Umjesto da budem sretna zbog toga, povrijeđena sam.

- Je li jela?

- Podgrijao sam špagete.

- Jesi li kuhao brokulu?

- Nisam.

- Znači nije jela nikakvo zelenje?

- Pojela je zelenu bananu za desert.

- Nije smiješno. Umorna sam. Cijeli dan radim i zbilja, zbilja sam umorna.

- Shvaćam. Umorna si.

- Kamo ćeš?
- Usred sastanka sam.
- Usred zabave si. - Zašto to činim? Želim da se dobro zabavlja s prijateljima, ne želim li? Jack pilji u mene u nevjerici.
- Negdje smo se mimoišli.
- Oprosti što sam prekinula zabavu.

Jack se osvrće i gleda me odlazeći. Ne dižem pogled prema njemu. Sjedam za kuhinjski stol i plačem. Jednostavno se plaćući pomalo samosažalijevam. Želim se osjećati dobro i žao mi je same sebe. Vratila sam se kući i zatekla nered, dijete koje je pojelo večeru bez povrća, buku, pivo i društvo koje nisam željela vidjeti.

Provjeravam što je s Ettom koja ne diže pogled s crtića. Ljubim je i vraćam se kroz staru kuhinju na stražnji trijem, prolazim kroz škripava mrežasta vrata i izlazim na mračno polje iza naše kuće. Hladno je, ali ne vraćam se po kaput.

Mjesec poput reflektora visi među planinama stvarajući stazu kroz krhke oblake. Dišem duboko. Hladan noćni zrak ispuni me spokojem. Planine, bezšavno spojene, stvaraju oko mene utvrdu od crnog baršuna. Mračno nebo obasja srebrni odbljesak s vrha planine, poput zastora na prozoru koji ne može doprijeti do prozorskog okvira i spriječiti ulazak svjetlosti. Pojednosti su jasne, gole grane s lepetavim rubovima poput kovrča, snažne crne žile u deblima i grane moćnih borovih stabala. Tako sam ovdje malena.

Tamo iza kuće je panj stare obrasle višnje koji gleda na obronak planine Powell. Kad sjedim na njemu, gotovo sam na rubu naše stijene koja uzmiče pred gudutom, a potom pred dolinom ispod nje. Divlji je to i mračan zapletaj grmlja, grana i zaraslih staza. Kad sam tu najprije počela živjeti bilo me strah samoj ovamo izići. Ali kako je vrijeme prolazilo, strahovala sam sve manje i manje, i počela sam istraživati šumu MacChesneyevih. Više se ne bojim da ću pasti s

planine (barem kad idem pješice). Ima nečeg što me smiruje u tim starim brdima.

Ne znam koliko dugo tako sjedim, ali sigurno je prošlo dosta vremena, čim mi se ruke smrjavaju. Čujem brujanje motora u dvorištu pred kućom. Sigurno je Jackov sastanak završen. Ne znam zašto, ali taj zvuk ispuni me stravom. Osjećam da će doći do velike svađe s mojim suprugom, a nemam se snage boriti. Ulazim u kuću i penjem se do Ettine sobe. Ona završi drugo poglavlje romana *Heidi*, pruži ruku da ugasi svjetlo i poslušno položi glavu na jastuk. Nešto joj otežava disanje, nos joj je začepljen, vjerojatno od najezde prvog hladnog vala te sezone. Ne smijem joj sutra zaboraviti dati nešto protiv prehlade. Dajem joj poljubac i ušuškavam je.

Umjesto da odem u dnevni boravak pokupiti boce od piva (sjajno) odlazim do verande i motam hrpu oprana rublja. Kad sam završila s tim, pospremam stvari u kuhinji i zavirujem u hladnjak, razmišljajući o tome da smo ostali pri malo zelene salate. Dosta odgađanja. Muškarci su otišli prije nešto više od pola sata i kuća je utihnula. Vrijeme je za odlazak na počinak. Svjetlost s noćne svjetiljke kroz kuhinju toplo obasjava zidove naše sobe. Na površini se sve čini spokojno, uobičajeno. Obilazim oko kreveta i vidim da su vrata kupaonice otvorena, ali ne vidim Jacka.

Mačak Shoo zaspao je na klupi u hodniku, u praznoj kutiji koju Etta koristi kao Barbienu školu. Gledam kroz prozor. Jackov kamionet je tamo. Dobro. Nije otišao s dečkima. Odlazim zaključati ulazna vrata i kroz mali prozorčić vidim ga kako sjedi na stubama trijema naginjući se unatrag oslonjen na laktove. Noge mu vise niz stepenice, prekrižene kod gležnjeva.

- Zaključavam.
- Ja ću se pobrinuti za to.
- Hladno je vani.

- Meni odgovara.

Umalo se okrećem s namjerom da pođem u krevet, ali nešto mi reče da priđem Jacku. Stoga izlazim na trijem i sjedam pokraj njega. On mi ne pravi mjesta na stepenicama.

- Žao mi je zbog onog maloprije. Samo sam umorna-kažem mu.

- Nije to opravdanje.

- O da, i te kakvo. Kad su ljudi umorni, postaju pomalo razdražljivi.

- Ti si više nego razdražljiva.

- Baš nisam.

- Neću se svađati s tobom - reče Jack otvoreno.

- Ni ja se ne želim svađati. - To i mislim. Mrzim svađu. - Jack, molim te. Reci mi što nije u redu. - Moj suprug ne odgovara, ali to je tipično za njega. Sve moram izvlačiti iz njega, posebno osjećaje. - Hajde, reci mi.

- Zašto nisi sa mnom razgovarala o zatvaranju rudnika? - upita Jack tiho.

- Razgovarali smo o tome. Dušo. Znali smo da će doći do toga.

- Da. Znali smo, nismo li?

- Što želiš time reći?

- Ponašao se kao da sam ja za to kriv. Kao da sam ja želio, nakon dvadeset dvije godine, ostati bez posla, bez jedinog zanata kojeg sam ikada znao.

- Nisi ti kriv.

- Jasno da nisam.

- Ali što imam od toga? Biti ljuta? To neće navesti Westmoreland da promijeni odluku. S tim se moramo suočiti.

- Mi? Ti si ta koja se s tim nije suočila.

- Kako to misliš?

- Ti misliš da je rješenje tog problema sama brinuti o tome.

- Što u tome ima loše?

- Sve. Ne vjeruješ mi. Potrebna mi je tvoja podrška.

O, moj Bože, on misli da ga ne podržavam? Da mu se nisam svakoga dana divila što se izlaže tolikim rizicima obavljajući tako opasan posao? Da nemam poštovanja prema njegovoj tjelesnoj snazi i vještinama vođe? Naravno da ga podržavam.

- Ne vjeruješ mi? - Jack gleda u mene. Zasuo me s mnogo pitanja, ali vidim da bi na ovo želio dobiti odgovor.

- Naravno da ti vjerujem. - Izletjelo mi je umjesto da sam rekla baš onako kako mislim. A mislim li to? Vjerujem li mu?

- Misliš li da ću naći drugi posao?

- Da, naravno.

- I ja sam zabrinut za svoj život. Ali neću sjediti i čekati da se nešto dogodi. Tu sam i nastojat ću da se nešto dogodi.

- Nikada nisam ni rekla da nećeš.

- Rekla si da ćeš *ti* raditi dodatno. Kao da se radilo o novcu. Znaš li kako sam se ja zbog tog osjećao?

- Trebao si se zbog toga osjećati kao da imaš suprugu na koju možeš računati.

- To znam. Ne govorim ti o tome. Ave, imam ja svoj ponos. Shvaćaš? Mislio sam da smo partneri. Mislio sam da me razumiješ, da znaš kako ću, bez obzira na to što se dogodilo, naći načina da nas iz toga izvučem. A ti si me navela da se osjećam bezvrijednim. Ne trebam ti ako ćeš sve sama. Zašto smo onda u braku ako ćeš ti sve sama obavljati?

- Ne želim sve obavljati sama! - Osjećam kako moj brak klizi s ove planine poput otkinuta kamena i kako mlataram rukama pokušavajući ga uhvatiti i učiniti sigurnim.

- Nisi ti muško u obitelji. - Jack Mac ustaje i kreće prema kući. Hvatam ga za gležanj, a potom i sama ustajem i grlim ga.

- Oprosti. Katkad me obuzmu te brige. Još uvijek pomislim kako sve moram sama. - To otkriće dolazi iz moje

najdublje nutrine i moj suprug to zna. Zna koliko mi se teško prepustiti osjećanjima. Ja znam koliko mi je to teško pa zašto onda uvijek iznova činim iste pogreške? Zašto ga guram od sebe kad ga trebam? Osjećam kako se ljutito lupanje suprugova srca postupno pretvara u blag i ustaljen ritam. Nježno me uze u naručje. Njegova krupna ramena štite me od studeni. Topim se u njegovu zagrljaju kako već jako dugo nisam.

- Vjerujem u tebe — govorim svom suprugu, misleći to svakim djelićem svog tijela.

- Nadam se da je tako, Ave.

- Ne, ne, zbilja ti vjerujem. Evo. Dođi. Sjedni. Reci mi svoje planove. - Vučem Jacka da sjedne na stepenicu i stavljam ruke oko njega. Lice mog supruga kupa se u zlatnoj izmaglici koja dopire od svjetiljke s prozora dnevnog boravka. Vidim isti onaj izraz lica koji sam ranije vidjela u kuhinji. Uzbuđenje, pun nade, pun novih zamisli, čak i rješenja.

- Rick i Mousey žele osnovati građevinsku tvrtku. U kojoj bi bila nas trojica. Smatramo da će se dosta toga graditi na ovom području. Priča se o gradnji tog zatvora, što znači da će proći i nova autocesta, a to će stvoriti potrebu za još stambenog prostora. Mislili smo kako bi bilo dobro biti prvi u tome.

- Sjajna zamisao. Ti si izvrstan u stolariji.

- Da, a Mousey zna o elektro i vodoinstalaterskim poslovima.

- Hoće li se Rick prestati baviti preprodajom automobila?

- Misli da će moći raditi oboje. Dok ne budemo imali toliko posla da može dati otkaz.

- Dobro. Pa to je sjajno! Kad počinjete?

Moj suprug me privlači k sebi dajući mi stotinu poljubaca. Ljubi me brzo, nježno i zahvalno. To je ono što mi se u braku najviše sviđa: katkad se, čak i nakon osam godina, osjećamo novi, kao da u poznatom ima iznenađenja na koja nisam

računala. Vрати se i prišulja vam se stara strast. Taman se spremite za nešto što bi moglo biti posebna svađa, kad umjesto toga, dolazi do razumijevanja. Umjesto da se noževima izbodete, vi se ljubite. I učite kako iskoristiti prednosti takvih trenutaka jer znate da oni dolaze i prolaze, i da se možda još dugo dugo neće vratiti.

Mjesečina poput deke zastire trijem. Naginjemo se na blijedoplavi prostor i u njemu jasno vidim lice svog supruga. Svaku pojedinost. Snažan, ravan nos, usnice koje se savršeno slažu i oči boje lješnjaka koje znaju pokazati bol i ljubav istodobno. Grlimo se sasvim prirodno, ali to ne slični ni jednom načinu na koji smo dosad vodili ljubav. Smijemo se dok jedan drugome napipavamo gumbe, patentne zatvarače, tražimo usnice. Ušutkava me, govori mi da ne probudim Ettu, a potom poljupcima otklanja moj smijeh. Što se tako divno događa? Kako to da je ovaj put posve drukčije? Istina, romantično je, i pomalo smjelo (ta vani smo, za ime Božje), ali osjećam se kao nekad, onako kako smo se osjećali na početku zaljubljenosti. Zašto je toga nestalo, i kako to da nisam znala kako to vratiti? Razgovaramo previše ili premalo, i rijetko kad pokazujemo ljubav jedno drugome. Trebali bismo je više pokazivati. Zašto zaboravljam tu prostu istinu kad sam umorna od posla ili kad sam zaokupljena Ettom? Ovo je središte svega, ova ljubav ovdje. Bez nje smo samo stari pansion u Cracker's Neck Holleru, s Ettom, duhovima onih kojih više nema, i punom kapom problema. Mi smo više od naših problema, nismo li? I dok me moj suprug ljubi, sjećam se zašto me izabrao i kako se uvijek moramo vratiti na to, čak i kad razočaramo jedno drugo. Posebno tad. Drži me nježno dok nas noćni povjetarac obavija. Drhturim.

-Uđimo unutra, dušo šapće.

- Volim te, znaš ti to? - govorim mu.
- Znam. - Ponovno me ljubi.

U toplini naše postelje Jack me privija tako kako me već dugo nije privijao uz sebe. Ponovno smo sjedinjeni ispod tih starih pokrivača. Sviđa mi se taj osjećaj.

- Dušo?
- Reci?
- Spec me pitao mogu li se ponovno vratiti u Spasilačku ekipu, nekoliko dana u mjesecu. Što ti misliš o tome?
- Rekao sam mu da nemam ništa protiv. Uspravljam se u sjedeći položaj u krevetu. - Pitao *te*?
- Spec je stara škola. Ponaša se kako dolikuje pa pita supruga prije nego što se obrati njegovoj ženi. Prije nego sam se uspjela usprotiviti Jack se počeo smijati. Uzimam svoj jastuk i udaram ga njime. Jack dogradi jastuk, a zatim mene.
- Imaš problema? Obrati se Specu. - Moj suprug se smije i ljubi me.

Uredno zamotan u masni papir na stolu me čeka četvrtasti domaći nugat sa snježnobijelim malim spužvastim slatkišima i hrskavim orasima na vrhu. Jutros mi treba šećera. (Zaboravila sam koliko je energije potrebno za vođenje ljubavi. To je isto kao početi s plesnim vježbama nakon dugog prekida.)

- Hej, hvala za iznenađenje - govorim Fleeti koja iz tube na nadlakticu istiskuje veliku količinu kreme za ruke uzete iz izložka s kremama Estee Lauder. (Nema veze što tuba ne pripada uzorcima.)
- Ja sam samo jedna vel'ka stara dobra duša, nisam li?
- Fleetu me gleda preko naočala i trlja zapešća jedno o drugo. - Nikome to neće nedostajati. - Vraća kremu za ruke u tubi natrag na policu. - Zašto se smijuljiš? - zapitkuje

sumnjičavo.

- Tak' - odgovaram joj i sliježem ramenima.

U prostoriju uđe Pearl unoseći dvije velike vreće iz željezare.

Što je to? - pita Fleeta Pearl.

- Ljepljivi papir za police u fontani. Pearl odlazi do stražnjeg dijela dućana.

- Ništ'ja tebi tamo ne pomažem - više Fleeta za njom.

- Nema problema, Fleets - odvrća joj glasno Pearl.

Dohvaćam škare i priključujem se Pearl u Fontani gaziranih pića.

- Pearl, treba mi usluga.

- Samo reci.

- Mrsko mi je pitati te, i ne bih da ne moram.

- Ma daj, Ave. Što ti treba?

- Radila bih nekoliko sati prekovremeno.

Pearl me najprije začuđeno gleda. Njoj je zbilja teško meni biti poslodavac. - Nema problema.

- Sigurna si? Imaš izdataka oko tog novog poslovnog poteza i ne želim te ograničavati.

- Šališ se? Potrebna si mi.

- Sjajno. — Okrećem se i odlazim na svoje radno mjesto.

- Ave Maria?

- Molim?

- Želim ti nešto reći. Zbilja je nešto posve novo pa ti ne mogu reći previše. Ja se... ja se viđam s nekim.

- Muškarcem?

Pearl kima.

- Romantično?

Pearl ponovno kima. Ovaj put se osmjehuje.

- Bravo! A tko je on?

- Još ništa ne želim reći. Za slučaj da ništa ne bude od toga.

- Dobro.

- Jako mi se sviđa.

- Pa to je sjajno!
 - Ti znaš da ja na neki način kasno dozrijevam. Pa sam zato malo nervozna. Znaš kako je. - Pearl me pogleda. Petnaest godina sam u ovome gradu provela bez dečka, i znam sve o kasnom dozrijevanju. Jako dugo sam bila sama pa katkad još uvijek zaboravim da imam nekoga.
 - Samo polako. I ne opterećuj se.
- Pearl se nasmija. - Previše mi je zabavno da bih se opterećivala.
- Bravo.
 - Ave Maria! Pat Bean treba svoj 'ecept! Nema ona c'jeli dan na raspolaganju! - više Fleeta s blagajne. (Toliko o umirujućoj atmosferi kupovanja u ljekarni Mutual.)
 - Stižem - glasno dovikujem Fleeti.
 - Hej, Ave, hvala ti - reče Pearl i lice joj se blago zarumeni.
- Pearl Grimes zaljubljena? Ovdje se stvari jako brzo mijenjaju. Pitam se mogu li ići s njima ukorak?

Rasprodane su sve ulaznice za maskenbal u povodu Noći vještica u osnovnoj školi Big Stone Gap. Nellie Goodloe je mislila da bi bilo zabavno biti domaćin cijelog okruga kako bi se prikupila sredstva za Zakladu Johna Foxa mlađega koja financira Dramu na otvorenom. - Nellie ima smisla - uvijek iznova čujem dok prolazim kroz spektakularne dekoracije. Bijeli duhovi s crnim gumbima umjesto očiju poslagani su na ogradi balkona ponad glava. Košarkaške ploče su veliki crni kotlovi, a obitelj crnih papirnatih šišmiša leti iznad otvorenih tribina. Nellie je cijeli strop obložila paukovom mrežom načinjenom od debelog konopa. U sredinu je stavila veliku maketu pauka koji visi poput jeziva velikog lusteru. Kako joj to uspijeva?

Stol na ulazu krcat je slamom i bundevama u kojima su svjetiljke svih veličina, a gospođe iz bratovštine June Tolliver odjevene su kao vještice. Sve Foxes koje dijele programe za

Dramu na otvorenom odjevene su kao vještice, ali umjesto napuhanih crnih halja nose kratke suknje (sigurno da pokažu mrežaste čarape).

Nellie je iz muzeja doteglila ulje na platnu najslavnijeg stanovnika Big Stone Gapa, Johna Foga, mlađega, autora *Staze usamljenog bora*. Fleeta misli da je Nellie zatreskana u njega, bez obzira na to što je umro tamo negdje 1940.- tih. Svaki put kad organizira zabavu, izvuče njegovu njušku - žali se Fleeta. Portret u ulju gospodina Foga je sablasno savršen za Noć vještica. Vidi se iz profila kako sjedi u radnoj sobi od tamna drveta, a na njegovu dugačkom šiljatom nosu nalaze se bakine naočale. Kad malo bolje razmislite, doima se kao muška Whistlerova majka. Nellie je po njemu ogrnula lažnu bijelu paukovu mrežu. Savršeno se uklapa.

Lokalni trgovci i udruženje roditelja opskrbljuju na štandovima. Nellie za tombolu dijeli šest besplatnih pranja automobila (uz poliranje) u autopraonici Gilliam's i cijeli mjesec besplatno čišćenje u kemijskoj čistionici Magic Mart. Prikupljeni novac ići će za gradsku uličnu rasvjetu. (Nellie želi onaj starinski izgled s fenjerima.) Tu su još tradicionalni ples i kostimirana povorka. Etta baš ne pazi na svoj kostim. Svake godine ide kao kostur i nosi crni kombinezon sa srebrnim kostima i masku lubanje. Voli igre na sreću. Veći dio večeri provela je gađajući patke na vrtuljku.

Etta dotrči do mene noseći sjajnu karameliziranu jabuku posutu narančastim. — Mama, hoćeš li mi ovo staviti u svoju torbicu za poslije? Trebamo je prerezati.

- To je najveća jabuka koju sam vidjela u životu - govorim svojoj kćeri. Pruža mi dva lijepa porculanska tanjurića koja je osvojila bacajući novčić. Kad je pitam gdje su joj šalice koje idu uz njih odgovara: - Promašila sam.

Ettine prijateljice, Tammy Pleasant, mršava mišićava plavuša koja nikada ne miruje, i Tara Kilgore, visoka ozbiljna smeđooka brineta otečenih kapaka, povukoše je za sobom.

- *Odmah* dolazi, Etta - povlači je Tammy.
- U Kući strave je čovjek koji krvari pravom crvenom krvlju - reče glatko Tara. - Nisam se boojala.
- Ja jesam! - reče Tammy a oči joj se razrogačiše. Djevojčice potrčaše stati u red pred Kućom strave. Znam sve o Kući strave jer sam veći dio jutra provela guleći grožđe za zdjelu očnih jabučica koje djeca opipavaju pri ulasku. Nelly je uspjela nagovoriti Otta i Worleya da glume čudovišta. Otto leži u lijesu i na licu ima nešto plavo, ljepljivo, dok Worley kroz svlačionicu naganja djecu s plastičnom sjekirom koja mu je privezana za glavu.
- Juu-huu, Ave! - dovikuje Iva Lou. Prodaje rabljene knjige iz knjižnice u kiosku ukrašenu poput radne sobe u kući iz daleke prošlosti. Na njoj je seksi tirkizna široka suknja i seoska bluza na volane koja joj ističe žućkasta gola ramena. Udubina dekoltea čini jasnu crtu, poput uskličnika! - Kako ti se činije li dobro zamišljeno?
- Bluza ili kiosk?
- Kiosk, ludice. Rješavam se sve naše starudije i pravim mjesta za novo. Kako ti se čini? - Iva Lou se vrti kao tanjur na štapu.
- Koja ponuda! - Podižem četiri knjige Leeja Smitha privezane špagom, u džepnom izdanju, po cijeni od samo dva dolara.
- Strpi se. Sljedeći sat je opća rasprodaja: sve mora otići.
- Iva Lou ostavi kiosk Jamesu Varneru koji se u stvarnom životu doima mnogo mlađe nego iza upravljača bibliobusa. Za Ivom Lou još uvijek se okreću sve glave u prostoriji. (Ima nekih žena koje nikada ne gube privlačnost). Lyle Makin stoji sa strane sa skupinom svojih kompića. Kima i smješka nam se.
- Kako tvoj suprug? - pitam Ivu Lou dok mu mašem.
- Čuj, ovaj mjesec se još nije napio. Naravno, još nije bio pun mjesec.

- Kakve to veze ima s tim?
- Opija se gotovo uvijek s mjesečevim mijenama. To je najčudnije od svega. Može danima biti da ne pije, a onda odjednom četiri dana pijančevanja. Nema tu rješenja. Mogu mu sakriti piće, mogu mu pokušati odvratiti pozornost, ali on će već naći načina da popije, i to ti je to. Pa sam se naučila živjeti s tim. Danima je neko vrijeme dobar, i znaš da je to više od onoga što mnoge žene imaju. - Iva Lou odmota čokoladnu spužvastu slatku vješticu i odgrize komad. - Kako ste vi?
- Dobro smo. I više nego dobro. Jack je dobro.
- To ti je vraški zeznuto kad muško ostane bez posla.
- Znam.
- Oni se *poistovjećuju* s poslom. Moraš biti oprezna. Sad je jako osjetljiv.
- Zašto?
- Da se ne razboli. Da se ne oda piću. Da ne počne švrljati naokolo. Znaš na što mislim.
- Moj suprug? - Iva Lou se sigurno šali.
- Ali on je muškarac, nije li? Ima četrdeset i kusur godina. Jack Mac se približava tom zidu smrtnosti.
- Ne približavamo li mu se svi mi?
- Žene su drukčije. Muškarci nemaju pokazatelje da im ukažu kako stare. Ne poput nas. Majka priroda uzme nas žene za ruku i polako nas u to uvodi. Dobiješ mjesečnicu koja ti kaže da si se od djevojčice pretvorila u mladu ženu, rođenje djeteta da ti stavi do znanja kako si zagazila u sredovječje, a potom promjenu koja ti kaže da će svega ubrzo nestati. A što zapravo imaju muškarci? Gubitak kose? Gubitak posla? Pivski trbuh. Što?
- Ne znam.
- Muškarca moraš navest' da govori. Nije muškarca lako navest' da progovori o svojim osjećanjima. Oni bi radije da ih uopće nemaju. A naš je posao da ih izvučemo na vidjelo.

- Ivy - Loeee? - više Lyle s mjesta na kojemu se bacaju novčići.

- Lyle je gladan.

- Ti mu po boji glasa znaš što hoće?

- Prepoznala bih taj zov divljine bilo gdje. Ne mora čak ni riječi koristiti. Razabirem po gundanju. - Iva Lou me nabrzaka prigrli i pođe prema mjestu na kojemu bacaju novčiće.

Jack gađa patke ispred Kuće strave. Dok se probijam kroz krcatu dvoranu za tjelovježbu razmišljam o tome kako dobra žena može shvatiti potrebe svog supruga. Ili kako dobar muškarac to isto može učiniti za svoju suprugu. Katkad mi Jack čita misli. Ali čitam li ja njegove? Zna li on što ja premu njemu osjećam? Privlačim li ga još uvijek na način na koji on privlači mene? Moj suprug ima sjajno tijelo. Zbilja. Ima široka ramena i snažne ruke. Noge su mu čvrste i mišićave uslijed godina provedenih u dizanju, cijepanju drva i kopanju ugljena. Premda mrzim pištolje, ima u njemu nešto seksi dok stoji tamo s napetom puškom. Nekako me podsjeća na Johna Waynea u *Poštanskoj kočiji*. (Jim Roy Honeycutt je film upravo prikazivao u Trailu. Crnobijeli filmovi uvijek su bolji na velikom ekranu.)

Ljudi se malo pomaknuše i zakloniše mi pogled na supruga. Prije nego sam uspjela doći do njega zaustavi me Leah Grimes. Jedva je prepoznah. Smršavjela je (sigurno zbog nervoze pred vjenčanje), kosa joj je ofarbana u predivnu crvenu boju i ošišana baš poput Dottie West, uredna, kratka, do brade potšišana kosa s repićima.

- Leah, jako lijepo izgledaš.

- To je zbog ljubavi.

- Čestitam ti na zarukama. Worley je divan čovjek.

- Znam. — Leah pocrveni. Osvrćem se preko ramena i vidim svog supruga kako odlaže pušku igračku na policu kioska s patkama. Žena koju nikad prije nisam vidjela do-

dirnu mu rame. On se okrenu i naceri joj se.

- Hoćete li imati crkveno vjenčanje? - pitam Leah dok zauzimam bolji položaj kako bih mogla vidjeti tu ženu koja razgovara s mojim suprugom.

- Ma ne. Pobjeći ćemo. I to ubrzo. Čim Worley završi s postavljanjem cijevi u ljekarni.

- Kako je s kućom? - pitam Leah. Jack se smije s onom ženom.

- Dobro. Dobro. Želim samo da znaš da ću sve učiniti' za tebe, da me bilo što zatrebaš. Čuvat' ti Ettu. Tebi šivat'. Što god ti zatreba.

- Hvala ti, Leah. Ali imat ćeš ti odmah pune ruke posla čim budeš dobila novog muža.

Leah se osmjehuje i kima. Njezini prijatelji joj se priključuju i svi odlaze do kioska s obrtom. Umjesto da pođem za njima vidjeti kakva je to jabukovača ili da priđem Jacku i predstavim se toj neobičnoj ženi, penjem se stubama na balkon. Kružim gornjim katom tako da ih mogu vidjeti, a da oni mene ne vide. Osjećam grižnju savjesti dok to činim (neznatnu). Sjedam iza obitelji odjevene u suncokrete koji žvaču kokice. Ne obraćaju pozornost na mene i promatraju ljude ispod sebe. Dok se spuštam na sjedalo mogu savršeno vidjeti Jaca Maca i tu ženu.

Gledano odozgo doima se tipom atletičarke. Mala je i u formi. Premda je već kraj listopada ona još uvijek ima brončanu boju ljetne preplanulosti. Zahvaljujem Bogu na Umjetnosti kineskog čitanja s lica i jarkom osvjetljenju u dvorani za tjelovježbu koje mi pomaže da je dobro osmotrim. Nedvojbeno je privlačna. Ima duboko usadene smeđe oči (tajanstvenu narav, sjajno) koje bljeskaju na način da odaju humor i određenu inteligenciju. Ima dugačko četvrtasto koščato lice i veliku glavu (što znači da neće povrijediti zbog novca). Njezina kratka plava kosa zalakirana je u ležernu kratko podšišanu frizuru s bodljastim šiškama.

(Čini se da ima četrdesetak godina, ali možda taj dojam ostavlja samo zbog jake preplanulosti.) Uredno je odjevena, čak su joj i izbljedjele traperice s porubom izglaçane. Ovratnik na blijedoružičastoj bluzi je podignut, a rukavi zarolani. Gornja tri gumba košulje su otkopčana pa otkrivaju pjegava prsa i visoko uzdignuto malo poprsje. (Brzo otkopčavam drugi gumb na svojoj traper košulji i uspravljam se na sjedalu.)

Ona nešto govori, a moj suprug zabacuje glavu i smije se. Ona uz prsa privija komplet rabljenih knjiga (dobro, raspitat ću se kod Ive Lou o njoj) i baca pogled uokolo dajući mu mogućnost da je dobro osmotri. Nije li malo prestara da se poigrava koketirajući? Ali nema veze. Moj suprug u tome uživa! Ona se njiše naprijed natrag i vrpolti premještajući težinu s noge na nogu dok razgovara s njim. Uglavnom govori ona (naravno, nisam se udala za onoga koji voli pričati) potom se priginje i nešto šapće mom suprugu na uho. Dok joj se usnice približavaju ušnoj resici mog supruga, osjećam u utrobi probadanja od ljubomore. Dio mene želi skočiti na balkonski zid, zakačiti se za jednog duha od plahti, i kao na lijani spustiti se na pod i srušiti je poput čuna za kuglanje. Ali supruga sam mu pa bih najprije trebala srušiti njega, a poslije se pobrinuti za nju. Međutim, ne poduzimam ništa. Sjedim tu zamrznuta.

Zašto još uvijek razgovara s njom? Što vidi u njoj? Imam ja odgovor. Ona se zadnji put nasmija i potapka ga po križima. (Po mom mišljenju to je odveć nisko mjesto po kojemu bi se tapkalo oženjena muškarca.) Okreće se i odlazi. Moj suprug je prati pogledom dok se ona udaljava. Gega se propinjući na prste kako bi na pravi način zanjihala bokovima. Jack Mac ne propušta nijedan pokret. Sad mi je već zbilja zlo od toga. Potom, kao da ga je samosvijest bocnula u stražnjicu zato što gleda u njezinu, on nedužno usmjeri pozornost na ljude koji gađaju patke koje se vrte u

kiosku.

Otišli su oni koji su jeli kokice. Naginjem se naprijed i oslanjam na naslon sjedala ispred sebe kao da su mene ustrijelili pa sam pala mrtva. (Ne smatram to previše dramatičnim u svjetlu svega onoga što mi je Iva Lou upravo rekla!) Iznenada, kao da se uključio bračni radar, Jack Mac osjeti moju prisutnost ponad glave i podiže pogled prema meni. Tupavo se osmjehnu. Doduše, možda to i nije tupavo, ali kako god to nazvali na licu mu već dugo dugo nisam vidjela takav osmijeh. To je onakav osmijeh kakvim mi se osmjehnuo one JABUKOVAČA večeri kad me prvi put zaprosio. Naslanjam se zavaljeno u sjedalu i prema stropu otpuhujem duboko udahnuti zrak. (Sigurno sam cijelo to vrijeme zadržavala dah!) Veliki crni pauk zanjih se ponad glave, a savinute noge mu se zapetljaše u gustoj mreži.

Prije bih umrla nego svom suprugu dala do znanja da sam ga vidjela s Tajanstvenom plavušom pa mu mašem s povišenja i pogledom prelazim po podiju dvorane kao da tragam za nekim. Gleda u mene zbunjeno. Želim ustati i zavrištati pred svima okupljenima na maskenbalu u povodu Noći vještica. - Da, da, da. Špijuniram te! - No umjesto toga se osmjehujem i podizanjem palca pokazujem da mi se sviđaju dekoracije. Prilazi mu Spec. Jack pokazuje gore na mene. Spec mi daje znak da dođem dok rukom prelazi po crvenom križu hitne pomoći na narančastom prsluku. Dok trčim niz stube priključiti im se u prizemlju nadam se da se ništa nije dogodilo djeci u Kući strave. Pločice na podu znaju biti skliske.

- Dobili smo poziv odozgo iz Wampler Hollera. Idemo.
- Što se dogodilo?
- Ne znam točno. Policija me obavijestila - reče Spec pružajući mi moju opremu.
- Dušo, pripazi na Ettu - govorim Jacku i odlazim sa Specom. Osvrćem se dok odlazimo. Bože, kako mi iznenada

dobro izgleda u bijeloj pamučnoj košulji i najstarijim trapericama. (Izgledaju li svi muškarci bolje kad ih druge žene požele?)

Spec se cestom upućuje prema holeru u kojemu nikada prije nisam bila.

- Dakle, što se događa?

- Presjeći ćemo kroz Don Waxovu farmu do imanja starog Mullinsa.

Većina obitelji Mullins (nisu ni u kakvom u srodstvu s Fleetom) odselila je iz našega kraja; neki su otišli u Kingsport, ostali na sjever do 'Ohaja'. (Ne znam kakve sve industrije ima u Ohiou, ali većina naših ljudi odlazi gore na sjever gdje ih čeka to nešto.) Od obitelji Mullins ostala je samo glava plemena Naomi, koja i dalje živi u Wampler Holleru. Sviđa mi se taj holer, usijeca se u planinu na najvišoj točki u stijenama i s njega se pruža predivan pogled na Istočni Stone Gap i mljekarske farme koje su smještene s ove strane Doline Powell. Dok Spec žuri duž sljemena, shvaćam da je riječ o jako hitnom slučaju. - Naomi sigurno ima blizu devedeset godina. Još uvijek prvoga u mjesecu dolazi trgovati u grad, na licu nema nijedne bore, a kosa joj je i dalje crna poput ugljena, vjerojatno zbog te Cherokee krvi.

- Je li sve u redu s Naomi?

- Nemam nik've podatke, Ave, i zato me ne pitaj. Onaj dječak Fraleyevih iz susjedne kuće uzimao je iz njezina štaglja drva za ogrjev, nešto ugledao i nazvao.

- Dobro, gospodine Razdražljivi.

Spec se smiješi i ne skida pogleda s ceste. Baš kao u dobra stara vremena kad se Spec žalio a ja silom nastojala izmamiti podatke. Dok prilazimo brvnari Mullinsovih (kojoj su dodali još nekoliko prostorija i pokrili je aluminijskim krovom) zaustavi nas Tozz Bali, načelnik u policijskom odjelu policije Big Stonea. Uputi nas da se parkiramo na čistinu uz susjede, uzmemo opremu, i dalje nastavimo

pješice. Spec i ja upućujemo se malom stazom koja vodi do Naomina ulaznog trijema.

Vidim skupinu muškaraca. Većina njih je iz susjedne spasilačke ekipe iz Nortona. Zagledaju kroz bočne prozore na brvnari. Prilazimo im Spec i ja. Jedan od tih muškaraca okrenu se prema nama i daje nam znak da budemo tiho.

- Oslobodi Bože - reče Spec kad pogleda kroz prozor. (Dovoljno je visok da vidi ponad svih tih glava.)

- Što je?

- Nećeš vjerovati. - Spec me progura do prednjeg dijela skupine okupljenih muškaraca tako da i ja mogu gledati kroz prozor. U dnevnom boravku je Naomi u svojoj dugačkoj flanelastoj blijedozelenoj spavaćici, stoji kao ukopana, i gleda u oči golema srndaća. Srndać se čini dvostruko većim od svakoga konja kojega sam vidjela u životu, i ne doima se uznemirenim, samo je duboko zagledan u Naomine oči. Naomi se ne miče; i ona pilji u srndaća. Skoro će sat vremena kako čekamo. Ali srndać ne trepće, a ne trepće ni Naomi - reče mi muškarac s pištoljem za omamljivanje u ruci.

- Što ćete učiniti? - šapćem.

- Dajem deset dolara za Naomi - uzvraća mi on jednakim šaptom.

- Ljudi, bolje da se maknemo - upozorava Spec skupinu. Ali nitko se ne može pokrenuti. Na tom smo čudnom mjestu na kojemu se isprepliću stahopoštovanje i strah, i to nas je paraliziralo.

Naomi uzmiče korak ne skidajući pogleda. Kako se ona premješta tako jelen zabacuje glavu. Zadržavamo dah ispred prozora. Naomi podiže prst.

- Iden ti ja sad, Ben - govori ona srndaću. - A sad kreni i ti kad ja krenem. 'Ajd. Idi. - Naomi nestade niz hodnik i začusmo kako se vrata zatvoriše.

- Tko je dođavola Ben? - prošapta Tozz.

Potom se golemi srndać prope. Za trenutak se učini kao da

će i on poput Naomi možda uzmaknuti kroz otvorena ulazna vrata. No on u panici jurnu na izbojak prozora na udaljenijoj strani dnevnoga boravka i iskoči kroz prozor. Rogovima zapara o drveni okvir vrata. Iz njegove nutrine začusmo tihi bolni štektaž kad skoči kroz prozor koji se razbi i rasu po drvenom podu poput razlomljena leda. U trenutku koji se učini kao prava vječnost, a radilo se samo o nekoliko sekundi, Tozz povede odgovorne oko kuće do ulaznih vrata da vidi kamo nestade srndać. Kad stigismo do stuba na ulaznom trijemu ugledasmo njegovu srebrnkastosmeđu pozadinu dok on dostojanstveno odskakuta natrag u mračnu šumu.

Spec i ja utrčasmo u kuću prema Naomi. Izbojak prozora je uništen. Tamo gdje su ga zakačili rogovi srndaća posve je oguljen. Na pomičnom prozorskom okviru, gdje ga je staklo ubolo u potrbušinu, svježa je krv. Muka mi je u želucu. Spec otvori vrata spavaće sobe i pusti me da prođem.

- Naomi, dušo, je li sve u redu? - pitam je.

Ona spokojno sjedi na rubu kreveta, ruku uredno sklopljenih u krilu.

- Naomi?

- Provjeri joj disanje - zareža Spec.

- Što se dogodilo?

- O, Ava Marie - reče Naomi i uzdahnu. Naomina blijeda koža ružičasto se sjaji, čelo joj malo orošeno od znoja (od neizvjesnosti, u to nema dvojbe). Njezina duga kosa, koju sam dosad viđala samo podignutu u punđu s pletenicama, visi joj raspuštena po ramenima u sjajnim repovima. Njezina spavaća soba je malena. U njoj je krevet s crvenobijelim irskim kukičanim pokrivačem, mala svjetiljka i stol. Dok tako sjedi doima se poput lutke u priprostož zipci. - Došao mi je, sanjala sam ga i došao je.

- Tko?

- Ben.

- Ben?
 - Znaš, moj muž Ben.
 - Naomi, tvog supruga smo uvijek zvali Mule. Mule Mullins.
 - Na krstikama je dobio ime Ben.
 - Nisam to znala.
 - Benjamin Ezra Mullins. Tako se zvao punim imenom. Nedavno sam ga sanjala kao srndaća, a ja sam bila srna, i razgovarali smo međusobno kao ljudska bića. - Tjeram Naomi da se triput nakašlje dok joj slušam srce.
 - U zadnje sam vrijeme bila uznemirena razmišljajući o njemu. I molila sam se da s njim uzravno razgovaram jer sam osjećala njegovu prisutnost. Razmišljala sam o tom' da prodam ovu farmu al' ni o čem' nisam mogla sama odlučiti' pa sam zazivala Isusa, a potom i moga Bena.
 - Kako je srndać, hoću reći Ben, ušao u kuću?
 - Samo je ušetao. Ostavila sam ulazna vrata otvorena da uđe malo zraka.
 - Kako znate da se radilo o njemu?
 - Po očima. - Naomi se nasmiješi.
 - Što vam je rekao?
 - Da ostanem.
 - Dakle, ako je to bila njegova poruka, onda je bogme gadno ogulio prozor u dnevnom boravku.
- Naomi se smijulji. - Nikada nije bio za to da postavim taj prozor. Govorio je da ima dosta svjetlosti od prozora na ulaznoj stani. Ali ja sam htjela nekakve vel'ke prozore pa da mogu staviti l'jepe zastore, 'nako kako sam viđala u filmovima. Uv'jek sam željela imati nekakve vel'ke prozore kroz koje ulazi vjetrovi i nadiže zastore poput napirlitanih suknji.
- Dušo, čini se da vam nije ništa. Otkucaji srca su vam normalni, tlak posve u redu...
 - Nisam se ja prestraš'la tog srndaća.
 - Znam. Ali uzbuđenje vam je moglo izazvati nekakve

probleme.

- Ma kakvi, dobro se ja osjećam - reče mi Naomi i ustade.

Spec je počistio staklo u dnevnom boravku. Dvojica muškaraca lijepe karton duž okvira gdje se nalazilo staklo.

- Staviti ću kavu, dečki. 'Ko je za? - ponudi se Naomi.

Muškarci oduševljeno mrmrljaju u znak pristanka.

Spec ostavlja Naomi broj telefona.

- Evo, mlada damo, pa zovi ako me zatrebaš.

- Hoću.

Niz poput žila vijugavu cestu East Stone Gapa vozimo kroz mrak koji probijaju jedino naša duga svjetla i pokoja svjetiljka od bundeve na trijemu. Dok jurimo kroz mračnu noć imam osjećaj da je vrijeme stalo. Negdje sam u prošlosti, u vremenu kad sam bila mlađa, nosila isti taj narančasti prsluk i sjedila pokraj Specu u istom ovom teretnom vozilu koji će zauvijek mirisati na duhan i metvicu.

- Ave?

- Kaži Spec?

- Bio je to dobar pohod.

- Za sve osim za jelena.

- Aha. - Smiješi se.

- Bilo je to mistično iskustvo.

- Ne započinji s tim, Ave.

- Spec, bio je to posjet s onostranog.

- Bio je to posjet iz šume. Jelen je kroz otvorena vrata ugledao svjetlo i nepozvan ušao u Naominu kuću. I tu je kraj priče.

- Nije. Naomi smatra da ju je posjetio suprug iz zagrobnog života.

- Podilazi me jeza od toga.

- Mislila sam da si vjernik.

- Jesam. Ako to podržava Biblija ili ako ima nekakvog jebenog smisla. Ljudi se ne vraćaju kao životinje. To su

gluposti.

- Htjela bih znati kamo odlazimo poslije smrti.

- Što bi imala od toga?

- Ne znam. Možda bih željela drukčije. Možda se ne bih toliko bojala izgubiti drage osobe. Bojim se da nikada više neću vidjeti majku. Svog sina.

- O, i ja bi volijo ponovo vidjet' svoju mamu. I tatu. Jer bi i' mnogo tog pit'o kad bi' i' mog'o ponov'o vidjet'. Ono što mi leži na srcu.

- A što to?

- Recimo zašto je nji' dvoje umrlo prije nego sam uspio doći do nji'. Oboje. Mama je usnula, a tata je umro u bolnici. A ja se nikad ni s jednim nisam oprostijo. Volio bi' da je drukčije.

- A ja bih voljela da sam mogla nagovoriti mamu da ode u Italiju. Znaš, nikada se nije vratila kući. To me muči.

- Poznavao sam tvoju mamu. Nisi je mog'o nagovorit' ni na što, što ona nije htjela. Tako da se prestani opterećivati s tim.

- Tako i ja mislim.

Dok nas Spec vozi uz cestu koja vodi prema holeru, na trenutak želim da zadatak nije završen. Ima stvari o kojima bih htjela popričati.

- Hvala ti, Ave. Dobra si bila.

- Ne laskaj mi, Spec. Nije to u tvom stilu.

Spec se smiješi. Uzimam svoju opremu i ulazim u našu staru kamenu kuću.

Etta sigurno spava, s dna stuba vidim odbljesak prigušena svjetla. Spuštam opremu na klupu i vraćam se natrag u našu spavaću sobu. Jack je uspravljen u krevetu i čita.

- Kako je Naomi?

- Otkud znaš?

- Objavili su na maskenbalu. Nekakav tip iz vatrogasne postrojbe iz Nortona sišao je s planine s pojedinostima.

- Kakav je to prizor bio.
- Mogu misliti. - Jack se vrati čitanju. Kad vidim svog supruga udobno smještena u našoj kući, u našoj postelji, osjećam kao da bismo mogli trajati zauvijek. Želim mu ispričati o Naominu snu i pitam se vjeruje li on u te stvari. O takvim stvarima nikad ne razgovaramo, tako da ne znam.

- Sanjaš li nekad Joea? - pitam ga.

Jack spusti novine i pogleda me, iznenađen što spominjem Joea. - Ne, ne sanjam - reče blago. Zapravo, možda i da, samo se ne sjećam. - Nikad ne razgovaramo o njemu. Tako je lakše. Okrećem se i krećem prema kupaonici oprati se pred odlazak u krevet.

- Zašto pitaš?

- Pitam se gdje je.

- Na nebu.

- Bože, Jack.

- Ne vjeruješ u to?

- Tako kažem Etti. Mislim kako se nadam da je to istina.

- Mislio sam da vjeruješ.

- O, vjerujem. Samo ne znam u što - kažem. Jack me čudno gleda. - Što je?

- Ave, katkad... ne znam. Ne shvaćam to. - Slegnu ramenima i vrati se svom čitanju.

- Dušo?

Jack odloži novine. - Što je?

- Katkad ne shvaćaš *mene*.

Ulazim u kupaonicu i dugo dugo ostajem perući zube. Jack se pojavi u do vratku. - Je li sve u redu?

Poželjeh reći: - Nije, bojim se. Tko je bila ona žena na maskenbalu? Jesi li me se zasitio? - Ali umjesto toga gledam u svog supruga i govorim: - Sve je u redu. - On mi povjerova i vrati se u krevet. U tome je, u to sam uvjerena, korijen našeg problema.

TREĆE POGLAVLJE

Prvi put u životu Jack MacChesney je službeno sam sebi šef. Građevinska tvrtka MR.J otvorila je svoja vrata dvadeseti studenoga. MR. J skraćenica je za Mousey, Rick i Jack. Veoma mudro. Rick im je nekako sredio da dobiju mali ured u predstavništvu za prodaju automobila. Vlasnik Morgan Legg bio je sretan što im može učiniti uslugu budući da mu je Rick prošle godine bio najbolji prodavač na terenu. Još nikada nisam vidjela svog supruga tako sretna. Na putu su za dobar i siguran početak. Dali su ponudu za obnovu prostorije za druženja u Metodističkoj crkvi i dobili posao. Jack uživa u uređenju novog prostora. Novac još ne priteče, ali nema veze, nasmiješeno lice mog supruga dovoljna je plaća. Uz novi posao Jacku ostaje i više vremena za Ettu. Dok je radio kao rudar odlazio je pred svitanje i često se kući vraćao po mrklom mraku. Sad sam upravlja svojim vremenom pa se više vidamo. Osjećam kako su se problemi koje smo imali malo prorijedili. Pravi razlog da proslavimo nadolazeći Božić.

Vratila sam se na posao puno radno vrijeme, i drago mi je zbog toga. Jacku se to u početku nije svidjelo, ali toliko sam ga podržala glede njegove nove tvrtke da je odagnao sve bojazni koje bi možda imao s obzirom na moj raspored.

Veliko otvaranje Fontane gaziranih pića određeno je za prvi prosinca. (Otto i Worley doslovno žive u ljekarni Mutual, nastojeći okončati posao.) Cijeli mjesec imamo posebne ponude i reklamne darove. (Možda se možemo riješiti neke od onih djelomično potrošenih krema Estee Lauder iz kojih Fleeta pomalo krade.) Pearl je pažljivo pregledala brojne zamolbe za posao u potrazi za još dvije

konobarice i kuharom. Odlučila je za glavnu konobaricu u najam uzeti Tayloe Lassiter, koja još i sad, unatoč dvoje djece (prošle godine Misty se priključilo još jedno dijete, Travis) izgleda mrak i može privući veliki broj ljudi. Sarah Dunleay, profesorica u srednjoj školi koja je zamijenila Theodorea kad je otišao na Sveučilište Tennessee ravna *Dramom na otvorenom* i uzela je Tayloe pod svoje okrilje. Daje joj satove glume i svi u gradu slažu se da je Tayloe lijepo napredovala i od amaterke postala poluprofesionalna glumica. Sarah je usto ohrabрила Tayloe da se bavi manekenstvom. Povremeno Tayloe viđamo u *Kingsport Timesu* na haubi novog kamioneta ili u oglasu za kućanske aparate.

Pearl uđe noseći veliku kutiju za pakiranje. - Fleets, unutra su šljokice.

Fleeta uzima i trga kutiju.

Pearl prilazi iza pulta. - Voljela bih da pođeš sa mnom do Lewa Eisenberga.

- Sad odmah?
- Da. Ako nemaš ništa protiv.
- Što se događa?
- Ništa. Samo trebam tvoju pomoć u nečemu.
- Dobro. - Uzimam kaput i izlazim za Pearl.

Lew Eisenberg se od najboljeg odvjetnika tvrtki za vađenje ugljena pretvorio u zastupnika građana po svim pravnim pitanjima, od oporuka do razvoda. Uvijek je u velikom poslu i jako je dobar. Sad je još sretniji kad je njegova supruga Inez vratila tijelo u vrhunsku formu. Voditeljica je Nadziratelja težine i u nešto više od sedam godina skinula je dvadeset pet kilograma. Prošlo je jako mnogo vremena od trenutka kad je Lew preda mnom spominjao povratak na Long Island, New York.

Lew je potpuno posijedio, i da nema toga nikada ne biste povjerovali da koketira sa šezdesetima. — Hej, djevojčice - oglasi se iza svog stola.

- Ave, kod mene je prošli tjedan bio tvoj suprug s kompićima s kojima osniva tvrtku. Što ti misliš o tome?
 - Ako ne možeš u gradu zadržati Westmoreland, tvrtku za vađenje ugljena, onda ćemo to prihvatiti - kažem Lewu.
 - Zbilja imamo puno posla tamo u ljekarni - reče Pearl i prekinu Lewa usred čavrljanja.
 - Dobro, da vidimo što s tim. To je jednostavno. Ave Maria, Pearl želi da joj ti budeš partnerica u ljekarni.
 - Partnerica? Zašto? - Okrećem se sad i gledam u Pearl. Ona baci kratak pogled prema Lewu, a potom pogleda u mene.
 - Zato što mi je sad potreban partner. Toliko smo se proširili da više ne mogu sve sama nadzirati.
 - Ne mogu ja to.
 - Naravno da možeš.
 - Ne, ne mogu. Imam posla više nego što mogu stići obaviti.
 - Ne mogu reći Pearl i Lewu da prvi put u tri godine osjećam kako se moj život kod kuće vraća u normalu, da prazninu nastalu nakon Joeve smrti polako ispunjava vrijeme, rutina i promjena. Kako bi oni to mogli razumjeti?
 - Zaposlit ću još ljudi koji će ti pomoći - nudi se Pearl.
 - Ne, žao mi je Pearl! Ne.
 - Ali tebi je to potrebno - izlanu Pearl. Nije tajna da se svaka obitelj koja je imala nekoga tko je radio u rudniku bori za opstanak.
 - Mi sasvim dobro živimo.
 - Recimo da je točno to da dobro *živite*, ali meni je ipak potrebna pomoć. Želim se proširiti i želim ojačati predvodnicu. Morat ću zaposliti menedžera, a tko mi na tom mjestu odgovara bolje od tebe? Predvodnicu? Mala Mulliganova ljekarna Mutual u Glavnoj ulici predvodnica? O čemu to Pearl govori?
- Okrećem se prema Pearl. - Proširuješ se?
- Voljela bih otvoriti ljekarnu u Nortonu. U potrazi sam za

zgradom.

- Ne šališ se?

Lew izvlači fascikl i pokazuje mi sliku stare zgrade osiguranja koja već nekoliko godina stoji napuštena u poslovnom dijelu Nortona.

- Već sad razgovaramo s posrednikom za prodaju nekretnina - reče mi.

- Smatram da moja zamisao o nekakvoj vrsti drogerije 'po domaću' može svugdje zaživjeti. A Nortonu je potrebna ljekarna. Imaju dvije bolnice, ali nemaju ljekarnu.

- Pearl nešto namjerava. Trebaš to razmotriti - reče Lew pogledavajući me preko naočala.

Znam da trebam. Imala bih manje noćnih mora u pogledu računa, fakulteta, mirovine. A drugi dio te priče isključivo je sebičan. Nedostaje mi moja ljekarna. Voljela sam donositi svakodnevne odluke. Bila sam osoba koja je nešto *vodila*. To što sam bila odgovorna za nešto davalo mi je osjećaj postignuća kakav nemam dok radim povremeno i ribam doma pećnicu. I dalje ja moram ribati pećnicu, i nemam ništa protiv toga, ali ja svoj posao volim.

- Ave, molim te, prihvati to. Ja ne bih imala ništa i bila bih sad nigdje da ti nisi pomogla mami i meni. To nas je zauvijek promijenilo. Dužnik sam ti. - Pearl na trenutak odvrti pogled, a potom joj se između obrva pojavi poznata duboko urezana bora pribranosti. - A ja ne volim ljudima biti dužna. Stoga mi barem dopusti da ti uzvratim time što ćemo podijeliti uspjeh ljekarne Mutual.

- Lanca - ubaci se Lew.

- Da vidim što tu ima.

Lew mi pruža papire. Pearl ispusti poklik i zapljeska. Dogovor je jednostavan. U prodavaonici predvodnici bit ću plaćena kao menedžer i ljekarnica i zarađivati pedeset posto od zarade. Ostatak pripada Pearl. Dok se potpisujem mislim na svoju kćer i njezinu budućnost. Njoj je potrebna

sigurnost. Moj suprug nikada neće otići iz Cracker's Neck Hollera, a sad kad je našao posao u kojemu uživa ja sam ta koja mora doprinijeti sve što može i na način na koji može.

Dok se Pearl i ja vraćamo natrag do ljekarne ona čavrlja o planovima za budućnost, a ja razmišljam o svojoj obitelji. Ova sretna okolnost će nam pomoći.

Već sam umorna od briga i možda će mi ovo pomoći da prestanem brinuti. Sve od Joeove smrti kad se nešto divno dogodi na trenutak budem ushićena, a potom se sjetim svog sina i osjetim jaku bol zbog nesretne sudbine. Kakvog smisla ima sve kad ga neću moći podijeliti sa svojim sinom? Kad sam sebi upropastila taj trenutak, još dublje tonem u očaj. Imam čudan osjećaj poraza. Evo me ponovno, vezana poslom kojega u prvom redu nisam ni izabrala. Kad sam ljekarnu dala Pearl, bio je to dogovor bez skrivenih namjera. Znam kakvu moć krivnja može imati nad nekom osobom jer je odredila moj život. Kako sam samo željela birati i naći sebe. Načinila sam plan. Otići ću iz Big Stone Gapa i naći sebe negdje u svijetu, tražiti vlastitu sreću, imati vlastitu sudbinu, proživjeti pustolovan život dok ne bude prekasno. No umjesto odlaska, zaljubila sam se i ostala tu. Udala sam se za Jacka Maca i vjerovala da je jedini kavez u kojemu sam bila onaj koji sam sama stvorila. Zašto me onda sad opsjeda taj osjećaj kad bih trebala osjećati olakšanje?

Pri povratku zatječemo Jackov kamionet parkiran ispred ljekarne Mutual.

- Nadam se da je sve u redu s Ettom - govorim Pearl.

Kad uđosmo unutra zatekosmo Jacka, Ricka i Mouseya kako pomažu Ottu u Fontani gaziranih pića. Etta, koja na sebi ima Fleetinu kutu, boji jednu drvenu ploču pri dnu pulta.

- Hej, što se tu događa? - obraćam se muškarcima koji podigoše pogled ali ne prekinuše posao.

- Ma, bojali smo se da nećemo stić' do roka. Pa sam nazv'o starog Jack Maca i izjad'o mu se pa je on doš'o i sad

nas eto tu - objasni Otto.

- Bojim, mama! - reče Etta ponosno.

- To vidim - govorim kćeri koja sasvim slučajno povlači prugice boje niz drvo.

- Ne brini, Ave. To je samo temeljni sloj - reče Otto potihom.

- Pazi da bojom ne zaprljaš Fleetinu kutu.

- Što se mene tiče, može je i uništiti - reče Fleeta slažući na policu kutije sa svjećicama za božićno drveće.

Promatram svog supruga dok stoji na ljestvama i nastoji namjestiti pločicu na stropu. Razmišljam o onome što sam rekla Pearl o petnaest godina provedenih u ovom gradu bez dečka. Iznenada više nisam u sadašnjosti, žena sam kakva sam bila prije deset godina dok sam radila u ovoj ljekarni i, to je bio moj život. Moj suprug se njiše na ljestvama. Mislim da nijedan muškarac ne može izgledati bolje u starim radničkim hlačama i šarenim rupcem na glavi. Tako smo različiti; on je nadareno spretan u rukama, a zadnja knjiga koju je pročitao bila je *Moby Dick* u trećem srednje. Ja ni čavao ne znam zakucati, i svake subote čekam bibliobus. Sigurno me privuklo to što nemam, ali pitam se kakvu ja prazninu u njemu popunjavam. Ugleda me kako ga promatram i osmjehnu se. - Što gledaš?

- Tebe - reko mu.

- Jack, imaš poziv.

Moj suprug i ja se rijetko gledamo na način na kakav se već dugo nismo gledali, i zato ne želim da taj trenutak prestane.

- Ona kaže da je važno - reče Fleeta nestrpljivo.

- Tko je to? - pitam. Ton kojim sam to upitala navede sve muškarce da pogledaju u mene.

- Karen. Nekakva Karen - promrsi Fleeta.

- Odmah stižem - reče Jack i siđe s ljestava. U prolazu mi dotaknu ruku. Zasad ću to smatrati znakom koji otklanja sumnje. Gledam prema Ricku koji malo previše napeto

proučava rub pulta.

- Tko je Karen? - pitam ga. Ne gledajući u mene, sliježe ramenima.

Umiješa se Mousey. - Voditeljica trgovine s građom gore u Coeburnu. Tam' nabavljamo drvenu građu.

Drago mi je da sam upitala.

- Ima koo-ga? - zaziva Iva Lou ispred ljekarne.

- Otraga smo - dovikujem joj.

- Dakle, vid' ovo. Bogme će to biti prava fontana gaziranih pića. - Iva Lou pozorno razgleda učinjeno. - Još nam samo treba Lana Turner na stolcu i imamo posao.

- Tko je Lana Turner? - pita Etta.

- To je bila glumica izazovnih oblina u filmovima kad sam ja bio dijete - odgovori joj Otto.

- Glumica izazovnih oblina?

- O, da, navodila me na preznojevanje - nasmija se Otto.

- Gospodin Honeycutt katkad prikazuje njezine filmove. Samo te još nisam vodila da vidiš neki od njih - govorim svojoj kćeri.

- Imam ulaznice za sutrašnju matineju u Barter The Ateru u Abingdonu - reče mi Iva Lou.

- Što gledaš?

- Guslača na krovu. Sjećaš se one Womackove koja je znala uskakati za June u Drami? Dakle, ona igra jednu od sestara. Skupljam grupu. Nadala sam se da bih i Ettu mogla povesti.

- Želim ići na predstavu — povika Etta. Odloži kist i ukloni šiške s očiju.

- Dobro, dušo.

- Ovaj vikend bit ću sam, bez svojih žena - oglasi se Jack Mac iza mene.

- Zbilja? Izbacuješ me? - zadirkujem ga.

- Tako nekako. - Jack me ljubi u čelo i iz džepa izvlači ulaznicu. Na njoj narančastim slovima piše: SVEUČILIŠTE TENNESSEEJA PROTIV ALABAME.

- Što je to?
- Ideš u Knoxville u posjet Theodoreu.
- Šališ se. - Ushićena sam. Krajnje iznenađena i pomalo zbunjena, ali ushićena zbog pomisli na vikend bez obveza, sitnih poslova koje treba obaviti i briga. Imam najjuvija supruge na svijetu.
- Pođi kući i spakiraj se. Autobus ti kreće za sat vremena.
- Etta, ti nemaš ništa protiv?
- Idi mama - reče ona i zakoluta očima.
- Dobro. Sjajno. Idem. Ljubim Ettu, a potom i svog supruga.
- Za tobom ću do kuće pa ću te povesti natrag do grada - reče Iva Lou kad se uputih prema vratima.

Kad sam stigla kući ubacujem stvari u valjkastu putnu torbu, hranim mačka i pojačavam grijanje da bude toplo kad se Etta i Jack vrate kući.

- Potrebno ti je da se malo makneš - reče mi Iva Lou dok se spuštamo niz planinu prema Gapu.
- Misliš?
- Dušo, iscrpljena si do srži. Svi smo to primijetili.
- Mislila sam da sam dobro.
- Ne nama koji te poznajemo.

Trenutak se vozimo bez riječi. Ne želim prihvatiti činjenicu da ljudi iza mojih leđa razgovaraju o mom raspoloženju.

- Postoji nešto što sam te već duže imala namjeru upitati.
- Samo daj.
- Sjećaš li se plavuše koja je kupovala knjige na maskebалу u povodu Noći vještica? One sitne? - Namjeravala sam se poslužiti riječju 'petite'³ ali mi je zvučala prelijepo.
- Toliko ljudi je bilo tamo.
- Ta je bila nekako preplanula.

³ petite - malena i graciozna

- Mila, ne sjećam se. - Iva Lou me pogleda. - Zašto pitaš?
- Nikad je prije nisam vidjela pa sam pomislila da je možda ti znaš.
- Ne, ali mogu upitati Jamesa. Možda je on zna.
- Ma ne, nemoj. Nije toliko važno.
- Sigurna si? James je veća tračara od bilo koje žene koju poznajem. On je ovom zemljom prenio više priča nego što je bibliobus prešao kilometara.
- Ma ne, sve je u redu.

Oduvijek su mi se sviđale vožnje autobusom. Kad odrastete u malom gradu onda su vam one prava ulaznica za vanjski svijet. Autobusom sam putovala u Washington D.C., Cincinnati, Nashville, Memphis i Charlottesville. Prošle godine vodila sam Ettu i njezine dvije prijateljice u Knoxville na *Praznik na ledu*. Theodore nam je pokazao grad, čak je dopustio djeci da trče po nogometnom stadionu S.T. Jack je ostao kod kuće. (Da mu platiš nisi ga mogao nagovoriti da ide gledati predstavu na ledu, i to je još jedna od činjenica koja izbije na površinu nakon što se udaš za nekoga.) Volim predstave na ledu, hladan stadion, gužvu, miris karameliziranih kokica, blijedoplavo klizalište, isprugane snopove reflektorskih svjetala, crvenih i boje mandarine te naravno, zvijezde predstave, klizačice, mršave i graciozne koje promiču u svojim blještavim suknjicama od tila.

Autobus je večeras gotovo prazan. Sjedim iza vozača (na svom omiljenom mjestu), noge odmaram na aluminijskoj prečki koja razdvaja područje koje pripada vozaču od ostatka autobusa. I dok jurimo po mraku prigušena svjetla s udaljenih farmi bijede i nestaju u tami, izazivajući hipnotički efekt koji me počinje uljuljkivati u san. Iscrpljena sam pa uzimam svoju valjkastu putnu torbu i stavljam je na mjesto do mojega. Bila sam spremna ispružiti se i leći kad li me

odjednom iznenadna misao navede da se brže bolje uspravim. Zašto me Jack požurivao da tako brzo nestanem iz grada? Nalazi li se s onom misterioznom plavušom? Vozač me sigurno čuo kako se brzo meškoltim jer me pogledao u retrovizoru. Iskreno. Prestani s tim, govorim samoj sebi. Izmišljaš. Naslanjam se na valjkastu putnu torbu. Zaspem li, brže ćemo stići u Knoxville.

- Hej. Uspavana ljepotice. Probudi se - zadirkuje me poznati duboki glas.

- Theodore! Uspravljam se svježija nakon što sam malo dremnula. - Bože, izgledaš sjajno! - Izgleda i on. Dotjeran je, vidim mu bicepse kroz majicu kratkih rukava. - Što mu je s rukama?

- Ljepota rada na fakultetu je u tome što imaš besplatno teretanu i trenere.

- Odmah i meni tu nađi posao.

Theodore uzima moju torbu i dok prolazimo autobusnom postajom pričam mu što sve ima novo. Zastajemo kod semafora na pješačkom prijelazu da mu pokažem novu Ettinu sliku iz škole.

- Gladna? - pita me dok stavlja torbu u svoj automobil.

- Umirem od gladi.

Idemo u IHOP⁴ koji je otvoren dvadeset četiri sata i smještamo se u separeu, baš kao u stara dobra vremena. Dok je Theodore živio u Big Stone Gapu, nakon nogometnih utakmica, odvezli bismo se u Kingsport i cijele noći sjedili u Shoney'su do u detalje raspredajući o predstavi na poluvremenu i svemu ostalom što nam se događalo u životu. Kako je to bilo jednostavno! Upravo savršeno.

Na jasnom ugodnom svjetlu Theodorea jasnije vidim. Mnogo razgovaramo telefonom, ali nisam ga vidjela mje-

⁴ IHOP - International House of Pancakes

secima. Još uvijek izgleda poput strastvenog pjesnika gusara koji je prije mnogo godina u Big Stone Gap doselio iz Scrantona u Pennsylvaniji. Ali u njemu više nema ničega dječaćkoga. Sad je on gospodar Plemičkog dvorca, snažna vilica još mu je isklesanija, a karakter i iskustvo dali su mu nešto plemićko. Njegova riđa kosa jednako je bujna kao nekad, i nekoliko sijedih nazire se kod sljepoočnica. Malo više bora zamjećuje se oko plavih očiju, ali ne mnogo. Sve u svemu lice mu je glatko i čisto. Theodore izgleda poput čovjeka koji uživa u životu, i jako sam sretna zbog toga.

- Sve mi ispričaj - reče.

- Sve sam ti rekla - smijem se. - Etta je sjajna. Jack je počeo raditi na novom poslu.

- Sve o *sebi*.

Ne znam zašto, ali to mi zvuči kao nešto najčudnije što sam ikada čula. O sebi ne razmišljam posebno kao o nečem odvojenom od onoga što moram *učiniti*. Razmišljam o stvarima koje trebaju biti učinjene. Vodim brigu o onome za što sam odgovorna. Tu sam za svoju obitelj kad sam im potrebna. Kad me Theodore upita o meni, shvaćam da mu nemam ništa za reći.

- Hajde. Pričaj - reče on otvarajući bijelu plastičnu posudicu s jednakim omjerom mlijeka i šlaga i spusti je u kavu.

- Pearl me tražila da joj budem partnerica u Ljekarni. Otvara novu prodavaonicu u Nortonu. Nisam htjela pristati.

- Zašto?

Sliježem ramenima. - Njezina je.

- Čuj, lijepo od Pearl da te tražila da joj budeš partnerica. Omogućila si joj budućnost kad si joj prepustila ljekarnu. Dopusti joj da sad ona tebi pomogne. Hoćeš li to učiniti?

- Hoću. Danas sam potpisala papire. Bit ću menedžerica i dijelit ću s njom popola zaradu iz Big Stone Gapa.

- Što Jack misli o tome?

- On to još ne zna.

- O - reče ležerno Theodore.

- To se upravo danas dogodilo. Nisam imala prilike s njim porazgovarati. Bože, kako to traljavo zvuči, a zvuči traljavo zato što jest traljavo. Zadržavam sve za sebe, a ne znam razlog zbog kojega to činim.

Želim sve ispričati Theodoreu. Želim mu reći kako sam se bojala da Jack neće naći posao nakon zatvaranja rudnika, kako se smijao kad sam mu predložila da se usavršava za inženjera, kako je gledao onu ženu na maskenbalu organiziranom za Noć vještica, i kako se svakoga dana sve više bojim da ću ga izgubiti. Kako to mogu objasniti Theodoreu? Nekoliko mjeseci nakon Joeove smrti došao me posjetiti otac Rausch. Rekao mi je da se mnogi brakovi raspadnu kad dijete umre. Nisam mogla zamisliti da bih nakon gubitka sina izgubila i muža. Koje koristi od toga? Osim toga, Etta nas treba. Još uvijek brinem za nju i o tome koliko je Joeva smrt na nju utjecala. Želim Theodoreu ispričati sve pojedinosti. Ali ne mogu. Želim da sve bude kako treba. Mora biti. Čemu sam tako dugo i uporno težila? Ali, nije li ovo život? Nije li život okrutan? Ne dolazi li romansa i prolazi? Ne preuzimaju li djeca najznačajnije mjesto? Ne prestaju li svi muževi gledati svoje žene umjesto da se opijaju njihovom ljepotom? Ne uče li gledati pokraj onog izvanjskog i proniknuti nam u misli, tamo gdje su pohranjene sve potrebne činjenice i rasporedi? Ne postaju li svi brakovi rutina? Razmirice? Šutnje? Čudne, nedovršene prepirke? Seks na trijemu? Ukiseljeno mlijeko i izgorjeli prepečenac? Prljavo rublje? Nije li novac uvijek problem?

- Što se to događa s tobom? Lice ti je kao na Picassovoj slici, za ime Boga.

Ne brine me to što se doimam izobličeno. - Izgledam li staro? - pitam ga. Theodore se smije.

- Izgledam li?

- Ne.

- Hvala ti.
 - Zašto si me to pitala?
 - Zato što živim u Big Stone Gapu gdje me ljudi svakodnevno viđaju već četrdeset dvije godine pa me zapravo i ne zagledaju.
 - A što je s tvojim suprugom?
- Ne mogu odgovoriti. Umjesto odgovora počinjem plakati.
- Bože, što ne valja? - pita Theodore dok izvlači salvete iz držača na stolu i gura ih prema meni.
 - Bojim se.
 - Čega?
 - Da je gotovo.
 - Što je gotovo?
 - Sve.
 - O čemu govoriš? Jesi li bolesna?
 - Nisam. Dobro sam.
 - Što je gotovo? Tvoj brak?
 - Da.
 - Što se događa?
 - Jack gleda druge žene.
 - Pa?
 - Neobične, preplanule žene.
 - Preplanule u studenom? - Theodore se pokušava suzdržati da se ne nasmije.
 - Znam. Zlo mi je od toga. - Od riječi 'zlo' počinjem još više plakati.
 - Tko je ona?
 - Ne znam kako se zove. Nosi pripijene hlače.
 - Ne znaš joj ime ali si provjerila kako joj izgleda stražnjica?
 - Ne mogu si pomoći. Morala sam ih gledati. Nisu me vidjeli. Nisam ih uhodila ni išta slično. Samo sam ih promatrala kako jedno drugo obasipaju pažnjom na maskenbalu u povodu Noći vještica.
 - Tvoj suprug je ludo zaljubljen u tebe. Bio bi lud kad bi samo pomislio na neku drugu.

- To ti kažeš, ali nisi ju vidio. Ona je radila na tome! Tapkala ga je po leđima. Nisko. Jedna od onih grabežljivica. Jedna od onih žena, to se vidi, koja želi samo oženjena muškarca. Čine to samo zato što ih to uzbuđuje. Zbog boli koju nanose ljudima poput mene. Doima se poput onih žena koja cijeli dan namješta pramenčić kose! A pogledaj mene. Ja jedva nađem vremena ruž nanijeti. Za Boga miloga, počinjem izgledati kao Ma Kettle.

- Jesi li pitala Jacka Maca tko je ona?

- O Bože, nisam.

- Zašto?

- Zato što u svakom filmu s Bette Daviš koji sam gledala, svaki put kad žena muškarcu postavi to pitanje, on uvijek kaže: 'Žao mi je, istina je, tako si pronicljiva, u pravu si, volim je. A tebe više ne volim. Pusti me da odem pa da barem jedno od nas može biti sretno.'

- Ne temelji svoj stvarni život na lošoj melodrami reče Theodore premještajući vrećice šećera u plastičnoj posudi.

- Imaš li ti bolju zamisao? - pitam ga dok ispuhujem nos.

Konobarica prilazi uzeti narudžbu. Čak ne izgleda nimalo zabrinuta. Samo uze smotuljak salveta natopljenih mojim suzama i baci ga u smeće na putu do kuhinje. Pretpostavljam da se mnogo ljudi suoči sa svojim demonima usred noći u Međunarodnoj kući palačinki.

- Zašto bi me tvoj suprug, ako te namjerava napustiti, zvao i hvalio te, govorio kako marljivo radiš, kako si sjajna supruga i majka i kako ti treba vikend da se odmoriš jer nema načina na koji bi ti mogao zahvaliti?

- Ne znam.

- Moraš se s tim uhvatiti u koštac.

Theodoreova ogorčenost me umiri. Možda sam luda.

- Znam da zvučim posve iracionalno...

- Poslušaj me. To, taj mrak i usud koje osjećaš samo su olujni oblačak osjećanja koji prolazi iznad glave. U krizi si. Mislim

da se ne radi o Jacku Macu i Etti. To je zbog Joea.

- Ja izlazim na kraj s Joeom.
- Nije Joe tu da bi se s njim izlazilo na kraj. U tome je tvoj problem - reče Theodore nježno.
- Mrzim se. Bila sam mu grozna majka.
- Nisi!
- Znaš li da sam svaki dan vikala na njega? Znaš li da sam ga dlanom udarila po guzi? A zaklela sam se Jacku da nikada neću udariti djecu. Ali ostavio je otvorenu slavinu i voda je prešla preko kade i uništila pod pa sam poludjela. Odvela sam ga da sjedne na Ettin kazneni stolac. Smijao se tome! Zapravo, nikada nije sjedio na njemu. Taj stolac je imao paučinu po sebi!
- Dakle, udarila si ga dlanom po stražnjici. I što još?
- Tako sam se trudila naučiti ga da se pristojno ponaša da sam sve propustila. Cijelo vrijeme sam trčala za njim. Ispravljala ga. Molila da sjedi mirno. I takve stvari.
- Bio je zahtjevno dijete.
- Ali nisam ga uvažavala. Htjela sam da bude što sličniji Etti. A on to nije bio. Bio je pravi tornado. Pa na kraju i sam način na koji se razbolio. Etta se prehladi i treba joj pola godine da je prehlada prođe, dok na Joeu jednoga jutra ugledam modrice, a šest dana nakon toga bude mrtav. Zar ne shvaćaš? Bio je nevjerojatno vibrantna boja, ona zapanjujuće ljubičasta koja ulijeće i izlijeće, a ja sam davala sve od sebe nastojeći ga pretvoriti u nešto drugo. Uprskala sam. Posve sam uprskala. I zato mu se sad nakon tri godine želim ispričati. Reći mu da mi je žao zato što nisam shvatila kakav je. - Nije mi jasno kako ne plačem. Theodore gleda u mene.
- Jel' ti sad bolje?
- Na neki način... da. — Konobarica mi dotoči kavu i spusti još mlijeka i šlaga na stol. - Zapravo, bolje mi je, dobro sam - kažem Theodoreu, a potom konobarici koja ne obraća pozornost na mene dok se ogleda na oknu našeg separea.
- Ne, nisi. Ne bi ti bila ovdje. Ne bi ti mene pitala izgledaš li

staro. Jack je na neki način naslutio da trebaš s nekim iskrenije popričati o svemu. Onako kako se ne može razgovarati telefonom.

- Je li ti nešto rekao? - Izdižem se za bradu iznad separea, poput zmijske koja se izvija iz košare.

- Ne. Nije - mirno otpovrnu Theodore. Ton njegova glasa navede me da ponovno utonem spuštajući se u separe.

- Otkud ti toliko znaš o muškarcima?

- Dugo sam muško.

- U pravu si. - Miješam kavu. Ne marim što mi je to druga i što je usred noći. - Trebaš Bogu zahvaliti što nisi oženjen.

- Nikad se ne bih mogao oženiti.

- Pametno razmišljaš.

- Nije to za mene.

- Pametan si ti.

- Nisam, homić sam.

U IHOP-u se sve utiša. Kao da kroz pokretna vrata čujem tijesto za palačinke kako se slijeva na ploču za pečenje.

- To si?

- Aha.

- Pa dobro, otkad?

- Otkad znam za sebe.

U mojoj glavi nastade kovitlac misli koje se raspršiše u tisuće različitih smjerova. Iskrsnuše pitanja: Kako? Zašto mi to prije nisi rekao? Ima li neki poseban muškarac u tvom životu? Zato mi nismo nekad davno mogli produbiti naše prijateljstvo! Nisam ja bila luda! Ti jednostavno nisi bio pristupačan! - Nisi li mi to mogao reći prije trinaest godina?

- Zašto? Nisam se viđao s muškarcima u Big Stone Gapu.

- Pametno.

- A imali smo i jedno drugo.

- Jesmo. - Bože, jesmo li imali jedno drugo. Toliike godine to je bilo jedino što mi je trebalo. Zašto mi se moja prošlost iz

vremena dok još nisam bila u braku sada čini tako savršenom, tako jednostavnom? Je li bila takva?

- Kad si to saznao?

- Mislim da sam to cijeli život znao. Ali nisam cijeli život bio iskren po tom pitanju. Mislim kako sam smatrao da sam samotnjak i da me nikada nitko neće privući jer mi nitko nije bio potreban. Imam kreativan život i to me ispunjava. Nisam bio nesretan. Bio sam, i još uvijek sam ispunjen. Nisam baš viđao da su ljudi u parovima veoma sretni pa sam pretpostavljao kako to nije za mene. A kad sam sreo tebe, osjetio sam veliku srodnost duša.

- Točno, osjećala se.

- Nikada me nisi navela na to da se loše osjećam zato što sam samotnjak. Jer i ti si bila takva.

- Znam, ali to mnogo objašnjava.

- Naravno. Sve. Bio je to onaj djelić podatka koji je učinio da svi elementi sjednu na svoje mjesto. Borio sam se protiv nagona u sebi da budem to što sam - a to je uvijek loše.

- Ima li sad netko poseban u tvom životu?

- Bio je. Jedan biokemičar koji je imao stipendiju na ST i proučavao nekakve stanice za liječenje nečega. Bio je sjajan, ali on živi u Bostonu, a ja se ne selim oдавде, pa to nije uspjelo.

- Voljela bih ga upoznati. - Zbilja to mislim. Nekoliko minuta sjedimo bez riječi, ali mene nikada ne brinu duge šutnje kad sam s Theodoreom. Upravo to je naš ritam.

- Da ti usput kažem da nisam zbog tebe postao homić.

- Ja na sebe volim preuzimati krivnju za sve, od pogrešaka s pranjem prljavog rublja do propasti mira u svijetu, ali neću preuzeti na sebe činjenicu da sam te ja pretvorila u homića. -

- Tapkam ga po ruci.

- Dobro.

- Dobro je da si to shvatio dok si još mlad.

- Aha. Shvatio sam to u tren oka.

- Možda se ja toga i bojim. Osjećam kao da je moj život led u

mojim rukama. Tako brzo prolazi, a ja nisam nimalo pametnija. Nemam onaj mir o kojemu čitam u časopisima. Dovoljno sam stara da budem mudra, a nisam. Ali ne želim ostarjeti. Osjećam se kao da nikada nisam bila mlada. Možda sam mislila da će me ljubav pomladiti.

- Prije nego prijedemo na nešto drugo - reče Theodore - dopusti mi da kažem da je starenje najgore za dvije skupine: žene i homoseksualce. Za muškarce koji su okrenuti suprotnom spolu kaže se da su potentni cijeli život, da mogu imati devedeset godina i još uvijek imati djecu, i tomu slično. Znam što želiš reći time kad kažeš kako se osjećaš starom i glupom. Ja nisam profesionalni psiholog pa me nemoj držati za riječ u vezi bilo čega što kažem, ali mislim da se, osim toga što imaš probleme u komunikaciji sa svojim suprugom i bol zbog gubitka sina, tu radi o nečem još osobnijem. Radi se o tebi. Probudila si se jednog dana i shvatila da ti je prošlo pola života. Sredovječna si.

- Nisam. Sredovječan si kad imaš pedeset godina.

- Dobro, sad se mi tu prepiremo o brojkama. Ali jedno je činjenično: mnogo toga je iza tebe. Sad si već prevalila kilometre i kilometre. Nisi više slatka i mlada.

- Nikada ja nisam ni bila slatka i mlada! I nemoj misliti da nisam ogorčena zbog *toga*.

- Prestani cviliti. Pusti me da završim. Nije lako stariti. Depresivno je. Ali to nam se svima događa. Pogledaj mene. Dižem utege od kakvih i sumo hrvači zaziru jer želim imati čelične prsne mišiće, vjerujući da će mi mišići podići mladost onako kao što stupovi drže Akropolu. Ali neće. Jedino što možeš je prihvatiti. Daj sve od sebe. Ali prihvati.

- Jesam li ja tako plitka?

- Svi smo mi plitki. Ali ti si sretnija od većine. Doista ne izgledaš kao da imaš četrdeset i nešto godina. Možeš biti poput onih bezvremenskih ljepotica koje imaju zahvalnu kožu. Obučesh pulover, staviš malo ruža, i nitko ti ne zna imaš

li trideset ili šezdeset. Shvaćaš?

- Tako se glupo osjećam - mašem nogama ustranu u separeu i tonem dublje.

- To ti je zbog taštine.

- Tašta sam, nisam li?

- I pomalo paranoična. Morala si prevaliti tri i pol sata vožnje autobusom da ti ja kažem kako tvoj suprug nema avanturu s drugom ženom. Pogledaj se. Pustit ćeš da ti tamo nekakva žena u pripijenim hlačama uništi život. *Zaslужila* si divan brak jer ste ti i Jack prošli kroz najgore i izišli iz toga. Još uvijek imaš svoju kći. Još uvijek ste obitelj, premda više nema Joea. I volite se! Stani. Razmisli. Što činiš? Ta žena koja ni imena nema oduzela ti je samopouzdanje i pobjegla s njim. Kako možeš dopustiti da ti to učini netko nepoznat?

Theodoreova gostinska soba jednostavna je i udobna. U njoj je postelja na četiri stupa s baldahinom izrazito čokoladne boje, njoj odgovarajući toaletni stolić i mala svjetiljka u Tiffany stilu. Iza vrata je polica za moju valjkastu putnu torbu i zrcalo u naravnoj veličini. Zidovi, posteljina, tepih, sve je bijelo. Odgrčem pokrivač i uvlačim se pod hladne plahte. To je prvi put da sam u krevetu sama od udaje za Jacka MacChesneya. Bez njega nikada nisam nikamo išla sve ove godine, kao ni on bez mene. Pitam se misli li i on to isto kod kuće, u našem krevetu. Protežem ruke od jedne do druge strane bračnog kreveta i širim noge dokle god ih mogu protegnuti. U tom položaju pravljenja anđela u snijegu ostajem sve dok mi san ne dođe na oči.

Velika naranča ne opisuje Nogometno iskustvo Sveučilišta Tennessee. Trebalo bi se zvati Cijelo vrijeme sve narančasto. Tisuće obožavatelja spušta se u Knoxville odjeveno u tematsku boju, a mnogi od njih oslikali su izloženu kožu da bude u istom tonu. Čini se da se njihova odanost zasniva na

staničnoj razini. Nikada nisam vidjela toliku zaludenost nogometom (bila sam i ja na sveučilištu Saint Mary u South Bendu, u Indiani!). Kad ostavimo postrani oslikane ljude, Knoxville je otmjen grad na Jugu poznat po Festivalu svibe i debitantima.

Na stadionu se probijam kroz nasukana vozila (jedan čovjek doslovno peče pile na ražnju u stražnjem dijelu svog karavana). Theodore me pustio da dokasna odspavam i otišao bez mene. Dočekuje me na ulazu za osoblje i vodi gore do jednog od onih separea s antenama u kojem nogometno osoblje snima utakmice. To je ujedno i povišenje s kojeg Theodore može motriti 125 izvrsnih glazbenika koji sačinjavaju Paradni orkestar Sveučilišta Tennessee. - Theodore, sjećaš li se natjecanja u okrugu?

- Kako ne. Uvijek smo bili bolji od Sumnjivih šezdesetih iz Appalachia - prisjeti se Theodore.

- Broj upisanih znatno je opao nakon tvog odlaska. Sad se zovu Prljavih trideset.

Theodore se smije. Ne mogu vjerovati da je za manje od deset godina otišao iz natjecanja orkestara za okrug Wise i dospio na nacionalnu televiziju.

Jedva da i gledamo prvo poluvrijeme dok Theodore pomoću slušalica radio telegrafista dogovara s kamermanima koji su zaduženi za snimanje predstave na poluvremenu.

On je tu slavan i cijenjen filmski režiser kojega ljudi zaustavljaju i traže autogram, jer on izvršava dogovoreno. Ali Theodore sve to čini u hodu. Zna da njegova popularnost raste i opada s uspjehom nogometne momčadi: nema smisla imati pobjednički orkestar i gubitničku momčad.

Kad na poluvremenu orkestar iziđe na teren, rulja poludi. Da u ovom trenutku možete iskoristiti energiju s ovog stadiona, mogli biste dobiti rat ili pokrenuti piramidu. Theodore svira u toj halabuci. Mažoretkinje su sjajne, divne,

kao za naslovnu stranicu časopisa i cijeli vikend posvećenje odavanju počasti mladosti, atletičarima neiscrpane energije i seksualnoj privlačnosti blještavih bijelih zuba.

Theodoreovi nastupi tehnički su mnogo unaprijeđeni, mnogo složeniji od onih dok je bio u Big Stone Gapu. Naravno, ovdje je to na posve drukčijoj razini. Ali neobično je gledati kako se Theodore razvio s iskustvom fakultetskog nogometa koji se uglavnom prikazuje na nacionalnoj televiziji. Prihvatio je to bez dizanja velike prašine. Za tu mogućnost mora zahvaliti Elizabeth Taylor, i svjestan je toga. Da nije bilo njezina kobnog posjeta Big Stone Gapu, Theodore nikada ne bi bio otkriven.

Dok orkestar izlazi na teren Theodore je miran i usredotočen. Niz malih televizijskih ekrana na stolu ispred nas snimaju izvedbu iz nekoliko kutova odjednom.

Theodore nešto bilježi, katkad psuje, a katkad se smiješi. Ne znam kako može išta uočiti. Znam samo da bih, dok gledam kroz ovu staklenu kocku u nebu dolje na jarko zeleni teren od jednog do drugog kraja ispunjen namreškanim narančastobijelim figurama koje se glatkim pokretima kreću poput zakučasta mehanizma švicarskog sata, imala problema pronaći pogrešku. Vidim samo jednu zapanjujuću skulpturu u pokretu, i rulju istomišljenika, tisuće njih na nogama koji se goste prizorom i zvukom prikazanog.

- Prilično dobro - reče Theodore dok orkestar odlazi s terena. - Hajdemo.

Odlazimo iz separea i do same utrobe stadiona spuštamo se onim što bi se moglo nazvati tajnim stubama. Izlazimo na dnevno svjetlo u prizemlju terena. Plastične propusnice koje nam na lancima vise oko vrata svuda nam omogućavaju trenutačan pristup. Osiguranje s puno poštovanja kima Theodureau, VIP osobe se saginju iz svojih loža i uzvikuju: - Dobra predstava. Pravi si! - Theodore me uzima za ruku i vodi uz male stube do prostora za orkestar. Podižem glavu i

dokle god mi pogled seže vidim samo narančastobijelo šahovsko polje koje se pruža do neba.

Vođa orkestra i Theodore se grle dok članovi orkestra promatraju s velikim zanimanjem. Potom kapetan zviždukom daje znak i oni zaspričaju 'Tennessee valcer'. Rulja poludi. Theodore polako prelazi pogledom po stadionu, i za trenutak, iz pozadine obasjan glazbenicima u narančastom i bijelom, onako dok mu povjetarac mrsi kosu, doima se djelomice baš kao grčki bog, ali iznad svega potpuni umjetnik.

Uze me u naručje i zavrtjesmo se u ritmu glazbe.

Ljenčareći provodimo subotu, i prebrzo će doći vrijeme da se ukrcam na autobus i uputim kući. Imam još jednu valjkastu putnu torbu punu ST sitnica i stvarčica koje je Theodore nakupovao za Ettu - slagalice i komplet za izradu origamija. Etta je za međunarodnu umjetnost doznala od Theodorea. On uopće nije rastreseni počasni ujak.

- Hoću da ostaneš pribrana - reče mi Theodore grleći me dok se oprušta sa mnom.

- Obećaj da ćeš doći za Božić - kažem mu i ne odustajem sve dok mi ne obeća.

- D oć i ć u. Donijet ć u ono piće s jajima.

- Volim te.

- I ja tebe volim.

Penjem se u autobus i sjedam na svoje uobičajeno sjedalo, odmah iza vozača. Theodore okruži i pokuca mi na prozor. Objema rukama spuštam prozorsko okno.

- Nisi stara. Lijepa si.

- Hvala ti - odgovaram mu, i mislim to, oporavljena nakon sjajnog vikenda. Nisam luda. Dobro sam. Samo sam obično ljudsko biće. Prestrašim se, ali me se može utješiti. To čudo potječe od Theodorea Tiptona. On učini to da se osjećam mnogo bolje.

Kad autobus polazi, nisam tužna. Do Božića je ostalo samo još nekoliko tjedana. Hoću kući. Strašno mi nedostaje Etta. Razdvojenost od Jacka, čak i uz sve probleme koje imamo, navodi me na žudnju za njim. Dugo ga nisam poljubila onako kako sam željela. Ali hoću, čim ga vidim. Jedva čekam.

Dok se autobus kroz Wildcat spušta prema Big Stone Gapu, ispunjava me radosno očekivanje. Sunce poput marelice iščezava iza plavih planina u sumrak. Debla stabala, čvornata, usukana prema nebu i mokra od kiše doimaju se kao da su iskićena sjajnim crnim biserima. Duž obje strane ceste čine ogradu. Osjećam se zaštićeno, ali tamo podalje vidim planine kako se poput tijesta za tortu u slojevima prostiru sa strana. Ima u Appalachian Trailu neke ljepote koja ulijeva strahopoštovanje, tamo gdje se Blue Ridge sastaje s Tennessijem. Uskoro ću ponovno biti s unutarnje strane planine, unutar Gapa, kod kuće.

Jack me čeka na autobusnoj postaji. Sjedim na rubu sjedala poput djeteta, puna priča koje želim ispričati. Želim Jacku ispričati sve. Želim mu reći kako sam otišla jako prestrašena i kako se vraćam kući puna nade. Mašem mu s prozora i on mi odmahuje. Etta nije s njim; kako romantično! Ustajem držeći torbu prije nego se autobus posve zaustavi. Vozač zlovoljno i nesmiljeno zaškilji svojim smeđim očima i ja posrnuh unatrag kad zakoči. Zahvaljujem mu dok se niz stepenice spuštam prema svom suprugu. Bacam mu se u naručje i njegovo drago lice obasipam poljupcima. Prihvaća ih, ali mi ih ne uzvraća.

- Nešto nije u redu? - pitam ga.
- Jesi li se lijepo provela za vikend? - upita me bezosjećajno.
- Divno je bilo. Da se nije što dogodilo Etti? - Sad sam već zabrinuta. Zašto se tako čudno ponaša?
- S Ettom je sve u redu. Lijepo se zabavila na predstavi - reče, uzimajući moju torbu.

- Mjuziklu.
- Mjuziklu. Predstavi. U čemu je sad tu jebena razlika?
- Zašto vičeš na mene? - Vičem ja na njega.
- Po cijelom gradu se priča da te Pearl uzela za partnericu.
- Što? - Na trenutak sam zaboravila na mjesto i vrijeme. Bila sam tako sretna što sam došla kući da sam zaboravila na prošli petak, sve o dogovoru i papirima.
- Zašto mi nisi rekla?
- Čekaj malo. Htjela sam ti reći u petak večer, ali ti si isplanirao moj izlet. Nije bilo vremena.
- Mogla si mi reći prije nego si otišla. Nema opravdanja za to. Nijednog.
- Jack. Pa to je smiješno.
- Čuj, to što ti smatraš smiješnim meni je jako važno. I baš to je problem među nama. - Jack ubaci moju valjkastu torbu u stražnji dio kamioneta. Da nisam tako jako ljuta nasmijala bih se. Riječ 'problem' je moja riječ i on je nikada prije nije koristio. Muškarci se ne služe tom riječju kad govore o međusobnim odnosima, koriste je kad je riječ o automobilima koje ne mogu pokrenuti, ili o aparatima koji se pokvare.
- Ne bacaj moje stvari! - vičem, zvučeći poput petogodišnjakinje.
- Upadaj u kamionet.
- Nemoj ti meni govoriti što ću ja činiti!
- Volio bih naći toga koji će tebi reći što da učiniš i da ga ti poslušаш. Volio bih ga sresti i rukovati se s njim.
- Što je s tobom? Ne mogu ništa učiniti ispravno. Samo sam se složila biti partnerica s Pearl kako bi ti bio slobodan posvetiti se građevinskoj tvrtki i imati svoje poduzetništvo. Mislila sam kako ću ti pomoći da ostvariš svoj san ako bih te mogla malo rasteretiti što se financija tiče.
- Ubijaš me.
- Što želiš reći?

- Otkad ti to brineš za moje snove?

Ništa ne odgovaram. Ulazim u kamionet. On uskače, sjeda na svoje sjedalo i okreće se prema meni. - Misliš da ne mogu brinuti za nas? Ne vjeruješ da mogu pokrenuti posao pa mi iza leđa dogovaraš posao da bi se osjećala sigurnom.

- Nije istina! Ne mislim ja na sebe. Razmišljam o Etti. Jasno? Ako sam zbog toga loša osoba, onda neka budem loša osoba!

- Ne vjeruješ mi. Da mi vjeruješ, bila bi došla kući i porazgovarala sa mnom o tome. Zajednički bismo tad donijeli odluku. Onu koja je bila najbolja za našu obitelj. Umjesto toga ja o tome slušam po cijelom gradu. Ljudi misle kako je smiješno da mi treba žena koja će skrbiti o meni da bih se ja mogao baviti hobiem kao popravljач - Jack se zavali na naslon sjedala, poražen. Ne mogu podnijeti da on vjeruje kako je to istina.

- Nikada nisam rekla da si popravljач. Tko još mari za to što ljudi misle?

Jack mi ne odgovara, samo pokrenu kamionet i vozi brzo, natrag gore prema holeru. Zaustavi se uz kuću. Iskačem iz kamioneta i izvlačim svoju valjkastu putnu torbu iz pregratka. Ne osvrćem se. Uspinjem se stepenicama. Pred vratima me čeka Etta. Sretna je i pokazuje mi program za Guslača na krovu. Čujem kako šljunak škripi pod kotačima kamioneta koji poskakuje niz planinu.

- Kamo ode tata?

- Ne znam.

- Je li ljut?

- Mislim da jest.

- Jesam li ja nešto učinila? - Ettino se čelo nabora zbog zabrinutosti.

- Nisi. Tata je jako opterećen. I to je sve.

Odvraćam joj pozornost darovima koje je dobila od ujaka Theodorea. Etta otvara komplet za izradu origamija. Sjedimo na podu i pravimo oblike od profinjena rižina papira. Toliko

se tresem da s obje ruke moram držati upute. Rižin papir je jako tanak i profinjen pa se bojim da ga ne poderem. - Daj ja ću, mamice, pusti mene. - Etta uzima papir i prostire ga na pod ispred nas.

Dajem Etti da nešto pojede, ušuškavam je u krevet i gledam na sat; skoro je devet a Jackajoš nema kući. Našla sam ispriku pred Ettom, ali dijete je pametno. Zna ona. Palim prigušeno svjetlo u hodniku i spremam se spustiti niz stube, ali umjesto da siđem ulazim u staru Joeovu spavaću sobu. Prije nekoliko godina pretvorili smo je u igraonicu za Ettu. Njegov sam krevet pretvorila u kauč na razvlačenje, s prekrivačem od crvena samta pa sad više slični na počivaljku. Etta je postavila školsku ploču i stolce. Prilazim krevetu i liježem.

Prvih nekoliko mjeseci nakon Joeove smrti odlazila sam lijegati sa svojim suprugom, čekala da on zaspe, a potom ustajala. Besciljno sam lutala po kući, a onda na kraju dolazila u Joeovu sobu i lijegala na njegov krevet. Bilo je to jedino mjesto u kući na kojemu sam mogla naći počinak. Probala sam sunčani trijem i kauč u dnevnom boravku, ali nikada nisam tamo spavala. Onog trenutka kad sam shvatila da mogu zaspati u Joeovoj sobi, ovamo sam dolazila svake večeri.

Jacku nikada nisam rekla zašto dolazim ovamo. Svaki razgovor o Joeovoj smrti bio je odveć bolan. A nisam mu mogla ispričati za San, za pravi razlog zbog kojeg sam svake večeri dolazila ovamo. Jedva sam čekala da dođe noć pa da imam San, isti san koji mi je svake naredne noći pružao utjehu. Joe i ja bismo trčali kroz kuću. Smijali se i smijali. Taj smijeh je bio tako stvaran. Zvučao je kao njegov, i zvučao je kao moj. Potom, kad bi nas trbuh zabolio od tolikog smijeha, odigao bi se krov, bez iskidanih rubova, kao da je bio poklopac koji ste skinuli s lonca. Tad bi se nebo nad našom kućom ispunilo predivnim bojama, obično nijansama

ružičaste i zagasitoplave koje su se javljale u prugama, blještale i kretale se, pomicala u duginim bojama poput slojeva ulja na vodi. Onda bi Joe raširio ruke... uvijek je bilo isto... pogledao bi me, nasmijao se i rekao: 'Volim letjeti!' Uzdigao bi se izvan kuće na točkastom tepihu iz dnevnog boravka i spojio s kovitlacem predivnih boja ponad glave. I tako bi uokolo letio na njemu. Ja bih se svojski trudila pokušavajući uzletjeti i priključiti mu se, ali nisam se mogla odlijepiti od zemlje. Kao da su mi se udovi okamenili. Dozivala bih Joea, ali on bi već bio odletio. Katkad bih u daljini čula njegov glas. A onda bi nebo postalo poput plavog papira s bijelim crtama koje bi izbljedjele poput crta povučenih običnom olovkom, i ono bi se pretvorilo u mat plavo kao nacrt za gradnju, bez kretanja i bez dubine, samo mat boja, a ja bih i dalje pokušavala poletjeti. No bez obzira što sam sve činila, nisam se mogla odlijepiti od zemlje. Čak sam se penjala po zidovima kuće, ali uvijek sam skliznula i pala na pod. Potom sam se opet penjala i ponovno skliznula. Probudila bih se iscrpljena, ali nisam marila za to. Bila sam sretna jer sam cijele noći bila sa Joeom i doimalo se stvarnim. I bio je to, uglavnom, sretan san. Nikada nije zaplakao ni uzeo iglu ili zaspao. Bio je samo moj, i bili smo zajedno, majka i sin, i premda je pozadina bila iskrivljena i neobična, mi smo bili zajedno.

- Ave? - trgnuh se od Jacova glasa.

- Bok.

- Bok - On sjede na kutiju s igračkama. Sklopi ruke i zagleda se u njih.

Poznajem svog supruga. Ostat će tako sjediti i gledati u mene sve dok ja nešto ne kažem. Zašto su žene uvijek te koje moraju izvlačiti informacije iz muškaraca? Zašto mi ne može reći to što osjeća? Ali to je tako i ja zacijelo večeras neću pokušavati promijeniti tu uvriježenu situaciju. Stoga duboko uzdišem i gledam ga. - Gdje si bio?

- Otišao sam do Big Cherry Hollera i hodao oko jezera.

Prije nego smo se oženili provodili smo dosta vremena na jezeru Big Cherry. Ležali smo na obali ili me Jack vozio veslajući u kanuu. Na tom mjestu smo zbilja razgovarali i dijelili međusobno sve što smo imali za reći jedno drugom. Za nas je to bilo magično mjesto, posve intimno, samo jasna plava voda sve dokle pogled seže, potpuno okružena zidom dostojanstvenih borova.

- Jako dugo nismo tamo bili zajedno, Jack.

- Godinama.

- Možda bismo nekad trebali otići.

- Možda.

Za Jacka su tipični odgovori od jedne riječi. Ali to tipično večeras neće proći. U lošem smo stanju i moramo o tome popričati.

- Znaš, ne želim te povrijediti. Nekako na kraju uvijek nešto učinim pogrešno. Samo ti hoću reći da to ne planiram učiniti.

- Znam - reče on tiho, naslanjajući se na prozor.

- Jednostavno ne znam kako popričati s tobom.

Možda nikada nisam ni znala. Zašto koristim riječi kao što je 'nikad'?

- Ne. Dobro smo se slagali u početku.

Prože me nalet panike. To zvuči kao svršetak jednog od onih 'napuštam te' govora. 'U početku' obično vodi do 'stigli smo nakraj našeg puta'.

- Zašto ostaješ? - Mogu ga to pitati jer sad konačno ozbiljno razgovaramo.

- Volim te, Ave Maria.

- Zbilja?

- Naravno da te volim.

Pogledi nam se susretoše i znam da i ja njega još uvijek volim. Ali to što ga volim ne pomaže nam odista da spasimo brak. To što sam voljela Joea nije pomoglo da ostane živ, to što sam voljela svoju majku nije je spriječilo da dobije rak i

umre; i to što volim Jacka MacChesneya neće nam pomoći da ostanemo zajedno. A što hoće?

- Jack? - Gleda me i moram reći da mi se sviđa taj pogled. Potpuno se predaje dok sluša. (Mislim da ja to ne činim.) - Vjerojatno sam mislila, budući da sam dugo bila sama bez ljubavi u životu, da će u braku sve biti savršeno. Da je zato što sam dugo čekala vrijeme načinilo taj savršen mjehur te da ćemo se ti i ja popeti u njega i lebdjeti sve dok ne ostarimo i ne umremo jedno drugom u naručju.

- Ma daj - Jack se smješka i odmahuje glavom.

- Ne, zbilja sam to mislila. Mislila sam da će, zato što sam tako dugo bila tužna, recimo negdje prvu polovinu svog života, kad jednom otvorim srce sve biti lijepo, divno i... jednostavno. Stoga su nam se sad moja neispunjena očekivanja osvetila.

- Što te navelo na to da pomisliš kako će sve biti jednostavno?

- Vjerovala sam da je najteže naći ljubav.

- Nisi ti mene našla. Ti si odlučila da to zaslužuješ.

- Misliš? - uspravljam se.

- Mislim.

- A ti?

- Ja sam znao u što se upuštamo.

- Jesam li ja tako loša?

- Ne, nisi ti loša. Nisi uopće. Ali nisam ti ja prvi na pameti.

Želim mu se usprotiviti, ali znam da je u pravu.

- Nisi sretna, Ave.

- Jesam. Ponekad.

- Kad si zadnji put bila istinski sretna? Ali iskreno?

- Petnaesti siječnja 1983. Pravio si chili. Padao je snijeg. Sjećaš se? Ti, ja, Etta i Joe pekli smo čokoladni kolač. Nacrtali smo snjegovića na glazuri. Igrali smo se Crnog Petra i cijele večeri se smijali.

Jack neko vrijeme sjedi bez riječi. Vidim da se sjeća chili

večeri i na trenutak ne mogu zamisliti da ne možemo riješiti naše probleme i ponovno biti sretni. Baš kad mu to htjedoh reći, on mi prekinu misli. - Njega više nema, dušo. Ostali smo samo ti, ja i Etta. Mi smo i dalje tu.

- Znam.

- Mi smo sad važni.

Jack to reče tako jednostavno i znam da je to istina. Ali zbog toga se osjetih samo još većim promašajem. Moja majka je zacijelo bila središte mog života i života naše obitelji, a ovdje, u mojoj maloj obitelji, sve sam iznevjerila. Imam supruga koji se osjeća odbačenim i kći koja ne može biti uistinu sretna jer ne može istodobno biti ona sama i njezin brat. Ne može popuniti tu prazninu. Ali se trudi. Možda smo to postali nas troje. Pokušavamo ispuniti prostor koji je ostao iza Joea, a nikome od nas to ne uspijeva, i što se više trudimo, to veća ta praznina postaje.

- Ave?

- Da?

- Nećeš ponovno spavati u toj sobi, hoćeš li?

Na trenutak poželjeh Jacku ispričati za San. Ali rekoh samo: Ne, želim biti s tobom. - Uzimam ga za ruku i vodim niza stube. Katkad, čak i kad doživljavam neuspjeh, činim ono što je ispravno.

ČETVRTO POGLAVLJE

Iva Lou i ja sjedimo na staroj kamenoj klupi ispred knjižnice Slemp i užitamo. Dobro smo umotane: oblačan je dan pred kraj studenog, ali treba nam svježeg zraka. Osim toga, cijelu zimu ćemo se stiskati u malom uredu Ive Lou za naša tjedna okupljanja. Klupica je niska, od širokog plavog škriljevca u obliku polumjeseca koji počiva na ukrašenom betonskom postolju. Gleda na staru fontanu, i niz okrhnutih kamenih stepenica obzirno poslaganih uz niski humak. Na vrhu mjedeni kardinali drže vrč iz kojega se voda u kaskadama prelijeva niz kamenje pokriveno zelenom baršunastom mahovinom. Na dnu voda utječe u trokutasti bazenčić pun kovanica. To romantično mjesto skriveno je među jablanovima. Noću je to mjesto na kojemu se ljubakaju tinejdžeri. Mladi ljubavnici bacaju kovanice u bazen (mnogo njih) nadajući se da će njihova sreća potrajati.

Delphine Moses načinila nam je dugačke, velike sendviče s mesnim okruglicama. Iva Lou niz dugačko pecivo odmotava aluminijsku foliju, kao da guli bananu.

- Zar ti nećeš jesti? — pita me Iva Lou dok odgriza zalogaj.
- Nisam gladna.
- U čemu je problem?
- U Jacku i meni.
- Što se dogodilo?
- Ljut je na mene zato što sam preuzela posao menedžerice u ljekarni a njega nisam ni pitala.
- A zašto ga nisi pitala? - Iva Lou otpljaj cole.

Iva Lou me to upita izravno, bez uvijanja, pa bi se pomislilo da imam jednako tako jednostavan i kao iz rukava spreman

odgovor. Ali nemam.

- Znaš, muškarci se vole osjećati glavnima. Čak i kad to nisu. Moraš ih pustiti u tom mjerenju.

- Iva Lou, prestara sam ti ja za te igre.

- Gle, nije mi drago to što ti govorim, ali te igre se nastavljaju dok ne završiš u grobu. Nikad nisam upoznala čovjeka koji nije mislio da je centar svemira.

- Misliš li da me se Jack Mac zasitio?

- Ne. Zvuči kao da je jako ljut na tebe.

- Dobro.

- Nije. To je još gore. Kad se muškarci razljute, oni ne miruju, već nešto učine. Djeluju. Shvaćaš. Odlaze u potragu za... ne znam. Razonodom.

- Drugim ženama?

Iva Lou kima.

- A ja to iz pouzdanih izvora znam jer sam nekoć davno bila najbolja razonoda u okrugu Wise. Sad sam samo jedna stara udana žena koja je zadržala figuru. - Sjeda i duboko uzdiše štipajući svoj uski struk.

- Trebam li biti zabrinuta zbog drugih žena? - Naslanjam se nemarno na klupu, premda mi je kralježnica uspravna, kao da imam željeznu šipku umjesto kostiju.

- Ako si žena, uvijek trebaš biti zabrinuta zbog toga. Imaš supruga koji dobro izgleda. A ima žena koje idu, izlaze i, ma znaš već, traže društvo.

- Ja ga neću pratiti uokolo.

- I ne trebaš! Ne, moraš se ponašati kao da je sve u redu i obzirno sve vratiti u pozitivnom smjeru. Moraš se *ponašati* kao da imaš dobar brak, a potom, kako vrijeme bude prolazilo, ako se budeš ponašala da je dobar, postat će dobar.

- Kako ti to činiš? — pitam radoznalo.

Iva Lou nastavlja: - Kroz sitnice. Učini da se osjeća ugodno. Poljubi ga kad prolaziš pokraj njega dok gleda TV Čak i kad ti ne uzvрати poljubac, pazi na to.

- U redu. To mogu učiniti.
 - Kakav vam je seks?
 - Bože, Iva Lou.
 - Seksate li se?
 - Katkad.
 - Redovito?
 - Ne onako redovito kao nekad.
 - Ma daj, ženo, poradi na tome. Pokaži *ti* inicijativu. To će vas povezati dok se on ne osvijesti.
 - Ti to ozbiljno misliš?
 - Dođavola, naravno. Muškarac bi radije ruku otpilio nego živio bez seksa. Mi žene, čuj, mi smo kao deve. Mjesecima i mjesecima možemo izdržati bez toga, premda to ne preporučam. Mi volimo razmišljati o seksu, i katkad nam je samo razmišljanje o tome dovoljno. Što misliš, zašto se žene udaju za muškarce koji su u zatvoru a ne obrnuto? Nama je dosta da nam muškarac kaže da nas voli pa makar bio u zatvoru osuđen na doživotnu robiju. Ne trebamo ga da bude tjelesno prisutan kod kuće i da nam to kaže. Muškarac je drukčiji, muškarac treba ženu da bude tu, prisutna, i da vodi brigu o njemu. - Iva Lou me pogleda, podiže lijevu obrvu kako bi naglasila ono što time želi reći. - Mislim, zbilja vodi *brigu* o njemu.
 - Svodi li se sve na seks?
 - Da. - Iva Lou odloži svoj divovski sendvič natrag na klupu. - Muškarac na seks gleda kao na zdravlje. Ako *je to* u redu, onda *je i on* u redu. Shvaćaš? - Kimam. Navrati kod crkve. Još uvijek uređuju kuhinju u dvorani za druženje. Iznenadi staroga Jacka Maca. Donesi mu krišku pite ili termosicu kave. I dobro izgledaj dok to budeš činila. Budi slatka. Shvaćaš? - Ponovno kimam, ali jedan dio mene opire se tome što čujem. Zašto ja sve to moram sama?
- Vjeverica smeđega kaputa boje zemlje ispod stabla šmugnu niz debelo deblo jablana iza Ive Lou. Zastade i oglasi se

izvijajući vratom i okrećući se uokolo. Potom iznad zašuštaše grane i niz deblo se, poput gumene lopte niz kosinu, vrtložeći spusti još jedna vjeverica. Prva vjeverica sekundu pričekala da joj se druga priključi. Kad joj se na nekoliko centimetara približi repu, ona pobježe. To me podsjeti na nešto što mi je Otto rekao prije mnogo godina.

Rekao je: - Ave, u životu tri stvari moraš odlučiti; od čega bježiš i k čemu trčiš, i zašto. - Ono što mi Otto nije rekao, a trebao je: nije pošteno trčati na mjestu.

Fleeta se naslanja na novu fontanu u ljekarni Mutual. - Evo me stojim na ulazu u pakao.

- Koliko ti puta moram reći da ne moraš tu raditi.

- Vidjet ćemo. To mi nalikuje na ono kad mi je rečeno da se neću morati baviti inventurom, a sad sam jedina koja se bavi inventurom.

- Ali ispalo je dobro, nije li? - pitam Fleetu dok se okrećem najednom od stolaca u fontani. Pearl je našla antikna zrcala s bakrorezom koja je stavila u bijeli okvir i objesila iza fontane. Prekopirala je s originalnih slika radne plohe ormarića od zelenog linoleuma koje podsjećaju na mramor. Zidni plinski fenjeri s prizvukom mjeda bacaju blag zlatan odsjaj na blijedozelene separee s bijelim ultrapas radnim ploham.

- O da, dobro je ispalo. Ali ne znam kako, kad je Pearlina pozornost bila usmjerena na sve u okrugu Wise više nego na ovo.

- Smeta ti proširenje?

- Ne govorim ja o tome. Pearl je zaljuuubljena. - Fleeta koluta očima dok izgovara zaljubljena' - I ti ga znaš.

Onaj indijski liječnik gore u bolnici Svete Agneze. Bakagese. Slatkiš dobro izgleda. Taman je poput mahagonija, ženo. Crn.

- Bio je Joeov liječnik.

Fleeta razmisli na trenutak. - Točno, točno. Kladim se da su se kod tebe i sreli. Ali nema ništ' loše u tome. I Pearl je Meleskinja i mješanka je. Tako da na neki način odgovaraju jedno drugom. Premda mnogi Melezi ne vole kad kažem za njih da su mješanci.

- Mislila sam da si i ti Meleskinja.

- Djelomično.

- I ništa ti ne fali - ističem.

- Ne, ne fali.

- Boja njegove kože nije važna.

- Ti to ka'eš zato što si Aj-talijanka. A Aj-talijani su sjajni mješanci na svijetu. Nema te zemlje koja nije bila u tvojoj. Svi znaju da je Itlija tek zaveslaj čamcem udaljena od Afrike.

- Ti i tvoj zemljopis. Možda bi te trebalo staviti u ekipu kad drugi put budemo slali nekoga na *Klub Kviz*. - Pružam Fleeti papirić koji se odnosi na recept.

- Ne mogu pročitati tvoj rukopis.

- To je bio recept na poziv. Za dostavu. Za... Alice Lambert.

- Ma nemoj!

- Znam - kvoca Fleeta. - Ne bi trebala kod nas kupovati tablete nakon niza problema koje ti je stvorila. - Fleeta je u pravu. Alice Lambert je sestra Freda Mulligana. Kad sam doznala da on nije moj pravi otac tvrdila je da sam kopile i da zbog toga nemam pravo na njegov posjed. Pokušala me čak odvesti na sud. Bilo je to prije skoro deset godina, i otada je nisam vidjela.

- Kad si bolestan onda te vjerojatno ne zanima otkuda tablete.

- Kakve joj tablete trebaju?

- One za živce.

- Ajoj. Rekla bih da ima živaca čim ih ovdje pokušava kupiti.

Uđe Otto noseći kutiju s alatom. - Hej, Otto. Možeš

li isporučiti lijekove Alice Lambert?

- Ne vidim zašto ne. Ali moram pričvrstiti pećnicu tamo otraga. Misliš li da bi mi Jack Mac mogao pomoći?
- Pitat ću ga. - Dobro. Baš ono što mi je bilo potrebno; isprika da načas navratim do svog supruga. Iva Lou sasvim sigurno ne bi imala ništa protiv.

Parkirna mjesta ispred metodističke crkve su zauzeta pa se parkiram iza Jackova kamioneta punog komada šperploče. Provjeravam ruž, koji sam pojela, i ponovno ga nanosim. Provlačim češalj kroz kosu i rastresam je. Danas izgledam prilično dobro, mislim dok izlazim iz džipa.

Napetost između Jacka i mene je popustila i ovo primirje vidim kao mogućnost da se ponovno zbližimo. Postoje male naznake da i on to pokušava. Uzeo me za ruku i pomogao mi popeti se uz tavanske stube skinuti božićne ukrase. Zagrlio me i poljubio kad sam ni iz čega napravila *ravioli*. Izmasirao mi je vrat dok sam sređivala račune nakon što je Etta sinoć otišla na spavanje.

Podrumska vrata na crkvi su otvorena i podbočena da se ne otvaraju bačvom koja služi kao kanta za otpatke, puna krhotina starog Sheetrocka. Trebala sam Jacku donijeti da nešto pojede, razmišljam dok silazim poznatim stubama. Iva Lou bi mi dala negativne bodove zbog toga što nisam isplanirala unaprijed. Čujem smijeh i zapažam da nova žuta boja koju su izabrali za stubište doista daje živosti prostoru.

- Halo?

- Unutra smo - začuli poznati glas svog supruga.

Oprezno ulazim u hodnik. Skinut je pod, a novi Sheetrock nanose na zidove. Jack na dva konja mjeri veliku dasku, dok Mousey čekićem pribija kut Sheetrocka na zid.

- Boook! - rekoah veselo, široko se osmjehujući.

- Bok, dušo - srdačno odgovori Jack.

- Sviđa mi se žuta. Lijepa je. Ova prostorija dolazi na svoje - govorim im dok razgledam promjene. A tad, kao u snu,

ugledam ženu kako se pojavljuje iz prolaza koji stražnjim stubama vodi do sakristije. To je ona žena. Ona preplanula žena s maskenbala za Noć vještica!

- Dušo, ovo je Karen Bell iz Coeburna. Ovo je moja supruga, Ave Maria - obrati joj se bez uvijanja Jack

- Baš lijepo ime.

- Hvala vam.

- Ona je Talijanka - reče joj moj suprug. Pretpostavljam da joj time objašnjava moje ime.

- A, ja sam samo obična stara Karen. Tu ih ima na tisuće takvih, posvuda - reče ona i slegnu ramenima.

Mozak mi ubrzano radi: to ime Karen. Negdje prije sam ga čula. U ljekarni? Nekakva Karen je zvala Jacka u ljekarnu prije mog puta u Knoxville! Zašto se osjećam kao da sam svog supruga zatekla da čini nešto nedolično?

Karen Bell na sebi ima plavožučkastosmeđu suknju na 'falte' i komplet majica nježno plave boje, jednu bez rukava i džemper preko nje. Nosi podmetač za pisanje i olovku zataknutu iza uha (sva je u poslu). Mnogo je manja nego što mi se učinila na maskenbalu. Jedna je od onih žena koje bi muškarac mogao nositi uokolo poput lutke. Način na koji se kreće, prilazi jednim po jednim dijelom tijela, podsjeća me na lutku pastirice koju je moj otac Etti poslao iz Italije. Svaki pokret je promišljen.

- Karen je naša dobavljačica.

- Dobavljačica? - Pretpostavljam da sam to smiješno rekla jer se ona nasmija.

- Opskrbljujem s gnjavažom.

- To je sigurno skupo.

- Zavisi. - Prvi put me pogleda. Ili me možda sad prvi put vidi. Prisloni bedro, zabaci se i pope na jednog konja. Potom protrlja olovku među dlanovima. Odzvanja joj prstenje. (Ali nijedan nije vjenčani prsten.)

- Karen je prodavačica za Luck's Lumber - pojasni mi Jack.

- Točno, tako smo se i upoznali.

Tako smo se upoznali? Neobična fraza da bi je jedna prodavačica koristila. - Je li ti Jack ikada ispričao kako smo se mi upoznali? - pitam obavijajući ruke oko njega.

- Ne, nije.

- U vrtiću.

- Slatko. Dječja ljubav - reče Karen ne misleći tako.

- Pa, ne baš - rekoh joj.

- Recimo da smo se zbližili kasnije u životu - dodaje Jack.

- Ali ne prekasno. - Uzimam čekić i lupkam njime

po rastvorenom dlanu. Činim to nekoliko puta prije nego mi ga Jack uzme iz ruke.

Jack, hoćeš li molim te baciti zadnji pogled na ove nacрте? - Karen pita njega dok ljubazno gleda u mene, kao da mi želi reći: Hoćeš li se molim te izgubiti. Mi ovdje imamo posla.

- Ispričavam se. Prekinula sam vas. Samo vi dajte. Radite svoj posao - govorim ljubazno i odlazim do udaljenog zida provjeriti Sheetrock tehniku svog supruga. Naslanjam se na radiator da izbliže pogledam i stavljam ruku na nj. Zbilja je jako vruć i mislim da sad imam opekotine trećega stupnja na dlanu. Ali ne vrišt看, samo usijanu ruku guram u džep.

Karen odmotava nacрте koji se meni koja ih gledam ispod oka doimaju poput zamršene geometrije. Koliko je teško srušiti zidove i ponovno ih postaviti da se opet dobije kuhinja? S obzirom na veličinu plavoga papira i niz zamršenih iskrižanih crta: veoma. Gledam dok Karen, sposobna i profesionalna, pokazuje Jacku i Mouseyu kako to treba obaviti. Što im je potrebno. Kako mogu uštedjeti na izolaciji. Koju veličinu drveta trebaju da bi se našlo prostora za produžiti pult u kuhinji. Moj suprug pažljivo sluša sve što ona govori. Pametno mu odgovara kad joj on postavi dobro pitanje. Poštovanje preplavi njegovo lice kad ona iznađe rješenje za problem koji on nije mogao riješiti dok se ona nije umiješala. Ona lupka nogom i nastavlja vrtjeti olovku

među rukama. Mnogo je razmišljala o tom projektu. To je žena koja ima sve razrađeno. Uvijek ima nekakav plan.

- Dobro, bit će bolje da se sad vratim do ureda. - Karen smota nacрте. Pogleda prema meni kao da želi reći: Eto, sad je samo tvoj. Možeš s njim razgovarati o tome što želi za večeru, u koje vrijeme počinje roditeljski sastanak i treba li mu novo donje rublje. O onim dosadnim stvarima o kojima žene razgovaraju, a ne o fascinantnim nacртima, sirovinama, arhitekturi i građevini, temama koje pripadaju Karen Bell.

Ona poput palice zagura crteže pod ruku i prijeđe preko prostorije do svog kaputa koji visi na čavlu. Mousey gleda za njom dok odlazi. Hoda na način da potpuno vrti stražnjicom. Pametna i seksi, baš kao što piše u časopisu *Redbook*, pomišljam dok gledam kako hoda. Baš onakva kakva bih ja trebala biti, govorim samoj sebi. Jack ne skida pogleda sa zida.

- Recite mi ako bilo što trebate. Znaеte gdje me možete naći - govori dok se penje uza stube.

- Drago mi je što smo se upoznale - vičem za njom.

- I meni - odgovara prigušeno.

- Imam jedan problem, dečki - Jack i Mousey me pogledaše. Pretpostavljam da im ton mog glasa zazvuča neobično otresito. - Otto i Worley imaju problema s instaliranjem pećnice. - Bože, zvuči li to kao najtrajavija isprika koju je ikada izmislila supruga koja je iznenada morala izmisliti priču za pokriće kad je zatekla svog supruga s misterioznom plavušom.

- Mogli bismo to doći pogledati. Ali malo kasnije, može?

- To bi bilo sjajno. Nekakav je problem s instalacijama u pećnici. Tako nešto. Možda ćemo morati raskopati zid.

- O čemu ja to pričam? Ja pojma nemam o raskopavanju zidova. Samo ponavljam dio razgovora koji sam čula kad ga je Otto vodio s Worleyem. Na koga ja to pokušavam ostaviti dojam? Na svog supruga? - U svakom slučaju, dečki, ne znam pojedinosti. Znam samo da imamo rok.

- Navratit ćemo poslije - obeća Jack i poljubi me u čelo, kao da sam mačak Shoo.

Dok se penjem stubama izlazeći na ulicu u zraku osjećam parfem koji je ostao iza Karen Bell. Kolonjska voda *Charlie* od koje se Fleeti kiše. Presladak je, čak i u primisli. Kako je dobro ponovno se naći na svježem zraku.

Do Božića u Gapu ostalo je još mjesec dana. Naravno, počelo je s otvaranjem Fontane gaziranih pića u ljekarni Mutual. (Hvala ti, MR. J's graditelju zbog pomoći na električnim instalacijama u sitne sate 30. studenoga.) Pearl je za taj dan mudro ponudila cijene kakve su bile važeće u staroj fontani: colu za petnaest centi, sladoledne kupove za deset i tome slično. Postalo je to pravo okupljalište. Čak se i oni koji samo prolaze kroz Gap zaustavljaju na kavu i pitu. Jedan se muškarac na putu iz Middlesboroa u Kentuckyju zaustavio u Bristolu da bi dobio Tayloen autogram. Vidio ju je na mjesnoj televizijskoj postaji kako prodaje zaštitne prozore i bio je ushićen što je može vidjeti uživo i ostaviti joj veliku napojnicu.

Inez Eisenberg predsjedava Odborom za uređenje poslovnog dijela grada; i zamolila je sva poduzeća u Glavnoj ulici da izvjesi vijenac s malim bijelim lampicama na našim ulazima. Složili su se svi osim Zackieja Wakina koji je izvjesio vijenac s plavim (takve prodaje pa ih je iskoristio). Metodistički kružok švelja sponzorira natjecanje u uređenju privatnih domova. Louise Camblos je čak ukrasila svoju pseću kućicu. Eto koliko se ljudi pripremaju za natjecanje.

Mjesni vrtni klubovi pojačavaju taj dojam Božića s blagdanskim izložbama cvijeća. Vrtni klub Sviba ukrašava muzej Jugozapadna Virginija, Klub Intermont preuzima kuću Johna Foxa, mlađege, a gospođe iz Green Thumbu uređuju kuću June Tolliver pokraj kazališta Drame na otvorenom. Dopremaju suce iz istočne Virginije da procijene

hortikulture (trebali ste vidjeti božični kaktus Betty Cline), aranžmane (središnji ukras za stol Arline Sharpe načinjen od naslaganih rimskih jabuka na stolu za dnevni boravak u muzeju pravo je čudo), i posebna djela poput Gospe s djetetom postavljena među zlatnim tikvicama.

Iva Lou, Fleeta i ja većinu nedjelje provodimo obilazeći izloženo. Upravo se spremamo ući u Prostorije povijesnih odličja kad nas Joella Reasor zaustavi u uskom hodniku.

- Hej, pozdrav svima — reče tonom koji nam dade do znanja da želi nešto protračati. Palcem i kažiprstom obrisa uglove usana gdje se razmazao narančasti ruž.

- Propjevaj, Joella. Nemamo mi cijeli dan na raspolaganju - reče Fleeta nestrpljivo.

- Pearl Grimes je u viktorijanskoj sobi sa svojim prijateljem, liječnikom.

- Odsad pa nadalje zvat ćemo je indijskom sobom - smijulji se Fleeta dajući se u potragu za prostorijom u kojoj su Pearl i njezin muškarac.

Tri metra visoka plava smreka ukrašena je sitnim ručno izrađenim čipkastim lepezama. Grane drveta ispunjene su stotinama ponoćnoplavih satenskih vrpce svezanih u uredne vrpce. Nizovi minijaturnih bisera blijedoljubičaste boje lavande vise niz grane. Moravijske zvijezde probušene na starim limenkama ugnijezdile su se blizu debla, bacajući po prostoriji snopove svjetlosti neobičnih oblika. - Zbilja zapanjujuće - reče Iva Lou. - Pitam se bi li mi ih prodali.

- Eno i' - cokće Fleeta. Pearl i njezin doktor ljube se ispod imele obješene na vratima između viktorijanskog i predratnog razdoblja.

- Doktore B. tako mi je drago što vas ponovno vidim. - Snažno ga grlim. - Mi stranji trebamo se držat' na okupu. Osim toga, ako ova romansa s Pearl uspije, bit' će dio obitelji.

- Joev liječnik - prošapta Iva Lou, kao da ne shvaća da je to

izgovorila naglas.

Pokrivam je. - Iva Lou, sjećaš se doktora Bakagesea?

- Naravno. Kako ste?

- Dobro. Hvala.

Fleeta me tužno pogledava. Zna ona biti osjećajna, jednom u sto godina, a ovo je jedan od takvih trenutaka.

Doktor Bakagese mi se smiješi. U trenu osjetih grižnju savjesti. Toliko puta sam ga tijekom nekoliko zadnjih godina namjeravala nazvati i zahvaliti mu za sve što je učinio za našu obitelj i za Joea. Ali nisam ga pozvala da dođe na večeru, kao što sam namjeravala, niti sam ja njega otišla posjetiti. Stalno sam mislila, ali nisam mogla. Kad sam mu se zagledala u oči, učinilo mi se da razumije. U mislima se brzo prisjećam dana kad sam ga upoznala. Naravno, bio je to dan koji će našu obitelj promijeniti zauvijek.

- Mama! Joe je pao! - povikala je Etta s gornjeg kata.

To dijete me dovodi do ludila, pomislila sam. Popela sam se uza stube.

- Dobro sam - rekao je Joe, trljajući bedro.

- Gdje si pao?

- Na guzu.

- Dobro.

- Zašto? Ne bi ga boljelo da je pao na glavu.

- Nije smiješno! - Joe je gurnuo Ettu. Razdvojila sam ih prije nego je došlo do prave svađe.

- Prestanite. Oboje. Ne mogu to više podnijeti! - Ton mog glasa ih je (malo) uplašio pa je Etta uvrijeđeno otišla u svoju sobu.

- Dođite. Dajte da vas odjenem.

Joe je skinuo svoju pidžamu i čekao da mu pridržim odjeću. Dok je navlačio crvene hlače primijetila sam mu modricu blizu koljena.

- Od čega ti je to? - upitala sam.

- Što?

- Ta modrica?

- Ne znam.
- Moraš biti mnogo pažljiviji.
- Ne boli me.

U prostoriji je bilo mračno jer je vani bio sumoran dan pa sam otvorila rolete kako bi u nju ušlo više svjetlosti. Sunce je provirilo kroz zastor tmastih oblaka, dovoljno da mi pomogne vidjeti. Okrenula sam se pomoći Joeu da obuče košulju. Na leđima je imao još jednu modricu, odmah ispod lopatice.

- Bože, Joe, pa ti si sav izudaran.

Koža mu je izgledala pomalo prozirno, i činilo se kao da su mu ispod kože duboki bazeni sjena, poput modrica koje se, kako zacjeljuju, od plave pretvaraju u žutu.

- Ne sviđa mi se kako to izgleda - rekla sam mu, a potom se moj sin izmigoljio i otrgnuo od mene. Ukrcala sam djecu u džip i odvezla ih u bolnicu Svete Agneze. Kad se sad na to osvrnem, činilo se pretjeranim, na kraju krajeva radilo se samo o nekoliko modrica. Ali nekako sam znala da nešto nikako nije u redu.

Joe je sjedio na prednjem sjedalu pridržavajući se rukama dok smo odskakali po seoskoj cesti. Sjećam se da sam ga promatrala i razmišljala o tome koliko volim to njegovo sićušno lice. Imao je savršen profil, isturenu bradu, poput cara. Etta mi je glavu položila na rame dok je stajala između sjedala. Nisam vikala na nju da sjedne i veže se. Držala je ruku bratu na vratu, onako kako je činila kad smo ga odveli u prvu gužvu na srednjoškolsku nogometnu utakmicu. Prvi put nakon dugo vremena moja djeca bila su mirna. Nijedno od njih nije progovaralo. Čuo se samo zvuk brisača, kotača koji su udarali o mokru cestu, i naše disanje.

Sestra Anne Christine dočekala nas je na prijamu. Nije viša od metar i pol i na sebi je imala bijelu halju kroja muške košulje, bijele cipele i bijeli redovnički veo. Imala je tad oko šezdeset godina, ali to se po njezinu izgledu nije moglo reći.

Koža joj je bila glatka i rumena, i nije bilo nijedne bore na njoj. Njezin mali nos spuštao se pravocrtno, a plave oči isticale se poput zakrpa neba u usporedbi s bijelim oblacima. Dok se sagnula zagrliti svoju djecu zamislila sam svoju majku kako ih grli, i umalo zaplakala.

U ordinaciju za pregled ušao je doktor Bakage, i široko se osmijehujući upitao: - Što je bilo, kompiću? - Govorio je američkim žargonom s indijskim naglaskom. Bio je visok i vitak. Imao je lijepe ruke s dugačkim, prema vrhovima suženim prstima. Kosa mu je bila crna poput ugljena i kratko ošišana. Koža mu je bila u lijepoj nijansi boje bijele kave. Imao je mali nos, pune usnice, i krupne smeđe oči. Uvijek mi je bilo jako teško voditi djecu k liječniku, ali ovaj put nisam se bojala. Imala sam povjerenja u tog čovjeka.

- Aye. Juu-huuu - Iva Lou me vrati u sadašnjost.
- Oprosti. - Pogledala sam u Pearl na čijem je licu bio izraz kakav nikada u životu nisam vidjela. Majčinski. Zna o čemu razmišljam. Pearl uvijek zna. - Znaš, voljela bih da mi oboje dođete za Božić na ručak. - Okrećem se prema Ivi Lou i Fleeti.
- I ti. Lyle. Dorinda, mala Jeanine. Svi. - Okrećem se prema Pearl. - Tvoja mama. Otto i Worley.
- Dovraga. Daj da provjerim na kalendaru. - Fleeta pipa po svojim džepovima tražeći cigarete. - Super. Možemo.
- Sigurna si? - pita Pearl. - Zna da nisam naveliko proslavljala Božić sve od Joeove smrti. Kitila sam bor za Ettu, ali nismo priređivali zabavu niti smo imali svečani ručak.
- Jesam. Mislim da je vrijeme. Mnogo toga treba proslaviti ove godine. Jackov novi posao. Fontanu gaziranih pića. Mnogo toga dobroga. - Gledam svoje prijatelje i uvjeravam ih da je to nešto što zbilja želim učiniti. Svi pristaju doći. Poslije ćemo razgovarati o tome što mogu donijeti. Čak i ako pripremam nešto za jesti u Gapu, to je ručak po principu onoga što svatko donese. Živimo zato da izvadimo posude i napunimo ih najboljim jelima. Pearl i dr. B. odlaze u

prostoriju bučnih dvadesetih.

Iva Lou gleda za njima dok odlaze. Tako su slatki. Kao na romantičnoj razglednici.

- Negdje sa Srednjeg Istoka.
 - Bože, Fleeta. - Iva Lou se okreće prema njoj.
 - Što je?
 - Indija nije na Srednjem Istoku. Paz' malo što govoriš.
 - Nema veze. Taj č'o'jek zna da je crn.
 - Indijac - ispravlja je Iva Lou.
 - Crn.Indijac. Smeđ. Sve su to stranjci. Kakve u tom' ima razlike? - Fleeta, kojoj je dosadilo viktorijansko razdoblje, krenu u predratnu prostoriju. Etta utrča iz hodnika.
 - Mamice, samo što sam dotaknula kuću od medenjaka gos npođe Arnold, uleknuo se krov.
 - Rekla sam ti da ćemo ići kući ako bilo što dotakneš.
 - Samo sam pojela komadićak s vrha.
 - Jela si krov? Etta, odmah se moraš ispričati.
 - Ma pusti - reče Iva Lou dok Etta otrča ispraviti pogrešku. - Nije to ništa strašno. Patsy Arnold se treba nositi s time. Misliš da je njezina kuća od medenjaka Sikstinska kapela?
 - Probijam se kroz gužvu prema glavnom katu na kojemu su izložene kućice od medenjaka. U kutu vidim Patsy kako s vrećicom leda popravljja krov radionice Djeda Božićnjaka.
 - Patsy,jako mi je žao.
 - U redu je. Corey Stidham je otrgnuo vrata i pojeo ih prije nego je Etta dirala krov.
 - Sigurna si?
 - Dušo, to je kompliment. To je i trebalo biti načinjeno tako dobro da ga se poželi pojesti.
- Lutam po kući tražeći Ettu. Penjem se stražnjim stubama i ugledam je kako sjedi vani na trijemu koji služi kao prostor za istovar za kuću Tolliver.
- Ispričala sam se gospođi Arnold.
 - Oprosti što sam vikala. Ali suci idu u obilazak, i ljudi su

uložili veliki trud u svoje umjetnine.

- Hoću kući.
- Ali nismo još pogledale sve prostorije.
- Baš me briga.
- Zašto?
- Mrzim Božić.
- Dođi, Etta. - Uzimam svoju kći za ruku. - Želim ti nešto pokazati.

U radnoj sobi izloženi su prekrivači domaće radinosti koje su načinili mjesni umjetnici. Prekrivače su muzeju Johna Foa mlađega donirale obitelji. Izložena su i dva ručna rada Ettine bake MacChesney. Onaj sa šarenim cik cak uzorkom, golemi prekrivač sa jarkim pamučnim 'turskim mustrama', crvenim, plavim i ružičastim kariranim uzorkom te cvjetovima blagih pastelnih boja. Prekrivač sa šahovskom pločom crvene, bijele i zelene boje na bijeloj pozadini prekriva najveći zid u prostoriji. Uz prekrivače stoji kartica: NAN GILLIAM MACCHESNEY, 1907.-1978. Pokazujem kćeri natpis.

- Vidim - reče Etta dosađujući se. Za nju je ta prostorija hrpa šarenih starih deka koje mirišu na cedar koji visi na štapovima.

- Vidiš taj vez? Kako je sitan? I koliko je slojeva i slojeva tu? Trebalo joj je skoro godinu dana da jedan od tih dovrši. A bila je brza.

- Kako to da ti ne prošivaš?
- Ne znam. Znam nešto malo šivati.
- I tvoja mama je šivala.
- Točno, šivala je.

Etta se udalji pogledati trodimenzionalni prikaz Drame na otvorenom. Razmišljam o onome čemu pokušavam naučiti svoju kći o životu, ljubavi i obitelji. Jedino što pokušavam dati Etti a što meni moja majka nije mogla dati, primjer je sretnog braka. Sjećam se kako mi je prije mnogo godina Jack rekao da je najvažnije što otac može pružiti sinu to da voli

njegovu majku. Možda je najvažnija stvar koju majka može učiniti za kćer ta da voli njezina oca.

Štos godišnje prodaje božićnih drvca kluba Kiwanis je saznati kad kamion dostavlja božićna drvca u grad. Ako vam je suprug član Kiwanisa, u prednosti ste. Potom se morate postaviti za iskrcaj, prema točno određenu redoslijedu. Najprije bolnice i crkve, a potom obični ljudi. Klub Kiwanis vlasnik je tržnice. Samo oni u gradu prodaju božićna drvca. Pomislili biste da se božićna drvca ne bi trebala uvoziti zbog toga što živimo u ovim bogatim planinama. Svaka razumna osoba bi pretpostavila da samo uzmemo sjekiru, iziđemo u šumu, izaberemo drvo i srušimo ga. Ne znam zašto, ali to se baš tako ne radi. Ne siječemo stabla u Big Stone Gapu. Čekamo Kiwanise da ih uvezu iz Kanade.

Otto i Worley kopaju rupe u kojima drvca stoje dok ih netko ne kupi. Prazno parkiralište u kutu preko puta Prve baptističke crkve procesom eliminacije je postalo izložbena dvorana na otvorenom. Klub ih je nekad prodavao gore u ulici ispred supermarketa Buckles, ali kad je tržnici trebalo još mjesta za parkiranje, asfaltirali su ga pa su otišli i Kiwanisi. Otto se kune da drvca ostaju svježija kad su u zemlji. Muškarci ih zalijevaju i timare kao rasne trkaće konje. Uvijek se smijem kad se drvca rasprodaju poslije Božića. Parkiralište je iskolčano na mjestima na kojima su bila drvca pa se doima kao da je čopor svizaca vodio bitku.

Moj suprug je novi član Kluba Kiwanis jer je nakon godina provedenih radeći u rudniku napokon mogao pristupiti njihovim mjesečnim ručkovima kod Stringer'sa. (Očito je glavna fora članstva u Klubu Kiwanis ta što morate biti dostupni za ručak.) Jack zamjenjuje u orkestru Drame na otvorenom i kad je krcato provede predah prodajući kokice i chili hotdogove na ustupljenom štandu Kluba Kiwanis (sredstva idu u fond za predstave) pa su mnogi Kiwaniansi mislili da Jack već jest njihov član. Nisu baš bili iznenađeni

kad su njegovo ime našli na popisu svojih članova. Odmah su ga izabrali za blagajnika.

Dok se vozimo niz Poplar Hill automobili su već parkirani po cijelom parkiralištu na kojemu se prodaju božićna drvca. Zaustavljam se kod baptističke crkve.

- Hajdemo izabrati naše drvce.

- Idi ti. Meni je hladno.

- Dođi. Bit će zabavno. - Nanosim ruž gledajući se u retrovizoru. - Etta, nemoj da te molim. Ne treba mi u kući kisela faca koja će nam uništiti božićni ugođaj. - Etta se smije. - Ne šalim se. Daj dođi. Imaju vruću čokoladu.

Nevoljko izlazi iz džipa, a potom ugleda Jacka. - Tata!- reče Etta i potrča k njemu.

- Prodao sam tri plave smreke i jednu pravu duglaziju-reče Jack ljubeći me u obraz.

- Divim ti se.

- Tko bi rekao da on zna prodavati božićna drvca? - Smiješi mi se.

Budući da me Iva Lou dovela u stanje pripravnosti upozorivši me na činjenicu da moram vratiti romantiku u brak, pažljivo slušam sve što moj suprug kaže. Sad zamjećujem mala podbadanja poput ovoga. On kaže da je to šala, ali postoji dublje značenje. Ne smatra da ga obožavam pa je moj posao u ovom razdoblju pokušavanja ponovnog zadobivanja njegova srca oduprijeti se vraćanju milo za drago te umjesto toga obzirno ispravljam njegovu pogrešnu predodžbu.

- Uvijek sam zadivljena tobom i svime što činiš. - Grlim ga. Gleda me kao da sam luda. (Pretpostavljam da moju novu tehniku treba malo usavršiti.) - Jesi li nam već izabrao drvce?

- Čekao sam tebe.

- Što misliš? - Slijedim ga dok ulazi u red mirisnih pravih duglazija. Zastajem i udišem duboko. Hladan zrak i čisti biljni sok čine mirisnu mješavinu zimzelenog i opojne borovine od

koje mi se zavrtje u glavi.

- Lijepo izgledaš - reče mi moj suprug. Umjesto da izlanem: 'što si rekao, provjeri vid' kao što bi se stara nesi gurna Ave Maria mogla našaliti, nova, opamećena Ave Maria reče: 'Hvala ti.' - Zapravo sam ga htjela zgrabiti, baciti o stablo i upitati: 'Varaš li me?', ali ne činim to. Naravno. Imam plan. A taj plan je: potisnuti emocije i po novno ga pridobiti. Bit ću tako neodoljiva da ni zbog čega neće poželjeti drugu. Iva Lou se kune da je to jedim način da muškarac ostane zaljubljen u tebe, a budući da ja nemam svojih vlastitih strategija, poslušat ću njezine.

- Mamice, gledaj. Mala drvca! - Etta mi maše s kraja niza.

- Etta, dušo, imamo pun tavan ukrasa. To drvo je premaleno.

- Želim ja i veliko. Za našu kuću.

- Dva drveta?

- Ovo je za Joea. - Etta vrti drvce. - Želim ga odnijeti na Glencoe.

Jack i ja se pogledasmo. Oboje smo iznenađeni što Etta želi ponijeti drvo na groblje.

- Mogu ga sama ukrasiti. Ali možda mi i ti možeš pomoći - Etta podiže pogled prema meni. - Znam da ti imaš puno posla, tatice. - Bravo, samo tako mala. Etta, ti mu reci.

Nije kod kuće bio za ručak tjednima i vjerojatno nabrzaka pojede sendviče s Karen Bell, a trebao bi biti kod kuće, s nama.

Jack kleknu uz Ettu. - Žao mi je što toliko mnogo radim. Upravo sam ušao u posao i to mi oduzima mnogo vremena.

- Dobro, tatice. - Etta izvuče medaljon imele iz džepa i drži ga ponad Jackove glave. - Mamice? - Naceri se.

- Ispričaj me - rekoš Etti. Potom bacam Jacka na pod, opkoračujem ga i ljubim. Zbilja ga ljubim. Ne kratki poljubac u obraz. Ne ovlaš poljubac u usne. Ne, to je jedan od onih francuskih poljubaca o kojima ste slušali u srednjoškolskim hodnicima u ponedjeljak jutro nakon divlje zabave

popularne djece u Huff Rocku.

- Bože dragi! Zovi Specca. Jacku treba kisika, pronto! - reče Zackie naglas. - Polako, Av-uh! Baptisti će nas izbaciti s parkirališta! - Jackovi prijatelji Kiwaniansi zvižde i plješču.

- Hej! - Ustajem i stresam lišće s kaputa. - Katkad moraš poljubiti svog supruga.

- Glavno da je to sve što radiš — reče Nellie Goodloe iza štanda s vrućom čokoladom. Gledam u svog supruga ispod sebe koji pilji u mene kao da pojma nema tko sam. Dobro. Želi novu ženu? Ima je.

PETO POGLAVLJE

Zimi rijeka Powell vijuga duž ceste Beamontown poput zahrđale cijevi. Crvena ilovača, sivo kamenje i crni led čine stazu kojom će poteći voda kad stigne proljeće. Uvijek sam taj obronak uz rijeku smatrala savršenim mjestom za groblje, ali to je bilo mnogo prije nego što sam poznavala nekoga unutar njegovih vratnica.

Ukrašeni svod od kovana željeza proteže se preko dva sjajna stupa od cigle na ulazu. Vitičasta slova kojima piše GROBLJE GLENCOE okružena su crnim željeznim filigranskim cvjetovima. Lijepa fontana smjestila se neposredno iza vratnica. Za topla vremena voda kulja i preko školjki od mramora slijeva se u duboki bazen.

Nekad sam tu dovodila djecu za blagdane. Dolazili smo na Memorial Day⁵, na rođendan moje majke, i svakog Božića. Kad smo dolazili na groblje pričala sam djeci priče o njihovim bakama. Jacku je oduvijek bilo pomalo jezivo to što sam voljela groblje i u njemu nalazila spokoj. Pokušala sam objasniti da je to dio moje katoličke vjere i talijanskog nasljeđa. Nama su grobovi jednako važni koliko i sam dnevni boravak. U Jackovoj škotsko-irskoj tradiciji groblje je mjesto na koje se dolazi samo na dan pokopa, i nadati se, ne baš često nakon toga. Stoga sam, kad sam dolazila ovamo, dolazila sama ili s djecom, katkad samo sjediti i razgovarati sa svojom majkom.

Četiri godine prije ovogodišnjeg Božića dovela sam ovamo djecu i stavili smo zelene vjenčiče od božikovine s

⁵ Memorial Day - Dan Palih, 30. svibnja - državni blagdan u SAD-u, u spomen na pale u ratu.

crvenim baršunastim vrpcama i malim svjetlucavim privjescima na grobove Nan MacChesney i moje majke. Joe je pretrčavao između nadgrobnih spomenika, smijao se i igrao glasno dozivajući Ettu, a potom se skrivao hučeći kao sova ili zavijajući kao duh. Ona se pretvarala da je prestrašena, a ja sam ga, naravno, zadirkujući korila što nema poštovanja prema mrtvima.

Sad Jackov kamionet trucka preko šljunkovite ceste na putu do parcele MacChesneyjevih. Drvce koje je Etta izbrala za Joeov grob sigurno je smješteno ispod teške nepromočive cerade u prtljažniku. U nje je vrećica zvončića koje je načinila od sjemenja za ptice i koristi ih kao ukrase, te crvene vrpce koje će privezati na grane. Umotala je dvije opeke u aluminijsku foliju kao darove koji će deblo pridržavati uz podnožje.

Etta i ja brbljamo cijelim putem do tamo. Jack posta sumoran čim se provezismo kroz vratnice. Zaustavi kamionet ispod starog stabla koje svake jeseni zaspe tlo sjajnim crnim divljim kestenjem (koje skupljamo za sreću). Nadgrobni spomenik našeg sina, od običnog crnog mramora s bijelim zavijutcima, počiva pokraj kvrgava korijenja tog stabla.

Pomažem Etti da iziđe iz kamioneta. Jack podiže drvce iz prtljažnika i stavlja ga iznad Joeova nadgrobnog spomenika. Etta mu ga pomaže pričvrstiti opekama. Potom pažljivo posloži ukrase na zemlju i počne ukrašavati drvce dok ga Jack pridržava.

Prelazim preko parcele i prilazim majčinu grobu, obilježenu istim takvim običnim mramorom. Čupam korov oko kamenja. Pogledavam prema grobu Freda Mulligana te čupam korijenje i s njegova groba. Moji roditelji pokopani su samo nekoliko stopa dalje od parcele MacChesneyevih (što je jedan od malih ironičnih zaokreta sudbine). Stojim tako neko vrijeme kod groba gospođe Mac kad osjetih

suprugove ruke oko svoga tijela.

- Kako ide Etti s tim vrpcama? - pitam ga.

- Jako dobro.

Zajedno gledamo kako naša kći ukrašava to drvo. Slika nje koja poseže rukom unutar tankih grančica kako bi objesila češere oblijepljene sjemenjem podsjeti me na Hummel figuricu koju je moja majka držala na noćnom ormariću.

- Znaš o čemu ponekad razmišljam? - upita moj suprug privlačeći me bliže.

- O čemu?

- Kako mi se sve to čini kao ružan san.

- Znam.

- Sjećaš se dana kad su kod nas bili svi Joeovi

školski prijatelji? - pita me Jack. Dovedi smo Joea iz bolnice kako bi mogao biti kod kuće s nama, s mačkom Shoo, u svom krevetu. Joe se jednog jutra prilično dobro osjećao i odlučio da bi želio vidjeti sve svoje kompiće iz škole. Stoga sam nazvala njihove majke i priredila zabavu.

Dječaci su trčali i igrali se po kući, a u tren oka svi su odjednom izašli van na snijeg. Joe je krenuo za njima. Došao je do sredine travnjaka pred kućom, ali dalje ih nije mogao stizati. Pa je kleknuo sam na tom polju. I nije nas zvao. Ostao je tamo klečeći. I čekao. Bože, srce mi se slomilo zbog toga. Kad više nije mogao trčati.

- Nadam se da ga nikada nećemo zaboraviti — okrećem lice prema svom suprugu.

- Kako bismo ga mogli zaboraviti?

- Ne znam. Ljudi zaboravljaju. - Čvrsto držim svog supruga, kao da je u komadićima i kao da sam ja jedino što ga može spasiti da se ne raspadne. Sklapam oči i prisjećam se kako smo bili bliski. Što je vrijedno sačuvati u ovom životu? Čega se to vrijedno držati? Zna li to itko dok to ne izgubi?

Gledam gdje nam je kći. Etta u ruci drži crvenu vrpcu i gleda u nas dvoje. Smiješi se.

Ovaj Božić nam je dosad najbolji. Možda zato što Etta osjeća da je to ponovno pravo slavlje ili možda zbog toga što je Theodore ispunio obećanje da će s nama provesti blagdane, ili zato što smo Jack i ja čini se našli pravu mjeru u našem braku (možda je to privremeno, ili se radi o blagdanskom ozračju, u svakom slučaju, lijepo je!). Sjedimo na Spokojnom podmetaču od ljiljana u godini punoj nazadovanja i prepiranja. Kad rekoh Jacku da smo na lijepom podmetaču od ljiljana, on rugajući se stisnu šaku i pokuca o glavu. Ali što više razmišljam o toj slici to više sam sklonija povjerovati u nju. Ljiljani cvjetaju na površini mračne, mutne vode. U ovom braku je mnogo toga ispod površine, što nijedne sekunde ne zaboravljam.

- Mogu li pomoći? - Theodore stoji iza mene dok nekako pokušavam staviti puricu u pećnicu.
- Dodaj krumpire, molim te.
- Dušo, gdje je vino? - Pita Jack u prolazu odlazeći po Ettu i naše goste.
- Na trijemu, u rashlađivaču. Trebalo mi je u hladnjaku mjesta za Fleetin kalup za žele.
- Kojega nitko ne jede - šapće Theodore.
- Ali lijep je kao ukras za sredinu stola.
- Sve dok se limetazelenkasta krema ne rastopi po cijelom stolu.
- Božić je. Zeleno je dobro - odgovaram mu. - Hvala ti što si došao. I što si tu. Posebno ove godine. Hvala ti.
- Dužnik sam ti. Ostao sam budan do četiri i trideset sastavljajući tu Barbie za Ettu.
- Znam.
- Znam da znaš - reče mi Theodore i poljubi me u čelo. Najmanje četiri puta zazvoni telefon, i baš kad sam htjela viknuti da se netko javi, začuh Ettu u predvorju.
- Čao, nono - reče ona hihoćući se. Jack preuze rezanje purice i dade mi znak da uzmem telefon.
- Sretan Božić, papa.

- Kako je moja kći?
 - Sjajno. Da si barem ti tu.
 - Kako provodite Božić?
 - Grozničavo. Ludo. A ti?
 - Mama je malo pala pa smo..?
 - Što? Je li sve u redu s njom?
 - Ništa nije slomila. Hvala Bogu. Svima naređuje iz svoga stolca.
 - Mogu li razgovarati s njom? - Moj otac pruži mojoj baki telefon. Zvuči mi srdačno i krepko, uopće ne zvuči slomljeno. Ispriča mi sve novosti iz Schillparia, sve u jednoj rečenici, i završi s vijestima da se moj otac ozbiljno viđa s nekom ženom. Zove se Giacomina i ima samo četrdeset četiri godine! - Daj mi papu na telefon - kažem joj. Znam da mu je ona sigurno važna. Moj otac je uvijek imao mnogo žena pa je ova sigurno nešto posebno ako ju je doveo kući, a kad ju je moja baka spomenula, onda je to zacijelo nešto jako ozbiljno.
 - Istina je, istina. Volim tu ženu - reče mi papa i nasmija se.
 - Ženiš li se? - pitam ga.
 - Razmišljam o tome. Da. Ali više volim razmišljati o tome nego to učiniti.
 - Da se nisi usudio dok ja tamo ne dođem! - vičem u telefonsku slušalicu.
 - Kad dolaziš?
 - Ne znam. Ali ne čini ništa dok mi tamo ne dođemo. Obećavaš?
 - Obećavam.
- Jack uze slušalicu i priča s mojim ocem. Odlazim u dnevni boravak i nadoknađujući propušteno izvještavam Theodorea o svim novostima iz Italije dok on postavlja pribor na stol. Stol u blagovaonici, onaj seljački priprosti stol s debelim nogarima, krcat je porculanskim posuđem koje je pripadalo mojoj majci, s uzorkom koji mi se oduvijek sviđao a koji sam zvala 'engleski bršljan'. Na svaki kraj stola postavila sam

kristalne tanjure s celerom, mrkvom i crnim maslinama. Otvorene pletene košare od zlatarskog srebra pune su svježih peciva i porcija maslaca u obliku božićnih zvončića te pahuljastih puter peciva (zahvaljujući Hope Medeu) koji su svakome gostu stavljeni na tanjur za kruh. Prigušujem svjetla (na jednostavnom kristalnom svijećnjaku moje majke iz naše kuće na Poplar Hillu) i palim usukane uske, šiljaste crvene svijeće u držaču u obliku Djeda Božićnjaka (posebna ponuda iz Mutual'sa).

Utrči Etta i ponudi se pozvoniti da je vrijeme za ručak. Dograbi zvono i potrča kroz kuću zvekećući kroz sve sobe kao da je pastirica. Jack se oprostí s mojim ocem i uđe u kuhinju na puretinu. Upada društvo, premda se zapravo ne radi o društvu, nego o obitelji. Iva Lou i Kyle sjedoše sučelice Jacku, Etta sjede do Ive Lou, Pearl i dr. B. sjede do mene s jedne strane, a Theodore sjedi s druge strane. Fleeta, Dorinda i mala Jeanine sjede u sredini. Otto, Worley i Leah sjede na ostalim mjestima. Okružena meni dragim ljudima, zbog ljepote trenutka, poželjeh zaplakati.

- Nemoj, mamice - prošapta Etta.

- Neću, neću. Sretna sam. Samo sam razmišljala koliko smo sretni. Što imamo jedni druge. Eto zašto.

Moji prijatelji mrmljajući odgovaraju, i nitko ne priznaje blagdanske emocije, a možda se i ne žele suočiti s njima. Strašno mi nedostaje moja majka, a od oca me dijeli veliki ocean. Gospođe Mac više nema. Moj sin, koji je volio Božić, nije tu. Pitam se gledaju li nas odozgo i žale li što ne mogu biti s nama. Trenutak piljim u svijeću, nadajući se da će mi jarka bjelina plamena pomoći da se usredotočim i da ne zaridam nad slasnim složencem od slatkog krumpira s ukusnom hrskavom koricom. Dr. B. mi namiguje. Možda zna kamo su me misli odvele.

- Dušo, zašto ne započneš s molitvom?

- Katoličkom ili baptističkom? - Etta nam nudi na izbor.

- Ako ćemo po broju uzvanika, počni s baptističkom.
Ima nas otprilike šestero više od vas katolika. - Fleeta izvija glavom oko stola brojeći protestante. - Jasno, Doc, ne znam kojoj religiji vi pripadate, al' sam posve sigurna da je jedna od oni' u kojima se meditira.
- Fleeta, uz dužno poštovanje, moja kći je katolkinja - reče Jack izbjegavajući Cracker Neck verziju velikog crkvenog raskola.
- Ma, ne marim ja previše' za to. Isus je Isus. - Fleeta zauze stav.
- Čuj, ja sam napola baptiskinja - reče Etta gledajući u svog taticu. - Zato što si ti cijeli baptist. Pa ću ja molitvu reći pola pola. Naklonite se. Bože, baptisti ti zahvaljuju za puricu. Katolici ti zahvaljuju za kolač...
- A ja ti želim zahvaliti na ABC prodavaonici za viski. Amen - reče Lyle dovršivši Ettinu molitvu. Etta na meni načini znak križa i slegnu ramenima. Zazvoni telefon. Etta se ispriča i ode javiti.
- Reci tome tko zove da ručamo, Etta - vičem joj dok dodajem Pearl umak.
- Vjerojatno jedno od onih moljkanja telefonom - gundā Fleeta.
- Na Božić? - čudi se Dorinda.
- To je najbolji trenutak. Znaju da ste kod kuće. - Fleeta povuče zadnji dim svoje cigarete, a potom opušak uroni u hladnu vodu. Tišina je takva da čujem kako cvrči. Potom raskvašen opušak odloži na svoj tanjur za kruh.
Etta se trčeći vrati u prostoriju. - Za tebe je, mama.
- Tko je?
- Kapetan Spec.
- Kladim se da je onaj Edenov mali zagurao još jedan gumb u nos. Taj mali uvijek s nečim začepi neku od rupa na glavi. Ispričavam se i odlazim do telefona u predvorju. Tek što sam uspjela spustiti telefonsku slušalicu utrčala sam svojim gostima. - Moram ići. Ispričavam se. Nastao je požar u kinu

Trail. Okupljeni se dadoše u akciju, odgurnuše stolce od stola, i počеше gasiti svijeće, uzimati kapute, torbe, rukavice i šešire. - Dovraga, pa svi idemo - reče Fleeta. - Mogao bi se proširiti na ljekarnu. - Umjesto da se prepirem s Fleetom okrećem se Ivi Lou. — Čuvaj mi Ettu, dušo, hoćeš li?

- Idem i ja, mama!

- Ne brini. Ostat će sa mnom - obeća Iva Lou.

- Povest ću te - reče Jack, pomažući mi da navučem opremu.

Kad smo stigli u grad četiri vatrogasna vozila već su bila parkirana ispred kina. Crni dim sukljao je s drugoga kata, a plamen lizao iz foajea.

- Što se dogodilo?

- Moje snimke. Svi su mi filmovi unutra. Od početka.

Ostavljam Jima Roya s njegovom ženom i saginjem glavu provlačeći se ispod crijeva koja vatrogasci s divovskih namota vuku uz zgradu. Vatrogasac iz Appalachia odvrtće hidrant ispred zlatarnice Gilley's. Barney i njegov sin bijesno vade predmete iz izloga i stavljaju ih u vreću.

Pogled na njih dok se saginju i vade baršunaste vratove na kojima su nanizani biseri i lanci podsjeti me na Caryja Granta u filmu *Držite lopova*. Brektanje i škripanje ljestava koje se pružaju do krova zaglušuju Specu koji me doziva. Jack, koji pomaže vatrogascu dragovoljcu oko nezgrapnog crijeva, daje mi znak da priđem Specu.

Iz zgrade jedno za drugim dopiru suluda glasna praskanja popraćena sukljanjem crnog dima. Žeravica s urešenih drvenih kalupa u kaskadama sa zgrade pada i rasprskava se narančasto.

- Sigurno je zahvatio skladište. Gori ulje i kokice - reče mi Spec. Čudan je osjećaj vani mirisati izgorjele kokice. Kokice Jima Roya bile su tako dobre da su se ljudi zaustavljali kupiti vrećicu čak i kad nisu išli gledati film.

- Jedan čovjek je unutra - dovikuje nam vatrogasac. Spec i ja ulazimo unoseći kisik i nosila.

Ulice su ispunjene promatračima, uključujući sve trgovce. Okuplja ih Zackie, a upravitelj pošte s druge strane ulice sređuje gužvu gurajući ljude natrag na poštanske stube.

Potom se iz oblaka sivoga dima izlazeći iz sporednih vrata na blagajni pojavi kapetan naše vatrogasne postrojbe, noseći muškarca preko ramena. Spec i ja mu pomažemo smjestiti čovjeka na nosila. Čovjek ne diše. Dajemo mu kisik. Priđe nam Dr. Daugherty i preuze stvar u svoje ruke.

- Tko je to? - pitam Specu. Nikada prije nisam vidjela tog čovjeka. Spec slegnu ramenima.

Na drugoj strani ulice, ispred ljekarne, stoje natiskani u hrpi gosti s našeg božićnog ručka, i promatraju. Pearl naglo uzima Fleetu za ruku dok promatra kako dr. Bakagese pomaže vatrogascu koji se nagutao previše dima. Rulja pokazuje i uzdiše dok se crvene iskre odbijaju s krova i pretvaraju u dim, nestajući u hladnom plavičastom zraku.

Spec pretražuje muškarčeve džepove u potrazi za osobnim ispravama, nalazi novčanik i otvara ga. - Zove se Albert Grimes. Iz Dunbara je. - Dunbar je rudarski kamp tamo iz Apallachia. Što je radio u zatvorenom kinu na sam Božić?

- Možda je to Pearlin rođak? - reče Spec i mahnu joj.

- Ne znam.

- Da vidim - reče Pearl trčeći iza mene. Nadvi se nad nosila. - To je moj otac. - Spec je pogleda. - Kako? - A zatim pogleda u mene. Nisam imala pojma da je Pearlin otac živ ni da živi tu negdje u blizini. Letimično pogledavam Pearl koja pilji u čovjeka na nosilima. Ne boji se za njega. U očima joj vidim suzdržanu zabrinutost, ali zacijelo ne i brigu. Spec i ja ga podižemo i unosimo u karavan vozilo spasilačke ekipe. Ponovno pogledavam Pearl i suzdržavam se od postavljanja tisuću pitanja. Nije sad pravi trenutak.

- Zgrada je prazna - viče zapovjednik vatrogasne postaje svojoj ekipi.

- Pokažite joj što znate, dečki! Ne šaleći se počeše zaozbiljno kroz cijevi polijevati zgradu kroz prozore. Zlatan plamen zamijeni gusti, crni dim.

Dr. Daugherty vozi se u stražnjem dijelu vozila s Albertom Grimesom. Spec i ja jurimo na hitnu, do bolnice Usamljena bora do koje nema više od pet minuta vožnje kroz južni dio grada. Vatrogascu oko kojega je brigu preuzeo Dr. B. nije trebalo dati kisik, ali voze ga za nama u bolnicu u vozilu spasilačke ekipe Appalachia, na kompletan liječnički pregled.

Albert se budi i stenje. Pogled njegovih plavih očiju je nejasan i ne može se usredotočiti. Dok ga na kolicima guramo u hitnu Toz Bali mu želi postaviti nekoliko pitanja, ali Spec reče Tozu da se gubi. Pearl i Leah prodoše kroz vrata na automatsko otvaranje i traže u prostoriji Alberta. Pearl ga ugleda kroz prozor na odjelu intenzivne njege i pođe prema njemu. Leah pride Specu i meni.

- Je li sve u redu s njim? - pita Leah.

- Mislimo da jest. Nagutao se puno dima.

- Nije on mislio ništa loše učiniti.

- Nadam se da nije. Prebacujem ruku oko Leah.

- Dobar je on u suštini. Samo mu se dosta toga lošega izdogađalo.

- Čega?

- Svega. Nije išlo to među nama. Izgubio je posao na željeznici zbog nesposobnosti, i nakon toga je sve krenulo nizbrdo. Znate, izgubio se. - Leah prođe kroz vrata koja vode na odjel intenzivne njege. Zagrla Pearl koja nasloni glavu na majčino rame.

Ne mogu vjerovati da Leah nalazi opravdanja za muškarca koji ju je ostavio s malim djetetom. Ne voli ga više. Udat će se za Worleya. Možda ga samo sažalijeva. Sažaljenje je opasno kod žena. Muškarcu daje moć da se prema ženi ponaša kako god poželi, može ostati s njom i biti okrutan, ili je napustiti.

Dok gledam Pearl kako se naslanja na svoju majku, pomišljam na svoju na koju sam uvijek mogla računati kad sam bila povrijeđena. Moja majka sažalijevala je mog očuha, Freda Mulligana, osjećala je sućut prema čovjeku koji nije imao osjećaja, a mene je to ostavilo negdje na sredini pa sam osjećala sažaljenje prema čovjeku koji me nije mogao voljeti.

- Mislim da bismo trebali poći i provjeriti što je s Jimom Royem. Mogao bi zbog ovoga doživjeti slom živaca - predloži mi Spec. Slijedim ga dok se vraćamo natrag do vozila spasilačke ekipe.

Zaustavljamo se ispred ljekarne. Fleeta ju je otvorila i upalila sva svjetla pa se dobiva dojam kao da je čitav grad unutra naguran, tamo na toplom. Mehanički zbor na prozoru kima i maše kao da se ništa nije dogodilo. Jedan kamionet je u rezervi na drugoj strani ulice nasuprot kinu. Jack Mac i Etta stoje na pločniku ispred ljekarne i gledaju vatrogasce koji osiguravaju zgradu.

- Mama, pogledaj! - Etta pokazuje na veliku reklamu nad ulazom u kino koja je sagorjela i otpala s fasade.

Prije požara je nekad na toj jasno bijeloj reklami u sredini bio pričvršćen plastičan zeleni bor, i sa svake strane plastičnim vitičastim slovima pisalo je TRAIL. Ispod toga TRAIL uvijek je bio napisan naziv filma, ili barem najbliži onome kako ga je Jim Roy uspio sricati. Kako su godine prolazile, slova su se gubila ili lomila, a Jim Roy ih nije mijenjao. Tako ste mogli vidjeti naslove poput ZAME VJ umjesto *Zameo ih vjetar* ili LJE 42 za *Ljeto 42*. Sad je moderne plastike nestalo, a ispod nje, tiskanim slovima urezanim u drvetu pisalo je AMAZU.

- Što znači to Am-a-zoo? - pitam svog supruga.

- Amaze you.

- Što je Amaze You?

- To je bilo prvo kino u Big Stone Gapu. Davno prije nego što

je Jim Roy to mjesto kupio i modernizirao. Mama mi je nekoć pričala o tome. Tu su prikazivani nijemi fimovi. Lillian Gish. Buster Keaton. Charlie Chaplin. Unutra su bile orgulje i pozornica. Prije svake predstave projekcije stari Possum Hodgins, koji je bio vlasnik kina, ustao bi i obratio se gledalištu riječima: 'Danas ćemo vas zapanjiti'⁶.

Podižem pogled prema toj reklami nad ulazom u kino zbog koje me prodoše trnci. Kako je neobično vidjeti prošlost ispod naslaga sadašnjosti.

- Dušo, hladno je. Uđi - govorim svojoj kćeri.
- Fleeta je otvorila Fontanu gaziranih pića. Prodaje pitu, kolač i kavu - reče mi Jack Mac. Nisam iznenađena. Koliko god se Fleeta žalila, ako nije u centru svega, ona ne živi. Spec je tamo kod Traila s vatrogascima. Jim Roy stoji ispred kina i razgovara s njima. Uzimam Jacka za ruku pa prelazimo ulicu da im se pridružimo.
- Nestalo je. Sve je nestalo - tuguje Jim Roy. - Svi moji filmovi. Moje snimke su izgorjele. Sve moje godine skupljanja. Nestale.
- Spasili smo vam neke, gospodine. — Pride nam jedan mladić od kojih dvadesetak godina i pokaza Jimu Royu naslagane crne limenke koje je spasio i stavio na vrata Giley's draguljarnice. Jim Roy ugleda limenke i oči mu se zacakliše od radosti.
- Evo, imam ti ja džepnu svjetiljku - reče Spec Jimu Royju koji požuri do limenki i rukama pogladi kolute lima, kao da miluje malo dijete.
- Da vidimo što imamo, kompa - reče Spec Jimu Royu. Potom čita što piše sa strane video vrpce, dok ja pridržavam svjetiljku: *Mršavko*, *Dancing Lady*, *My Man Godfrey*, *Poštanska kočija*, *Nasljednica*, *Ponoć* u kojemu glume Dom Ameche i Claudette Colbert. Bila bi prava tragedija da su

⁶ engl. amaze - zapanjiti, začuditi

izgorjele. - Spec premješta role: - Tu je i *Neudata majka*, uh, Ginger Rogers je bila seksi u tom filmu; *The Barretts of Wimpole Street*, *Topaz*, *Ponos i predrasude*, *Jezebel - demonska žena*, *Dogodilo se jedne noći*.

- Clark Gable - vrisnuh. Spec me pogle- *Da vidimo, tu su* Duh i gospođa Muir, *Song of Bernardette*, *Pokusni pilot*, *Orkanski visovi*, *Dinner at Eight*; *Goodbye, Mr. Chips*, *The Woman*, *Sullivanova putovanja*. *Ponovno je tu Claudette* u *Priča iz Palm Beacha*, *Duke u Miran čovjek*, *Kako je zelena bila moja dolina*, *hvala ti Bože, čini se da smo spasili većinu filmova s Maureen O'Hara*. *A vid' ovo*. *Henry Fonda* u *Staza usamljenog bora*. *Tu je, Jime Roy*.

- A što je s Kay Francis? Imao sam sve s Kay Francis - reče nervozno Jim Roy.

- Tu su. — Spec pokaza Jimu Royu njezine uredno položene filmove, sigurne na tlu. On dvostruki kolut stavi na vrh hrpe. - *National Velvet*... taj je Etti najdraži, nije li?

- Kimam potvrdno.

Jim Roy duboko uzdiše. Većina njegova blaga je spašena, a spasilo ga je dijete koje vjerojatno ne bi razlikovalo Spencera Traceya od Joela McCrea. Sjedala, ekrani i aparati za kokice mogu se zamijeniti, ali snimke koje je Jim Roy sve ove godine skupljao, ne mogu.

- Dođi, Jime Roy, odvest ću tebe i gospođu Bali do Mutualsa. Fleeta je skuhalo kavu. Jack prebaci ruku preko Jima Roya. Ali Jim Roy se ne miče. Stoji tamo zagledan u svoje kino.

- Ne mogu vjerovati. I to na sam Božić. - Tužno uzdahnu.

Dok ulazimo u Mutual's ljudi se sjatiše oko Jima Roya i njegove supruge. Uskoro se razdvojismo u male grupice po separeima ili zasjedosmo oko Fontane prisjećajući se najdražih filmova u životu ili prvoga filma kojega smo gledali u kinu Trail. Theodore, koji kao konobar radi za Fleetu, poslužuje pitu s poslužavnika. Fleeta odmotava celofan i crvenu božićnu vrpcu s kutije Whitman'sa i uokolo

dijeli čokoladice.

Tiho, kroz kuhinju, uđoše Leah i Pearl. Worley odmah požuri biti uz Leah, a ona mu objasni sve o Albertu. Ljudi zuje oko Pearl koja reče da će s Albertom biti sve u redu. Mnogi tu ne znaju ni o kome je riječ, ali su zabrinuti.

- Nije on podmetnijo požar - reče mi Otto.

- Kako znaš?

- Rek'o mi je šef. Rek'oje daj' došlo do spoja u sistemu ozvučenja. Treb'o sam to reći Pearl, nisam li? - Otto ode priopćiti Pearl novosti.

Nellie Goodloe, odjevena u svoj crveni baršunasti božični komplet sa zlatnim brošem u obliku božičnog drvca i blještavim malim drvcima na ušima, ustade i pozva okupljene za malo pozornosti.

- Želim ti nešto reći, Jime Roy. Želim ti reći da sam se prvi put poljubila u kinu Trail 1942. godine. — Zvižduci čuđenja ispuniše fontanu gaziranih pića. - Da, gospodine. Jesam. Robert Taylor se nagnuo i poljubio Vivian Leigh na ekranu, a gore na balkonu Spec Broadwater se nagnuo prema meni i poljubio me. Nikada to neću zaboraviti.

Rulja veselo kliče, a Spec se crveni poput njegove flanelne košulje. Specova supruga Lola, u trenirci na kojoj je oslikan snjegović, uputi Specu smrknut pogled. Potom malo bolje razmisli o svojoj tričavoj ljubomori i poče se smijuljiti. Fleeta stade na pomoćne ljestve iza pulta. - Nellie, rec' ti meni jedno. Je l' stari dobri Spec znao što radi?

Rulja se okrenu prema Nellie. - Dušo, nadam se da ti mogu reći daj' znao.

Fleeta zavitla krpom za posuđe u zraku kao stijegom za primirje. Etta se smije zajedno s ostalima, i iznenada mi se učini tako odraslom.

- Mislim da je Etta dobila prvu lekciju o seksu - šapćem Jacku.

- Moglo je biti i gore - uzvraća mi šaptom.

S požarom ili bez požara, kad sam stigla kući, moram oprati posuđe. Ja sam jedna od onih koje moraju svaki tanjur oprati i odložiti prije nego što odu na počinak. Na svu sreću i Theodore je jedan od takvih ljudi. Dok recimo moj suprug to nije. Otišao je spavati odmah čim je Ettu spremio na spavanje.

- Što kažeš na to da sutra odvedem Ettu u špilje Cudjo's – pita Theodore gurajući u hladnjak ostatke hrane.

- Svidjelo bi joj se.

- Što ćeš ti raditi sa svojim suprugom kad imaš slobodan dan?

- Ne znam. - I zbilja ne znam. Nikada nemam slobodan dan s Jackom.

- Možda možeš smisliti nešto zabavno što biste mogli zajedno učiniti. Ne mislim pritom na čišćenje pećnice. Zadržat ću Ettu sve do večere. Možete se prepustiti divljem i neobuzdanom seksu dok nas nema.

- Hvala.

- Čak se ni ne crveniš. Što se dogodilo s tobom?

Gledam ga. Smije se. Dok on ode u blagovaonicu po posljednje tanjure za desert ja ribam sudoper i razmišljam o neobuzdanom seksu. Pitam se gdje je moj nestao. Naš. Prije nego sam se udala očekivala sam da ću biti zadnja koja će strast zamijeniti za ugodu, potom za rutinu, a sad i za, ne znam, privatnost. Mislila sam da će potreba za komunikacijom, fizičkom komunikacijom u braku biti sve veća. Nitko mi nije rekao, a možda i ne može, u čemu se sastoji potpuna istina. Seks postaje drugi način međusobnog razgovora, i kad se prestanete dodirivati, isto je kao da ste prestali razgovarati. Kad prestanete sa svim, osim s onim površnim bok i doviđenja uz brz poljubac u obraz i zagrljaj, koji su više način da sebe prisiliš nego da izraziš osjećaje, u velikoj ste nevolji. Ali ne radi se o tome da jedan dan ili jedna stvar uključe alarm označavajući veliku nevolju. Najprije se

prestanete ljubiti jer si ljuta na nj, a to je način da mu to kažeš. I kad on primi poruku da ga iz nekog razloga ne ljubiš, njegovo ponašanje kao da se prilagodi novom pravilu: uzrujao si me, povrijedio si me, razočarao si me, nema ljubljenja. I kako ti nježni poljupci postaju sve rjeđi i rjeđi, isto se događa i sa seksom. Nemoguće je voditi ljubav ako ne možeš poljubiti tu osobu. Jednom je netko rekao da je seks termometar u braku; samo kad nešto ne valja u pitanju je seks. I to je istina. Ali ono što vam nitko ne kaže jest da je veoma teško vratiti to natrag kad jednom počne razdvajanje. Postoje trenuci kad vidim svog supruga dok obavlja tako obične poslove poput istovarivanja kamiona i slaganja drva za ogrjev ili recimo onoga danas, dok je rezao puricu, kad nagonski poželim pritrčati mu i reći mu koliko mi znači i koliko želim voditi ljubav s njim i pustiti sve ostalo. Ali to ne učinim. Možda se bojim da će me odbiti ili je možda to život - uvijek se nešto prepriječi na putu. Vrijeme. Posao. Etta. Društvo. Ili nešto drugo što se mora obaviti. A onda zaboraviš. A seks se uvijek prvi izgubi jer je to jedino što ne može čekati. Tko je znao da najprirodnija stvar na svijetu može postati najneuhvatljivija?

Jack već hrče kad se uvlačim u krevet. Nježno ga gurkam i on se okrenu. Jedva čekam da zaspem, odspavam dugo i probudim se kasno jer Theodore Ettu vodi u špilje. Poput žlice u umak uranjam u mekane flanelaste plahte. Jack se okrenu i otvori oči.

- Mislila sam da spavaš.
- Imam ideju - reče Jack i ponovno leže na jastuk.
- Daa?
- Mislim da bismo sljedeće ljeto mogli odvesti Ettu u Italiju da vidi tvog tatu.
- Zbilja?
- Ne misliš li da je dovoljno odrasla?
- Mislim!

- Prihvatili su našu ponudu da obnovimo rekreacijski centar u Appalachiu. Mislim da ćemo novčano prilično dobro stajati. Ako sad kupimo karte, mogli bismo ih povoljno dobiti.
- Dobro. Ja ću se za to pobrinuti.
- Jesi li sretna zbog toga? - upita me.
- O, Bože, pa naravno. - Ljubim ga za laku noć.

Jack se okrenu na svoju stranu i zijevnu. Uskoro će ponovno zahrkati. Nikad nisam vidjela da netko zaspe brže od mog supruga. Italija. Sljedećeg ljeta. Čini se jako daleko. Sretna sam što je dobio posao u Appalachiu. Ali neobično je da više nije spominjao moje partnerstvo s Pearl otkad smo se sporječkali zbog toga. Mislila sam da je to pitanje najbolje ne povlačiti. Bez obzira što mislim kako Jacka MacChesneya dobro poznajem, još uvijek me može iznenaditi. Njegove reakcije na neke stvari. Ono što vrijeđa njegove osjećaje. Stvari na koje nisam računala. Čini se da je među nama katkad taj jaz; on ne zna što ja mislim, a ja uvijek ne znam što on osjeća. Nikada nisam ni pomišljala da bi obiteljske financije mogle predstavljati problem među nama. Oboje smo tako žarko željeli sve dijeliti u početku. A kad sam rodila, bilo je normalno da neću raditi puno radno vrijeme. Na kraju krajeva, imamo ovu kuću i njegova plaća bila je dostatna. Možda se osjećao nadmoćnim, na staromodan način, kao glavni hranitelj obitelji. Možda mu se sviđalo da bude jedini koji će se o nama brinuti na taj način. Je li Iva Lou u pravu? Je li riječ samo o muškom egu? Ili su naše svađe zbog novca zapravo svađe zbog nečeg drugog, nečega čega se oboje bojimo pa se financijama koristimo samo kao ispričama? Katkad je u ovom krevetu stranac, i smatram da sam taj stranac ja.

Moj poslijebožićni dar samoj sebi poziv je Gali Nuccio, našoj putničkoj agentici. Gala nam je postala jako važna u životu nakon što ju je Jack prije mnogo godina našao u

njujorškim novinama. Ona je isplanirala izlet koji mi je prvi put doveo u posjet nonu i papu.

Galine ture danas su zlatni standard talijansko-američkih autobusnih tura. Nedavno je snimila svoju prvu TV reklamu (koja se daje u New Yorku, Connecticutu, New Jerseyu i Pennsylvaniji). Poslala nam je video vrpca na kojoj je ona: talijanska boginja zlatne puti, s lijepo natapiranom kacigom crnih kovrča s crvenkastim odsjajem, punim, sjajnim usnama boje kestena, izvijenim crnim obrvama i ubojitim blijedoplavim Chanel kostimom sa zlatnim gumbima na džepovima. Njezini savršeno manikirani nokti s francuskom manikurom pokazivali su na panorame Moćne Italije u pozadini: promovirali su Rim, Firenca, Capri i Milano, ultrazvučnom brzinom nizali se slajdovi s pustolovinama. Na kraju Gala sjeda na kovčeg i pokazuje na broj 800 koji pulsira crvenim, bijelim i zelenim bojama.

- Gala tours - oglasi se recepcionarka kad se javi na telefon.
- Je li Gala tu?
- Što ću reći tko treba Mizz Nuccio?
- Recite joj da je zove kći Marija iz Schilparija.
- Molim vas ostanite na liniji. - Čekam ni desetak sekundi kad kroz slušalicu zaori Galin glas.
- Djevice Marijo, ma jesi li ti to sestro? - zagalami Gala u telefonsku slušalicu.
- Ja sam. Izbacila si Nuccio? Sad si zvijezda s jednim imenom, poput Cher ili Liberace.
- Ili Boga - Galu uhvati neodoljiv smijeh.
- Kako si?
- Ja sam fana-tan-stin-čno. - Potom Gala stiša glas i progundā - jesam, jesam.
- Tko je on?
- Zove se Toot Ruggerio. Živi na Manhattanu. U Maloj Italiji. Ima jako puno posla. I škrt je. Živi u istom stanu u

kojemu je odrastao. Povlaštena najamnina, znaš. Blizak je onom gore senatoru. Zovu ga Senator Pothole.

- O, Toot je u vladi.

- Ma kakvi. Gradnji. Dušo, oni to zovu politika, ali budimo iskreni pred Bogom, sve je to gradnja.

Pričam Gali sve o Jackovu novom poslu.

- Ne mogu vje-ro-vat' da se tvoj Jack i Toot bave istim poslom. Mi smo povezane jedinim divovskim mjehurom karme, ti i ja. Rekoh ja tebi, poznavale smo se mi u drugom životu. Moj psihoanalitičar mi kaže da sam bila draguljar u Kalabriji. Moram je se drugi put sjetiti upitati da mi kaže i za tebe. Ona čita i iz slika. Iz njih prima vibracije. Ponijet ću Ettine slike s Božića. - Gala mi ispriča sve o svom poslu kako se naglo širi, i kako je kad ide u trgovački centar Niski brežuljci ljudi presreću zato što je znaju s televizije. - Ne brini, dušo. Sve ja to sagledavam iz određene perspektive. Nije uspjeh promijenio La Nooch. Tako me Toot zove. La Nooch. Dobro, možda trenutno imam novac i utjecaj i na televiziji sam. Ali vjeruj mi, duboko u meni, u mojoj biti, slava mi nije udarila u glavu.

- Gala, imam posao za tebe.

- Samo da uzmem olovku. Reci mi pojedinosti.

Dok dajem Gali podatke zamišljam sebe i Jacka u Santa Margheriti, na stijenama Mediteranskog mora, u luci pokraj mora s čisto plavom vodom gdje se bijele jedrilice nenadano pojavljuju poput nagrada i gdje su mreže pune sjajnih, ružičastih riba, tamo gdje se oblutci doimaju kao da su izribani na srebrnom odbljesku. Na toj će se svjetlosti moj suprug ponovno zaljubiti u mene. Jednostavno to znam.

Vozim se ulicom Valley Road na putu za Norton. Pearl želi da ja vidim novu zgradu. Dogovor je počeo vrijediti u tjednu iza Božića. Lako je naći mjesto gdje će biti ljekarna Mutual II jer su na prozoru postavljene građevinske dozvole. Pearl me

čeka unutra.

- Htjela sam angažirati MR.J's, ali rezervirani su.
- Ma u redu je. Nego reci mi kako je tvoj tata?
- Bit će dobro.
- Svašta se priča po gradu.
- Znam. - Pearl se namršti.
- Što je radio u kinu? - pitam je obzirno.
- Spavao.
- Ali kažu da živi u Dunbaru.
- Zapravo ne. Nakon što je napustio mene i mamu otišao je živjeti s nekom ženom u Dunbar, a potom ga je ona nakon nekoliko godina izbacila.
- Kad si ga zadnji put vidjela?
- Prije mjesec dana. - Dolazi k meni dvaput godišnje. Zbog novca. Pearl spusti pogled dok to govori. - Uvijek mu dajem nešto novca i on mi svaki put to obeća vratiti, a zatim nestane.
- Kako te našao?
- Vidio je moju sliku u novinama kad sam diplomirala na UVA, u okrugu Wise.
- Je li to tvoja mama znala?
- Znala je, i nije me odgovarala od toga da ga vidam. Osjećam se grozno. Gospodin Honeycutt nije znao da je on tamo. Ušuljao se iza ekrana kroz staru cijev za dovod zraka.
- Ne brini. Stari Jim Roy je sretan što mu je zbirka spašena. Pearl mi pokazuje planove za ljekarnu. Tu nema fontane s gaziranim pićima. Bit će tu samo isključivo pult s lijekovima te police s preparatima za zdravlje i ljepotu. Reče mi još da je fontana gaziranih pića pun pogodak i da će za godinu dana uspjeti otplatiti bankovni zajam.
- Bolje je da se vratim u grad. Imamo rasprodaju. - Okrećem se i odlazim. - Pearl, a gdje je sad tvoj tata?
- Našla sam mu stan u Appalachiju. Ali ne znam hoće li tamo ostati.

- Baš je to zamršeno, nije li?
- Nikada to neću moći u potpunosti shvatiti, hoću li?-pita me Pearl umjesto odgovora.
- Jesi li ga ikada pitala zašto te napustio?
- Jesam.
- I što ti je rekao?
- Rekao mi je da mu je bilo previše bolno ostati. - Pearl slegnu ramenima. - Ne shvaćam to. Ali tako je kako je.

Poslijebožićna rasprodaja u ljekarni Mutual je cirkus. Sve je upola sniženo: praznični ukrasi, papir za zamatanje, vrpce i kompleti darova. Jean Hendrick je dvaput natrpala prtljažnik stvarima: Gospođa Spivey i Liz Ann Noel skoro su kosu jedna drugoj počupale tukući se oko našeg zadnjeg mehaničkog anđela koji je bio snižen sedamdeset posto (unatoč tome što je anđelu nedostajalo krilo). Peggy Slemple je kupila preostale tri kutije čokoladica Whitman's (smazali smo ostatak one večeri kad je izbio požar) u pola cijene (ona ih zamrzne!). - Dijeli ih cijele godine. Baš je jadna. Nema veće škrstice od nje - prezirno otpuhnu Fleeta, ali ih svejedno blokira. Od rulje se u Fontani gaziranih pića nije moglo naći mjesta za sjesti. Tayloe Lassiter je unaprijeđena na mjesto domaćice tijekom poslijepraznične gužve. Dovedi smo dvije srednjoškolke iz Kluba budućih poslovnih vođa gospodina Curryja da poslužuju umjesto nje. Otto i Worley ponudili su se da budu kuhari u slobodne dane. Uopće nisu loši.

Do kraja radnog vremena smo iscrpljeni. Fleeta zaključava vrata za Reidom Rankin koja je kupila nekoliko zadnjih kutija božićnih svjećica. - Da sam je pustila, c'jelu noć bi ostala - reče Fleeta pripaljujući cigaretu.

- Kakav dan! - reče Pearl kad se pojavi iz ureda.
- Tko je gladan? - hoće znati Fleeta.
- Ja bih krenula - odgovaram Fleeti.
- Ne, ne još - reče mi ona odlučno.

Čuje se kucanje na ulaznim vratima. - Reci im da idu k vragu - više Fleeta dok se vraća prema fontani gaziranih pića. Ali na vratima je Iva Lou pa je puštam unutra.

- Jesi li mi sačuvala karte s Delacrobcovim selom u snijegu?

- Stavila sam zadnje tri kutije iza blagajne.

- Bravo mala!

- Jesi li gladna?

- Nagovori me.

Ako je osoblje koje prodaje (Fleeta i ja) napola mrtvo od umora, osoblje u Fontani gaziranih pića u još je gore stanju. Otto sebi toči colu. Worley, koji je na kraju ostao očekivati kupce zato što su se djevojke iz kluba Budućih poslovnih vođa smele, sjedi u separeu s podignutim nogama.

- Vjerujte vi meni, ljudi su bili tako gladni da bi i mrtva štakora bili pojeli - reče nam Otto.

- Ogladnjeli su od rasprodaje - reče Pearl.

- O čem' ti pričaš? - upita Fleeta zagrizajući ustajali uštipak.

- Kad je rasprodaja, ljudi doslovno sline, usne im se ovlaže kad vide da se mogu cjenkati. Imaju tjelesnu reakciju. Uzbudljivo je sklapati posao i ljudskom tijelu je to poznato.

- Toj' samo za žene - reče Worley.

- Nije, nego za sve ljude. Gledaj muškarce kad u Legg's Auto dođu novi kamioneti. Vidjet ćeš - pojasni Pearl.

- Mislili smo da će izbiti pravo šaketanje između baptista i metodista oko onih religioznih karata koje si dala dvoje po cijeni jednih - prokomentira Otto.

- Uzeli su i' baptisti. Svi znaju da baptisti više grizu. - Fleeta izvadi tanjure. - Ajd, dođ'te 'vamo, svi. Švedski stol. - Fleeta je izložila svu hranu koja je ostala u Fontani gaziranih pića. Ostale su četiri trokuta pite, od kokosa i trešnje ('po vašem izboru', gundā Fleeta), tanjur keksa od zobnih pahuljica, dva kroasana sa sirom i nekoliko porcija želea sa zvjezdicom od istučena šlaga nasred pravokutnika. - Kava je svježā - reče Fleeta ispričavajući se zbog rasparenih šalica.

- I zbog toga me zadržavaš?
- Ne baš. Ovaj sastanak ovime službeno započinje. Tko će sad reći Ave što smo čuli gore u Coeburnu? - reče Fleeta. Iva Lou je gleda kao da je želi zadaviti.
- Čuj, Ave, samo ću ti reći da se ne naljutiš na onoga tko ti donosi vijesti.
- Neću, Fleeta.
- Dobro. Evo što znamo i kad smo to saznali. Pearl me poslala gore do Nortona da joj nešto provjerim u novoj trgovini. - Fleeta pogledava u Pearl koja kima. - I kad sam bila gore, nešt' sam čula. Ali kao što je moja mama znala reći možeš sastaviti ono što sam ja čula s onim što si ti čula i ne čuti ništa. - Kimam Fleeti. To što ona govori meni nema ama baš nikakvog smisla, ali doima se kao da je govor uvježbavala pa je ne prekidam. - Imam tam' gore rođaku. Mislim da si je sreća. Vedu Barker. Sitnu ženu. Jako pobožnu. Znaš, bila ti je ona na nekakvom sastanku u Coeburnu kad se pričalo o renoviranju gradske vijećnice i kad su objavili da su na natječaju pobijedili MR.J'si.
- Znam da su pobijedili na natječaju i dobili posao u Coeburnu.
- Da, al' neznaš da je ustala Kurr-en Bell i govorila u ime MR. J'sa.
- Zagovarala je Jackovu tvrtku. Pa što? Ona je upraviteljica u Luck's Lumberu. Oni materijalom opskrbljuju MR.J's.
- Kurr-en Bell je bacila oko na tvog muža. Moraš oči otvoriti.
- Fleeta. Pazi kako govoriš - reče joj obzirno Pearl.
- A zašto ja to moram otvoriti oči? - pitam nedužno. Iznenada shvaćam kako to supruge čine stoljećima. Kupujemo vrijeme pretvarajući se da ne znamo o čemu ljudi govore kad govore o našim muževima te o tome kako i s kim provode vrijeme. Taj čin pretvaranja pomoći će mi da se izvučem odavde tamo gdje ću moći disati i razmisliti.
- Karen Bell ide uokolo i govori ljudima kako je zaljubljena u tvog muža. Možda to nije ništa. Možda je to samo trač. - Pearl

me obgrli.

- Dovraga! Ima nešto u toj priči koja kruži okrugom Wise. Uozbilji se sad. Ne možeš dopustiti svom mužu da se zagubi u Coeburnu i očekivati da nađe put kući. To je jako daleko od Cracker's Necka. On je izgubljen. Moraš ga navesti da se vrati kući. Ili će otići, da ti ja kažem - Fleeta sjede. Nikad je nisam vidjela tako uzrujanu.

- Pratio sam tu ženu - javi se Otto. - Ne ponosim se time, ali sam to učinijo. Znam gdje živi. A znam i 'ko joj tamo pravi društvo.

- Vidio si... - gledam Otta, a on tužno odvratila pogled.

- Dakle.

Gledam u svoje ruke kao da su nove novcete i kao da ih vidim prvi put u životu. Ne znam što reći svojim prijateljima. Hoću li im reći da sam i ja vidjela neke naznake, da sam bila sumnjičava? Da sam imala taj osjećaj prvi put kad sam vidjela Karen Bell? - Želim se otvoriti i sve im reći, ali ne mogu. Ne dopušta mi vjernost mom suprugu koji mi je vjerojatno bio nevjeran.

- Potrebno mi je malo zraka - rekoh prijateljima. Ustajem. Ustaju i oni i zvuk škripanja stolaca po linoleumu postaje zaglušujući.

Iva Lou izlazi za mnom do džipa i uskače na sjedalo suvozača. U glavi znam da trebam zakrenuti ključem ako želim pokrenuti motor, ali ne mogu.

- Gle, nije to svršen čin.

- Misliš da je to istina?

- Pokušavala sam ti reć'. Čula sam i ja ponešto. Znaš da se priča širi.

- Što da učinim?

- Ništa.

- Ništa? Kako mogu ništa ne poduzeti?

- Ne znamo u kojoj je to fazi. Gledaj, poznajem tvog muža. Mislim da je ne voli. Mislim da ne bi mogao. Mislim da ne

voli nijednu drugu osim tebe. Zbilja. Tako da je to dobro za tebe. Ali ti imaš veći problem.

- Što to? - O čemu to Iva Lou govori? - Što bi moglo biti gore?

- Tvoj problem je Karen Bell. Ona ga želi. I to ga opa- aaaako želi. To je činjenica. Čula sam to iz usta njezine najbolje prijateljice Benite Hensley, gore u knjižnici okruga. Ona tamo radi i sama mi je to rekla.

Tko su svi ti ljudi, ti stranci koji znaju moje ime i moj posao? Što hoće? Zašto brinu zbog mene i moje situacije? Buka u mojoj glavi postaje sve glasnija dok Iva Lou nastavlja s pričom.

- Jer ti Karen Bell ne moš imati pod kontrolom. Ona je divlja karta, prihvati da je genijalka jer se ponaša kao sigurna i nepokolebljiva profesionalka. A imala je i više muškaraca. Nema joj se zbog toga što prigovoriti. - Naravno da nema. To je Iva Lou, boginja sirena ogovaranja iz Big Stone Gapa.

- Ne želim ništa više čuti.

- Slušaj me. Imam nekakvog iskustva kao druga žena. Mislim da nema tog scenarija u kojemu na ovaj ili onaj način nisam sudjelovala. Tako da u meni na neki način imaš skriveno oružje, budući da sam ti prijateljica. Znam što Karen Bell smjera. Ne može ona povući nijedan potez koji već dosad nisam vidjela ili sama isprobala. - Iva Lou kopa po svojoj torbici tražeći cigaretu. - Moraš me slušati jer znam što govorim. Postoji druga žena koja se samo želi poigrati, otići na večeru, u kino i doživjeti uzbudljiv seks, a postoji i ona druga žena koja je u lovu na muža. A te su nemilosrdne. Te se ne smiruju dok ne dobiju ono što misle da žele za sebe, a tad je prekasno za sve koji su u to uključeni. Karen Bell ima trideset četiri godine...

- Kladim se da ima barem četrdeset.

- Dušo. Ima trideset četiri. Spec je provjerio u uredu za izdavanje vozačkih dozvola.

- Spec. - Udaram po volanu. Znači li to da svi u Okrugu Wise

brinu o nečemu što se samo mene tiče?

- Ima poznate u Uredu za izdavanje vozačkih dozvola. Morali smo mu reći. Dušico, evo o čem' se radi. Ona se 'oće vudati i želi imati djecu pa misli da bi joj Jack Mac prenio lijepe gene. Rekla je Beniti Hensley da je Jack MacChesney jedan od najpametnijih muškaraca koje je ikada upoznala, da je on muškarac s mnogo nerealizirana potencijala. Kako ti se to sviđa? Karen Bell zna uočiti potencijal. Umalo sam povratila.

- I meni je zlo.

- Znam. Znam. Tako mi je drago da sam se vudala i da se više ne zezam naokolo jer se osjećam prljavo kad samo pomislim na bol koji sam nanosila kao druga žena. Mrzim se zbog toga, ma ne baš u potpunosti, ali da zbog tebe.

- Što mi je činiti? - okrećem se Ivi Lou. Dođe mi da joj istrgnem tu cigaretu iz usta i sama je popušim.

- Nemoj Jacku dati do znanja da nešto znaš.

- Zašto? Ako to zaustavim... - Tad sam prestala govoriti. Što to zaustavim? Njihov prvi poljubac? Njihovo prvo zajednički provedeno vrijeme? Njihovo zaljublivanje? Njegovo pakiranje i odlaženje od mene? Njihovo vjenčanje na otvorenom kod jezera u Big Cherry Holleru s mojom Ettom kao djevojčicom koja nosi cvijeće iza mladenke na vjenčanju.

- Evo što trebaš. Slušaš li me?

- Dobro, dobro. Slušam.

- Ona računa na to da ćeš ti sve to upropastiti. Ona već zna, čim je upecala tvog muža, da on nije sretan. Stoga joj preostaje jedino da bude slatka kao šećer. Da ne komplicira. A on će se vraćati po još. Ako ti poludiš, počneš ga pratiti i navoditi da se osjeća bijedno i optuživati ga, to će njoj dati prednost. Ti ćeš izgledati kao supruga vještica, a ona može biti mala slatkica. - Iva Lou gleda u mene. - Blagoslovljena bila.

- Kako se to dogodilo?

- Dogodilo se tako što je uključen muškarac. A oni su osjetljivi s obzirom na to da svoju volju prepuštaju egu. Nemoj to zaboraviti: njihovu volju njihovu egu. Jer ego je ono što ih čini muškarcima. Shvaćaš?
- Ne želim to smeće u svom životu! Tu bijedu. Ne želim to!
- Ave, postoji u nekoj avanturi točka u kojoj se još ništa nije dogodilo, mislim na tjelesno. Muškarac i žena uspostavili su kontakt. Prijatelji su. Rade zajedno. Vjerojatno razgovaraju o svemu. O osobnim stvarima. Vjerojatno mu se ona povjerava. Možda čak ponekad, tu i tamo nešto izvede kad ima problem kod kuće a u blizini nema muža ni muškaraca kad joj treba popraviti nešto, recimo slavinu ili žice i on kaže kako će navratiti k njoj i to popraviti, a ono što slijedi znaš, uhvaćen je u mrežu.
- Kakvu mrežu?
- Njezinu mrežu. Mali prizor koji ona zamisli s njom i s njim u njoj. Zamisli ovo. On popravlja ono što ona kaže da treba popraviti. Mora mu zahvaliti pa skuha jaku kavu i napravi mu dobar sendvič. On sjedne. A onda počnu pričati o ovome i onome, i sljedeće na redu je to da on ne zna gdje mu je vrijeme prošlo. Stoga ustaje i kaže da mora kući ženi, djetetu, kome li već. A ona se doima tužnom, ali ga shvaća. To je taj važni dio. Ona razumije.
- Što razumije?
- Kakav je njegov život. Ono čime se bavi. Ono što mu je potrebno. Probleme koje ima. Ona je njegova prijateljica. Shvaćaš?
- Muškarci s muškarcima ne pričaju o svojim vezama pa im je potrebna žena s kojom će razgovarati? - pitam. Iva Lou kima. Sad shvaćam. Jack Mac s Karen Bell razgovara o meni. O Etti. O poslu. Baš onako kako ja razgovaram s Ivom Lou. (Da se ne radi o mom životu, bila bih uzbuđena zbog spoznaje muško-ženskih odnosa.)
- Sad vidiš o čemu govorim - Iva Lou se nasloni.

- O, da, vidim. - Iva Lou i ne zna koliko jasno to vidim.
 - Jack Mac ne želi bit' u mreži, ali zarobljen je, i to zato što se lijepo postupalo prema njemu. Muškarci ne shvaćaju kako nešto nedužno postaje rutina, a ta rutina može postati veza. Nemaš pojma koliko mi je muškaraca koje poznajem reklo da su bili iznenađeni kad su shvatili da imaju avanturu. Nisu vidjeli kako to dolazi niti su to planirali. Ali nekako su time što se prema njima lijepo postupalo pristali na hoću krevet. Ta druga žena nešto zamoli i oni kažu: 'hoću, pomoći ću ti', na što ona ubrzo kaže 'poljubi me', a on kaže 'hoću' i poljubac odvede do sljedećeg 'hoću'.
 - Ne želim da se 'hoćuka' podalje od mene.
 - Neće. Ako budeš koristila razum. Ave Maria, u tome moraš biti pametnija od nje. On to ne želi. Zna da to ne valja. Ali ne možeš ga optužiti za nešto za što nisi sigurna da je dosad učinjeno jer će ga to zasigurno odvesti ravno k njoj, s obzirom na to da će mu biti potreban netko s kim će i o tome popričati. Iva Lou duboko uzdahnu.
 - Radije bih u ovoj situaciji bila na tvom nego na njezinom mjestu.
 - Zašto?
 - Zato što je on dobar čovjek. I zato što će nastojati učiniti ono što je ispravno. Ne kažem ja sad da je svetac. Ali će se dobro nositi s tim prije nego popusti.
 - Misliš?
 - Znam.
- Znam da bih trebala zahvaliti Ivi Lou što mi pomaže vidjeti ono što bih već trebala znati. Ali trenutno ne osjećam veliku zahvalnost. Osjećam tugu i očaj svih žena koje su se zatekle u mojoj situaciji, toj strašnoj situaciji kad ne znaš ništa, a znaš sve. Najneznodnije je stajati u sredini. Pitam se mogu li ovo izvući. Neću predati supruga kao večeru iznenađenja u crkvi. Ako mi uzme Jacka, bit će to samo zato što sam joj ja to dopustila. Vjerujem da ću saznati kakav sam borac.

Okrećem vjenčani prst na prstenu; osjećam da je labav. -
Najmanja lisičina na svijetu - rekao je jednom Lyle Makin.
Mislim da je bio u pravu.

ŠESTO POGLAVLJE

Jedno je sigurno u malom gradu: ako ste danas prepečenac, sutra ste već krušne mrvice. A ako postoje glasine da vaš suprug ima avanturu, i ako predugo čekate, netko će to začiniti s još većom pričom. Željela bih zahvaliti Tozzu Ballu što ima drugu ženu i obitelj dolje u Middlesborou, u Kentuckyju, i što je sve priznao svojoj prvoj obitelji ovdje u Gapu tijekom svečane nedjeljne mise u metodističkoj crkvi. Tozz je sad dobio veliki publicitet na naslovnica. Sretna sam što sam postala nešto nebitno.

Jack Mac i ja razgovarali smo o glasinama na naš način. Nikada nisam izravno spomenula nečije ime (Karen), a on nikada nije ništa priznao (Karen). Rekao mi je da takvi razgovori dolaze s poslom. On sad radi sa ženama i ljudi će svašta pričati. Rekla sam mu da razumijem, ali da ne želim da bilo kome da je povoda za takav razgovor.

Ne znam osjećam li se bolje nakon što slijedim upute koje mi je dala Iva Lou ili mi je samo obični stari strah pomogao da se držim plana i budem savršena žena. Cijelo proljeće bilo je užitak živjeti sa mnom: vedra, nježna i topla, jednostavna i privržena. Uopće ne pravim probleme. Mogli bi me u tijesto umiješati i od mene slatke kolačiće napraviti koliko sam slatka. Uvjerena sam da se Etta pita kamo je nestala moja mušičavost i povremena tužna raspoloženja ovog proljeća, ali ako o tome mnogo razmišlja, ne spominje to.

Posljednji je tjedan travnja, što znači da se približava godišnjica moga braka. Dvadeset deveti travnja navršit će se osam godina bračnog života. Na našu prvu godišnjicu Jack me pitao što želim; naravno, zaželjela sam da nam dijete bude zdravo, i bila je. Ali on mi je htio nešto kupiti. Stoga sam ga tražila knjigu, ali ne knjigu s posebnom pričom, nego jednu od onih knjiga s praznim stranicama. Otišao je u trgovački centar i donio mi lijepi baršunasti dnevnik i zamotao ga. Kad sam ga otvorila, zahvalila sam mu, i vratila mu ga.

Doimao se zbunjeno. Rekla sam mu da ima i dodatak tom daru. Tražila sam ga da mi na svaku godišnjicu napiše pismo, a i ja ću njemu napisati, tako da bi se jednog dana, kad se na to osvrnemo, mogli prisjetiti kakvi smo bili. Jack baš i nije nekakav pisac, a nisam ni ja, ali osjećala sam da i čovjek od malo riječi može jednom godišnje napisati stranicu dvije. I napisao je. Ima dana kad tijekom godine zaboravim na tu knjigu i svake godine oko godišnjice Jack i ja se međusobno zadirkujemo što napisati, pretvaramo se da pišemo, a on se ponaša kao da ga tražim da iščupa zub. Ali pisali smo jedno drugome svake godine, još nijednu nismo propustili.

Ta knjiga je baš zgodno došla u zadnje vrijeme jer mi je bilo potrebno da me uvjeri. Htjela sam dokaz da nisam sve to sanjala, moju veliku sreću što sam se zaljubila u dobru osobu i što imam dvoje prekrasne djece s njim. Pokušavam izdržati i potrebno mi je doznati zašto bih to trebala. Žena sam koja ima nagonski osjećaj, i moji nagoni mi govore da me čekaju nevolje. U mislima vrtim scenarije: sve one strašne, poput dana kad se on pakira i odlazi, jutro kad dobivam papire za razvod, i dana kad se on ponovno ženi i ja opet ostajem sama. Znam da je to ludo, ali luda su vremena došla.

Zadnjih nekoliko godina bile su jako teške, i pisali smo si veoma kratka pisma. One godine kad je Joe umro, Jack je napisao: - Volim te dušo, Žao mi je. - A ja sam napisala priču o Joeovu odlasku. Ali ta nam je godina bila najgora, i umjesto da se zadržavam na tome, izvlačim knjigu iz toaletnog stolića i čitam Jackovo prvo pismo.

Draga Ave,

Znam da je svijet prepun sretnih muškaraca. Znam to zato što sam nekoliko njih upoznao. I svi ti sretni muškarci imaju nešto zajedničko. Imaju dobru ženu koja ih voli. Znam da si cijeli život brinula jesi li dovoljno lijepa i nadam se da ću ti objasniti kako lijepa nije dovoljna riječ da se njome započne opisivati tebe. Vidim u tebi više dok spavaš nego što možeš zamisliti. Kažu da duša izlazi dok spavaš, a u tvom slučaju to je zbilja istina. Kad su ti oči sklopljene, trepavice ti priliježu uz obraze a usnice napućiš kao da se osmjehuješ. Mirna si djevojčica,

moja Ave. I to je ono što sam našao u tebi. Mir. Ja sam najsretniji čovjek na svijetu. Volim te. J.

Uzimam knjigu i stavljam je na Jackov noćni ormarić, uz olovku. Možda će ga, ako vidi što mi je napisao, podsjetiti da tu ima mnogo toga za što se vrijedi boriti.

Lipanj, mjesec našeg velikog puta kući u Italiju, došao je uistinu prebrzo. Sad kad je tu, ponovno sam puna nade. Želim biti sa svojim suprugom na romantičnom mjestu gdje možemo biti zajedno, razgovarati i smijati se tamo gdje nas nitko ne poznaje. Cijele zime planine su izgledale kao da će se sručiti na nas. Jack je većinu proljeća proveo radeći prekovremeno. Bilo je veoma malo kišnih dana pa su on, Mousey i Rick radili dokasna. Graditeljstvo u potpunosti ovisi o vremenu.

Sjećam se odjeće koju je Jack nosio u Italiju na naš medeni mjesec i pokušavam isto takvu ponijeti i ovaj put. Tu i tamo postavila sam mu nekoliko pitanja o tome što želi da mu ponesem, a on samo kaže: - Ti odluči.- Stoga pakiram umjesto njega.

Noć prije nego što je bilo određeno da poletimo iz Tri- Cities s presjedanjem u zračnoj luci Kennedy u New Yorku, a potom u Milanu, provjeravam kako je Etta.

Bila je previše uzbuđena da bi spavala pa sam joj dopustila da čita uz prigušeno svjetlo. Uspjelo je. Dok joj iz stiska izvlačim Beverly Cleary's *Fifteen* i guram umetak kojim označava do koje stranice je došla, ona se okrenu i zagrlj jastuk, ali ne otvori oči. Dajem joj brz poljubac u čelo. Njezine torbe uredno su složene i poredane pokraj vrata. Jedva čekam da joj vidim lice kad prvi put ugleda Schilpario.

Čujem Jacka kako parkira kamionet u bočnom dvorištu. Jedva čekam dugu vožnju zrakoplovom. Etta može spavati, a Jack i ja ćemo konačno imati priliku popričati i nadoknaditi propušteno. Naša najsretnija zajednička sjećanja su na naš medeni mjesec i sad ćemo imati mogućnost sve to ponovno oživjeti.

Srećem Jacka u hodniku dok prebire kroz poštu. Prilazim mu s leđa i obavijam ga rukama.

- Kakav ti je bio dan? - pitam.
- Naporan.
- Kupila sam ti nove čarape.
- Zašto?
- Stare su ti bile previše otrcane za Italiju.

Jack se počeo migoljiti i ja ga puštam. Zagrlji me i pođe prema kuhinji.

- Samo usput da napomenem kako to nisu one čarape koje dolaze u pakiranju, nego one prave koje vise na policama na malim plastičnim vješalicama u robnoj kući Dave's. Samo ono najbolje za mog supruga.

- Želim razgovarati s tobom. - Sjeda za kuhinjski stol. Sjedom njemu sučelice.

- Što ima? - pitam veselo. Znam ja biti vesela. Sutra ćemo biti u Italiji.

- Ja ne idem.
- Zašto? - pitam. - Ne odgovara mi. - Zbog posla? Kasniš li s poslom?
- Ne, stižemo na vrijeme.
- Pa zbog čega onda?
- Mislim da nam je potrebno da neko vrijeme provedemo razdvojeni. - Jack se naslanja na naslon stolca i gleda me pozorno ne skidajući pogleda. Neugodno mi je od njegova piljenja pa skrećem pogled.

- Zašto?
- Mislim da znaš zašto.

Zbog glasina po gradu? Dugih šutnji u našoj spavaćoj sobi? Načinu na koji smo se zakopali u posao pojavljujući se samo kad treba voditi brigu o Etti.

- Ne znam što želiš reći. - Neka on to objasni. Umorna sam od popunjavanja praznina.
- Mislim da više ne želiš biti u braku sa mnom.
- To nije istina. Nije uopće.

Jack ustaje i odvrće slavinu. Natoči sebi čašu vode i popi. - Ave, ne

želiš se suočiti s tim.

- Suočiti se, s čim?

- Ti obavljaš svoje obveze: brineš o Etti, o kući, o meni. Čak si i slatka u svemu tome. Cijelo proljeće bila si sjajna. Ali nisi posve tu, u ovom braku, to je činjenica.

- Ne prihvaćam to. Ja sve to radim i živim na ovaj način iz ljubavi. Ja se ne pretvaram.

- Možda 'pretvarati se' nije prava riječ. Sve ti to činiš. Rutinski. Činiš ono što smatraš da trebaš činiti. I činiš to dobro. I sve je to veoma ugodno. Iskreno. Lijepo.

- Činim to zbog tebe. Nije to gluma!

- Ali to nije ono što ja želim - reče Jack jednostavno. Pođe i zastade pokraj prozora, ali cijelo to vrijeme ne skida pogleda s mene.

- Žao mi je što sam ti tako veliko razočaranje.

- Ne. Meni je žao što sam ja tako veliko razočaranje tebi - reče on, a potom priđe i sjede pokraj mene.

- Sad se zbilja bojim. To što sad govoriš zvuči mi konačno. - Uzimam njegove ruke u svoje. Volim njegove ruke, i ne želim ih pustiti. - Zar me više ne voliš?

- Nikada to nije bio problem. Toliko te volim da sam zbog tebe spreman živjeti život u kojemu neću biti sretan.

- Ne shvaćam.

- Nisam ni mislio da hoćeš - reče on tiho.

- Jack, moraš mi objasniti što osjećaš. Jer ne shvaćam. Molim te, pomoz mi da razumijem.

- Kad sam te oženio, želio sam te usrećiti.

- Jesi.

- Prihvatio sam to samo zato što sam to želio.

- Što si to prihvatio?

- Tebe. Tvoj način življenja.

- Nitko nije jednostavan, Jack. Svi smo mi komplicirani. Takvi su ljudi. I svi oni za koje ti misliš da su jednostavni, vjeruj mi, nisu. - Želim javno reći: Ako misliš da je Karen Bell jednostavna, ti si lud. Ali ne mogu. Neću njezino ime spomenuti u ovoj kući.

- Znao sam da će to biti teško. Znam da se za dobar brak treba potruditi. Ali mislio sam u to vrijeme da ćeš i ti kopati i truditi se zajedno sa mnom. Mislio sam da ćemo, bez obzira na sve što se bude događalo, sve dijeliti.

- Nismo li sve dijelili?

- Nismo.

- Mislila sam da jesmo. - Lažem. Nismo sve dijelili, i svjesna sam toga. - Govoriš o Joeu?

- I moje srce slomilo se njegovom smrću.

- Znam. - Jack me uze za ruku.

- Još uvijek je slomljeno. Osjećao sam se spremnim za razgovor o tome, ali ti se činiš dalekom pa odustajem. Jedini put kad si se time bavila, bavila sa mnom, bilo je prošle godine za Božić na groblju. I jako sam se ponadao da je to novi početak za nas. Osjećao sam kao da ćeš sve dijeliti sa mnom. Tugovati sa mnom. Ali taj jedan dan je došao i prošao, i to je bilo sve. - Jack mi pusti ruku.

- Ne bi me trebao napadati zbog načina na koji sam podnijela smrt našeg sina. Nije pošteno.

- Ne napadam te - reče on tiho.

- Nema tu priručnika u kojemu piše kako se nositi s djetetovom smrću. Čak ni ostali roditelji koji su kroz to prošli, oni s kojima sam razgovarala, nisu mi mogli pomoći. Nama. Nisam se dobro nosila s tim. Ali kako se s nečim takvim možeš dobro nositi? Je li to uopće moguće?

Jack Mac me gleda. Zatvori oči kako bi na trenutak razmislio, a potom ih otvori i pogleda me. - Znam da je potekao iz tvog tijela, i da je to nešto što nikada ne mogu shvatiti, ali odgurnula si me.

- Nisam namjeravala.

- Budimo jasni. Jesi. Misliš da na svijetu postoji samo jedna osoba koja sve čini ispravno, i da si ti ta osoba. Nikada nisi uistinu imala povjerenja u mene. - Pokušavam prigovoriti, ali me on prekinu. - Smatraš da nisam sposoban voditi brigu o našoj obitelji, o tebi. Na neki način smatraš da nisam dorastao tom zadatku. Možda bi ti bila takva sa svakim muškarcem, ali ja znam kakva si sa mnom. Možeš ti

sad tu lepršati, smješkat se i pretvarati daje sve u redu, ali i ti i ja znamo istinu. Ispod te savršeno lijepe površine je laž. Uistinu sam vjerovao u nas, a ti nisi nikad. To je neuzvrćena ljubav. Volim ženu, tebe, koja mene ne voli na isti način. Razuman čovjek bi to odmah završio na licu mjesta. Razuman čovjek bi samo rekao 'gotovo je'. Ali ja oduvijek puštam srce da mi prevlada nad razumom. Mislim da ti je potrebno ljeto da razmisliš što ćeš učiniti. A i meni treba vremena da razmislim o onome što ja želim. Obećavam ti da ćemo razgovarati kad se ti vratiš iz Italije, i da ćemo donijeti odluku kako dalje.

- Ti želiš... - Ne mogu, neću izgovoriti riječ 'razvod'.

- Nisam to rekao. Hoću da razmisliš o onome što ti želiš. Možda odlučiš da više ne želiš biti u braku sa mnom.

- A ti si spreman riskirati?

On slegnu ramenima. - Ne mogu više ovako živjeti.

Gledam Jack Maca i vidim da se muči. Ne želi to govoriti. Ne želi vjerovati u to, pa ipak zna da je sve to istina. Ja doista nisam ovdje. Kad sam se udala, smatrala sam da će sreća doći sama od sebe. Mislila sam da me može ispuniti onako kako ljubav ispunjava ljude u romanima. Mislila sam da će nas strast voditi i da će ljubav nadvladati sve probleme koje budemo imali, da je ljubav sama po sebi način sporazumijevanja. Ali nije. Nisam radila na tome. Bojim se reći mu da ne znam kako. I gdje bih to naučila u ovaj kasni tren? On je nesretan. Nisam onakva žena kakvom me smatrao. Ispostavilo se da sam mu veliko razočaranje. Daleka. Svoja. Nespremna dijeliti. Dobro se poznajem. Oduvijek sam bila sposobna brinuti o ljudima i nazivati to poslom. Ali pravi posao je biti pošten. Pravi posao je priznati da je ono iz čega sam potekla na mene izvršilo veći utjecaj nego što sam tog bila svjesna. Možda i nije, ali tako sam osjećala. Možda vjerujem da su majke mnogo važnije od očeva pa je Jack to osjetio. Osjetio? On je to otvoreno iznio pred mene. Dosta je razmišljao o tome. Cijelo vrijeme o tome razmišlja. Koliko u jednom danu ja o njemu razmišljam na taj način, ako uopće razmišljam? Obično o njemu razmišljam kao o samoj sebi. Naravno, obavljam poslove za njega. Ali činim to zato što smatram da to tako treba, da mi je to dužnost. Na

isti način na koji je to činila moja majka. Ako kuću drži u redu i ako je jelo pripravljeno ona pruža stabilnost. Ali moj suprug ne želi stabilnost. On treba pravoga partnera. Nekoga tko će duboko kopati i zajedno s njim rješavati probleme. Razočarala sam ga. Moram to otvoreno priznati.

- Jack MacChesney. - Zviždim dugo i otegnuto.

On me pogleda i nasmiješi se.

- Oslobodi Bože. Čujem te što govoriš. - Rušim se na stolac.

- Nemoj se zezati.

- Ne zezam se. I nema veze slažem li se sa svime što si rekao, premda samo usputno spominjem, ne slažem se. Ali ti to tako osjećaš, i ja to poštujem.

- Hvala ti.

- Neću te pustiti da odeš.

- Ave?

- Što je? - Zvučim zlovoljno dok to govorim, ali dajte molim vas, koliko bih još trebala podnijeti?

- Nemoj u ovom braku ostajati zbog mene. Učini ono što smatraš najboljim za sebe.

- Dobro. Ali želim ti reći nešto. I to ne da svalim krivnju na tebe na bilo koji način. Jedva sam čekala da budemo zajedno u Italiji, onako kako smo bili na medenom mjesecu. Nadala sam se da će to putovanje biti naš novi početak. Hoću samo da znaš kako sam svjesna toga da ti nisi sretan. I željela sam to promijeniti.

Jack mi priđe i zagrlj me. - Ne možemo se vraćati na čarobno mjesto i nadati da će ono popraviti sve među nama. Ne ide to na taj način, mala - reče on jednostavno, a potom me poljubi u vrat.

- Dok god tu postoji ijedna iskra, samo jedna, možda možemo uspjeti - reče mi. Smješkam mu se, a zatim zagnjurujem glavu u njegovo rame. Jedna iskra. Moj brak počiva na spoznaji o jednoj iskri. Kakva profinjena, sićušna nevažna stvarčica. Iskra. Jedan bljesak svjetlosti. Je li to dovoljno da se od toga vidi?

Etta hoda između Jacka i mene držeći nas za ruke dok prolazimo kroz zračnu luku Tri-Cities. Kad dođosmo do vratnica, Jack dugo gri

Ettu.

- Etta, čekaj me pokraj vrata - reko joj.
- Dobro, tata, dosta je - reče Etta i zagrlila oca zadnji put. Namjesti svoju naprtnjaču i ode me pričekati.
- Jack. Pogledaj me. - Moj suprug me gleda. Pogled mu je pun bola. Vidim da je rastrgan, da bi želio poći s nama. Ali i on ima plan, i drži ga se.
- Ne tu - reče nježno.
- Ne, moram ti nešto reći. Sinoć si mi rekao kako hoćeš da ja odlučim želim li ostati u braku s tobom. I obećala sam ti da ću razmisliti o tome dok budem u Italiji, pa i hoću. Ali želim da nešto shvatiš. Možda sam uvijek i bila, ne znam kako da to kažem... nezgodna. Možda se nisam mogla osloboditi tog usidjeličkog života kad sam se udala za tebe. Ne znam. Možda ne pokazujem ljubav koju osjećam na način kako bi trebalo. A možda te i ne znam voljeti na način na koji ti osjećaš potrebu biti voljen. Ali vjerujem da sam, unatoč svim svojim nedostacima, a ima ih mnogo, i dalje prava žena za tebe. Molim te čekaj me. Mislim da zaslužujem još jednu priliku.
- Rekavši to, ljubim svog supruga u obraz. Zabacujem valjkastu torbu na leđa i žurim se priključiti Etti koja me čeka kod vratnica. Pružam karte ljubaznom čovjeku pokraj vrata i slijedimo ostale putnike do malog zrakoplova, a potom se penjemo uza stube. Kad stigismo na najvišu stepenicu, Etta se okrenu i mahnu svom tati.
- Mamice, maši.
- Maši ti za mene, dušo. - Ne mogu se osvrnati. Neću.

Tugu moje kćeri zbog Jackova odsustva za tren oka zamijeni uzbuđenje zbog međunarodnog putovanja. Naš let iz zračne luke Tri-Cities ima vezu sa Charlotteom, u Novoj Karolini pa brzo presjedamo i upućujemo se prema zračnoj luci John. F. Kennedy u NewYorku. Etta je u šoku koliko mnogo ljudi kroz JFK žuri od jednog terminala do drugog. - Mama, sličje mi na mrave! - reče ona pokazujući na gomilu putnika koja nadire prema središnjoj točki, tamo gdje se međunarodni terminal spaja s golemim prostorom. - Ne udaljavaj se od mene - kažem svojoj kćeri vedro. Ona lagano zakači prst za petlju

na mojemu remenu dok prolazimo kroz tu vrevu. Uzbuđena sam i sama zbog te graje i užurbanosti. Sviđa mi se način na koji zračna luka miriše; na sapun, kožu i parfem iz prodavaonice u bescarinskom prostoru. Baš nam je to bilo potrebno, mislim dok gledam u Ettu.

Uzbuđuje je sve u vezi prekooceanske vožnje zrakoplovom; lijepe stjuardese s dugim sjajnim sivkastosmećkastim noktima i savršenim frizurama, cola u malim staklenim bočicama na poslužavniku na naslonu sjedala, komplet potrepština uključujući mornarskoplave pamučne papuče s talijanskim stjegovima koji su poput reljefa izbočeni na njima. Etta odbaci svoju suzdržanost malog grada u Blue Ridge Mountainsu, i uspravno se drži dok sjedi na svom sjedalu. Ne propušta nijedan detalj ovog leta. Kako je uzbuđena kad joj ručak donose postupno.

- Mama, što je tamo tako crno?
- Ocean ispod nas.
- Ali ne bi li tamo trebalo biti brodova koji imaju svjetla na sebi?
- Mislim da brodovi ne dolaze tako daleko.
- Ako se srušimo, bi li itko saznao?
- Nemojmo razmišljati o rušenju.
- Bolje da se ne srušimo. A što bi tata učinio?
- Nećemo se srušiti.
- Tata mi je rekao da budem oprezna.
- To ti je rekao?
- Rekao mi je da smo ti i ja njegov život. I da moram paziti na tebe i pobrinuti da se dobro zabaviš.
- Ti i tata ste o meni razgovarali?
- Pa samo nas je troje - reče Etta gledajući niz prolaz kao da sam najveći kreten na svijetu. Možda i jesam.

Milano je grad namreškanih okomitih pruga, mornarsko plave, sive i crne. Sve je tu pravokutnog oblika, od arhitekture do koščate strukture na ozbiljnim licima ljudi koji se u prolazu trljaju o nas. Čak su i tijela Milaneza jednostavna, slabašna i mršava; nema tu Sophija Loren. Nema oblina. Samo ravni, mršavi i razumni, praktični oblici.

Etta i ja u svojim pamučnim majicama i trapericama stršimo poput američkih turista. (Zaboravite da mi zapravo i *jesmo* američki turisti, samo što ne želimo tako izgledati.) Stoga prije nego smo se uputile na vlak za Bergamo (koji ide svakoga sata) uvodim Ettu u malu prodavaonicu sa ženskom odjećom. Lagane vunene hlače, mornarski plave s ravnom prednjicom i ravnim nogavicama i bijela pamučna bluza sa zlatnom zakačkom na ovratniku te bež kardigan baš su to što tražim. Ne ulazim na taj vlak s ovim talijanskim licem u ovoj američkoj odjeći. Treba mi uniforma. Evo je. Etta misli da sam luda. Mojoj kćeri sviđaju se američke traperice i ona nema potrebu biti bilo tko drugi osim MacChesneyeva iz Virginije, u Sjedinjenim Američkim Državama.

Dok vlak prema sjeveru klopara kroz talijanski krajolik, niski, mahovinom obrasli brežuljci, tako intenzivno zeleni da graniče s ponoćnoplavim, nestaju pred beskrajno ružičastim siluetama brda, i zapanjena sam kojom brzinom ostavljamo moderni Milano iza sebe. Ubrzo se svijet koji polako brekćući promiče pokraj nas pretvori u nešto dravno, nedodirljivo. Sunce se spustilo nisko, onako zlatno smjestilo se na rumenim oblacima, baš kao na Tiepolijevoj slici iz našega vodiča.

Gledam u Ettu koja začuđena izraza lica pilji kroz prozor. Taj izraz sam već prije vidjela, na licu njezina oca. Bože, kako mu sličići. Čak i da hoću ostaviti Jacka Maca iza sebe, u planinama Virginije, ne mogu. Dok je ona tu pokraj mene, tu je i njezin otac. Jako nalikuje Jacku, premda moji prijatelji kažu da sličići na mene. Tako je postojana i iskrena. Čak ako je i povrijedite, ona vam oprostići i čini se da nije zlopamtilo. Ne značići to da ona ne pati; pati. Duboko sve proživljava. Ali poput njezina oca ne želi se previše zadržavati na onome što joj nanosi bol. U mojoj kćeri nema žrtve. Jako je otvorena, no ujedno i svoja. Sklapam ruke preko prsa, naslanjam se na naslon i stavljam noge na sjedalo nama sučelice. Gledam svoje duge noge; mogla bih tu raditi na farmi.

Nekakav muškarac prođe pokraj našega staklom omeđenog odjeljka i proviri unutra. Upija me pogledom od glave do pete, a

potom mi se zagleda u oči. Zbog smeđe kose i brkova doima se mlađe, ali ima oko pedeset godina. Namignu mi. Osmjehujem se ljubazno, brzo odvrćam pogled i uspravljam na sjedalu. Rukama se hvatam za koljena i okrećem vjenčani prsten da se vidi. Baš njega briga za prsten. Upućujem mu pogled kojim mu dajem do znanja da bi se trebao udaljiti. Udaljuje se.

Kad se naš vlak brekćući zaustavi u Bergamu, Etta stoji zaprepašteno. Mnogo puta sam joj ispričala priču o svom medenom mjesecu i tome kako sam se osjećala kad sam prvi put ugledala to mjesto, rodni grad svoje majke sa svim njegovim pojedinostima; izrezbarenu drvenu klupu na željezničkoj postaji, fontanu anđela i svoju prvu vožnju popločanim ulicama. Kako zrak miriše na pokošenu travu i limunsku travu.

Etta prislanja lice uz prozor, znajući da će ubrzo biti s nonom. Napokon će vidjeti svoju prabaku (kojoj piše pisma otkad je naučila pisati), sve svoje bratiće i sestrične i, naravno, rođake moje majke, božanske Vilminore iz Bergama. Mnogo puta sam joj pokazala njihove slike, i ona počne mehanički verglati sve čega se sjeća. Neke od prvih riječi koje je naučila bila su njihova imena s 'kartica' koje smo načinili od slika s našeg medenog mjeseca. Etta želi posjetiti čarobni Alta Citta i vidjeti svećenike u njihovim crnim šeširima široka oboda i sutanama, kao i mjesto na kojemu je moj djed nekada privezivao svog magarca Chipija, i njegova stara drvena kola prije nego je obavljao dostavu gore u Alpama. Poželjeh ustati i skakutati poput nje, ali iznenada vidim Joevo lice dok je ležao na samrti, i ne mogu biti sretna. Brzo brišem tu sliku. Grozna sam majka. Ne mogu se usredotočiti. Usredotočiti na Ettu. Ona je živa i zdrava, i uzbuđena što vidi Italiju. Ne razmišljaj o svemu onome što nisi učinila za Joea. Ne razmišljaj o tome kako bi se njemu svidio ovaj vlak. Ne razmišljaj o tome kako si mu pravila smrznute kiflice u tosteru umjesto svježih palačinki na peći. Njega nema. Tu je Etta. Usredotoči se na Ettu.

Polako izvlačim prtljagu iz drvena pregratka ponad naših sjedala dok Etta gladi svoju kosu. Čak su i pregradci za prtljagu u talijanskim vagonima prava umjetnička djela. Raskošno trešnjino drvo

izrezbareno je i glatko ulašteno. Etta potrča prema stubama koje vode na peron i iznenada se zaustavi da ne odskakuće i okrenu se pričekati me. Moj otac dočeka nas u podnožju stuba. Povuču Ettu sa stuba kao da uze buket cvijeća i zavrti je na peronu. Kako je mladolik i snažan, premda u kosi sad ima malo više sjedina. Njegove jasne tamnosmeđe oči blješte u odnosu na zlatnu boju kože. Odmah se osjećam sigurno u njegovoj blizini. Na njemu su crne hlače (manšete savršeno dotiču njegove cipele od sive antilop kože) i sivi pullover od kašmira. Papa spušta Ettu i grli me.

- Kako je protekao put?
- Izvanredno.
- Umorna si?
- Malo.
- Želim te upoznati s Giacominom. - Moj otac se okreće naći ženu svog života. Ona je nekoliko koraka iza njega, osmjehuje se, ruke sklopila u iščekivanju. Uredna i malena, jasnih sivih očiju, ima onu jednostavnu ljepotu i gustu ravnu smeđu kosu koju nosi vezanu u konjski rep. Usne su joj pune i jednake, a zubi bijeli i savršena oblika. Ima mali, profinjen nos s uskim hrbatom. Odjevena je u milansku inačicu mene, osim što je u bež boji od glave do pete. Na engleskom bi se zvala Jacqueline, što joj pristaje.
- Ave Maria, tako nam je drago što si došla.
- Čula sam divne stvari o tebi.
- Hvala. Osjećam se kao da te poznajem. Tvoj otac neprestano govori o tebi. - Giacomina natovari moje torbe na ramena i ne zgužva svilenu bluzu.
- Gdje je Jack? - radoznao je papa.
- Ima jako puno posla.
- Ali i njemu treba odmora.
- Treba, znam. Ali mom suprugu ništa ne možeš dokazati. - Rekoh to previše vedro pa me moj otac znatiželjno pogleda.
- Vilminoreovi nas očekuju u Via Davide.

Etta vrisnu na spomen Via Davide, mamina obiteljskog posjeda u sporednoj ulici. Čula je sve o pufastim krevetima, tvrdim keksima i

kavi sa slatkim vrućim mlijekom za doručak. Želi vidjeti tanke domaće čokoladice na srebrnom tanjuru koje nam je Zia Antoinetta svake večeri ostavljala na jastucima.

- Giacomina i ja ćemo ostati u njezinu obližnjem stanu. Ti i Etta bit ćete kod Meoli. Zvuči li ti to u redu?

- Zvuči sjajno.

- Kad sam joj rekao da dolaziš Meoli nije htjela čekati da se smjestiš u Schilpariou. Htjela je da najprije dođeš k njoj. Jako šefovski - papa pucnu jezikom. - Ali ne proturječim.

- Schilpario će doći na red sutra - reče Giacomina i osmjehnu se.

Via Davide nije se promijenila. Kuće su blizu jedna drugoj i oličene u nježne boje, koraljne i plave. Dugački kapci na prozorima klepeću udarajući o kuću na povjetarcu. Mali sjajni automobili parkirani su na ulici.

- Baš kao na razglednicama - uzvikuje Etta.

Kad stigismo do kuće Zie Meoli iskačem iz auta i trčim prema ulaznim vratima. Dočekuje nas Zia Meoli u običnoj mornarskoplavoj kecelji na točkice. Njezina lijepa crna kosa prošarana je sjedinama. Na ušima joj sjajne zlatne alke. Na vratima joj prilazi njezina kći Federica. Na njoj su traperice i majica kratkih rukava. Njezina crvena kuštrava kosa puna je kovrča, a bore se vide u kutovima smeđih očiju. Začuvši naše bučno ponovno okupljanje dođe i Zio Piero iz pokrajnjeg dvorišta. Odmaknu gustu sijedu kosu s čela, povuče zadnji dim cigarete i opušak baci u ružin grm. Kad sam im predstavila Ettu, sjatiše se oko nje kao oko nove igračke. Osjećaju kao da je znaju iz mojih pisama i drago mi je što redovito pišem svojoj obitelji. Čini se kao da žive samo sat vremena udaljeni od mene, a ne s druge strane oceana. Imamo duhovnu vezu koja nas povezuje, ne moramo biti susjedi. Zia Meoli dotiče Ettinu kosu i lice, drži je za ruke i motri ih ispitivački, cijelo to vrijeme postavljajući pitanja poput svih Talijana, brzo, sporo, u narječju i krnjem engleskom.

- Slični na svog oca - zaključi Zio Pietro.

- I meni se tako čini - složi se Zia Meoli.

- Gdje se skriva Zia Antonietta? - pitam svoju tetku.
- O, Ave Maria, oprosti. - Zia Meoli spusti pogled. Lice joj poprimi izraz tuge koji mi je jako dobro poznat. - Napustila nas je prošlog mjeseca.
- Ne! - Uzimam ruku Zie Meoli.
- Znala je da dolaziš i jako se trudila dočekati te. Ali bila je već dugo dugo bolesna.
- Žao mi je. - Bila sam jako povezana s Ziom Antoniettom, Meolinom blizankom. Nikada se nije udavala pa su je zapali kućanski poslovi i vođenje kućanstva. Tako je to u Italiji. Ona koja je bez muža brine o svima. Meolina djeca bila su Antoniettin život, i provela ga je brinući o njima. Nije zbog toga bila tužna ni ogorčena. Kao da je to bila njezina uloga, jedna važna uloga, u obitelji i služenju svih. Jednom je Zia Antonietta bila zaljubljena, ali njezina prava ljubav je umrla. Stoga je ona prihvatila sudbinu, i umjesto da je zasnovala svoju obitelj, uložila je sebe u obitelj svoje sestre. Zia Antoneta bila je najnesebičnija osoba koju poznajem.
- Dođite. Idemo jesti - reče Zia Meoli. Objašnjavam kako Jack nije mogao doći zbog posla. Ziu Pietru je posebno žao. Ima dućan s drvenarijom i htio je Jacku pokazati bife kojeg je sam napravio. (Ne smijem to zaboraviti reći Jacku.)

Dnevna soba je ista onakva kakva je bila kad sam tu bila na medenom mjesecu. Zidovi su bijeli poput ljuske jajeta, tepih na podu obična je tapiserija od zlatne i zelene boje kadulje, i doima se kao da je zimzeleno stablo utkano u njegovu središtu. Namještaj je nizak, od glatka i tamna drveta, tipičan talijanski namještaj iz 1930.-ih. Zipka za ljuljanje, oličena u crno sa zlatnim zavijutcima smještena je u udubljenju između prozora. Kamin je pun drva spremnih za zimu. Triješće za potpaljivanje uz policu nad kaminom prevezano je u svežnju bijelom baršunastom vrpcom. Na prozorima nema zastora, samo dugačke plohe žućkaste čipke. (Kapci na prozorima sprječavaju ulazak svjetlosti i buku kad za to ima potrebe.) Na polici nad kaminom su uokvirene obiteljske fotografije. Neke od njih su stare, kao s početka stoljeća, a ostale su nove. Lica članova obitelji

moje majke daju mi osjećaj pripadanja, podrijetlo. Baš tu. U toj prostoriji. Na tim starim crnobijelim fotografijama izrazi su im strogi, ali kako godine prolaze i fotografije bijede, raspoloženje postaje manje strogo.

Da je barem moja majka mogla biti dio tih novih dana, a ne starih vremena kad je kći sramotila obitelj ako je birala muškarca kojega oni nisu odobrivali. Voljela bih da su moji roditelji bili zajedno. Moja majka nikada ne bi oputovala i došla u Ameriku trudna. I ne bi se trebala udati za Freda Mulligana. Kako bi nam se životi u tom slučaju razlikovali! Nekoliko je uokvirenih slika na kojima su Etta i Joe. Dirnu me to. Osjećam da smo dio njihovih svakodnevnih života, premda se jako rijetko posjećujemo.

Na zaklonjenom kuhinjskom trijemu gdje puše hladan povjetarac Zia Meoli postavlja stol s bijelim stolnjakom i bijelim posuđem. Nasred stola stručak osjetljivih gardenija leluja u kristalnoj zdjeli. Zia upućuje mog oca da sjedne na jedno začelje stola, a svog supruga da sjedne na drugo. Razmještamo se oko muškaraca.

- Madame Vilminore - začu se nečiji glas s vrata.

- Ćao, Stefano. Uđi. Sjedni. Hajde jedi s nama - reče mu ona. Stephano iziđe na trijem. Otrprilike mu je četrnaest godina. Ima smeđe oči, male polumjesece koji nestaju dok se smije. Kosa mu je gusta i nepokorna, ali lijepa; zlatne kovrče koje se uvijaju u čvrste spiralne uvojke. Ima širok nos čiji se vršak uvijek neznatno podiže. Nos mu je velik, ali pristaje njegovu licu. Hoda držeći ruke u džepovima, više samozatajno nego sramežljivo.

- Ja sam Ave-Maria. A ovo je moja kći Etta - rekoh mu. Osmjehuje nam se. Čujem Ettu kako uzdiše. Oči joj se neznatno šire. (O, ne, tu smo dakle, pubertet.)

Stefano sjeda pokraj Ette koja je uzbuđena što nekakav dečko sjedi pokraj nje za prvim ručkom u Italiji. Ne mogu je kriviti. Zbilja je sladak.

- Govorim engleski - reče Stefano ponosno.

- Gdje si ga učio? - pitam.

- U školi. Moram učiti engleski da mogu doći u Ameriku i zaraditi mnogo novca — izjavi.

Moj otac se nasmija. - Jesu li ti rekli da su ulice zlatom popločane?
- Jesu. Popločane zlatom, a ti po njima voziš u zlatnom Cadillacu.
Ali meni se više sviđa Fordov kamionet.
- Onda bi ti se svidio moj suprug. On ima Fordov kamionet - rekoh.
- Kakve je boje?
- Jarko crveni - oglasi se Etta, sretna što ima nešto za dodati.
- Volim crvenu. - Stefano odlomi okrajak kruha s čvrstom korom koji je Zia postavila pokraj njegova tanjura.
- Stefano je dobar radnik. Pomaže mi u dućanu - reče nam Zio.
Zia Meoli objasni da je Stefano siročić koji živi malo dalje u istoj ulici u dječjem domu. Očito je da je u Italiji strašno biti siročić. Stefano daje sliku sretnog mjesta, gdje ima dobre prijatelje i lijepe sobe. Moram se poslije sjetiti upitati Meoli je li to istina. Stefano otpija Chianti kojega mu je moj tetak natočio.
- Piješ vino? - upita ga Etta, uzrjučana zbog te pomisli.
- Svaki dan. A što pijete vi u Americi?
- Mlijeko, Pop.
- Što ti je pop?
- Gazirano piće.
- Coca-cola? - nagađa Stefano.
- Da! - reče Etta sretna što je probila jezičnu barijeru.
- Možda ću jednoga dana i ja pokušati doći u Ameriku i piti tvoje gazirano piće.
- Kad god poželiš Stefano - rekoh mu. Etta kima u znak slaganja.
Zia Meoli se nagnu bliže. Bio je Antonietti najdraži. Od njezine smrti, svakoga dana dolazi ovamo.
- Bio si dobar prijatelj s mojom tetom? - pitam Stefana.
- Si. Jesam, Jesam.
- Što ti se sviđalo kod nje?
- Uvijek je vikala na mene.
- Dobra priprema za brak - namignu Zio.
- Zia Antonietta nije vikala - rekoh Stefanu.
- Samo na mene. Htjela je da se ošišam. - Stefano sliježe ramenima.
- Eto što ti je žena. Uvijek pokušava promijeniti muškarca - reče

Zio.

Zia Meoli ga pogleda. Ali ja mislim na Jacka i na to kako ga neprestano nastojim promijeniti. Jesam li ga uvrijedila kad sam mu predložila da se upiše na fakultet i studira građevinu? Rekla sam to samo zato što smatram da je Jack pametan i da bi mogao biti sjajan inženjer. Sjećam se što mi je rekla Nellie Goodloe kad je saznala da ću se udati za Jacka Maca. Rekla mi je da smo Jack i ja jako različiti; ja sam vodila posao, a moj suprug je bio rudar; kako bi to moglo uspjeti? Ali ja sam se tad na to samo nasmijala. Mislila sam da znam u što se upuštam. Mislila sam da se mogu nositi s našim razlikama. Nisu li svi brakovi borba htijenja i različiti kompromisi?

- *E vero?* - Zio gleda u mene.

- Je, u pravu si. Istina je. Istina - govorim svom tetku.

Gostimo se ukusnim raviolima s porilukom umočenim u kremasti maslac i ljutiku. Kruh, maslac i vino jelo su za sebe, ali ravioli su tako mekani da su neodoljivi. Povjetarac koji nanosi miris gardenija čini sve još ukusnijim.

Federica nas nakon ručka odvodi do naše sobe. To je soba moje majke, ista ona prostorija u kojoj smo Jack i ja boravili na medenom mjesecu. Federica izvlači krevet na kotačiće za Ettu. Etta pritišće krevet visoko nadignut svježim plahtama, dekama i jastucima punim mekog guščjeg perja.

- Mama, prekrivač je pun spužvastih slatkiša.

- Čekaj dok budeš spavala na njemu.

- Spavajte sad - reče nam Federica. Spremne smo kratko odrijemati, spremne poslušati sve upute koje nam daju u Via Davide. Ona nježno zatvori za sobom vrata na odlasku.

Pomažem Etti uvući se u krevet na kotačiće. - Možemo li ga ponijeti kući sa sobom? - pita.

- Vidjet ćemo. - Penjem se u krevet.

Etta uzdiše. - Volim Italiju.

Naginjem se preko jedne strane kreveta kako bih mogla vidjeti Ettu.

- Zbilja?

- Razlikuje se od svih mjesta na kojima sam dosad bila.

- Dušo, bila si samo u Tennesseeju i na Floridi.
- Znam. Ali nisam mislila da će biti ovako.
- Tako sam se i ja osjećala kad sam prvi put došla ovamo.
- Mama?
- Slušam.
- Jednoga dana udat ću se za Stefana.

Drago mi je da sam visoko na krevetu, tamo gdje me moja kći ne može vidjeti, jer mi je čeljust na grudima. Umjesto da se nasmijem, duboko uzdišem.

- Hoćeš?
- Hoću.
- Kako znaš?
- Jednostavno znam.

Čekam da mi Etta kaže nešto više, ali ona ne govori. Zaspala je, nedvojbeno da bi sanjala o slatkome Talijanu lude kose. Jedan dio mene želi je probuditi i reći joj da zauvijek ostane mala djevojčica. Ne smijem joj zaboraviti reći da ljubav nije dovoljna. Nemoj biti kao tvoja majka i tvoja baka čije ime nosiš. Postupi pametnije.

Nakon dana provedena u obilasku Bergama, nalaženja sa susjedima i odlaska na večeru, Etta je prvi put vidjela *la passeggiatu*. Ljudi izlaze iz kuća da bi u predvečerje prošetali oko fontane usred grada, sve do zalaska sunca. Ništa se značajno ne događa. Samo se razgovara. Malo nasmije. Pokarta. Igra se šah. Igra dame. Ili samo šeću i jedni drugima pričaju što ima novo. Ettu zovu da se igra mikada, podizanja štapića s ostalom djecom iz Via Davide. Papa i Giacomina poznaju mnogo ljudi u gradu pa dok šeću pozdravljaju svoje prijatelje.

Zia Meoli nam nađe mjesto na klupi ispod fontane tako da mogu Ettu držati na oku.

- Što kažeš za nju? - Zia Meoli pokaza preko trga na Giacominu i papu koji razgovaraju u maloj skupini.
- Giacomina je veoma draga - odgovaram joj.
- Premlada je za nj - odvrati mi ona.
- Barem se smirio.

- Vidjet ćemo. - Sliježe ramenima.

Sretna sam zbog oca. Čini mi se zadovoljan Giacominom. Savršeno se uklapa u njegov život. Vlasnica je prodavaonice u Schilpariju u kojoj prodaju skijašku opremu. Mom ocu se sviđa činjenica da ona može u tren oka zakrenuti ključem u bravi i to zatvoriti. On voli biti slobodan, pokupiti stvari i otići obaviti nešto drugo.

- Žao nam je što Jack nije mogao doći - reče Zia Meoli.

- I meni. Voljela bih da može vidjeti Ettino lice. Njoj se tu zbilja sviđa.

- Ona je lijepa djevojčica - reče Zia iskreno.

- Hvala ti.

- Žao mi je što nikada nismo upoznali Joea.

- Znam. Uvijek sam ga namjeravala dovesti ovamo.

- Kako je izgledao njegov pogreb? - upita me moja tetka.

U većini zemalja bilo bi to neobično pitanje, ali u Italiji pogreb je umjetnički čin. To je zadnje javno okupljanje u kojemu se slavi život i stoga se tad mora ispričati priča o tom životu. Stoga tu postoje molitve, glazba i govori. Oni čak čine snimke pokojnika u lijesu, umnožavaju ih i dijele svima nakon pogreba. Koliko god to možda čudno zvuči, i koliko god to jest sablasno, to je tradicija. Kad me Zia Meoli pita o Joeovu pogrebu ona me ne želi uzrujati, samo želi znati.

- Bio je jednostavan. Nije bilo bdijenja. Samo misa i pokop. Došli su njegovi prijatelji iz škole. Znaš da je i papa bio.

Zia Meoli sjedi nijemo dok ja u mislima proživljavam jutro Joeova pogreba. Tad se sjetih nečega o čemu nisam razmišljala ni tijekom pogreba, a ni nakon njega.

- Sjećaš se priče o teti Alice Lambert?

Zia Meoli kininu i načini pokret kojim htjede reći kako Alice nije bila ljubazna osoba. Pisala sam joj o tome kako mi je Alice Mulligan Lambert pokušala oduzeti ljekarnu i kuću.

- Samo sam se nečega sjetila. Alice Lambert je bila na Joeovu pogrebu. Sjedila je u zadnjem redu crkvena prolaza, i na kraju, kad smo izlazili iz crkve, pogledala sam prema njoj i pretpostavljam da sam izgledala iznenađeno. Bila je zadnja osoba na svijetu koju sam

očekivala vidjeti na sinovljevu pogrebu. Ali ona me pogledala ravno u oči i izrazila mi sućut. I to je bilo to.

- Baš čudno da je uopće došla - zamisli se Zia Meoli.
- Znam. I baš čudno kako se toga dosad nisam sjetila.

To mi se dogodilo kad sam zadnji put bila u Italiji.

Sjećala sam se pojedinosti i trenutaka koji mi iz nekog razloga nikada nisu pali na pamet u Big Stone Gapu. Kad sam prvi put došla ovamo bila sam sposobna svoj život sagledati iz sasvim druge perspektive. Kao da sam sebe ostavila kod kuće u planinama Virginije i izmislila ovu novu osobu da doživi talijanske pustolovine u inozemstvu. Sad to ne mogu učiniti. Ovaj put sam tu na zadatku, a posao mi je napisati plan za drugu polovinu svog života. Neću ga moći izmisliti u hodu, zato što mi Jack to neće dopustiti. Hoće znati na čemu sam. Nisam tu na praznicima, i svako malo osjetim kako me probode u utrobi i podsjeti na tu činjenicu. Moram donijeti odluku. Katkad, dok razmišljam o svom suprugu, osjetim tremu i odjednom kroz mene nahrupe emocije pa čeznem za njim. U drugim trenucima mi je drago da je ostao kod kuće i da se ne moram baviti tugom i napetošću među nama. Zbog toga se osjetim sebičnom i mrsko mi je priznati da ne živim svoj život plemenito. Prodala sam se kao da sam velikodušna osoba, ali to je lažno reklamiranje. Uvijek činim ono što je dobro za mene, što meni godi, a onda svojoj obitelji naređujem kako će se postaviti. Obično me poslušaju. Uporno i dalje govorim svojim rođacima kako bih voljela da je i moj suprug s nama. Ali papa bi mogao vidjeti da sam lagala kad kažem da Jack nije mogao doći zbog posla. Možda ima još nešto u ovom mom ljetu u Italiji. Ovo je ljetu u kojemu ću izreći istinu. Počet ću s Ziom Meoli.

- Jack je htio da pođem sama s Ettom.
- Zašto?
- Imamo problema. - Eto. Izrekla sam to. I nije tako teško.
- Žao mi je.
- Vi ovdje u Italiji nemate bračnih problema, imate li? Ljubav je centar svemira. - Mašem rukom pokazujući ispred sebe... na trgu je ljubav u svakoj dobi: zaljubljeni tinejdžeri brzaju na svojim

motorima, mlada žena prska svog supruga dok on prolazi pokraj fontane, postariji gospodin svojoj ženi kupuje sladoled. Večeras se doima da su svi u Bergamu zaljubljeni.

Zia Meoli zabaci glavu i nasmija se. - O da, imamo i mi problema. Mnogo problema.

- Čuj, sad mi kvariš romantičnu sliku, ali čini mi se da se zbog toga osjećam bolje.

- Problemi mogu biti i dobri. Riješite ih, i oni vas ponovno zbliže.

- Bilo bi to lijepo.

- Ima puno toga s čim treba izlaziti na kraj. Katkad se iskaljujemo jedni na drugima. Zar ne?

- Vjerojatno.

- Imam prijateljicu koja se rastala. Ovdje u Italiji je to rijetkost. Ali bila je nesretna pa se rastala od njega. Udala se za drugoga, veoma draga čovjeka. Rekla mi je kako je mislila da je probleme iz prvoga braka ostavila u prošlosti. Ali ispostavilo se da ih je zapakirala i odnijela sa sobom u drugi brak. Katkad se ne radi o njima. Katkad se radi o tebi.

- O - rekoh - znam ja da se radi o meni.

- Ne brini.

- Ali ja samo brinem.

- Ti si poput tvoje majke.

- Jesam li?

- Ona je mislila da je ljubav dovoljna.

U pravu je. Zbilja sam mislila da je ljubav dovoljna. Sve dok mi moj suprug nije rekao da nije. Sličim na svoju majku po mnogočemu. Ona je u mene uložila sebe, sve svoje vrijeme, svu svoju brigu. Uvjeren sam da je Fred Mulligan to znao. Mama je držala kuću u savršenu redu i spravljala dobra jela, ali nije voljela svog supruga. Njezin brak bila je sigurna luka u kojoj je mogla odgojiti mene. Ja sam za Ettu željela mnogo više. Ali kako se promijeniti? Čini se kao da uvijek skliznem u stare loše navike, potiskivanje, hladnu srž, kako ne bih bila povrijeđena. Ali ja sam ta koja svima oko sebe nanosi bol. Baš kao što je to činila moja majka. Fred Mulligan nije osjećao njezinu ljubav, čuvala ju je samo za mene. Ali mene je boljelo kad

sam vidjela kako Fredu nanosi bol, premda mi se nije svidao, kao zacijelo ni ja njemu. Ali tko je tu bio kriv? Nisam imala izgleda kod Freda jer sam bila prepreka njegovoj sreći. A tu me postavila mama. Brak temeljen na Financijskoj sigurnosti i društvenoj prihvatljivosti nije ono što želim za svoju obitelj, a nemam li zapravo baš to? Jesam li ja moja majka?

Meoli me potapka po ruci i ustajemo prošetati po trgu. Noćni zrak je svjež pa drhturim. Zvuk vode koja se prelijeva preko mramornih školjki u fontani stvara prigušenu glazbu dok hodamo. Svjetla nad nama u Alta Citta nejasne su blijedoljubičaste iskre iza crnih stabala. Drago mi je što sunce zapada nisko iza brežuljaka Bergama. Ne želim da me Zia Meoli vidi kako plačem.

SEDMO POGLAVLJE

S papom za upravljačem krećemo uz planine zavojitom cestom koja iz Bergama vodi na sjever prema Schilpariju. Ponovno sam u planinama. Bilo da se radi o talijanskim Alpama ili Appalachians, čini se da im ne mogu izbjeći. Dok jurimo prema vrhu ne bojim se kao tijekom prvog posjeta. Gledam u Ettu koja i ne preza dok se uspinjemo sve više i više, pa čak ni kad kamioneti projure pokraj nas i prisile nas da skrenemo na šljunak uz rub ceste, samo nekoliko centimetara od ruba iznad pogibeljne nekoliko kilometara duboke provalije. Pretpostavljam da je moje dijete stara profesionalka koja cijeli svoj život leti po zavojitim cestama Cracker's Neck Hollera.

- Nisu li ove planine drukčije od naših kod kuće? - pitam Ettu dok pokazujem na Alpe.

- Više su. I na njima ima snijega i ljeti - reče ona doimajući se pod dojmom.

- O da, tako su visoke da je na njima uvijek hladno i snijeg se nikada ne otopi.

Giacomina se okreće s prednjeg sjedala onoliko koliko joj to dopušta remen kojim je vezana. - Povest ćemo vas na mnoga mjesta.

- Imate li koze? - pita Etta Giacominu.

- Mnogo koza.

- Bila sam na farmi Mary Ann Davis u East Stone Gapu i ona je imala kozlice. Imate li ih i vi?

- Imamo. I svi nose zvonca tako da ih pastir može naći kad se izgube.

- Baš kao Petar u *Heidi!* Volim *Heidi!*

- Etta, natjerat ću te da nosiš zvono - reče papa namigujući joj u retrovizoru.

Dok ulazimo u Schilpario, prvi put u stotinu kilometara vožnje papa usporava. Već četrdeset godina je gradonačelnik ovoga sela.

Kuće s tamnim gredama koje se ističu naspram bijele štuke te one oličene u pastelno plavu, sivkasto smeđu i nježnu zelenu doimaju se poput pločica od slatkiša zalijepljenih za stjenovite planinske obronke. Na prozorima posude preko kojih se prelijevaju mali ljubičasti cvatovi i bodljaste zelene biljke kakve nikad nisam vidjela u životu. - Ljekovite trave - reče mi Giacomina.

Etta je uzbuđena zbog vodenice koja se sporo brekćući vrti u krug zahvaćajući kristalnu vodu iz bujice odašiljući je preko rebrenica starog drveta, glatko ulaštenog od dotrajalosti. Pokazujem joj na bujicu vode koja pada niz planinu preko čistog sivog kamenja, a potom se širi i stvara jezero odmah uz kolibu pokraj vodenice. Ukazujem joj kako je sve povezano. Mislim da razumije.

Nona čeka na ljuljački na onom komadu travnjaka između ulice i ulaznih vrata kuće kad se zaustavimo. (Dom none i pape je u mrtvom centru Glavne ulice, savršeno mjesto za gradonačelnika.) Podiže se uz pomoć štapa i ispruži jednu ruku kako bi zagrlila Ettu koja potrča pozdraviti svoju prabaku. Nonino tijelo, zaobljeno oko struka, s kratkim mišićavim nogama, živahno je kao kad sam je prvi put upoznala. Odmah se zaljubila u Ettu koju vrti oko sebe kao zvrk, pomno je promatrajući iz svakog ugla. Moja baka je oštra, baš kao što je bila i onoga dana kad je ušla u moju kuću na Poplar Hillu u Gapu. Ne smijem zaboraviti upitati papu koliko joj je godina jer se nije nimalo promijenila. U čemu je njezina tajna?

Mafalda, očeva prva rođaka, ima otprilike pedeset godina, mala i elegantna, ima slatko okruglo lice, čistu ružičastu kožu, male usnice i prepoznatljivi Barbari nos.

Vrti se po kuhinji postavljajući tanjure za večeru. Bez pogovora izvršava naređenja moje bake. To je tako u Italiji. Nikad ne čujem da se netko prepire sa starijima. (Nadam se da to i Etta zapaža!) Nona vodi ovo domaćinstvo poput generala, i s obzirom na to kolika je, ima više autoriteta od talijanske vojske. Etta ne može vjerovati koliko je glasna, kako se dere izdajući naredbe, kao se da se ljuti, ali ta ljutnja prođe poput olujna oblaka koji se rasprši u izmaglici prije nego što eksplodira. Moja baka dograbi Ettu, grli je i miluje po

obrazima čim uhvati priliku. Obeća da će naučiti Ettu sve o životu u Schilpariju, kuhanju, običajima i povijesti obitelji. Imam osjećaj da će Etta biti dobra učenica. Noni se ne bi svidjelo da bude drukčije.

Giacomina se nije šalila kad nam je rekla da ima brojne planove. Ona izvadi kalendar; dani su puni izleta i aktivnosti. Reče mi, kad Etta iziđe iz sobe, da su ti izleti posebno namijenjeni Etti, a ne meni. Papa želi da se odmorim. Samo moj otac može vidjeti što mi je zbilja potrebno (ne vrijedi li to za sve roditelje?).

Nona se prema mom ocu ponaša kao prema kralju. On je šef, udovoljava se svakom njegovom hiru. Mafalda mi reče da tata ima mnogo prijatelja, 'poslovnih ljudi' iz grada koji iz Bergama dolaze na sjever s idejama o lokalnoj trgovini. S papom se uvijek nešto događa. Bez objašnjenja može u trenu nestati, a kad se nakon nekoliko sati vrati samo će vam reći da se zadržao u nekom razgovoru. Mafalda mi reče da je naučila kako nikada ne treba postavljati stol sve dok ne vidi njegov šešir na vješalici.

Papa nas vodi uza stube i pokazuje Etti njezinu sobu, malu privlačnu prostoriju s balkonom sprijeda i spuštenim stropom. Ručno oslikan kauč visoko nadignut s jastucima od guščjeg perja (to su oni pufasti!) savršeno se uklapa pod strijehu. Tu je i dugačak jastuk u obliku kobasice koji je na krajevima povezan vrpcom i koji se doima poput tvrdog bombona. Etta ga podiže i pokazuje mi ga. Nikada prije takav nije vidjela. Tu je velika škrinja, stara zipka s još jednom dekom na njoj, i vaza puna runolista koji se penje iz male srebrne flaute. Etti se sviđaju zidovi, oličeni u bež boju, s tamnosmeđim gredama na stropu.

- Mama, ne izgledaju li ti grede na stropu poput mala Debbie kolačića? - Pokazuje ponad glave.

- Izgledaju - smijem se.

- Sve u ovoj kući izgleda kao nešto za pojesti. Poput kuće Ivce i Marice.

- Znaš što? U pravu si.

- Zašto?

- Pa toliko smo sjeverno u Italiji da smo skoro u Švicarskoj. Zato u

svemu postoji taj tirolski izgled.

- A što je to?

- Nešto poput sata iz kojega iskače kukavica. Krov od medenjaka. Prozori s kopcima. Niski stropovi da ti bude toplo i udobno na hladnoći. I dovratci zaobljenih vrhova. Sviđa li ti se ovdje?

- Sviđa. Da je barem tata tu.

Raspakiravam Ettine stvari dok se ona skida i sprema u krevet. Ona se pomoli i uvuče pod pokrivače. Hladan povjetarac zapuha i otvori kapak na prozoru. Prilazim prozoru i gledam ispod sebe na usku glavnu ulicu Schilparia, osvijetljenu samo svjetlošću koja u blagim snopovima dopire iz kuća. Jedan starac koji nosi kutiju vuče se uz ulicu i nestade u veži. Osjećam miris duhana iz njegove lule u prolazu.

Na obzoru vidim rub oblaka, ali shvaćam da su to zapravo snijegom pokriveni vrhovi planine obasjani mjesečinom. Šećerni vrhovi su tako blizu da bih se mogla nagnuti kroz prozor i dotaknuti ih. Lice mi hladi povjetarac; paše mi, ali ne želim da se Etta prehladi pa razmotavam roletu i pričvršćujem kvačicu za prozorski okvir. Silazim u prizemlje. Mafalda priprema stol za doručak. Nona je otišla prileći, a papa gleda televiziju. Ulazim u očev ured i podižem slušalicu. Rani su jutarnji sati u Big Stone Gapu. Dok biram kućni broj ne mogu dočekati da Jack podigne slušalicu. Želim mu ispričati sve o putovanju. Telefon zvoní nekoliko puta, ali Jack Mac čvrsto spava. Ponovno puštam da odzvoni. Zatim još jednom. Brojim koliko puta. Odzvonilo je trinaest puta. Spuštam slušalicu. Možda... *nije tamo?* Naravno da je tamo. A gdje bi drugo bio? Neću od toga praviti veliki problem. Dijeli nas ocean i ne mogu ništa učiniti. Ponovno ću pokušati sutra.

Etta je u Sestri Levante, starom ribarskom selu na obali slavnog Mediterana. Tamo žive papini prvi rođaci koji žele upoznati Ettu. Bonicellijevi imaju trgovinu slatkiša i kuću na obali. Nonina sestra ima desetogodišnju unuku, Chiaru. Djevojčice su se upoznale putem telefona. Papa i Giacomina je vode; ostat će tijekom vikenda i dobiti malo boje. *'Bronzata'*, rekao bi tata.

Mafalda me svako jutro pušta da odspavam dokasna. Jedini posao mi je pisati duga pisma Theodoreu i Ivi Lou, i sve im opisati. Skupljam razglednice mjesta i šaljem ih Ivi Lou. Znam da će ih zalijepiti za instrument ploču bibliobusa. Theodoreu za ulazna vrata šaljem zvono - malo rukom oslikano mjedeno zvono na izvezenom konopu. (Možda sljedeće godine Theodore bude mogao doći sa mnom i sam posjetiti Italiju.) Ne mogu vjerovati da smo tu skoro već tjedan. Konačno se osjećam odmorno. Od hrane se osjećam krepko. Mirisni rižoto sa šafranom i ukusnim maslacem, svježe bobice umočene u med i poslužene hladne u šalicama od zlatarskog srebra, pa kruh, spužvast i mekan iznutra s hrskavom tvrdom korom (tako je ukusan da čak i ne stavljam maslac na njega).

Zaključila sam da trebam malo pažnje posvetiti svom tijelu, predugo sam se zapustila. Stoga se tijekom popodnevnog odmora, umjesto da odspavam, sama penjem strmim brežuljcima iza Schilparia. Planinske staze, dotrajale od vremena, provlače se kroz zelenilo u svim smjerovima. Dajem sebi riječ da ću do kraja mjeseca proći većinom njih. Svaki put kad se penjem mislim na svoju majku koja je voljela ove planine sa smaragdnazelenim poljima, opasnim stijenama i hladnim brzacima.

Danas je planinski povjetarac posebno hladan pa posuđujem jednu od očevih laganih kožnih jakni i vežem crvenu maramu oko vrata. Možda me samo pogled na snježne vrhove navede da zadrhtim. Sunce je toplo, ali tlo je uvijek hladno na dodir. (Mislim da se talijanske Alpe nikada dovoljno ne otope.) Odlučujem se da neću staviti papin šešir, jedan od onih kakve je nosio Robin Hood, od tamnozelenog felca s perom u njemu. Osim toga, ne želim si pokvariti novu frizuru.

Jučer me Mafalda odvela u susjedno selo, Piccolo Lago, gdje su me ošišali. Na prozoru je stajao znak MODERNA. Smatram da je 'moderno' bezvezan naziv za bilo što u ovim krajevima. Sve bi se trebalo zvati 'antičko'. Godinama se nisam propisno ošišala; još uvijek sam kosu nosila spletenu u pletenicu i uklonjenu s lica. Jacku se oduvijek sviđala moja duga kosa pa frizuru nikada nisam ni

mijenjala, a bilo ju je lako i u rep skupiti. Ali nakon dugo vremena osjetila sam potrebu za promjenom. Ne zapažam li uvijek žene koje žive ustaljenim načinom života po pitanju uljepšavanja. Stoga sam poslušala Violettu, visoku plavušu, Talijanku s velikom dozom njemačke praktičnosti u naglasku kad me posjela i rekla da sagnem glavu prema naprijed. Gledala sam kako pramenovi mojih smeđih kovrča poput dugačkih vrpca padaju na karirani crnobijeli linoleum. Kad je završila, Violetta mi je rekla da se uspravim (činiš sve ono što ti ona kaže, i to brzo) i djevojke u salonu okupile su se oko mog stolca. - Gina Lollobrigida - rekla je Violetta i nasmiješila se uzimajući sebi potpuno u zasluge što je miša pretvorila u vamp ženu. Ostale djevojke su se složile kad me Violetta zavrtjela na stolcu poput Cadillaca koji se okreće na izložbi automobila.

S novom frizurom lice mi dolazi više do izražaja. Nema više one dugačke dosadne pletenice. Kosa mi je sad punija, gušća i mnogo kraća, blago valovita oko obraza i nosa koje ublažava, i duža uz vrat uz koji se spušta profinjeno i spiralno. Jedna od djevojaka u frizerskom salonu, avion brineta savršenih usnica, uzela je tubu ruža iz džepa na pregači. Bila sam nespretna s njim pa je ona umjesto mene morala odvrnuti talijanski zatvarač (drukčiji je od naših ruževa na povlačenje). Stavila sam ruž i našminkala donju i gornju usnicu i najprije pomislila kako je to pretjerano. Previše dramatično. Previše ljubičasto! Osjećala sam se kao da imam pačji kljun. Ali Violetta mi je pružila maramicu, i nakon što sam je priljubila uz usne grimiznojubičasta boja s malim zlatnim odsjajem zapravo se doimala privlačno. - *Bellissima!* - rekla je mušterija pod haubom i lupila glavom kad se istegnula pogledati me. Osmjehnula sam se i svim djevojkama dala bogate napojnice. Da sam imala milijun dolara bila bih ih dala Violetti. Bilo mi je to potrebno.

Nona se oduševila frizurom i rekla: - Ornella Mutti - kad sam ušla u kuću. Ornella, rimska glumica, prikazana je ovog mjeseca na naslovnici časopisa *Hello!* koji zauzima stalno mjesto na noninu stoliću za kavu. Dograbila ga je i pokazala na egzotičnu zelenooku ljepoticu koja je, uistinu, imala istu frizuru poput moje. Ili da budem

preciznija, imala sam istu frizuru kao ona. Navela sam nonu da me polaroid kamerom uslika s novom frizurom da sliku pošaljem Theodoreu.

I tako se, s malo ponovno vraćena samopouzdanja, jarkim ružom (Bog blagoslovio onu djevojku, dala mi je tubu), novom namjerom i blještavom frizurom penjem alpskom stazom kao što bi se penjala prava Aj-talijanka da moja majka nije pobjegla u Ameriku bez mog oca Maria Schilparija, kad je bila trudna, i da se nije udala za Freda Mulligana. Spuštam pogled na svoja bedra dok ih koristim da poguram svoje kratke brze korake uz stazu. Ne bih trebala imati takve mišiće na njima. Penjem se samo tjedan dana. Ali tu su. Nikada nisam imala takve mišiće penjući se uz planinu Powell. Koža papine jakne miriše na njega, na čistoću i šumu. Divno se osjećam. Možda zbog nadmorske visine.

Danas odlučujem krenuti novom stazom, onom koja mi izgleda malo više dovršenijom od ostalih. Pravo kamenje uz nju omeđuje je poput staze u vrtu. Na samom vrhu te staze je plato koja mi zagolica znatiželju.

Kad sam došla do vrha sljemena moram se prebaciti preko malog humka da bih došla do platoa. Tamo, visoko ponad Schilparija, na mjestu gdje samo koze prolaze, nalazi se polje zvončića, tako gusto izniklih da se čine poput tepiha koji se proteže preko golema prostranstva. Tako je plavo da bi moglo biti jezero ili Mediteransko more. Pčele zuje uokolo ponad opojnih cvatova, toliko ih je da se sudaraju u zraku prije nego zarone napiti se s cvjetova. Iza plavoga tepiha prostire se zeleno polje koje vodi do izbojka stijene s koje se spušta vinova loza. Neću se upuštati dalje do ruba. Znam da je tamo provalija. Vjerojatno jedna od onih zastrašujućih bezdani, tako dubokih da im dna ne vidiš. Sjedom u cvijeće. Jedini zvuk koji se čuje zujanje je pčela. Razmišljam o gospođi Mac. Moram se sjetiti ovamo dovesti Ettu i ispričati joj o podrijetlu srednjeg imena koje je naslijedila od bake Nan Bluebell Gilliam MacChesney, o zvončićima koji su cvjetali u polju iza naše kuće u Cracker's Necku onoga dana kad se 'rodila' njezina baka.

Kad sam se vratila s planinarenja Giacomina izjavi da će nas ona i papa večeras povesti u disco. Cijelu obitelj. (Osim none koja mi reče da bi ona radije da je netko baci s planine nego otišla u diskoteku.) Mafalda misli da nona ima sedamdeset devet godina, ali nije baš posve sigurna jer nona neće da prizna.

Etta se vratila iz Sestri Levante. Papa joj je kupio tirkiznu ogrlicu uz vrat za koju se ona zaklinje da je nikada neće skinuti. Priljubljena joj je uz preplanulu kožu na kojoj se jasno ističe. Od vremena provedena na plaži ponovno su joj izbacile pjegice. Giacomina i papa mislili su kako ne bi bilo loše dovesti ovamo Chiaru da pravi Etti društvo.

- Dobar dan, rođako Ave Maria - obrati mi se Chiara, zvučeći poput snimke s vrpce za brzo učenje stranog jezika.

- Čao, Chiara. - Grlim je. Prava je ljepotica, s onom sjajnom crnom kosom i krupnim smeđim očima. Chiara je viša od Ette, ali jednako su mršave. Nosi plastično prstenje na svim prstima, što je Etta rado prekopirala od nje. Doimaju se kao dvije jeftine Kleopatre.

Potom reče mom ocu na talijanskom da sam lijepa i da nisam prestara. Kažem svojoj maloj rođakinji da me trebala vidjeti prije ove vamp frizure. Chiara me pogleda kao da nisam pri sebi.

Chiara je puna nestašluka. Na slikama ispadne kao mirna i ozbiljna, ali uživo njezine tamne oči neprestano bacaju strjelice uokolo u potrazi za uzbuđenjem. Brza je, i odmah pokupi engleske izraze od Ette. I Etta dobro napreduje s talijanskim. Chiara je poučava talijanskim psovka, kojima se moja kći smije. Ona je savršen kontrast Etti koja uvijek nastoji učiniti pravu stvar, čak i po cijenu odricanja od zabave. Ali moja rođaka mi se odmah svidjela. Želim da nauči Ettu iskušati gdje su joj granice. Etta se treba malo opustiti. Treba se malo istrčati, zaprljati i izigrati. Želim samo da budu oprezne, ali ne moram brinuti. Giacomina ih uze pod svoje okrilje kao svoju malu ljetnu obvezu i slušaju je bez pogovora.

Dok se vozimo kroz planine papa govori Giacomini o poslu u gradu, nešto o turističkoj sezoni kad dođe zima. Potom, u trenu skrenu s glavne ceste i poveze nas kroz obilje vinove loze i grmlja.

Nailazimo na šljunkovitu cestu i odskačemo poput krumpira u vreći. Djevojčice se smiju i pridržavaju jedna za drugu. Ubrzo ugledasmo čistinu s visokim svjetiljkama na šipkama zabodenim u zemlju oko plesnog podija od prijenosnog linoleuma.

Očekivala sam disco u zatvorenom. Kad u Americi kažemo 'disco' mislimo na plesni klub, mjesto na kojemu biste mogli sresti Johna Travoltu u odijelu boje sladoleda. Ali tu disco znači svako mjesto na kojemu svira glazba. Glazba, koja zvuči poput talijanskih obrada američkih hitova prolama se kroz mračnu noć. Ljudi su okupljeni oko bara (stola postavljena na otvorenom) i djeca piju tamno crveno pjenušavo piće koje ispijaju naskap. - Gorki liker - reče mi Giacomina. Gužva je. Velika gužva. Čini se kao da se većina planinskih sela ispraznila i da su večeras svi došli ovamo. Automobili su bez ikakva reda parkirani duž polja.

Chiara se dostojanstveno ponaša i pokazuje Etti sve pojedinosti. Jedva ih mogu sustizati kad poput munje iskočiše iz automobila i uputiše se prema plesnom podiju. Papa i Giacomina sreću prijatelje iz grada i zaustavljaju se popričati s njima. Šapćem Giacomini na uho da ću poći malo u istraživanje.

Sviđa mi se kako izgledaju Talijani. Možda zato što osjećam olakšanje kad znam da na ovome svijetu postoji mjesto na kojemu izgledam poput ostalih. Ali meni su njihova lica jako zanimljiva. Ne znam što žene čini tako lijepima, ali nikada nijednu od njih ne biste mogli vidjeti na naslovnici časopisa u Americi, ali njihova ljepota je zapanjujuća. Ovdje je jak nos izvor ponosa. Većina tih nosova ne bi prošla u Americi s obzirom na dužinu i kraljevske izbočine na hrptu, ne bi ih se cijenilo. Možda su te žene tako privlačne zato što vole sebe. One prihvaćaju to s čim su rođene, pa su čak i njihovi nedostaci izvor ponosa, i baš je to ono što ih čini nagoniskima i privlačnima.

Muškwaci su više nego zgodni. Čak i kad su niski (pretpostavljam da je visina američki pojam) imaju snagu koja vas navodi na to da povjerujete kako biste mogli uzeti jedan od onih alpskih velikih osamljenih kamena i skotrljati ga niz brijeg poput košarkaške lopte. Oni u svojoj koži žive poput kraljeva, što potiču njihove majke. Sin je

dragocjeni posjed koji se cijeni više od zemlje i zlata. Sin znači kontinuitet. Sin može postati otac, a otac je središte mudrosti i politike kod kuće. Vidim to na djelu, u malim krugovima oko plesnog podija. Jasno, čini se da su muškarci glavni zato što im žene to dopuštaju. Tu su čitave obitelji zajedno, uživaju u noćnom zraku, osjetljivim papirnatim svjetiljkama i glazbi. (Podsjeti me to na Konvenciju pjevanja održanu u Bulit parku tamo u Big Stone Gapu. Obitelji dolaze s košarama punim hrane i cijeli dan ostaju slušati glazbu.)

- Ave Maria! *Andiamo!* - reče Chiara zgrabivši me za jednu ruku, a moja kći me uze za drugu. Povukoše me na plesni podij. Nekakav talijanski pjevač preradio je staru američku disco stvar i djevojčice žele da plešem s njima. U početku ne želim plesati. Stara sam, želim im reći. Ja sam supruga, majka, i ljekarnica. Nema za mene mjesta na plesnom podiju. Nemam ja što tražiti tamo krećući se u ritmu od kojega se tlo ugiba pod težinom svih tih stopala. Ali pogled na lice moje kćeri govori mi kako želi da plešem. Čini se kao da govori: Ako plešeš ti, mogu i ja. Želim majku koja je sretna i slobodna i koja se kreće ne mareći za to što drugi misle o njoj.

Iz nekog razloga, na vrhu ove planine, skrivenoj unutar svih tih tijela koja se njišu i poskakuju, nije mi se teško prepustiti. Osjećam se sigurnom tu gdje me ne poznaju. Sa mnom su moja kći i njezina rođaka, ali u stvari sam sama. Trenutno nisam ni udana ni majka. Skinula sam vjenčano prstenje kad sam skupljala kamenje u potoku iznad papine kuće i zaboravila sam ga staviti natrag. Ne, večeras sam Ave Maria Mulligan, djevojka koju sam ostavila prije nego što sam odlučila odbaciti sve i biti samo dio obitelji MacChesney. Puštam da me glazba nosi na mjesto na kojemu sam bila prije nego što sam saznala koliko život može biti zamršen.

Chiara, Etta i ja smo se čvrsto uhvatile pod ruke i vrtimo se u krug, smijući se. Ljudi na plesnom podiju prave nam prostora. Zabacujem glavu i gledam u otvoreno nebo nad nama. Vezana sam, a istodobno posve slobodna. Tu sam, u svom tijelu, u ovom trenutku, ali jednako tako letim ponad glava po tintom zamrljanom nebu prošaranom

bijelim zvijezdama.

Kad pjesma završi (tako mi je žao što završi!) Chiara i Etta smijuljeći se otrčaše naći mog oca. Duboko udišem i srce mi ubrzano kuca. Naginjem se i oslanjam dlanovima o koljena. Vruće mi je, zadihana sam, oznojena, i sviđa mi se to.

- Ćao - obrati mi se muški glas. Podižem pogled i ugledam dva nevjerojatno plava oka.

- Ćao - rekoh. On mi pruži ruku. Da budem ljubazna, prihvaćam je. Doima se kao da traži prave riječi. I traži ih. Talijanske riječi.

- Uh, *dove e...* - naprežem se da ga pratim. U nekoliko razlomljenih rečenica zamolio me za ples i da mu pokažem gdje je garaža (u polju smo i nema garaže) i zanimalo ga je iz kojega sam sela. Uzbuđuje me. Ima lijepe ruke kojima čini sjajne pokrete kojima mi pomaže da odgonetnem što mi pokušava reći na talijanskom.

I on je zbilja privlačan. Visok je. A tek kakvo lice ima. Podsjeća me na Rocka Hudsona u *Šaputanju na jastuku*. Možda zbog tamne kose. Ili zbog pogleda u njegovim očima. Ali tu prestaje bljesak filmske zvijezde. Prilično je vitak, ali vidim da se mora boriti protiv trbuha. (A tko ne? Možda je nešto stariji od mene, ali ne mnogo.) Ima široka prsa. Kladila bih se da je trkač. Ne nosi naočale, ali vidim da nosi kontaktne leće jer često trepće. Ima lijepe bijele zube. Prednji su mu malo duži od ostalih, što je seksi. Ima uske, ali lijepo oblikovane usnice (nema u njima okrutnosti, samo obilje praktičnosti prema umijeću čitanja s lica). Nos mu je nevjerojatan: ravan, pomalo gomoljast na završetku (to je nos humora i mudrosti, vršak ga nehotice odaje).

- *Non capisce* - rekoh mu.

- Dobro, dobro - reče on više za sebe nego meni. Frustriran, odvraća pogled i odustaje od talijanskog. - Gledaš me kao da sam lud. Dobro, možda i jesam luđak. - Shvaćam: misli da sam domaća. Osjećam se kao da sam dobila Nobelovu nagradu i tako sam ponosna na sebe! Prošla sam kao Bergamkinja. Hlače, kardigan i frizura su uspjeti. Doimam se posve pravom Talijankom! Mogla bih poljubiti tog tipa.

- Si, si - dajem mu znak da bi trebao nastaviti na engleskom i, pokretima prenosim da ga pokušavam shvatiti. Baš je zabavno!

- Vidio sam te kako plešeš s tom djecom. Osim toga, smatram da si zgodna. I htio bih plesati s tobom. Amerikanac sam. Pretpostavljam da to vidiš po engleskom kakvim govorim. Imaš divno lice. Zapravo, da budem iskren, sve je lijepo na tebi.

- Daa? - pitam.

Zatečen što pokušavam komunicirati, on nastavi: - Dakle, plesat ćeš sa mnom?

- Si - odgovaram sporo, kao da sam Gina Lollobrigida u *La Bellezza di Ippolita*.

Amerikanac me uze u naručje i privuče k sebi, stavljajući mi ruku oko struka, malo prenisko s obzirom na to da je stranac. Posežem rukom otraga i stavljam mu ruku iznad svog struka. (Zabavljam se, ali ne želim se zabavljati previše.)

Kad pjesma završi čini se da on smože hrabrosti i reče:

- Imaš lijepe oči.

Pokušavam se osmjehnuti na zagonetan, a ipak neobvezujući način.

- Mogu li te katkad odvesti na ručak? Tu sam još nekoliko tjedana...

Dobro, Ave, igra je završena. Pusti tog divnog čovjeka s udice. - Udana sam - rekoh mu čistim seoskim naglaskom Appalchian Mountainsa.

- Ponovi to.

- Udana sam. Udata. I Amerikanka sam. Ne mogu ti više ni trenutka podilaziti. Žao mi je.

- Južnjakinja si!

- Uh-uh. Iz Virginije.

- Puna si naglasaka. Možeš li oponašati Garbo iz *Camille*? - Ne mogu znati smatra li on moju igricu smiješnom ili uvredljivom? - Otkuda si iz Virginije?

- S jugozapada. Iz Blue Ridge Mountainsa. Tamo gdje se spajaju s Appalachians. Blizu Cumberland Gapa. -

Kad ste iz Big Stone Gapa morate uvijek iznova objašnjavati

lokaciju. Nikada nitko ne zna odakle ste.

- Nisi na stazi Appalachian, jesi li?
- Baš tamo smo. Zapravo, prolazi kroz učionicu domaćinstva u srednjoj školi. Barem mi je tako u prvom srednje rekla učiteljica iz domaćinstva, gospođa Porier.
- Planinarim tom stazom ove jeseni!
- Zbilja? A, onda moraš navratiti.

Pružam ruku visokom Amerikancu lijepih očiju. - Zovem se Ave Maria Mulligan. Odnosno MacChesney.

- Ne znaš svoje vlastito prezime?
- Znam. Samo sam ga na trenutak zaboravila. Mislim pritom na suprugovo prezime. - Jako mi je neugodno. Zašto mi je neugodno? Zašto se on tako urotnički smije? Flertujem li ja s tim čovjekom?
- Ja sam Pete Rutledge.
- Dakle, bilo mi je lijepo plesati s tobom. - Lijepo, Ave. Možeš li zvučati još nespretnije?
- Hvala ti za ples - reče on. Stojimo i gledamo se. Ne želim da ode, ali ne želim ni da ostane.
- Hvala što si rekao da sam slatka - izletje mi.
- To sam i mislio.

- Vidjela sam. I zato, hvala ti. - Osmjehujem mu se onako kao što činite kad vam nepoznata osoba pohvali automobil.

On zabacuje glavom i gleda me netremice. - Koliko si udana? - reče napola se osmjehujući. (A ja sam mislila da su jedini vukovi u Italiji Talijani.)

Ne odgovaram mu na pitanje. Zabacujem glavu i smijem se. Okrećem se da ću otići, kad me on uhvati za ruku.

- Koliko dugo si tu? - upita Pete, a zatim me isprati s plesnog podija.
- Uskoro odlazim.
- Lažeš.
- Točno, lažem. Ali zbog tebe sam živčana, a onda kad sam živčana pod pritiskom lažem.
- Dobro je to znati. - Osmjehuje se.
- Ja sam tu čitav mjesec. Ne u ovome selu. Tu sam kod oca, tamo u

Schilpariju.

- Kako se on zove?

- Mario Barbari.

Pete se sagnu i ukloni mi neposlušni čuperak kose s obraza. - Hoću li te ponovno vidjeti?

- Nećeš.

Pete se nasmija. - Ti si *Igrajmo-po-pravilima djevojka*?

- Nemaš ti pojma.

Požurujem djevojčice u krevet da mogu biti sama i razmišljati o onome što se večeras dogodilo. Zašto sam tako zbunjena i smušena? Odrasla sam žena. Ponašam se više kao Chiara i društvo nego kao razumna žena kakva uistinu jesam. Osjećam grižnju savjesti dok ponovno doživljavam uzbuđenje koje je Pete Rutledge izazvao u mojim mislima pa stoga odlazim u očevu radnu sobu nazvati Jacka. Telefon triput zvoni.

- Halo - javi se on pospano.

- Bok, ja sam.

- Ave? - Čini se da se probudio i da sluša. - Je li sve u redu? Kako je Etta?

- Sjajno. Bile smo u discu. Sprijateljila se s mojom drugom rođakom Chiarom koja ima deset godina. Sad je tu s Ettom. - Zašto govorim tako glasno i tako brzo?

- Sve to zvuči sjajno.

- Nedostajao si mi večeras. Plesalo se.

- Obično je tako u discu.

- Imaš pravo. Imaš pravo.

- I vas dvije meni nedostajete - reče on.

- Hvala. - Ne želim biti sebična, ali nisam li mu mogla samo ja nedostajati? Eto, mislim da bi to bile sve novosti.

- Dobro.

Nastupi dugo zatišje. Valjda očekujem da on meni ispriča što ima novo u njegovu životu, ali on se ne nudi, a ja ne navaljujem. - Lijepo spavaj! - Spuštam slušalicu. Drhtim, ali ne od hladnoće. Sretna sam! Stranac privlačna izgleda pomislio je da sam lijepa. I plesala sam s

njim. I on se osjećao dobro, mirisao je na metvicu i čistu šumu. A nije bio mještanin koji traži seksualnu avanturu nego Amerikanac koji je pomislio da sam talijanska boginja. Biram Theodoreov broj.

- Halo? - pospano se javi Theodore. I njega sam probudila.
- Ja sam, Ave.
- Gdje si?
- U Schilpariju.
- Isuse. Koliko je sati?
- Rano. Meni. Kasno. Tebi.
- Bolje bi ti bilo da je nešto dobro.
- Sinoć sam plesala u discu.
- Opa - reče on ne pokazujući oduševljenje.
- Ne budi grub.
- Mogu biti kakav god hoću kad me u ovo doba probudiš.
- Oprosti, Theodore, ali tamo je bio jedan muškarac. Pete Rutledge. Smatrao me slatkom.
- Ti jesi slatka. Ali si i udana.
- Znam. Možeš li mi to napisati na razglednicu i poslati?
- Mislim da bih trebao. - Čujem Theodorea kako se uspravlja u krevetu. Sad obraća pozornost na ono što govorim.
- Pomislio je da sam Talijanka.
- Ti jesi Talijanka.
- Ma nisam prava Talijanka. Nisam odavde. Tu rođena i odrasla.

Ošišala sam se.

- Zbilja moram spustiti slušalicu.
- Imaj strpljenja sa mnom - molim ga.
- Nastojim.
- Kad me Violetta iz salona *Moderna* ošišala, ne znam, nekako mi se lice promijenilo. Osjetila sam tad da nekako drukčije i hodam. Onda sam iznenada, dok sam se penjala Alpama, spustila pogled i osjetila mišiće u nogama, kao onda dok sam bila mlada i nisam morala raditi na tome. A onda sam dobila taj ruž i kunem ti se, to ti je poput čarolije, stavila ga i osjećam se seksi, tako nekako. Ja. Seksi.
- Gdje je bio Jack dok si ti očijukala s tim Peteom?
- Nije došao. Ostao je kod kuće.

- Baš zgodno.
- To je bila njegova zamisao. Nisam ja kriva što sam tu mjesec dana sama.
- Bolje ti je pripazi se. Žena u najboljim godinama puštena s lanca, u talijanskim Alpama, zvuči kao situacija iz špageti vesterna s lošim završetkom.
- Theodore! Neću ništa učiniti! Nikad ništa ne činim. Ja sam jedna razumna, praktična farmaceutkinja, shvaćaš? - Ne zna li Theodore da me sama pomisao na avanturu uzbuđuje? Spuštam slušalicu. Dlanovi mi se tako jako znoje da ostavljaju otisak na crnoj telefonskoj slušalici. Brišem ga rubom svog pulovera.

U kući svi spavaju. Na vrhovima prstiju odlazim u svoju sobu na drugom katu, veliku četvrtastu prostoriju s kaminom i četiri prozora te visokim bračnim krevetom četiri nogara od rezbarena drveta koji se uzdižu gotov« i do stropa. To je princezin krevet. A večeras *sam* ja princeza koja je na plesnom podiju u Italiji pod kutijom srelnih zvijezda lebdjela na plesnom podiju s predivnim princem.

Zatvaram vrata i izuvam cipele. Razodijevam se u mraku. Potpuno gola stojim ispred dugačkog zrcala s okvirom od zlatnih listova. Pri prigušenom svjetlu svjetiljke nazire se moja silueta. Okrećem se bočno i gledam svoj profil. Blage obline tijela ostale nakon rađanja iznenada doživljam lijepima. Koža mi je mekana i topla, i miriše na ružin parfem koji mi je Mafalda ostavila na toaletnom stoliću. Zatresam glavom i moja raspuštena kosa pade u punim poput voska mekanim kovrčama, onakvim kakve kovrče trebaju biti. Nešto se dogodilo sa mnom večeras. Ponovno sam djevojčica. I to mi se sviđa.

OSMO POGLAVLJE

Kiša je počela padati u nedjelju jutro u sitne sate prije nego sam uspjela utonuti u san. Papa je naložio vatru. Probudio me miris dima drveta, svježine kiše i makarona koje je Mafalda pekla u pećnici. Etta i Chiara su u podrumu gdje oslikavaju zidove kredom, a ja čitam o životu Ornelle Muti (dobra je prijateljica s Mussolinijevom unukom). Papa je u Giacomininu dućanu, pomaže joj obaviti inventuru i poslati narudžbe za skijašku sezonu. Nona je otišla posjetiti prijateljicu koja živi gore malo dalje u istoj ulici. Papa se prepirao s njom da pusti da joj gležanj još malo zacijeli prije nego iziđe van. (Pogodite tko je pobijedio u prepirci?)

Jack je nazvao jutros; potpuno razbuđen bio je mnogo oduševljeniji i pažljiviji na telefonu. Dugo je razgovarao s Ettom, i kad mi je predala telefonsku slušalicu shvatila sam da je sretnija nego što sam je ikada vidjela, premda joj nedostaje njezin tata. Sretna je jer vidi koliko sam ja sretna. Zar se ne sjećam kad sam bila djevojčica i kad je moja majka bila sretna? Sve bih učinila samo da vidim osmijeh na majčinu licu. Sjećam se kad sam dovela mamu na našu glumačku zabavu u Dramu i kad je pred ljudima otpjevala nekakvu narodnu talijansku pjesmu. Nisam mogla vjerovati da je smogla hrabrosti pjevati pred svim tim ljudima, i dok sam je promatrala, davala je sve od sebe, pokazivala najslobodniju i najsretniju sebe. Nikada neću zaboraviti njezino lice te večeri. Poželjela sam da ta njezina sreća može potrajati zauvijek. Toliko je tuge bilo u njezinu životu pa sam htjela da sve to zaboravi i da se smije. A kad se te večeri smijala znala sam da je i njoj moguće živjeti život pun radosti. Etta zna da sam tu sretna i to iz nas obje izvlači ono

najbolje. Ne smijem zaboraviti da imam uvid u svoju kći jer sam jednom i sama bila nečija kći.

Jack mi ispriča kako on i dečki napreduju na izgradnji rekreacijskog centra u Appalachiju. Izvijesti me o novim tračevima u mjestu. Leah i Worley vjenčali su se kod javnog bilježnika i svi smatraju da Tayloe Lassiter ima avanturu sa zlatarom iz Penington Gapa. Zackie Wakin, zabrinut da će ga netko opljačkati naručio je iz časopisa detektivski komplet da uhvati lopova u zamku. Stavio je posebni, nevidljivi prah na sve u svom dućanu, a na vrata objesio znak da je otišao iz grada. (Da ih sasvim zavara - rekao je Jacku.) Ispostavilo se da je netko po noći bio u dućanu - i kad je policija došla, posebnom otopinom oprala prah i uzela otiske stopala, našli su da pripadaju Zackieju. Zackie je očito mjesečar. Tome smo se dobro nasmijali.

Ima nešto čudno u glasu mog supruga. Boja glasa mu je topla, ali još uvijek se donekle osjeća praznina. Nešto poput onoga ti si tamo, ja sam tu, i nemojmo sad razgovarati ni o kakvim teškim temama. Ali otkad sam plesala s Peteom Rutledgeom želim razgovarati samo o teškim temama. Jedan ples naveo me da poželim kopati duboko i živjeti. Dramatično, ali istinito.

- Ave, jesi li ti sinoć bila pijana?
- Što?
- Kad si nazvala. Jesi li pila prije toga?
- Popila sam gorki liker u discu. Ali to je sve.
- Koliko? - smijulji se Jack.
- Nisam bila pijana.
- Na odmoru si. Uživaj.

Jedan dio mene želi Jacku reći sve, kao što sam činila i dosad, na početku. Ležali smo satima u krevetu, povjeravala bih mu se i nikada nikome to nisam ispričala. Sad je drukčije. Nemam poriva da mu sve kažem, i nisam sigurna zašto. Kad Jack spusti slušalicu osjećam olakšanje. Nismo

više imali što reći jedno drugom.

Kiša sad tako nesmiljeno pada, stvara rijeku na ulici ispred kuće i otječe u potok koji napaja vodenicu. Vodenica se luđačkom brzinom okreće prskajući vodu na sve strane. Vraćam se glamuroznom životu Ornelle Mutti. O, kojih li pojedinosti.

Mafalda proviri glavu u radnu sobu. - Ave Maria, imaš posjetitelja.

Kroz vrata dnevnog boravka koja su povezana s kuhinjom vidim Petea Rutledgea kako stoji na dovratku u svom žutom kišnom ogrtaču. Jako je visok pa mora sagnuti glavu. Ramena mu jedva prolaze kroz vratnice. Njegove plave oči ističu se naspram jarko žutog ovratnika kišnog ogrtača. Kosa mu je mokra i nije se obrijao. Podsjeća me na Clarka Gablea u *Zovu divljine*, ali tek neznatno. Voljela bih da ne mislim kako taj muškarac izgleda poput svih mojih najdražih filmskih idola, ali u nekom pogledu, i na neki način, doista izgleda. Pomalo slični na moju društvenu igru iz djetinjstva Tajanstveni sastanak, koju Etta još uvijek igra sa svojim prijateljicama. To je igra u kojoj igrači okreću brojčanik kad se otvaraju plastična vrata koja otkrivaju sedam različitih mladih Amerikanaca, sve jednog slađeg od drugoga. Grizem se za usnicu; dobro je, imam ruž na sebi. (Loretta Young nikada ne biste mogli zateći bez ruža, čak ni u zamrznutoj tundri.) Zašto me brine kako izgledam? Srce mi preskače i kroz prsa i niže osjećam tremu. Sram me bilo! Duboko uzdišem. Nisam uzbuđena zato što me došao vidjeti; *iznenađena* sam, ali definitivno nisam uzbuđena. Možda ću i povjerovati u to ako to sebi dovoljno puta ponovim.

- Bok — rekoh mu kad se naginjem na dovratku držeći ruke prekrížene na psima.

- Svi u ovom gradu znaju tko je Mario Barbari - smiješi

se Pete.

- Gradonačelnik je već...
- Trideset sedam godina - dovrši Mafalda moju rečenicu.
- Mogu li popodne posuditi vašu Ave Mariju? - upita

Pete Mafaldu.

- Ne mogu ja odgovarati umjesto nje - reče ona srdačno.

Čak je i Mafaldu očarao taj Amerikanac.

- Gore u ulici je gostionica. Jesi za kavu? - ponudi se.

Mafalda odmah dograbi lonac i ja je zaustavih. - Ne

čekaj nas.

- Ali ja ću to vrlo rado! - reče Mafalda.

- Ne. Ako je gospodin Rutledge probao našu domaću kavu, onda je mogu i sama probati. - Smiješim se Peteu koji mi uzvraća smiješkom.

Na brzinu uzimam jedan od očevih kaputa s vješalice pokraj vrata. Ovaj put na glavu stavljam njegov glupi šešir u stilu Robina Hooda. Pete mi pridržava vrata i tako izlazimo van na kišu. Nekoliko koraka hodam ispred njega, a potom me on sustignu i rastvori svoj kišni ogrtač privlačeći me u nj. U početku se opirem, ali kiša tako nesmiljeno pada da ipak biram ostati suha. Moram poskakivati kako bih s njim održala korak. Njegov korak dvaput je duži od mojega i u istom vremenu prevaljuje dvostruko veću udaljenost. Gleda me i smije se. Nadam se da smatra šešir smiješnim. Ne treba mi još da privučem tog čovjeka.

Pete mi pridržava vrata dok ulazimo u staru gostionicu. Moj otac mi je rekao da je tu zimi, u jeku skijaške sezone, krcato. Danas smo tu samo ja, Pete i vlasnik, starac s lulom koji sjedi u kuhinji i čita novine. Poznat mi je miris duhanskog dima. To je isti onaj čovjek koji se noću kasno vraća kući. Smiješim mu se i mašem, a on podignu pogled i kimnu. Pete skinu svoj kišni ogrtač i prebaci ga preko stolca. Pomaže mi oko moga kaputa i šešira. Vlasnik iziđe, a Pete naruči kavu traljavi talijanskim, i ja ga puštam da

naručuje. Iznad kamina su tri preparirane glave jelena. U prostoriji se osjeća tirolski duh, baš kao i na posjedu. Stolovi su voskom ulašteni i stolci rasporeni. Neki imaju izvezena sjedala, a neki su s naslonima i obični. Sjedom na jednu od dvije rasklimane fotelje ispred vatre i protežem se pružajući noge na kameno ognjište. Stolci su jako stari i nisu visoko odignuti od zemlje. Mogli biste jednako tako sjediti na podu. Pete se zavalj u drugi stolac privlačeći ga da bi se mogao licem okrenuti prema meni.

- Kako si?

- Dobro. A ti?

- Malo pokislo - reče i provuče prste kroz kosu. - Zašto ne nosiš vjenčani prsten?

Spuštam pogled na svoje ruke. Zašto uvijek zaboravim staviti prstenje?

- Pomagala sam Mafaldi pripremiti makarone.

- Nisi sinoć pripremljala makarone.

- Nisam. Sinoć ih nisam nosila zato što sam jučer popodne vadila kamenje iz potoka pa sam ih skinula.

- Ne bi ih željela izgubiti? - priupita, i osmjehnu se na veoma seksi način. Drago mi je da sjedim. Da stojim, koljena bi me izdala.

- Ne, ne bih - govorim mu i dolazim k sebi, a zatim kažem izravno: - Što želiš time reći?

- Ništa.

- Dobro. - Ponovno se naslanjam na stolac, a potom se meškolinim kad iskoči opruga i ubode me posred leđa.

Trenutak sjedimo bez riječi. Starac nam donese kavu. Pogleda Petea, a potom promotri mene. Vidim da mu se sviđa sretan američki par koji je dolutao k njemu sakriti se od kiše. U ovoj zemlji nećete naći žive duše koja ne vjeruje u romantiku. Nema potrebe produbljivati nečije pogrešne zaključke. Odmičem stolac od Peteova. Moram taj razgovor svesti na što općenitiju, prijateljskiju razinu.

- Čime se ti baviš? - pitam ga, pomalo odveć cvrkutavo.
- Ja sam mramoran tip⁷.
- Baviš se pikulama?
- Ne. - Smije se. Lijepo se smije. - Mramorom za kuće. Policama iznad kamina. Nogostupima. Radnim plohamama.
- Zanimljivo. Ima li mnogo potražnje za mramorom u New Jerseyu?
- Šališ se? To je glavni grad žabara na svijetu.
- Hej. Ja sam žabarka - rekoh mu.
- I ja. Napola.

Napola Talijan. Dobro. To objašnjava otkuda mu tamna kosa, pravi nos i nasrtanje na udane žene.

- Moja majka je bila Talijanka - objasni on. - Njezini su bili iz Kalabrije. Veoma su strastveni.
- Čula sam.
- Ne voliš razgovarati o nevažnim stvarima, voliš li?

Trenutak tako sjedimo bez riječi dok promatram tog stranca zagledana u vatru kako otpija gutljaj kave. Tko je taj tip ustvari? Koji to muškarac koristi riječ 'strastveni' i ustrajno nastoji doznati od žene nosi li vjenčani prsten ili ne? Pruža svoje dugačke noge i prislanja stopala na zid. Osjećam se poput patuljka dok sjedim pokraj njega, ali nema potrebe, nisam baš sićušna. Ali ima nešto u tom čovjeku što ispunjava prostoriju. Njegova veličina navodi me da poželim prihvatiti izazov i jasno mu dati do znanja; ne, ne volim nevažnu priču. Zapravo, ne volim ništa isprazno. Radije bih da ljudi odmah prijeđu na stvar. Na težak način sam naučila cijeniti vrijeme. Grijech je protratiti ga.

- Možda ne volim nevažnu priču jer ti to baš dobro ne ide - kažem mu.

⁷ Igra riječi - engl. riječ marble ima višestruko značenje te znači mramor i pikule

Zatičem ga nespremna i on se nasmija. Ima li nešto što je više seksi od muškarca koji se smije tvojim šalama? Mislim da nema. Otpijam gutljaj kave. Nikad nisam pila tako dobru kavu.

- Jesi li čitala *Browningovu Italiju*? - pita.
- Od Helen Clarke? Sviđa mi se ta knjiga!
- Ne znam kako netko može doći u Italiju a da je nije pročitao.
- To je moja omiljena ljubavna priča.
- Robert Browning i Elizabeth Barrett? - reče on.
- A što misliš na koga sam mislila?
- Možda na tebe i na mene. - Smiješi se. - Zezam se.
- Dobro. - Bože, ovaj tip je hrabar. - Užasno je vruće unutra. Bolje mi je da se vratim na Browningove prije nego kaže nešto od čega ću se preznojiti. Odmičem stolac od vatre.
- Zašto je to tvoja omiljena ljubavna priča? - pita.
- Zato što se radilo o jednoj nemogućoj situaciji. Elizabeth Barrett je živjela užasnim životom. Bila je bolesna i okrenuta domu, pisala poeziju. Tlačena od strane okrutna oca. A onda joj je Robertt Browning poslao svoje pjesme pa su se tako počeli dopisivati i zaljubili su se kroz riječi.
- Tad Pete nastavi priču. - A onda ju je Browning zaprosio i Eizabeth se bojala to reći ocu pa su pobjegli i otišli u Rim. - Taj čovjek dovršava moje rečenice. - Znaš li da se u Firenci može unajmiti njihov stan?
- Zbilja?
- Bio sam u njemu.
- Bio si?
- Jedan moj prijatelj ga je unajmio prošlog ljeta pa sam išao provjeriti.
- Jesi li znao da su mali sina?
- Penna.
- Točno. Prkosila je liječnicima. Rekli su joj da će je

putovanje iz Engleske do Italije dokrajčiti. I da nikada neće dobiti dijete.

- Ali ona je slijedila svoje srce i na kraju je sve ispalo dobro. To da je nadu, zar ne? - Pete me pogleda.

- Daje.

- Jesi li čitao *Prozori kuće Guidi*?

- Moja majka je imala tu pjesmu na talijanskom.

- Lijepa je. Mislim da je to najbolja pjema Elizabeth Barrett Browning - reče on, a zatim vrati pogled do vatre. Ne mogu vjerovati da s muškarcem pričam o poeziji. Kad sam to zadnji put s nekim činila? Kad sam to uopće činila?

- Dakle... kakva je tvoja priča, Pete? - pitam ga, osjećajući poticaj od kofeina.

- Želiš čuti cijelu priču?

- Naravno.

- Odrastao sam u New Jerseyu. Otišao sam u Rutgers, studirao teatar. Scenografiju. Diplomirao. Radio u neprofitnom teatru u NewYorku. Smučilo mi se. Povezao sam se sa starim kompićem i započeli smo to s mramorom. Sad živim u Hobokenu. I jednom godišnje dođem ovamo na nekoliko tjedana kupovati mramor.

- Jesi li oženjen?

- Nisam.

Ne znam zašto me njegov odgovor navede na smiješak, ali smiješim se.

- Što je smiješno?

- Ne znam.

- Drago ti je što nisam oženjen.

- Nije.

- Bio bi lijepo da *ti* nisi udana - reče on potapkvši me vrhom svoje cipele po nozi. Povlačim nogu.

- Zašto? - pitam samo zato što umirem od znatiželje da čujem što će smisliti.

- Pa, za početak, da nisi udana ne bismo sad tu sjedili i pili

kavu. - Peteov pogled prijede od mene do znaka na kojemu piše SOBE i strjelice koja pokazuje penjanje uza stube.

Ne pokrećem nijedan mišić. Ne mogu. Između pokvarenih opruga na ovom stolcu i živaca, koji su jedno po jedno otkazivali, ne mogu vjerovati svom tijelu. - Bože, što znači frizura.

- Što?

- Nikada nisam privlačila takvu pozornost sa starom frizurom.

- Ne radi se tu o kosi.

- Ma daj. Čak me i ne poznaješ.

- Sviđa mi se to što dosad vidim.

- Pete, dopusti mi da ti kažem nešto o onome što ne vidiš.

- Daj molim te. Sigurno nešto dobro.

- Ne znam koliko je to dobro. Petnaest godina bila sam gradska usidjelica u gradu Big Stone Gapu.

- Ti si sebe tako nazivala?

- Da.

- I što želiš time reći?

- Dugo sam čekla da se zaljubim. I onda sam se udala za nj.

- I, kako ide?

- Što?

- Tvoj brak.

Duboko udišem. - Nije baš sjajno.

- Zašto nije?

- Različiti smo.

- To može biti dobro.

- Katkad.

- Što si mislila kako će to izgledati?

- Biti u braku?

- Ne. Voljeti nekoga. Kad si bila usidjelica, kao što ti to kažeš, jesi li zamišljala kako će izgledati ljubav?

Zavaljujem se na sjedalu. Nitko me to nikada prije nije upitao. Čak ni Theodore. To je nešto o čemu smo mogli

razgovarati, ali bili smo toliko zauzeti nastojanjima da jedno drugo učinimo sigurnim u našim ulogama tako da nismo razgovarali o mutnim, dubokim stvarima koje potencijalna ljubav pomaže razotkriti. A Jack Mac o takvim stvarima uopće ne razgovara.

- Mislila sam da ljubav sve čini boljim. Mislila sam da je to stanje sreće i sigurnosti. Da, baš to. I spokoja. Mislila sam da ljubav posve ispunjava osobu.

- A kako bi? - upita Pete.

Na trenutak razmišljam o tome. - Ne može. - Kad sam to izrekla, umalo sam se rasplakala. Trljam oči. Nadam se da Pete misli kako sam umorna.

- Uzrujao sam te.

- Ma ne, nisi. Trebala bih češće o tim stvarima razmišljati.

- To i mislim. - Ti sigurno misliš da sam luda.

- Mislim da si predivna.

- Ja? Ma daj. - Meškoljim se na stolcu. Bočnu me još jedna opruga, ovaj put blizu rebra.

- Dakle, u čemu je problem s tvojim mužem?

Neću mu odgovoriti jer nemam odgovora na to. Umjesto toga iznosim mu činjenice. - Moj suprug je trebao doći na odmor i u zadnji trenutak mi je priopćio da neće ići jer smatra kako mi treba vremena da razmislim, i rekao mi je kako se moram odlučiti želim li ostati u braku.

- Želiš li?

Trebala bih reći da želim, ali ne progovaram. - Možda on *mene* neće željeti nakon ovih praznika.

- Ne bi li bilo bolje da odlučiš što želiš?

- Tako i on kaže.

- U pravu je.

Promatram Petea dok uz odsjaj vatre ispija kavu. Zamislijam ga kako se nagine preko stolca i ljubi me. Odmahujem glavom. Slike nestaje.

- Znači, ovo će biti zanimljiv mjesec za tebe, neće li?

- Osmjehuje mi se. Da barem nema tako divne zube.
- I pun obaveza - cvrkućem. Otkud je taj zvuk proizišao? Udišem. - Veliki kalendar u kući prepun je poslova koje treba obaviti. Giacomina, djevojka mog oca isplanirala je pun mjesec aktivnosti. Sviđa mi se plan.
- Najprije trebaš... - Pete se nagnu prema meni i stavi ruku na naslon mog stolca - odbaciti taj kalendar.

Pete me prati kući po kiši. Giacomina i papa vratili su se iz dućana sa skijama i vrijeme je večere. Kamo je vrijeme nestalo? Ta kava je trajala satima! Mafalda pozva Petea da oстане i on ljupko prihvati. Odmah očara moju obitelj; tako je ležeran i zabavan, kao da se znamo godinama. Dok ga promatram kako nastavlja razgovor razmišljam o svom suprugu koji bi u istoj situaciji radije slušao nego govorio. Volim se zavaliti i slušati ga, ali kad ste udani za tiha muškarca onda morate vi cijelo vrijeme govoriti. Opuštam se, zavaljujem u stolac i puštam Peta da on zabavlja.

Chiara i Etta pričaju Peteu o meduzama u oceanu u Sestri Levante. On njima kazuje o meduzama na obali Jerseyja. Dok jedemo okrepljujuće varivo s janjetinom (što Mafalda čini s mesom da je tako mekano?) i kruh, obje djevojčice su se neobuzdano zatreskale u njega. Pozorno sluša svaku riječ koju mu govore, dok se djevojčice, natječući se koja će ga se više dojmiti, pred našim očima od djevojčica pretvaraju u kokete. Papa Petea pita o zidanju kamenom za zid iza kuće, a Pete mu daje korisne savjete. Papa lako uspostavlja prisan odnos s Peteom, gotovo slično kao i s Jack Macom. Ovaj Mramorni Čovjek samo je stari veliki američki šarmer. Sve u ovoj kući je opčarao. Sve osim mene. Ja ne padam na njega. Ni u kom slučaju. Teško da tako meden tip može biti iskren. Uživat ću s njim, ali ću iz sigurnosnih razloga uvijek nositi vjenčani prsten. To zujanje u ušima koje osjećam u Peteovoj prisutnosti samo me podsjeća da sam živa, no to ne znači da

bih mu mogla nasjesti; on nije prijatna.

Dok sam djevojčice stavila u krevet Mafalda je oprala posuđe, pospremila kuhinju i postavila stol za doručak. (To je dobra ušteda vremena. Sjetit ću se toga kad dođem kući.)

Papa i Giacomina sjede na kauču u dnevnom boravku i zagrljeni čitaju novine. Ja sjedam za kuhinjski stol na stolac Petea Rutledgea; ma vidi ti to, sad još i stolcima dajem ime po njemu. Što sve to znači? Otišao je prije skoro sat vremena, premda su ga djevojčice molile da ne ide.

- Što kažeš na šalicu kave? - reče Giacomina i dotaknu mi rame na način koji me podsjeti na moju majku.

- Mafalda je već pripremila lonac za doručak.

-Vratit ću ga tamo gdje sam ga i našla. Ne brini. - Giacomina se osmjehnu i okrenu prema peći. Čista planinska voda šišti u plavobijelom emaljiranom loncu.

- Dakle, Petea si upoznala sinoć u discu?

- Aha. Pitao me za ples. Voljela bih da nisam.

- Zašto ne?

- Udana sam. - Izgovoreno naglas potpuno ubija svako iskušenje. (Moram to zapamtiti.)

- Nema ništa lošeg u plesu s muškarcem.

Gledam u Giacominu. Šali li se ona? Pomisao na padanje u naručje drugom muškarcu na alpskoj stijeni dok glazba dopire kroz stabla je grozna. Giacomina mene dobro ne poznaje. Ja sam žena na sve ili ništa. Udala sam se za Jacka Maca prve noći kad sam s njim vodila ljubav. Ne na papiru, nego u svojoj glavi, tamo je počela ta predanost. Poslije, kad smo otišli svećeniku i prisegli, bila je to samo potvrda onoga što sam već znala. Ne mogu dopustiti da me visoki Amerikanac ubojita osmijeha odvuče od danih obećanja. Što ja to govorim? O čemu ja to razmišljam? Za dvadeset četiri sata zamišljam romasu s nekim tko nije moj suprug? Italija je opasno mjesto.

- To je jako zamršeno, nije li? - reče ona.

- Što?
- Muškarci i žene.
- Pa baš i nije. Jednostavno je. Daš obećanja i pridržavaš ih se. I to je sve.
- Lako je to reći.
- Ne, lako je to učiniti - ustrajna sam. - Može se meni svidjeti zgodan muškarac koji - zašto se trudim opisati Petea? - čita poeziju i zabavno priča. Ali to ništa ne znači. Pretpostavljam da je to samo divljenje neke vrste.
- Zapravo nikada se nisam divila nijednom muškarcu, onako iskreno i potpuno, sve do Jacka MacChesneya. Pa zašto onda sad koristim tu riječ da bih opisala Petea Rutledgea iz New Jerseya. - Gle, ne mislim divljenje. Ne poznajem ga dobro, niti ću ga upoznati da bih koristila tako snažnu riječ. Recimo samo da uživam dok sam s njim.
- S kim?
- Peteom.
- O, mislila sam da možda govoriš o svom suprugu.
- Ne, mislila sam na Petea.

Dok nam Giacomina toči kavu, način na koji drži ručku lonca sa žutim i bijelim prugama i jednostavan zlatan sat koji joj se okrenu na donju stranu zapešća i tamo visi okrenut prema van te način na koji mi pruža šalicu, gura je po stolu a ne odiže je, baš kao što je činila mama, sve me to navodi da joj se povjerim. Nikada ne bih mogla lagati svojoj majci. Ona mi je postavljala pitanja, baš kao što je to učinila Giacomina, i oprezno me navodila na istinu pa joj nikada nisam ni *moral*a lagati. Mogla sam svojoj majci priznati ono najgore o sebi, a da me ona nikada ne bi osudila.

- Dobro. Uredu. Dobro. Malo me privukao - glasno priznajem.

Giacomina se osmjehuje. - Sve nas. Ne možeš biti žensko koje on neće privući. Jesi li vidjela djevojčice? - Kimam. - Ima takvih muškaraca. Oni zrače. Tvoj otac je jedan od njih.

Gledam u dnevni boravak. Papa je zaspao, a glava mu položena uz naslon kauča kao odbačen jastuk. Prvi put mi izgleda starije. Ali u njegovu starenju ima lakoće; prirodne gracioznosti. Ono ne slični na gubitak nečega. Kao da je uzbuđenje zamijenio za udobnost. Kosa koja mu je sad gotovo sva sijeda, opuštenija vilica i jastučići oko struka pretvaraju ga u djeda. I on pušta da se to dogodi. Sretno.

- Držim to pod kontrolom, Giacomina - uvjeravam se izgovarajući to naglas.

Dok ležim u krevetu i ne mogu zaspati jer sam napeta od kofeina (što sam mislila, ne bih smjela piti tako jaku kavu kasno navečer), analiziram svoje postupke proteklog dana. Ta mi je navika ostala iz djetinjstva. Želim zaspati čista za slučaj da umrem u snu. Ispričavam se Bogu zbog svojih nedostataka, i dok to činim molim ga da mi podari uvida u moje probleme. Mnogo toga se dogodilo danas. Zamišljala sam da me ljubi muškarac čije sam privlačnosti postala u potpunosti svjesna. Nije dobro. Otvoreno sam mu ispričala o problemima koje imam u braku. Nije dobro. Dopustila sam mu da ostane na ručku. Nije dobro. Složila sam se da se ponovno vidimo. Još gore. Pete Rutledge sad ima klub obožavatelja na broju 108 u Via Scalina. Sad ga opsjedaju. Sad je on dio svega! Padam li ja to na njega? Bože, pa to je bolesno! Što je Giacomina htjela večeras? Želi li ona da ja napustim Jacka Maca, doselim se u Schilpario, udam za Petea Rutledgea i započnem novi život? Naravno da ne želi. Ali zašto ja mislim da je to ono što ona hoće?

Uspravljam se sjedeći u krevetu.

Shvaćam nešto od čega mi se u početku smuči, a potom mi zazvoni u glavi poput objave. Još uvijek se obuzdavam! To je moj problem! Pokrivam lice rukama. Osjećam kako isijava. Mislila sam da više ne potiskujem osjećaje i da se donosim odluke o svom tijelu i životu iz straha, ali zapravo

baš to činim. Pete Rutledge me rastapa i ne mogu se s tim nositi. Bojim se da će me prodrmusati i da ću zbilja imati problema. Bila sam tako samodopadna, tako zaštićena od iskušenja u Big Stone Gapu. Bila sam ponosna na to da ne želim nijednog drugog muškarca osim svog supruga. Da nikada nisam poželjela drugog muškarca osim svog supruga. Sad to više ne mogu reći. Ne mogu to čak ni pomisliti, jer to više nije istina. Želim Petea Rutledgea. Bez obzira što ga ne smijem imati, želim ga. Zašto ne mogu reći Peteu da ode? Je li to odmazda za Karen Bell? Nije, nisam ja od onih oko za oko zub za zub ljudi. Možda je to ono o čemu je govorio Jack Mac. Možda on misli da se nisam dovoljno uživjela prije braka? Udala sam se, ali nisam odbacila usidjelicu iz sebe. Ponišla sam je iz Poplar Hilla u Cracker's Neck i sad sam je preko Atlanskog oceana dovukla u sjevernu Italiju! Ali još uvijek sam ona ista žena, i Jack MacChesneyje u pravu, nisam iskrena po pitanju svojih osjećanja.

Pete je djevojčicama obećao izlet u Dolomite, planinski lanac koji se dotiče talijanskih Alpi. (Znam, znam, nemojte me podsjećati kako sam se uvalila u to. Pete se vratio kući s nekakvom pločicom da djevojčicama načini školsku ploču i dok si rekao keks isplanirali smo jednodnevni izlet.) To je stotinu kilometara vožnje u jednom smjeru pa planiramo rano krenuti. On im želi pokazati kamenolom mramora.

U početku razmišljam o tome da s nama povedem papu i Giacominu, ali ipak se odlučujem protiv. Etta provodi vrijeme sa svima osim sa mnom. A Pete je zabavan. Ne činim ništa loše (neprestano se podsjećam) i nema potrebe izbjegavati našeg novog prijatelja. On nas sve nasmijava. Osim toga, i ja želim vidjeti kamenolom mramora.

Dok Pete vozi, djevojčice igraju par-nepar koja će sjesti pokraj njega. Napokon se dogovaramo da Chiara može

sjediti pokraj njega dok se vozimo tamo, a Etta pri povratku kući. Nisam se namjeravala baviti adolescentskim hormonima još barem pet godina, ali evo ih tu, i to podivljalih u punom sjaju. Sjedim uz prozor suputnika dok one brbljaju i smijulje se. Pete i ja povremeno izmijenimo koju riječ da upitamo i damo odgovor na pitanje gdje treba skrenuti i kojim putem poći te koliko još imamo do odredišta, ali uglavnom sjedim zadubljena u vlastite misli dok jurimo vijugajući kroz planine.

Kamenolom mramora golema je iskopina sjedne strane planine Assunta koja je ime dobila po ženi koju su voljela dvojica braće koja su se borili za nju. Umrkla je i nijedan više nikada nije zavolio drugu ženu. Dok Pete to objašnjava djevojčicama one kimaju glavom i šire zjenice dajući do znanja da shvaćaju. Dok hodamo prema iskopini mramora Chiara Etti daje kutijicu sjajila za usne s okusom breskve. Etta u nju zagura svoj mali prst i nanese ga pozorno na usnice. Gdje je naučila kako se *to* radi?

Iskopina mramora jako je duboka, široka i mračna i doima se kao rupa u paklu iz katekizma koji mi je mama kupila za krizmu prije mnogo godina. Uzmičem korak.

- Jesi li dobro? - pita Pete.
- Tako je duboko.
- Nemoj onda gledati — reče on i povuče me dalje od ruba.

Udaljavamo se od iskopine prema čistini na kojoj su postavljene kamp kućice. To su rudarski uredi, i baš kao i u našim rudnicima ugljena u Big Stone Gapu dobiva se dojam da se radi o privremenom poslu. Nema potrebe za izgradnjom pravoga ureda pa je i kamp kućica dostatna.

Pete nas uvodi u najveću kamp kućicu. Pokazuje djevojčicama kutijice s uzorcima, male, hladne pravokutne oblike obrađena mramora, sedefnoružičaste sa zlatnim nitima, crne s bijelim prugama, i moj omiljeni, najrjeđi od

svih mramora, lazur plave boje, s prizvukom zbog kojega se doima poput blještavo crnog.

- Sviđa ti se najskuplji mramor - reče mi Pete. Zagura pravokutni mramor u džep mojih traperica.

- Očito. - Žari mi se bok na mjestu koje je dotaknuo. Guram ruku u džep samo da zaustavim taj osjećaj, ma što on bio.

Pete djevojčicama dopušta da uzmu male pravokutne oblike po želji. Dok se penjemo natrag u kamionet, Pete nam reče da ima iznenađenje. Djevojčice brbljaju i hihoću se dok se spuštamo niz planinu. Pete naglo skrenu s glavne ceste i iznenada poskakujemo po neasfaltiranoj šljunkovitoj cesti podižući oblak prašine.

- Mama, ova cesta slična našu - javi se Etta.

- Točno, slična - odvrćam joj.

- Koju cestu? - želi znati Pete.

- Cestu u Cracker's Neck Holleru. Tamo gdje živimo.

- Cracker's Neck? - Pete se smije.

- Hej, ne smij se Cracker's Necku - upozoravam ga.

- Slažem se. Nemoj se smijati - reče Etta pokazujući planinski ponos.

- Ako misliš da je to smiješno onda nisi bio u Frog Levelu i It-lee Bottomu - kažem mu.

- Morat ću ja jednoga dana vidjeti taj Big Stone Gap - reče Pete. Da, možeš - želim mu reći - dođi u Gap i upoznaj mog supruga.

Na kraju šljunkovite ceste je nešto nalik na grubo, improvizirano parkiralište, blatnjava pravokutna površina polja preko koje se bezbroj puta provezlo, jer nema trave, samo blato.

- Stigli smo! - izjavi Pete.

- Što je to? - pita Etta koje se to nije dojmilo.

- Čuj, to nije to. Moramo zaći unutra.

Pete pokazuje prema šumi. Slijedimo ga dok zalazimo u nju

i na trenutak mi sinu, dakle, koliko dobro poznajem tog tipa? Mogao bi nas ubiti i ostaviti tu gdje nas nikada ne bi našli. Ali kad se on okrenu i rukom djevojčicama i meni dade znak da prođemo ispred njega, gledam ga u lice i vjerujem mu. To su samo stabla od kojih me prolazi jeza, tako visoka da zaklanjaju nebo i stvaraju mračnu šumu.

- Skrenite desno - reče on djevojčicama. One skrenuše i prođosmo pokraj dva velika kamena. Najednom kamenu naslikana je crvena strjelica.

- Gledajte. Smjer! - reče Etta. Kimam. Kima I Chiara. Njezin engleski je oskudan pa ne znam kako zna pola toga što Etta govori. Ali one imaju taj tajni jezik djevojčica i sad imam dokaz da je međunarodan. Čujemo glasno šištanje koje u početku djeluje pomalo zastrašujuće. Ali to nije šištanje stroja, a preglasno je da bi bila zmija.

- To su mineralne kupke planine Assunta - objasni Pete. I tad se pred nama pojavi vodopad s tamnoljubičastim stijenama, tako tamnim da graniče s crnim, prekrivene blještavom blijedozelenom mahovinom koja vodi do prirodnog bazena bistre vode. Para se izdiže s površine i lagano se vrtloži kroz stabla, poput dima cigareta glamurozne Bette Davis.

Okrećem se Peteu. - Termalni izvori?

- Nevjerojatno, nije li?

Djevojčice se okupljaju oko ruba bazena i uranjaju u nj ruke.

- Toplo je, mama - reče Etta zapanjeno. - Poput kupke je.

Sjedam na rub, skidam cipele i uranjam stopala. Toplina se širi cijelim mojim tijelom. Ovo je blaženstvo. Smijeh djevojčica čini se jako daleko. Penju se uz brdo sve do vrha vodopada.

- Budite oprezne! - vičem. Nestaju u guduri.

- Što kažeš? - upita Pete.

- Nikada nisam vidjela nešto slično - odgovaram mu. Da

sam barem sama tu. Skinula bih svu odjeću sa sebe, legla u bazen i pustila da mi se minerali i sol upiju kroz kožu i okrijepe mi dušu. Mogu namirisati sol dok pravi mjehuriće u vodi. Brzo odbacujem sliku sebe u tom bazenu (za slučaj da Pete Rutledge čita misli).

Pete izu cipele i čarape i zavrnu nogavice hlača. Zagazi u bazen.

- Dođi ovamo - pozva me.

Najprije se ne mičem. Gledam ga u toj izmaglici. Sviđa mi se pomisao na nj u toj izmaglici, poput priviđenja, nečeg nestvarnog što ne mogu dotaknuti.

- Dođi ovamo - ponovi on.

Zavrćem nogavice na hlačama, potom ulazim u vodu i polako gazim prema njemu. Dno bazena prekriveno je pijeskom i svako malo ubode me nešto oštro poput školjke. Pete pruža ruke prema meni. Baš kad mi je malo trebalo da ga dotaknem, noga mi skliznu u rupu na mjestu gdje je dno bazena popustilo. Pete ispruži ruke i uhvati me, zagrabi me iz vode u naručje.

- Što je to bilo? - gledam u vodu.

Pete mi ne odgovara. Drži me. Gleda u mene. Obgrlivši ga oko vrata, samo na sekundu spuštam glavu na njegovo rame. Osjećam kako mu srce ubrzano kuca; sad znam kako je biti u njegovu naručju. Ostala bih tu zauvijek da mogu, tu gdje se izmaglica diže s tople vode i obavija nas. Kapi vode slijevaju mi se niz list noge i padaju na njegov rukav. On spusti pogled na moje noge. Izvlačim ruku i spuštam zavrnutu hlaču. Dok spuštam pogled on mi nosom dotaknu vrat.

Čujem smijeh svoje kćeri u daljini, i to me vrati u stvarnost.

- Gle, najbolje će biti da me spustiš - reko mu. Pete ne sluša. Nosi me natrag do ruba bazena i spusti me na izbojak.

- Hajdemo kući - reče nježno.

Pete Rutledge uklapa se u naš život u Schilpariju, kao da je i sam dio plana provođenja praznika. Objeduje s nama, vodi nas u obilazak Alta Citta i vozi se s nama vlakom da vidimo Villa d' Este, veliki hotel na jezeru Como kamo odlaze filmske zvijezde. Od onoga dana na planini Assunta, Pete nije rekao ni učinio ništa što bi izgledalo kao očijukanje pa osjećam olakšanje. Možda me petnaest godina usidjeličkog života naučilo kako odbiti udvarače. Nadam se da je tako.

Gala je poslala telegram kojim nas poziva da dođemo u Firencu. Vodi turu Tri Velika grada - Rim, Firenca i Venecija pa želi da se za vikend nađem s njom. Šaljem joj telegram da ćemo se naći, ali joj ne javljam pojedinosti. U zadnji trenutak Pete nam se odlučuje priključiti jer ima nekog posla u Firenci. Djevojčice su (naravno) ushićene. Vožnja vlakom prava je zabava. Mafalda nam je spakirala užinu. Djevojčice se cijelim putem došaptavaju i smijulje, kad ne mole Petea da s njima karta ili da im objašnjava što vide kroz prozor dok brzo promičemo.

- Jesi li već bila u Firenci? - pita me Pete.

- Na medenom mjesecu.

Pete se nasmiješi. - O - reče.

Kad se zaustavimo u Firenci shvaćam zašto su umjetnici morali dolaziti ovamo. Kamo god se okrenete vidite umjetnost, sliku sunca koje udara u zid od terakota pločica, skulpturu u uzorku oblutaka ili pjesmu koja govori o sjedokosom starcu koji hrani jato golubova.

- Mama, možemo li na most? - Etta pokaza na Ponte Vecchio na rijeci Arno. Jednostavan most čvrste konstrukcije u obliku slova U, od drevne opeke boje zrelih breskvi, čeka nas u daljini.

- Naravno, ali najprije se moramo naći s Galom.

Odlazimo sa željezničke postaje i nalazimo mjesto na Piazza della Signoria gdje nas okružuju redovi urešenih gradskih kuća povezanih i oslikanih različitim nijansama sive,

blijedoplave i bež boje. Samo su rolete sjajno crne s primjesama zlatne na obrubu koja izaziva blještavilo, ali ono nije nužno: arhitektura pruža dovoljan umjetnički dojam sama za sebe. Stojimo na kutu ulice San Marco i čekamo Galu.

Etta pokaza preko popločana trga. - Gle! Eno je! Etta nikada nije vidjela Galu ali prepoznaje je s video vrpce. Bože, ta žena zna kako se pojaviti. Gala Nuccio izroni iz gomile turista poput egzotične ptice iz jezera. Čini se da se ljudi na trgu razmiču kako bi načinili prolaz ženi kojoj odgovara njezino dramatično ime. Gala se upućuje prema nama u svojoj bijeloj ljetnoj haljini od pikea s tirkiznim lopočima izvezenim na obrubu i gornjem dijelu haljine. Široki kolan ustupa mjesto napuhanoj suknji koja joj seže do koljena. Izrez u obliku pravokutnika priliježe uz njezina preplanula prsa, i samo malo udubljenje dekoltea nazire se iznad ruba. Nosi tamne sunčane naočale i golemi slamnati šešir koji poput stijega leluja na vjetru. Uspijeva hodati u crnim cipelama visokih peta po popločanom trgu bez zapinjanja. Kako može?

Kako je Gala sretna što upoznaje Ettu i ponovno me vidi. Kako je oduševljena dok s Chiarom govori talijanski, brzo poput strojnice. Kako je radoznala kad upoznaje Petea i razmijeni s njim nekoliko anegdota iz New Jerseya.

Pete vodi djevojčice u katedralu Svetog Pavla, a Gala mene vodi na kapučino. - Tko je *on*? - ciknu istog trenutka kad Pete odmaknu toliko da je ne može čuti.

- Pete?
- A tko drugi?
- Novi prijatelj.
- Gdje ti je suprug?
- Odlučio je da neće doći.
- Velika pogreška.
- Nema ništa između Petea i mene.

- Ma daj.
- Gala, kunem ti se da nema.
- Možda tebi nema. Ali njemu ima.
- Zna da sam udana.
- Dugi, visoki samci poput njega ne mare baš za vjenčano prstenje, dušo.

Pipam vjenčani prst na prstu. Hvala Bogu da ga danas nisam zaboravila staviti. - On je džentlmen.

- Aha, ali vodite i dvoje djece. Ostavi negdje djecu pa ćeš vidjeti kako će brzo skočiti na tebe.

- Grozna si.

- Znaš, ne nestaje tvoj miris samo zato što si udana. Vjeruj mi. Feromoni ne znaju za zavjete. To je sitni način Majke prirode da izazove nevolju. Mi smo životinje. Obične i jednostavne životinje, ništa profinjenije od pasa, krava ili svinja. Namirisao te i sad se upecao.

- Mislim da nije - ne mogu a da se ne nasmijem.

- Jack Mac je kreten. Pustio te u Italiju. Samu! Morala bi biti mrtva da ovdje ne razmišljaš o seksu dvadeset i četiri sata dnevno. Je li tvoj muž lud? Ostaviti te samu u pastoralnom ambijentu s takvim osvjetljenjem kad se svi doimamo kao da imamo šesnaest? Sama žena u Firenci? To je kao da sirov hamburger baciš rotvajleru koji skapava od gladi. Gala namignu muškarcu u prolazu. On se zaustavi, osmjehnu i nastavi svojim putem. - Kako ja volim svoju domovinu!

Kao što je Pete i obećao, crkve u Firenci pune su zadivljujuće umjetnosti da gotovo i ne mogu sve obuhvatiti pogledom. U katedrali Svete Monike je mural svetica sa sinom, svetim Augustinom. To je trenutak kad on postaje svećenikom, san koji je cijelog života sanjala za nepokorna sina. Pogled posvemašnje radosti u njezinu oku što sina jedinca predaje Bogu, a s druge strane teška tuga zbog toga što ga gubi,

natjera me da zaplačem. Gledam koraljno i ružičasto na slici i sjećam se kože svog sina, kako se od ružičaste pretvorila u blijedožute modrice kad je nastupila groznica prije njegove smrti.

- Jesi dobro? - prošapta Pete.
- Kako znaju?
- Tko?
- Umjetnici. Kako znaju kako se osjećam?
- To im je posao - reče mi Pete. Potom brzo, kako znam i umijem nađoh vrata i izidoh van. Pete pođe za mnom.

Djevojčice traže da idemo na sladoled iza kuta. Pete i ja sjedimo na klupi.

- Što se dogodilo unutra?
- Ne znam. - Osjećam kako mi ponovno naviru suze na oči. On prebaci ruku preko mene. - Nemoj - rekoh mu. - Brzo je povuče.
- Oprosti.
- Etta je tu.

Zašto sam to rekla? Pomislit će da to znači kako može prebaciti ruku oko mene kad Ette nema u blizini. A to ne želim. Ili želim?

- Zašto si se rasplakala zbog te slike?
- Ne želim razgovarati o tome.
- Dobro - reče on obzirno.

Ali čim se povukao shvaćam da *želim* razgovarati o tome. Baš to sam odbijala i potiskivala četiri godine. Nisam li zbog toga i došla ovamo? Nisam li došla doma u Italiju da ponovno naučim kako osjećati? Gledam Peteovo lice puno zabrinutosti. - Imala... imali smo sina. Nakon Ette. Zvao se Joe. Umro je prije tri godine.

- Kako?
- Od leukemije.
- Žao mi je.
- Zbog boja i poteza kistom. Izgledali su kao Joeove modrice. - Podižem pogled i gledam Petea, i kunem se da

shvaća što sam vidjela. Ne znam kako i zašto, ali shvaća. Udana ili ne udana, nije mi važno: trebam utjehu drugog ljudskog bića pa puštam Peteu da me grli, ali nisam u njegovu naručju, negdje sam drugdje, s mojim sinom.

Etta i Chiara nisu se vratile. Tražim ih u gomili. Pete reče: - Bio je dugačak red u kafiću pa će se cure još neko vrijeme zadržati. - Ponovno sjedam. Potom me Pete pogleda na način koji mi reče da će me poljubiti. Brzo skačem s klupe i dozivam Ettu. Iza kuta se pojavi Chiara, a za njom Etta. Smiju se. Dajem im znak da nam priđu.

- Mama, jesi li dobro? - Etta gleda najprije mene, potom Petea.

- Dobro sam, razmišljala sam o Joeu.

- O - reče ona.

- Tko je Joe? - radoznalo pita Chiara.

- Ispričat ću ti sve o njemu - odvrati joj Etta.

- Kome treba popodnevni odmor? - pita Pete i podiže svoju knjigu i torbu. Djevojčice i ja uzimamo sobu u hotelu. Pete krenu u svoju sobu i reče nam da ima velike planove za večeru.

Pete nas vodi u Cielo, mali restoran u jednoj sporednoj ulici. Osebujan, starinski, zidovi su ispunjeni starim lončarijama, a strop prekriven malim bijelim žaruljama na žici. Nakon najukusnijeg ručka u životu, njoki (valjušci od tankog, laganog tijesta od krumpira - 'njoki' znači koljena) u ukusnom bijelom umaku, janjeći kotleti na žaru sa svježom kaduljom, čaša okrepljujućeg Chiantija, vrući espresso i zalogaj kremasta kolača, osjećam se bolje.

Nakon večere, na putu za Ponte Vecchio, Pete me iznenadi i provede pokraj stana Elizabeth Barnett i Roberta Browninga na kutu Piazza San Felice. Pokaza gore na prozore i zamišljam na njima Elizabethu kako živopisno s puno pojedinosti snima povorku na ulici ispod prozora. - Na sve misliš - kažem Peteu. Samo se smješka.

Gala je otišla u Veneciju s punim autobusom Amerikanaca. (Danas nije mogla s nama na ručak jer je svoje turiste morala odvesti u Operu.) Odlazimo ujutro i vraćamo se u Schilpario. Dok djevojčice trče ispred nas čujem kako njihov smijeh odzvanja od kamene zidine uskih sporednih ulica.

- Kad te dopratim u Schilpario, moram se spustiti u Rim.

Osjećam žalac razočarenja. Što sam ja mislila, da će me Pete beskonačno zabavljati? Ili barem dok mi ne završe praznici i dok ne budem spremna spakirati se i vratiti kući. - Posao? - pitam bezbrižno, onoliko koliko mi to uspijeva.

- Aha. - On načini stanku. - Vjerojatno te više neću vidjeti.

- Shvaćam. - Kako ne bih shvaćala. Pete je vidio kako se raspadam zbog sina i shvatio da u toj slici ima više od onoga što je mislio. Dobro. Najbolje da odmah ode. Ne bih trebala očekivati da ga ponovno vidim, i ne volim računati na njega da će nas voditi uokolo u obilazak i nasmijavati nas.

- Previše sam se upetljao ovdje - reče mi Pete dok hodamo.

- Znam - odvraćam mu. Joj, i te kako znam.

DEVETO POGLAVLJE

U Bergamu je lutkarska predstava na koju Giacomina želi povesti djevojčice pa papa planira kako provesti dan u gradu s njima. Svi ćemo kod Zie Meoli na ručak. U zadnji trenutak odlučujem da ću i sama poći. Hoću kupovati dok su cure na predstavi. Pete mi se nije javio otkad nas je iskrcao nakon puta u Firencu. Prošlo je otada otprilike tjedan dana, i što ga duže nema, to postajem sve svjesnijom. Nevjerojatno je kako svakodnevnih osjećaji u Italiji mogu izmaknuti kontroli. Kako se približava dan našega odlaska okrećem se praktičnim stvarima. Zbilja mi treba kupovina. Dolar je prilično jak, a ja nisam kupila darove za Ivu Lou i Fleetu. Poželjele su kožne torbice pa ću im donijeti najljepše koje se mogu nabaviti u sjevernoj Italiji.

Dučani u Bergamu mali su i ekskluzivni, ali cijene su pristupačne. Očekuje se od mene da se cjenkam s prodavačima. S papom sam čak i uvježbavala tu tehniku. Pokušao mi je utuviti u glavu da prodavači nikada ne očekuju da će kupac platiti onu cijenu koja je na etiketi, nego da će pokušati pregovarati. Ali ja previše volim udovoljiti ljudima, i kukavica sam za cjenkanje. Ja jednostavno volim uzeti i platiti. I tako se izlet u kupovinu gotovo odmah pretvori u zadatak. Odustajem i odlazim na espresso. Kafići su na svakom kutu uvučeni između dućana. Biram onaj najveći, s prijateljskim kišobranima s crvenim i zelenim prugicama i stolićima s malim zavojitim stolcima, koji gleda na Fontanu anđela. Kišobrani se doimaju poput mora šešira širokog oboda. Smještam se na stolac, noge oslanjam na prijenosnu ogradu koja kafić dijeli od ulice. Zatvaram oči i dišem.

- Hej, koga ja to vidim.

Otvaram oči, podižem pogled i ugledam Petea Rutledgea. Srce mi prestade kucati, ali vješto to prikriam skidajući noge s ograde.

- Kako je bilo u Rimu? - pitam odveć naglo.

- Kupio sam strašan mramor od posrednika.

- Bravo.

- Moram kući ugraditi ga. Imamo kupca u Basking Ridgeu čije je srednje ime Rococo. - Smijem se. Pete sjeda. - Kad ti odlaziš?

Najprije mu ne odgovaram. Želim gledati bijele anđele koji iz svojih krčaga izlijevaju vodu u školjke u fontani. - Krajem sljedećeg tjedna.

- I ja.

Priđe nam konobar. Pete naruči za oboje. Sjedimo bez riječi; što se tu ima reći? Konobar donese espresso.

- Trebam tvoju pomoć, Pete. Moram kupiti torbu za Ivu Lou, i jednu za Fleetu. A ne znam se cjenkati. Hoćeš poći sa mnom i cjenkati se umjesto mene?

- Isuse - reče Pete potihom, a potom se nasmija. Plati kave, uhvati me za lakat i kroz kišobrane povede do pločnika. Kad pođosmo niz ulicu lupkam ga po leđima, poput staroga psa, nadajući se da će ga moja platonska toplina smiriti. Ima dobar dućan s kožom tu malo niže u ulici. Papa mi je rekao za nj. - Pete me zgrabi za ruku i zaustavi se.

- Ono je moj hotel - reče pokazujući na jednostavnu zgradu od bijele opeke sa zaslonima za sunce s crnobijelim prugama. HOTEL D'ORSO piše na mjedenoj ploči crnim vitičastim slovima.

- Lijep je.

- Takav je i bio.

- Dobro je znati. Znaš. Dobre hotele.

Nastavljam hodati niz ulicu. Pete me ponovno zaustavi. - Hajdemo unutra - reče.

Podižem pogled i gledam ga u oči. Njihovo plavetnilo tako

se jasno vidi, premda on škilji. Saginje se. Usnice mu se približavaju mojima tako da im doslovno osjećam okus. Ako ga poljubim, znam da ćemo otići u njegovu sobu. Znam to. Ruke držim duboko u džepovima. Pokušavam stisnuti lijevu ruku u šaku. Jesam li zaboravila danas staviti vjenčano prstenje? Osjećam hladni zlatni metal uz tkaninu. Nisam zaboravila!

- Ne mogu. - Uzmičem.

- Zašto?

- Zato što sam udana. - Sad znam čemu taj drevni običaj nošenja vjenčanog prstenja. Tu je da vas podsjeti da ste u braku i da vas drži podalje od nevolje.

- Ave Maria! Ave Maria! - Okrećem se i ugledam Stefana, Ettina budućeg supruga na biciklu. Sjajno. Uhvaćena na djelu. Savršeno.

- Čao, Stefano.

Stefano pogleda Petea.

- Ovo je Pete.

Dok se oni ljubazno upoznaju uzmičem korak, osjećajući olakšanje. To što nas je Stefano prekinuo dalo mi je nekoliko sekundi da se priberem. Shvaćam da je Stefano lako mogao biti Etta. Moram to prekinuti. Pogrešno je i ne želim ništa od toga. Umalo sam ušla u taj hotel i mrzim se zbog toga. Stefano se udalji okrećući pedale.

- Dođi u moju sobu.

- Neću.

- U redu. Dobro. Ali želim znati samo jedno.

Strahujem od sljedećeg pitanja toliko da zatvaram oči.

- Želiš li? - pita me.

- Naravno da želim. I mrzim se zbog toga. Ne želim to čak ni izgovoriti!

- Ostani sa mnom.

- Rekla sam ti. Neću s tobom u taj hotel.

- Ma ne, mislim na Italiju. Nemojmo se vraćati. Nikad.

Ostanimo tu. Pogledaj ovo.

Gledam niz popločani trg po okolnim zgradama s ljetnim zaslonima za sunce i te ljude koji nikada ne žure, koji čini se uvijek uživaju u lijepom vremenu i dobroj hrani. Ljudi se po ulicama ovoga gradića kreću poput onih u Big Stone Gapu. Promatraju nas u prolazu. Ne trebam se zavaravati. Poznaju me. Možda mi ne znaju ime, ali vide me, udanu ženu na pločniku ispred hotela, ispunjenu krivnjom, kako se pokušava oduprijeti šarmu muškarca koji nije njezin suprug.

- Pete?

- Reci?

- Lud si. - Kažem mu to, mada znam da sam to zapravo ja. Ja sam ta koja je luda. Mislim da to držim pod kontrolom, ali duboko u sebi znam da ne.

Našla sam božanstvenu tamnocrvenu torbu na rame od krokodilske kože za Ivu Lou i bež kožnu torbu za kupovinu za Fleetu (savršenu za raznošenje slatkiša). Gledam sav svoj talijanski praznični plijen na krevetu i ponosna sam na sebe. Dođoh, vidjeh i cjenkah se. Zapravo, ne baš u potpunosti. Dopustila sam gospođi u dućanu s kožom da se cjenka za mene. Pitala sam koliko nešto košta, a onda sam umjesto cjenkanja slijegala ramenima pa je ona snižavala cijenu.

Jacku Macu sam kupila napuhanu crnu skijašku jaknu. A sebi čizme. Pearl će dobiti ručno izrađen šal od bijele čipke koji će nositi na dan vjenčanja. Neću morati dodatno obavljati kupovinu za Ettu pred polazak u školu jer ju je djed razmazio odjećom, klompama, čak joj je kupio i zlatan lanac s privjeskom anđela.

Patea Rutledgea nismo vidjeli od dana kad me umalo poljubio. Molio je da ga ispričamo na ručku kod Zie Meolli. Nazvao je jedan dan u tjednu da kaže kako mora provjeriti

nekakav mramor, negdje još dublje u Dolomitima prije nego poleti natrag za New Jersey. Ne razmišljam o njemu. Laž. I te kako razmišljam, i da budem potpuno iskrena, zamišljam što bi se bilo dogodilo da sam ga odlučila poljubiti tamo na pločniku ispred Hotela d'Orso.

- Ave Maria! *Telefon!* - doziva me Mafalda s dna stuba.
- Ćao?
- Hej, mala, to sam ja, Iva Lou.
- Bok, dušo. Kako si? Ćekaj da vidiš torbu...
- Nemam mnogo vremena. James Varner ima ljetnu prehladu koje se ne može riješiti pa sam preuzela upravljanje nad bibliobusom.
- Dobro. Što ima novo?
- Kad s' vraćaš kući?
- Sljedeći tjedan.
- K vragu. Bit će prekasno. Dušo, hitno je.
- Je li sjackom sve u redu?
- Dobro je - Iva Lou rastegnu riječ 'dobro' sve dok se od mrmljanja ne pretvori u šištanje.
- Jesi ti dobro?
- O Bože, mala, svi smo dobro. Ali moraš se vratit' kući. Moraš požuriti.
- Zašto?
- Nešto se ružno priča po Coeburnu.
- Što? - Noge mi se odsjekoše. Sjedam na stube.
- Ma, ne želim te povrijediti, dušo, al' priča se da se Jack Mac hoće razvest' od tebe i oženit' s onom priprostim vješticom Karen Bell. Svi mislimo kako prolazi kroz nekakvu glupu sredovječnu krizu, tako nešto, i smatramo da je to samo zbog toga što je usamljen. Ja mislim da tome čovjeku struu-šno nedostaješ. Moraš se vratit' kući i pozabaviti time, dušo. Došla voda do grla. Shvaćaš?
- Ćujem Ivu Lou kako uvlači dim cigarete. Puši samo u trenucima potpune stiske.

- Kako je to mogao učiniti? Rekao je da će čekati. - Svemu sam ja kriva. Ja provodim ljeto s Peteom dok je, tisućama kilometara dalje, Jack Mac osjetio da sam ga emotivno napustila pa on napušta mene.

- Morat ću smisliti načina da maknem tu krmaču s puta.

- Iva Lou, ne čini ništa.

- Muškarac nikada ne ostavlja ženu osim ako već nema neku drugu kojoj odlazi. Da nije nje bilo u blizini, ne bi imala problema.

Sigurno sam se pozdravila s Ivom Lou, ali toga se ne sjećam. Držim slušalicu poput žlice s koje kušam. Zujanje telefonske linije sigurno je privuklo Mafaldinu pozornost pa mi ona uze slušalicu iz ruke i objesi je na telefon.

- Gdje su cure?

- Otišle su do vodenice.

Penjem se do svoje sobe i sjedam na krevet. Iznenada osjećam nevjerojatan spokoj. Vjerujem u dugačak povodac za muškarce; ako im date prostora, naći će načina da vam se vrate. Možda Jack Mac provjerava duljinu povodca, ali ako je to istina, to je njegovo putovanje. Na kraju krajeva, to je i bio smisao naših odvojenih ljetovanja. Da bismo mogli oputovati. Odlučiti što želimo. I ja po tom pitanju ništa ne mogu učiniti dok se ne vratim kući. Neću zatrovati predivan boravak u Schilpariju planovima koji uključuju Karen Bell. Neću ni zvati Jacka. Ostat ću smirena. Prvi put u životu neću praviti paniku i neću brinuti o onome što je izvan moje kontrole.

Izuvam svoje nove blijedoplave cipele od antilop kože (kako ja volim talijanske cipele) i obuvam čizme za planinarenje. Popet ću se na planinu. To će mi ublažiti trunak tjeskobe koja bi me mogla polako obuzeti. Rekoh Mafaldi kamo idem i ona obeća pripaziti na djevojčice. Hodam uz ulicu, pokraj kuća i preko gradskog trga. Klupe su prazne i stolovi za igranje šaha obične su šahovske ploče, sve do

passeggiate kad će biti ispunjene do posljednjeg mjesta.

Kad dođoh na stazu koja će me povesti do pašnjaka ponad grada ugledah vrata kapele La Cappella di Santa Chiara, otvorena i podbočena limenkom boje. To je isto ono mjesto na kojemu sam se prije mnogo godina udala za Jacka MacChesneya (imali smo drugi svečani obred vjenčanja tu u Italiji da me moj otac može službeno predati). Nešto mi govori da uđem.

Miris boje miješa se s primjesom arome crkvenog tamjana. Penjem se do galerije za crkveni zbor, i kao da sam izgubila nešto iznenada se sjećam gdje ću ga naći. Podižem pogled i ogledam se oko sebe, nadajući se da me pamćenje dobro služi. I služi. Eno je, Blagoslovljene Djevice s kraja stoljeća u kaputu koji joj seže do gležnja i šeširov na koji su prikačene zvijezde. To je onaj prozor od vitraja kojega je načinio moj djed. Penjem se i dotičem utore na svakoj plohi vitraja, mutno plave i briljantne tamnocrvene; komadići savršeno pristaju. Ali samo ako se odmaknete možete vidjeti što slika prikazuje. Sjećam se žene po kojoj sam dobila ime, imenjakinje Ave Marije Albricci, koja je brinula o mojoj majci u trudnoći, prije mog rođenja, na putu za Ameriku. Ne smijem nikada zaboraviti što sam bila prije udaje za Jacka Maca..Bila sam umjetničko djelo. Umjetničko djelo svoje majke. Sve ono što sam mislila da jesam, jednostavna, obična i katkad smiješna, samo su jako male riječi. Ne objašnjavaju me. Ne izražavaju ono što je u meni. Imam vrijednosti i imam kvalitete. Ne može me se zamijeniti poput starih cipela, ni uzeti zdravo za gotovo poput vode iz slavine. Ja sam više od supruge Jacka MacChesneya, žene koje se zasitio i zamijenio je za pametnu seksi dobavljačicu građevinskog materijala. Daj daj, Jack, možeš ti bolje. Ne zaboravi, mene si oženio! Misliš da sam grozna supruga. Čuj, možda i jesam. Možda sam prestala voditi ljubav sa svojim suprugom, ali daj mi vremena, to mi

je neopazice promaknulo nakon Joeove smrti. Žalovala sam. Nisam mogla brinuti za Jackove potrebe dok sam patila. Nisam mogla brinuti čak ni za sebe. A onda je to postala navika. Počela sam izbjegavati intimnost. Osjećala sam preveliku bol. Željela sam se povući i osamiti. Nisam se mogla davati. Da sam vodila ljubav s Jackom, značilo bi to varati samu sebe. Željela sam nadzirati jedino što sam mogla nakon što mi je Joe oduzet. A to jedino što sam mogla nadzirati bilo je koga ću pustiti unutra. Ako Jack Mac to ne shvaća, ako je toliko plitak i toliko sebičan, onda nije onakav čovjek kakvim sam ga smatrala. Karen Bell. Iskreno.

Ljubim prozor Blagoslovljene Gospe. Ne razmišljam o svetim relikvijama nego o svojoj majci. Ona bi znala što učiniti u ovakvim trenucima; znala bi me na neki način urazumiti. Nekako se nadam da, bez obzira na to gdje se nalazi, ne zna kako provodim ljeto. (Posve i priliči da trebam imati malu dozu katoličkog srama u ovoj savršenoj kapeli.)

Na izlasku iz predvorja zabljesnu me podnevno sunce pa stoga zatvorih oči. Kad ih otvorili, ugledah Petea Rutledgea u podnožju staze, naslonjena na svoj unajmljeni kamionet iz kamenoloma. U početku pomislih da nije stvaran. Zašto trčim niz stazu prema njemu i bacam mu se u naručje? I zašto plačem?

- Što ti se dogodilo? - pita držeći me podalje od sebe, odmjeravajući me od glave do pete.

- Cjenkala sam se i postigla dobru cijenu kupujući torbu za Ivu Lou - rekoh brzo brišući suze iz očiju.

- Bravo. Oprosti što nisam mogao doći i pomoći ti sniziti cijene.

- Vratio si se.

- Morao sam te ponovno vidjeti.

- Zašto?

- Duguješ mi novac - reče ozbiljna izraza lica. - Četrdeset sedam dolara. Karte za vlak za Firencu.

- Oprosti. Imam novac kod kuće.
- Ne želim taj novac - reče on nježno se osmjehujući i privlačeći me k sebi zavuču ruke u zadnje džepove svojih traperica. Nije mogao naći savršeniji trenutak. Mogla bih ga imati, i to bi bilo jedino pošteno. Moj suprug petlja s tamo nekakvom ženom, kilometrima udaljen odavde. Tko bi ikada saznao?
- Želiš vidjeti polje zvončića? - pitam ga.
- Želim.

Stoga sigurna koraka i snažna, noge su mi poput kamene skulpture nakon mjesec dana penjanja po tim Alpama, vodim Petea Rutledgea stazom do sljemena iznad Schilparia. Klečim i gledam ga dok prvi put promatra polja zvončića. Zujanje pčela prigušuje lupanje mog srca uslijed penjanja (ili će prije biti od živaca). Hvatam dah.

- Bože. Nikada nisam vidio ništa slično tomu.
- Gle! Vidi! Koze. - Pokazujem do dalekog sljemena gdje se koze motaju po pašnjaku i dječaka koji ih tjera podalje od ruba. - Ne čine li ti se kao prizor iz Biblije?
- Čine - reče Pete škiljeći.

Želim Peteu ispričati za Karen Bell, ali ne mogu. Ako mu to kažem, pomislit će da je Jack grozan, a ja ne želim da on to pomisli. Hoću da misli kako sam žena koja se vraća suprugu koji je obožava. Suprugu koji je cijelo ljeto marljivo radio i kojemu sam svake noći nedostajala, koji je sanjao o seksu kakav ćemo imati nakon mog dugo očekivana povratka. Suprugu koji drugu ženu ne može ni pogledati jer se nijedna ne može mjeriti sa mnom, čak ni one mlade, ni one lijepe, kao ni one koje se suludo nabacuju. Suprugu koji želi seks samo sa mnom, čak i u svojim maštarijama. Suprugu koji zamišlja moje lice dok podiže Sheetrock zid i savršeno završava taj posao meni u čast. Suprugu, koji moje maštarije o drugom muškarcu odbacuje kao zdrave, uobičajene i dobre za našu vezu. Supruga koji je

tako pokoran da će me voljeti i kad se prema njemu ružno ponašam. Supruga koji ne očekuje da ću zapodjenuti svađu zato što idem na odmor bez njega, kao da je sušilo za kosu koje sam slučajno zaboravila spakirati.

Hladan povjetarac mreška zvončiće dok se savršen bijeli oblak nadvija nad glavama.

- Želim te, Ave Maria. - Pete ne gleda u mene dok to izgovara. Ali zato ja proučavam njega. Povjetarac mu mrsi kosu, a njegove oči, koje se sužavaju na suncu, imaju istu boju zvončića.

- Izgovaraš to na način koji me...

- Koji te što?

- Rastapa. - Prevrćem se i počinjem kotrljati niz brijeg poput djeteta. Pete se presavija i kotrlja za mnom. Konačno se zaustavljamo i ja puzim natrag prema njemu. Glasno se smijemo i zaklela bih se da pastir koji je sigurno dvadeset kilometara udaljen pogledava u našem smjeru s gnušanjem zbog toga što remetimo taj savršen pastoralan prizor.

- Pete. Ne želiš me.

- Zašto te ne bih želio?

- Zato što se ne mogu ni sa čim nositi.

- A s čime se ti to ne možeš nositi?

- Cjenkanjem. Tugom. Požudom. Sredovječnom krizom svog supruge. Ti nađi naziv za to. Ne mogu se ni sa čime nositi. Ja samo bježim. Nađi hrabru djevojku koju ćeš voljeti. Takva tebi treba.

- Mislim da ti nisi najbolja za procjenu onoga što meni treba.

Nitko me u deset godina nije tako progonio, želio ni trebao. Kako sve to novo zvuči. Kad sam prvi put takve riječi čula od Jacka, nisam mogla vjerovati. Sviđaju mi se ti prvi trenuci otkrivanja s muškarcem. Kad ti kaže da si lijepa, i da nitko nije kao ti, i da si jedina osoba na svijetu s kojom uistinu može razgovarati. Kakav osjećaj povezanosti i

smisla!

- Zašto si me dovela ovamo? - zanima Petea.
- Htjela sam da vidiš zvončice.
- Vidio sam ih već - reče Pete, što me navede na smijeh.
- Nisi ovakve.
- Nisam. Ovakve nisam. - Gleda me. Pitala si me zašto sam se vratio. Mogu ti sad reći?
- Dugujem ti četrdeset sedam dolara.
- Bez zezanja.
- Dobro. Bez zezanja.
- Kad si me ostavila kod hotela u Bergamu, proveo sam tešku noć. I zato nisam ponovno došao u Schilpario. Želio sam odagnati pomisao na nas dvoje. Ali nisam mogao. Morao sam te još jednom vidjeti.
- Zašto?
- Iz istog razloga zbog kojega si ti poželjela da se ja popnem na ovu planinu. I ti to želiš.

Ne odgovaram mu. Ležimo na leđima, i tako okrenuti govorimo prema nebu, poput cvjetova. Pete se zakotrlja na mene. Pomičem nogu kako bih mogla zakopati čizmu u zemlju i izvući se ispod njega, ali on zakači svoju nogu oko moje i ne mogu se pokrenuti. Mogla bih reći nešto poput 'silazi sa mene', ali sviđa mi se način na koji miriše, osjećaj njegova daha na meni, i načina na koji je nogu zakačio oko moje. On zagura ruke ispod mojih leđa i odiže me malo od zemlje. Ljubi me u vrat. Sad nema mjesta na koje bih stavila ruke, pa odustajem. Obavijam ruke oko njega, osjećam njegova leđa, i ramena, a potom mu uzimam lice među ruke. Sigurno znam da sam u velikoj velikoj nevolji.

Njegove usnice nalaze moje, tako nježno da sam prisiljena nešto reći. Ali ne želim progovoriti. Želim poljubiti tog muškarca tu, navrh ove planine. Prvi put nakon mnogo godina ja sam u svom tijelu. Osjećam svoje kosti, otkucaje srca, i svoj dah. Moje usne gore stapajući se s njegovima

poput usijana meda. Izvan sebe sam. Daleko od one koju poznajem, čak ni imena nemam. Zrak probija kroz mene kao da sam isparina. Osjećam da mu se tijelo pokreće uz moje. Kotrljamo se u zvončiče. Želim ga pustiti da uđe. Sunce me zasljepljuje. Pete mi pokriva oči i ponovno me ljubi. Raskopčava mi jaknu i gura ruke oko moga struka. Sigurno imam temperaturu dvjesto stupnjeva. Žarim poput talionice. Odmičem se od njega kako bih došla do daha i gledam preko sljemena. Koze i njihov čuvar su nestale. Nema svjedoka! Sami smo. Mogu činiti sve što osjećam, biti to što jesam, imati nešto samo za sebe! Nisam li to zaslužila? Ne treba li život biti uživanje, spajanje i strastveni poljupci? I što još? Biti toga svjestan, ali kako? Ne seksa li se moj muž, možda baš istog ovog trenutka, sa ženom koja nosi podložak za pisanje i nanosi previše Charlie kolonjske vode? Poljubi tog muškarca, bodrim samu sebe. Taj čovjek te razumije.

- Pete. Stani - rekoh tiho i on se zaustavi.
- Zašto?
- Ne mogu. - Pogrešna riječ. - Mogu. Ali neću to učiniti.
- Ave.
- Ne. Neću. Želim. Ali neću. Ljudi ne mogu nešto činiti samo iz sebičnih razloga. Mora to imati smisla.
- O kome ti to govoriš? O ljudima? Misliš li pritom na sebe?

Odmahujem glavom. Već sam negdje čula taj ton i te riječi. Jack MacChesneyje načinio istu opasku. Kad mi se netko previše približi uvijek govorim općenito i govorim u ime velike skupine, u ovom slučaju svjetske zajednice žena koje su dovedene u iskušenje poseksati se s nekim muškarcem izvan braka. O tim ženama govorim, i ne kažem 'ja'.

- Da, mislim na sebe. Lijepo mi je s tobom. Ali ovo je pogrešno.

Zakopčavam jaknu i privezujem vezice na čizmama koje su se razvezale dok sam se kotrljala.

- Nije pogrešno. Nismo mi pogrešni - reče on tiho.

- Ne, nismo. Mogli bismo savršeno odgovarati jedno drugome. Ali ja imam supruga.

On ustaje i rukom prolazi kroz kosu začušljavajući je, onako kako to uvijek čini. Pođe nekoliko koraka niz stazu prema sljemenju. Gledam ga, visok, blješti na suncu, obasjan u pozadini poput MGM mjuzikl trenutaka, gleda me bez riječi i čeka da započne glazba.

- Pete? - vrhom čizme vraćam zvončice koji su od našeg ljubljena i kotrljanja polegli. - Želim to, ali nisam zaljubljena u tebe. Žao mi je. Bio jednom jedan muškarac koji se ponašao prema pravilu. Vodio je ljubav samo kad je bio *zaljubljen*.

- Taj tip je bio svetac.

- Ne nikakav svetac. To je moj muž. - Da barem mogu Peteu reći istinu. Jack Mac se ovo ljeto ne ponaša kao moj suprug, i vjerojatno cijelo ljeto krši svoje vlastito pravilo.

Želim uživati u svojoj posljednjoj noći u Schilpariju pa rano odlazim u krevet. Nakon što sam se s Mramornim Čovjekom iz New Jerseya kotrljala Heidinim pašnjakom iznad Schilparija mislim da je najbolje neko vrijeme ostati nasamo. Kad sam se sinoć oprostila s Peteom sa mnom su bile Etta i Chiara. Doimale su se uzrujanijima od mene. Činilo se da je Pete rezigniran prema svemu. Potrebna mi je samoća i odmor. Odlazim kući u bitku. Imam predosjećaj da ću je izgubiti.

Prevrćem se na svoju stranu i nastojim zaboraviti Peteove poljupce. Kad ležim na leđima, osjećam ga na sebi. Kao da je sa mnom u istom ovom krevetu. Istina je, njegovi poljupci bili su pravi. A pravi poljupci su opasni. Mogla bih ga potražiti i zahtijevati još. Hvala Bogu pa živi daleko!

Možda mi se sviđa pomisao na to. Možda mi se sviđa to

što će Pete biti u New Jerseyu i čeznuti za mnom. Mogla sam s njim voditi ljubav i izravnati račune s Jackom MacChesneyem Ali moja savjest je moja savjest. Ne mogu nadzirati ono što drugi čine, uključujući i svog muža. Samo svoje srce poznajem. Ne bih mogla sama sa sobom živjeti da sam vodila ljubav s drugim muškarcem dok sam u braku. Odsad ću prilijepiti vjenčani prsten na prst. Sigurna sam da će biti dana kad će me pomisao na Petea, mramorne kamine i šumu južnog New Jerseya dozivati poput rajskog kutka ovdje na zemlji. Ali ja neću izabrati taj komadićak nebesa. Imam ja svoje sigurno mjesto, svoj dom u Cracker's Neck Holleru. Ali on možda više neće biti moj. Možda mi ga je oduzela Karen Bell. No jedno sigurno znam; nikada nisam bila zbunjenija u životu. Zbrka u kojoj sam se zatekla navela me da čeznem za danima u kojima sam bila stara cura; tad je sve bilo tako jednostavno. Ova uloga fatalne žene jako je zahtijevna.

Etta je iscrpila vožnja zrakoplovom do kuće. Mirno spava. Dok smo putovali tamo, oka nije bila sklopila, a sad kao svaki blazirani Amerikanac koristi vrijeme u zrakoplovu da nadoknadi san. Moja kći se ljetos proljepšala. Postala je samosvjesnija. Ostavljala je dojam osobe koja ima osobnost i smisao za humor. Baš sam sretna što imam to divno dijete. Na poleđini svoje bilježnice sedamdeset dva puta napisala je 'Stefano'. Čak je i Etta dobila nove romantične mišiće u Italiji.

Mislim da ne sluti koliko strahujem od povratka kući. Uglavnom smatram da činim dobro kad je štitim od svoje tjeskobe. Možda se zavaravam. Možda je ona poput koraljne spužve koju je kupila na plaži Sestri Levante. Možda upija sve i postaje dio svog vječnog ja. Možda će to poslije shvatiti i prezirati me zbog toga. Nadam se da neće.

Zračna luka Tri-Cities je prazna. Etta i ja silazimo s malog zrakoplova s propelerima i ulazimo unutra po torbe.

Podižem pogled prema prozorima na drugom katu zračne luke s kojih se pruža pogled i očekujem da ću ugledati Jacka, tamo iza stakla poput lutke u izlogu trgovine muškom odjećom Krupan i Visok. Ali tamo nema nikoga. Etta i ja ulazimo u prostor za prtljagu.

- Tatice! - povika Etta i potrča prema svom ocu.

On je dograbi u naručje i poljubi. Ona grli i ljubi njega. Jack izgleda dobro, predobro, preplanuo, sa savršenom zakrpom ružičaste opekotine na hrbatu nosa. Doima se vitkim. Traperice mu se pripijaju uz bedra. Sigurno od rada na građevini. Ne želim ni pomišljati na to što je još radio i s kim. Sad sam samo mamica koja promatra njih dvoje dok skaču jedno oko drugoga. Uvijek ću biti naivka po pitanju očeva i kćeri. Jack podiže pogled prema meni i naceri se.

- Nije li mama lijepa? - reče Etta glasno.

- Jest, lijepa je - reče Jack i ovlaš me poljubi u usne.

Poželjeh reći: - Toliko lijepa da joj ostaneš vjeran? - ali rekoh samo: - Hvala ti.

- Etta, dušo, pogodi tko je u kamionetu?

- Tko, tatice?

- Zašto ne pogledaš?

Etta otvori vrata kabine i mačak Shoo na vrhovima pristiju pređe preko prednjeg sjedala držeći rep čvrsto podvijen poput božićne ukrasne vješalice. Skoči joj u naručje.

- Mili Bože, je li se tvoja prtljaga tamo porodila? - smije se Jack dok ubacuje naše torbe otraga.

- A što da ti kažem, naučila sam se cjenkati - kažem mu, ponašajući se najbolje što znam, poput Gale Nuccio.

Etta ne prestaje govoriti pri povratku u Big Stone Gap, i drago mi je zbog toga. Ne želim započeti razgovor sa svojim suprugom jer znam da će se veoma brzo pretvoriti u nešto ozbiljno. Najbolje je za sve nas da to bude ležerno. Dok se spuštajući prema gradu kotrljamo prema Gapu, s vrha brijega vidim svjetla pozornice *Drame na otvorenom*.

Rumene i bijele zrake probijaju se u plavičasti sumrak. Oduvijek mi se najviše sviđao taj dio dana. Nije prošlo baš previše godina otkako sam svaku večer provodila u kazalištu. Kad skrenusmo s Avenije Shawnee, na putu iz grada kroz južni dio prema Cracker's Necku, Etta pogleda u svog oca.

- Tatice, možemo li se zaustaviti u Glencoeu? Donijela sam nešto Joeu.

Jack skreće desno na cestu Beamontown. Kad stigismo do nadsvođena ulaza zatekosmo vitičaste vratnice zatvorene lancem. Jack se poče okrenuti i uputiti kući.

- Parkiraj. Preskočit ćemo ogradu - rekoh. Jack me pogleda. - Uvijek to činimo. - Izlazim iz kamioneta, zaobilazim svod i preko niske ograde ulazim u groblje. Etta mi predaje Shoo, a potom ja Etti pomažem prekoračiti ogradu. Jack ide za njom. Spušta se mrak na nadgrobne spomenike u izmaglici. Penjem se uz brežuljak gdje je čestica Mulliganovih. Ne osjećam napor u nogama. Ono planinarenje po Alpama me očvrsnulo. Kad se popeh uz onaj zadnji dio do čestice drago mi je što ima još dovoljno svjetlosti da razaznam Joeov nadgrobni spomenik. Prstima prelazim po zlatnim utorima njegova imena i preko riječi: 'Najdražem sinu i bratu'. Crni mramor. Bijele pruge.

- Kako ti se sviđa nedarak? - ogłosi se Jack iza mene. Etta na zemlju spusti Shoo koji odmah otrči do nadgrobnog spomenika njuškajući uokolo. Crveni i bijeli nedarak stvaraju lijepu ogradu živih boja.

- Lijep je.

- Mamice, ovaj mramor je poput onoga na planini Assunta.

- Znaš što bih voljela? - pitam Ettu. - Voljela bih da je to onaj plavi s crnim odsjajem po sebi.

- O čemu pričate? - upita obzirno Jack.

- Posjetile smo kamenolom mramora u Italiji.

- Mama, uzmi taj kamen sa spomenika - reče Etta.
- Nemoj, ostavi ga - reče Jack.
- Zašto?
- Lew Eisenberg ga je ostavio tu. Rekao je da to ima veze s nekakvim židovskim običajem.

Ostavljamo kamen. Kopam duboko po džepovima i uz Lewijev kamen stavljam četvrtasti mramorni lazur kojega mi je dao Pete. - Dušo, uzmi Shoo - upozoravam Ettu. Ona ga podiže. Previše je mračno na groblju da bismo mogli čitati natpise na spomenicima. Vrijeme je za odlazak kući.

Dugo se kupam i shvaćam koliko mi je nedostajala velika emajlirana kada na četiri nogara i način na koji naša voda kulja iz slavina. U Italiji se uvijek osjećate kao da pokušavate štedjeti na vodi. Voda jedva curi iz njihovih slavina. To je jedino negativno što mogu reći o cijeloj zemlji. Zapravo, da imaju bolji vodovod, mjesto bi bilo savršeno.

Izlazim iz kade ne pridržavajući se sa strane. U takvoj sam dobroj formi da izranjam iz vode poput Venere. Čvrsto palcem stišćem zatvarač za odvod i potežem ga. Pretpostavljam da mi je i stopalo ojačalo. Brišem se i navlačim novu spavaćicu, bijelu pamučnu s prugama poput špageta i malom rozetom od crvene vrpce na obrubu uz vrat, dar koji sam od Giacombine dobila za oproštaj. Više mi je poput sestre nego buduće pomajke.

Kad sam ušla, Jack je već u krevetu. Budan je. Uvlačim se na svoju stranu kreveta i navlačim pokrivač.

- Dobro izgledaš - reče mi Jack. Ali nije to napadno udvaranje. Zvuči kao kompliment kakav dadeš zbilja lijepom jelu od nasjeckane govedine.
- Hvala. Mnogo sam planinarila. Mislim da ću početi trčati. Lijepo je biti u formi.
- Sjajno.
- Jack?
- Reci? - Zbilja mi je brzo odgovorio, što možda znači da mi ima nešto za reći.

- Kako si proveo ljeto?
 - Prilično dobro.
 - Jesam li ti nedostajala?
 - Nije tu isto bez tebe i Ette.
 - Ne pitam te to. Znam da ti je nedostajala Etta. Ali ja? Jesam li ti nedostajala ja?
- Jack pogleda u strop. Ruke drži sklopljene ispod glave.
- Naravno da si mi nedostajala - reče zagledan u strop.
 - Samo provjeravam - kažem mu dok se okrećem na drugu stranu. On se okrenu tako da leži okrenut k meni iza mojih leđa, ali ne posegnu za mnom i ne privuče me sebi. Samo mi stavi ruku na bedro.
 - Zbilja si nabildala mišiće u Alpama - reče.
- I to je zadnje čega se sjećam prije buđenja sljedećeg jutra.

Iva Lou me za doručak dočeka u ljekarni Mutual's. Imam za nju novu torbu, a ona ima punu hrpu tračeva. Priča o Tayloe Lasitter je istinita; dijamantne naušnice od jednog karata nosi u ušima. Dr. Daugherty je Zacku prepisao tablete za smirenje kako bi mu pomogao riješiti se paranoje oko provalnika. Veza između Pearl i dr. Taye Bakagese postaje jako ozbiljna.

- A sad prijedimo na Ono - reče Iva Lou mažući maslac na prepečenac.
- Jesi li sigurna u to o Jack Macu i Karen Bell.
- Gle, nisam ga zatekla na djelu. Ali prilično sam sigurna. Pusti da ti kažem ono što znam. Nemoj misliti da mi to nije predstavljalo napor. Jamesa Varnera je prošla prehlada i gnjavio je da se vrati u bibliobus, ali nisam ga pustila jer više ne bih vozila gore do Coeburna, i u tom slučaju bi moj izvor presušio.
- Tko ti je izvor?
- Najbolja prijateljica Karen Bell. Benita Hensley. Knjižničarka gore u Wiseu.

- Sjajno.
- Kako se Jack Mac ponaša prema tebi?
- Kao prema sestri.
- Nije dobro.
- Možda je gotovo, Iva Lou.
- Ne govori to! Nikada to nemoj reći! Vas dvoje ste prava ljubav! Gledaj koliko si dugo čekala da budete zajedno. Što pričaš?
- Ništa to ne znači.
- Toliko dugo si čekala da bi to sad samo tako izgubila? Zbog čega? Seksa? Što je s tobom? Zar te nije briga?
- Iva Lou. Nešto mi se dogodilo.
- Nešto strašno. Znam, dušo. Iznevjerio te. I ja se gruzno osjećam zbog toga. - Iva Lou maže marmeladu od naranče na prepečenac.
- Mislim na nešto drugo.
- Na što? — Iva Lou podiže pogled. Po boji mog glasa pretpostavlja da je sigurno riječ o muškarcu. - Jesi li se zaljubila u nekoga, to mi želiš reć'?
- Ne, nisam zaljubljena, ali možda je on zaljubljen u mene.
- Tko je on?
- Pričam Ivi Lou sve o Peteu Rutledgeu, sve priče, sve do poljubaca u polju zvončića.
- Gle, u jednu ruku to je prokleta romantično. Jedva da više mogu podnijeti detalje. Ali kažeš da nisi zaljubljena u njega. Pa zašto bi onda ostavila to što imaš?
- Ne bih. Ne znam kako to objasniti, Iva Lou. Zbilja ne znam. Ali ljubav koju osjećam prema Etti i Joeu na neki način je zamijenila romantičnu ljubav kakvu sam imala s Jackom. Ljubav kakvu imam prema djeci meni je mnogo važnija od ljubavi koju imam prema Jacku ili požude kakvu osjećam prema Peteu. Ili bilo kojem muškarcu koji bi mogao naići. Nisam ponosna što to priznajem. Znam da

se od mene očekuje da supruga stavim na prvo mjesto, a zatim od njega, koji bi trebao biti središte svega, proizlazi ljubav prema djeci. Ali kad se Joe razbolio, shvatila sam da se između mene i Jacka sve promijenilo čim se rodila Etta. Ona je zamijenila njega i postala ljubav mog života. Kad je na svijet došao Joe, bila sam toliko uzbuđena što Etti mogu podariti brata i Jacku sina, ali znala sam da tu nema dvojbe: Jack je bio broj tri. Nedvojbena. Iza Ette i Joea, mojih novih pravih ljubavi.

- O, ti si sva smotana - Iva Lou kopa po torbi i traži cigarete. - Čuj, odustajem. - Hvata cigaretu usnicama i potiče me da nastavim s pričom dok pali upaljač.

- Ne namjeravam to ispričati tako da zvuči zamršeno.

- Dušic-o, nisi u pravu. To su dvije različite vrste ljubavi. Jedna nije važnija od druge. Različite su. Ljubav prema tvom suprugu je o tebi. Ljubav prema djeci je o njima.

- Znam. To se protivi svim mojim uvjerenjima. Ali ne misliš li kako Jack zna da je on broj tri. Nije on glup.

- Znam da nije. To je prvo što si od jutros točno rekla.

- Nisam čak ni bijesna na njega. Što se to događa sa mnom?

- To je samoobrana. Odustaješ zato što se bojiš da ćeš ga posve izgubiti.

- Nemamo više o čemu razgovarati.

- Razgovarate li o Joeu?

- Ne.

- Tu je tvoj problem. To je ono o čemu vas dvoje razmišljate a nijedno ne progovara o tome. Ti njega kriviš. Nije on kriv što je Joe obolio od raka.

- Nije, ali nije ga ni spasio, je li? - Ne mogu vjerovati da sam to rekla. To sam samo pomislila, ali nikada to nisam glasno priznala.

- Ave, poslušaj me. Jack nije mogao spasiti Joea. Nitko to nije mogao.
- Ali...
- Nema ali. Prestani s tim. Uništavaš brak svaljujući krivicu. I predaješ se tim lošim osjećajima kojima trenutno nema mjesta u sadašnjosti.
- Znam. - Iva Lou je u pravu.
- Što namjeravaš? - Gleda me. - Jer dušo, garan-dovraga-tiram ti da Karen Bell ima plan. A kakav je *tvoj* plan?

DESETO POGLAVLJE

Fleeta, koja se zaklinjala kako neće imati veze s Fontanom gaziranih pića ostaje sad dokasna i pripravlja deserte. I to ne one jednostavne. Pearl je kupila aluminijska postolja za kolače, ona sa staklenom kupolom da se pohvali Fleetanim crvenim baršunastim kolačem, njezinim izvrsnim kolačem od oraha i cimeta s glazurom koja je posuta hrskavim orasima uronjenim u šećer i njezinom dva kilometra visokom čokoladnom tortom s bijelom glazurom s kremom od maslaca. ('Tajna za tu tortu je u šalici jake kave umjesto hladne vode u tijestu', rekla mi je Fleeta.) Iza pulta se nalazi znak SPECIJALITETI! i školska ploča s popisom rođendana (na taj vaš veliki dan imate pravo na besplatan kup). Nevjerojatno! U nekoliko mjeseci Pearl je postigla pun pogodak. Pričuvaj se, Nortone.

- Kažem ti, puno je tu posla, ali ja to volim - reče Fleeta odlazeći za pult.

- Mislila sam da ne želiš Fontanu gaziranih pića u lje-karni.

- I nisam željela. Dok nije bila tu. A kad je otvorena, onda sam se primila pečenja. I pripravljanja užine. Samo sam na jelovnik dodala juhu od graha i kukuruzni kruh. Vidiš?

- Fleeta, pronašla si svoju strast.

- Možda. — Fleeta se zacrveni. Nije o sebi razmišljala kao o strastvenoj.

Ed Carleton je dobro učinio kad me zamijenio na odjelu s tabletama. Osjećam se dobro kad uskačem u kutu i zauzimam svoje mjesto za barskim stolcem iza svog pulta. Nedostajao mi je moj posao. Sređujem nove narudžbe. Tu je i jedna za Alice Lambert, za veoma jak lijek koji se obično

prepisuje pacijentima oboljelim od raka kako bi se spriječila mučnina koja je posljedica kemoterapija i zračenja.

- Fleets? Što se događa s Alice Lambert?
- Rekla sam Eddieju da njezine narudžbe uputi Rite Aidu u Appalachiju.

- Ma ne, u redu je.
- Ima rak. Pretpostavljam da joj se zločestoća osvećuje.
Fleeta se udalji. To je ona odanost. Fleeta ne može zaboraviti Alice kako se ponijela kad je umrla moja majka. Dok odbrojavam dvadeset četiri ružičaste tablete i stavljam ih na nož da ih stavim u bocu, pitam se zašto osjećam tugu. Je li to zato što je Alice Lambert zadnja osoba koja je preostala iz mog starog života? Kad nje nestane, hoće li sve to biti daleka prošlost?

Etta je sad u gradu i večer provodi sa svojim prijateljicama. Sigurna sam da će im ispričati sve o zaljublivanju u Stefana, o Peteu Rutledgeu i sjajilu za usne s okusom breskve. Iznad kreveta je objesila sliku Toma Cruisea. Zacijelo je Pete u njoj potaknuo novi ukus za smeđokose muškarce široka osmijeha.

Jack radi dokasna. Ili barem tako kaže. Odlazim u krevet u uobičajeno vrijeme. Često je kad se probudim on već budan, odjeven i kuha kavu. Pokušavam ostati budna i vidjeti dolazi li on uopće u krevet. Znam da je barem jedne večeri zaspao u dnevnom boravku u fotelji s upaljenim televizorom. Čekam pravi trenutak da porazgovaramo, ali čini se da nema pravoga trenutka. Možda me izbjegava. Nisam sigurna.

Imam priliku, prvi put od kad smo se prošli tjedan vratili, pretražiti kuću. Imam hrpu slika s praznika koje treba odložiti. Svima koje poznajem, od St. Paula pa do Pennington Gapa dosađujem sa slikama snježnih vrhova u Alpama – što je dosta dosta je. Neke sam poslala papi, a

ostale ću staviti u kutiju sve dok ih ne poslažem u albume. Izvlačim kutiju iz ormara u hodniku. Čujem mijaukanje. Mačak Shoo proviruje gledajući u mene, uzrujan što sam pronašla njegovo skrovito mjesto. Dajem mu brz poljubac u glavu.

Prebirem po kutiji. Doista trebam nabaviti nekoliko foto albuma. Kutija je doslovno puna. Promatram lica na slikama. Doimamo se veoma sretno. Mi smo obitelj. Slike sa zadnjeg Božića jasne su i vedre kao one iz prijašnjih godina. Ponovno smo na dobrom putu. Ponovno spremni za proslavljanje. Nismo li bili sretni proteklog Božića? Pa ipak sam nešto osjetila. Čak i tad sam se bojala da mi Jack Mac polako izmiče. Nisam bila samo paranoična. Znam da svi muškarci gledaju žene. Ali nikako nisam mogla taj glupi maskenbal za Noć vještica izbiti sebi iz glave. Sjećam se tako živopisnih pojedinosti pa čak i toga kako su kokice opojno mirisale izazivajući u meni mučninu dok sam gledala svog supruga kako čavrlja s Karen Bell. Koji je to glasić u nama koji nam govori da pripazimo. Kako znamo kad ćemo uzeti u obzir znakove upozorenja umjesto da ih pripišemo PMSu, starenju ili ih tretiramo samo kao loš dan.

Ovlažem slike u kutiju. Jackovi platneni radni prsluci vise u ormaru. Nije ih prao otkad sam otišla (očito); samo ih je nosio i ponovno vješao natrag. Skidam ih s vješalica i upućujem se prema sunčanu trijemu oprati ih.

Izvlačim iz džepova ključeve, čavle, vijke i smotuljke papira. Uredno na sušilo odlažem hrpu smeća. Dok ubacujem prsluke u perilicu čujem nekakvo pucketanje. Potom izvlačim prsluk iz perilice i još jednom pretražujem džepove.

U džepu nalazim četvrtasti list otkinuta papira presavijen bezbroj puta. Podsjeti me na poruku kakvu smo slali dok smo zajedno učili u knjižnici u srednjoj školi. Rubovi papira su se iskrzali. Razmotavam papir i čitam:

Dragi moj Jack: Ovo je bilo najbolje ljeto mog života. Nemoj zaboraviti da te volim. Čekat ću. Karen.

Pozorno ponovno zamotavam poruku u mali pravokutnik, baš onako kako sam je i našla. (Zašto to činim?) Obamrla sam. Ta poruka sve to čini stvarnim, sve do srca koje je stavila u riječ volim, na mjestu gdje dolazi slovo 'o'. Upoznala sam Karen Bell. Nije bila nikakva suparnica! Što je moj suprug vidio u njoj kad je imao mene? Moj ego čini smion napor, ali ubrzo se predaje očaju i gađenju prema samoj sebi. Osjećam kako me napušta obamrlost i kako ustupa mjesto ljutnji. Tako sam bijesna da bih mogla uništiti ovu kuću, spaliti je do temelja i ne osvrnuti se. Opasno mi je biti u njoj. Moram izići odavde.

Osvrćem se oko sebe tražeći ključeve džipa. Obično ih ostavljam na stolu kod ulaza. Kad ih ne nalazim, počinjem demolirati kuću na djeliće. Bacam jastuke sa sofe, zatim prevrćem stolce ravnih naslona, a potom otvaram kuhinjske elemente i bacam sve iz njih. Staklo se razbija, staklenke s pekmezom, limenke s mirodijama i kutije s rižom pljušte po podu poput kiše. Ulazim u spavaću sobu i trgam pokrivač, plahte i pernate jastuke. Preznojena sam, mokra do gole kože, i tako ljuta da bih mogla zaplakati. Podižem madrac s kreveta i bacam ga na pod. Što tražim? Gubim razum. *Gdje su ti ključevi?* Čujem zaglušujući vrisak u ušima, tako glasan da bih se probola nožem samo da prestane ta buka.

- Što to radiš? - nečiji glas prodrije kroz bubnjanje u mojoj glavi. Jack stoji na dovratku naše spavaće sobe.

- Ti, ti... mrzim te!

- Što se događa? - pita on, a glas ga izdaje. Uхватила sam ga, i svjestan je toga.

- Zašto mi nisi rekao istinu?

- O čemu ti to govoriš? - Sad ima pogled ljubazne osobe, pogled koji mi govori da me ne želi povrijediti istinom, kao

ni na bilo koji drugi način.

- Ti... ti. - Prtljam po džepovima, gdje li sam stavila to pismo? Nalazim ga i pažljivo izvlačim, poput suca koji razmotava dokaz. - Gledaj. Gledaj ovamo. Voliš tu ženu!

- Ave. Slušaj me.

- Zašto? Ti si lažljivac. Jednostavno ćeš mi slagati. Hoću da izneseš ove madrace. Jebao si je cijelo ljeto, tu u ovoj sobi. U našem krevetu. Tu gdje su bila moja djeca. Kako si to mogao učiniti? Mrzit ću te do same smrti.

Provlačim se pokraj njega izlazeći iz spavaće sobe i upućujem prema ulaznim vratima. Iznenada, u prvom trenutku bistrine koji sam imala otkad sam našla tu poruku, sjetih se gdje su mi ključevi. Ostavila sam ih u džipu.

- Kamo ćeš?

- Ne obraćaj mi se - kažem mu. Trčim prema džipu. Osjećam ga iza sebe. Sjedam na mjesto vozača. On pruži ruku i pokuša me izvući iz džipa. Uzima me oko struka. Zamahujem van nogama i počinjem ga udarati. Drago mi je što imam snažne noge kojima ga odbijam. Pokušava kontrolirati moje udarce, ali bezuspješno.

- Ti si svoje izabrao. Idi sad k njoj! Hajde. Idi! - On ustuknu. Zakrećem ključem i ubacujem džip u rikverc. Prije nego se uspio pokrenuti ja se već spuštam niz planinu. Ne osvrćem se.

Duga je vožnja do Knoxvillea u Tennesseeju. A još duža kad uz sebe nemaš novca. Ostavila sam torbicu u Cracker's Neck Holleru. Hvala Bogu da imam karticu za benzin u hitnim slučajevima zalijepljenu za dno vozačeva sjedala. Dok čovjeku plaćam za benzin pitam mogu li na karticu kupiti i nešto hrane. Sliježe ramenima. Prolazim tako kroz Quick Mart i kupujem perece i dijetnu colu, dvije jabuke, šalicu kave i bocu Tylenola za glavu koja mi se raspada.

Cesta za Knoxville ide ravno do brda Tennesseeja. Drago

mije što ne moram previše razmišljati dok vozim. Vozim otprilike stotinu pedeset na sat. Nadam se da me murjak neće zaustaviti. Imam li priču za njega?

Osjećam nekakvo neobično olakšanje nakon svog napadaja bijesa, gotovo ushićenost. Bol i bijes ustupili su mjesto endorfinima koji pulsiraju kroz moje tijelo, smirujući me. Iva Lou je bila u pravu. Imala sam obrambeni stav, i to što nisam imala nikakvih osjećaja za avanturu svog supruga bila je samo fasada. Ima u meni mnogo toga s čim se nisam suočila. Najgore od svega je shvaćanje da moj suprug nije onakav muškarac kakvim sam ga smatrala. Mislila sam da me toliko voli da nema mjesta za Karen Bell, ni za bilo koju drugu ženu da mi ga otme ulagujući mu se. Kako je jedno izgledao kad sam mu rekla da znam. Nema gore face na svijetu od face muškarca koji se odao. Nikada to neću zaboraviti.

Gotovo je s mojim brakom. Tužno je, ali ni blizu tako tužno kao gubitak Joea. Odmah uspoređujem to dvoje, zato što sad, kao i u zadnje tri godine, sve mjerim prema tome gubitku i ne mogu si pomoći. Shvaćam da je sve nakon Joeove smrti bilo zaokupiti se poslom. Moja strategija bila je baviti se nečim dok ponovno ne budem mogla biti sa svojim sinom. Mogu ja ispuniti svoj život radom, zabavom i putovanjima pa čak imati i one trenutke kad ne razmišljam samo o tome kad ću ponovno vidjeti Joea; ali čim odvratim pozornost, ta misao se vraća. Moja bol zbog gubitka nikad ne prestaje. Tako mi je stvarna, poput disanja.

Brzo nalazim Theodoreovu kuću (iznenađena sam, obično imam užasan osjećaj za orijentaciju). Kasno je.

Hvala Bogu što je svjetlo upaljeno. Kucam na vrata. Theodore proviri kroz prozor i kad me ugleda priđe vratima i naglo ih otvori.

- Što se dogodilo?

- Jack ima drugu. Onu ženu koju sam ti spominjala. S

maskenbala u povodu Noći vještica. Sve je istina.

- Uđi.

Istoga trenutka dok ulazim u Theodoreov dnevni boravak osjećam se bolje. Potrebno mi je biti među poznatim stvarima, i s nekim na koga mogu računati. Volim njegov dom. Miriše na njega. Isti albumi koje je imao u brvnari u Big Stone Gapu poredani su na policama. Isti kauč. Isti stol za kavu. Ista fotelja. Ništa se nije promijenilo. Ulazim u sigurno područje kad sam s Theodoreom, jedinom konstantom u svom životu.

- Izgledaš poput vile narikače.

- Nemam nimalo novca kod sebe.

- Što?

- Nemam svoju torbicu.

- Samo tako si otišla?

Kimam.

- Zna li Jack Mac gdje si?

- Ne.

- Trebali bismo ga nazvati i reći mu da si na sigurnom.

- Ne znam broj Karen Bell. - Briznuh u plač i bacam se na krevet.

- Tako se zove? - Theodore mi pruži kutiju papirnatih maramica. - Drekasto ime.

Način na koji Theodore izgovori 'drekasto' nagna me na smijeh. Sjajno. Smijem se i plačem, baš kao luđakinja u koju me cijela ova kušnja pretvorila. - Neću ga zvati.

- Ali što je s Ettom?

- Spavat će kod prijateljice Tare. Tari je rođendan.

Theodore podiže slušalicu.

- Što radiš?

- Zovem tvoju kuću. U redu? Samo me pusti da nazovem tvoju kuću.

Previše sam umorna da bih započinjala svađu. Čujem Theodorea kako govori Jacku da sam tu i dosta vremena prolazi dok Theodore samo sluša bez riječi. Sjajno. Jack mu

priča cijelu bijednu priču. Uključuje li moj suprug i činjenicu da se njegova djevojka kvarca u Man Tanu? Nedolično je *bronzata* u ona godišnja doba u koja to ne bi trebala biti? Theodore spušta slušalicu.

- Dakle, sad znam njegovo viđenje.
- Ostavila sam taj dokaz u kući! - govorim mu i uspravljam se.
- Kakav dokaz?
- Pismo. Napisala mu je pismo u kojemu mu piše da ga voli i da ga čeka.
- Dušo, našla si pismo koje je ona napisala njemu, a ne ono koje je on napisao. To je njezino viđenje stvari. Možda ona i jest zaljubljena u nj, ali on nije zaljubljen u nju.
- Kako znaš?
- Rekao mi je.
- I ti mu vjeruješ? Osvijesti se. On ima djevojku. Ima je već dugo, i s njom je proveo ljeto. Koliko ti je još dokaza potrebno?
- Znam. Shvaćam. Zvuči poput zapleta lošeg filma s Connie Francis, što ne znači da je ikada bilo nečeg lošeg. Uzmimo da je tvoj suprug ljetos imao avanturu i da je to sad završeno. Ne znam ja što njemu znači 'avantura', možda su samo razgovarali o tome, malo se zezali, ili možda imali i nešto više. Ali to sad nije ni važno. Gotovo je. Želi da se vratiš kući.
- Samo tako.
- Pa, ne baš 'samo tako', ali istina, želi da se vratiš kući i riješiš to s njim.
- Theodore, zašto si tako miran?
- Zato što si ti luđakinja.
- Što? Oprosti molim te. Može li netko biti na mojoj strani? Ja sam ta koja je prevarena!
- O da, da, da. Sirota.
- Theodore!

- Isparala si jastuke. Proveo je zadnja četiri sata pokušavajući skupiti to gušće perje.
- Grozno.
- Voliš ga. Čemu prolaziš kroz to?
- Zato što sam *u pravu*. Iskrena.
- Dopusti mi da ti kažem nešto o muškarcima. - Theodore sjeda pokraj mene.
- Ne želim pričati o muškarcima.
- Dobro onda, pričajmo o muškarcu. Onom Amerikancu iz Italije s kojim si plesala. I koliko si ono dana poslije toga s njim provela na izletu? Svi oni ručkovi i ostalo. Što je s njim?
- To je bilo drukčije.
- Kako to?
- Odoljela sam mu!
- Zbilja?
- Da, ja imam morala. Principe. Mogla sam učiniti što sam htjela, ali nisam, iz poštovanja prema svom braku.
- Impresioniran sam. Znači kotrljala si se Alpama s tipom iz New Jerseya. A tvoj suprug je kod kuće jer je rekao je da neće ići na taj put, a ti ga nisi molila da razmisli; on posegne za nekom drugom dok tebe nema, i ti si bijesna na *nj*?
- Koliko ti puta moram ponoviti: nisam se seksala s Peteom!
- Ali si željela.
- Nije isto poželjeti i učiniti.
- Hvala ti za pojašnjenje. - Theodore ustaje i odlazi u kuhinju. Idem za njim. - Čuj, ne znamo mi je li se Jack seksao sa Sharon. Karen Bell.
- Moj suprug se jako voli seksati. Jasno?
- Nisam imao potrebe to znati.
- A mi se uopće nismo seksali. Vratila sam se iz Italije i ništa. Ništa. Znaš što znači ništa.
- Sagledajmo to iz ove perspektive, hoćemo li? - Theodore

zvuči poput profesora, što on i jest. - Umorna si. I povrijeđena. I ljuta si. I...

- Izdana.

- Izdana. Ali nisi iskrena.

- Što? Baš sam iskrena!

- Nisi. Ti misliš da je tebi dopušteno otići i doživjeti ljetnu romansu, bilo konzumiranu ili ne, i smatraš da je to tvoja intimna domena. Ali zato od Jacka očekuješ da ostane kod kuće, da obavlja sve poslove, bude odan i čeka te dok ti činiš sve što ti se prohtije, i da, kad se vratiš kući, on ponovno dobije tu privilegiju da bude tvoj suprug. Da on nema Karen Bell, ti bi njega morala ostaviti.

- Zašto?

- Ne bi imala muškarca kod kuće. Imala bi otirač. Želiš mu odrezati jaja, pa si čak kad i to učiniš bijesna jer nije dovoljno muškarac.

- Ne razumijem.

- Kako se usuđuješ godinama prema njemu odnositi kao prema jadniku i očekivati da on to prihvati? Mene iznenađuje što nije spavao s pola Big Stone Gapa. Barem je izabrao ženu iz Coeburna, i teško da će se glasine proširiti do gore. Nastojao je ne dovesti te u neugodnu situaciju, i bez obzira na to što je učinio, završio je s tim kad si se vratila kući. I što još hoćeš?

- Hoću...

- Ne znaš, znaš li?

Ne znam. (Ali zato prokleta dobro znam da drugi put kad demoliram kuću u Cracker's Neck Holleru ovamo neću doći potražiti utjehu.)

- Znaš, taj vjenčani prsten nema magične moći. Ne daje ti dozvolu da budeš okrutna i ne može te navesti na vjernost. Vjeruješ da ti je dopušteno ponašati se na ružan način jer imaš doživotnu garanciju da on neće nikamo otići. Možeš zlorabiti Jacka, ali udana si za stalno. Ti sebe smatraš

kvalitetnom ženom, predanom i visoko moralnom, ali ti si najgora vrsta folirantice.

- Kako mi takvo što možeš reći? Pa znaš me.

- Istina. Znam te, i nisi se seksala s tim tipom, Peteom, zato što si se bojala da nisi dovoljno dobra. Zнала si da bi nakon seksa s tobom on shvatio da si poput ševe sa svakom drugom pametnom ženom koja dobro izgleda. Na trenutak je jako zabavno, ali nema tu moć da ostane i nakon uzbuđenja. Željela si da te poželi, i navodila si ga na to, ali nisi mu imala namjeru dati. Ti i tome tipu duguješ ispriku.

Sklopčam se u klupko srama na krevetu. Theodore je u pravu.

- Sad sam umoran. Spavaćica ti je u najgornjoj ladici komode u tvojoj sobi. Ostavila si je tamo kad si zadnji put bila u posjeti. Idi spavati.

Theodore ode u svoju spavaću sobu i zatvori vrata. Čujem ga kako uključuje televizor. Svjetlost ispod vrata bljeska i mijenja se dok prigušeni glasovi i smijeh sa snimke dopiru do mene. Protežem se na krevetu i plačem. Neću spavati večeras. Ne želim.

Vožnja natrag iz Knoxvillea brzo prolazi. Držim se ograničenja. Pokušavam rastegnuti putovanje. Želim da potraje barem tjedan dana dok stignem kući. Ali ne traje. Potrebna su mi točno tri sata. Budući da sam se otputila u zoru, bit ću kod kuće prije nego se Etta popodne vrati od prijateljice kod koje je prespavala.

Jackov kamionet parkiran je na uobičajenom mjestu uz kuću. Parkiram džip i neko vrijeme sjedim u njemu.

Čujem škripu mrežastih vrata. Mačak Shoo otvara vrata i prilazi mi istrčavajući na trijem. Podiže glavu i njuši povjetarac. Potom pogleda u mene kao da sam luda što sjedim u džipu. Nikad me nije vidio da to činim. Obično parkiraš i iziđeš. Ali nikada prije nije vidio Ave Mariju Kukavicu. Nisam bijesna na Theodorea zato što je bio iskren prema

meni, ali možda ne želim priznati kako sam bila grozna. Zbog srama sjedim u tom džipu.

Možda sam mislila kako će se moj život smiriti i sasvim prirodno pobrinuti sam za sebe. U glavi mi zvone riječi Ive Lou: - Što imaš u planu? Što imaš u planu? - Trebala sam znati da mi treba plan. Moram raditi za sve što dobijem, uključujući normalu i rutinu. Izvlačim iz džipa olovne noge, penjem se stubama i ulazim.

Kuća je pospremljena. Još uvijek osjećam miris mirodija koje sam prosula po kuhinjskom podu; miris kima i cimeta zadržao se u dubokim pukotinama staroga drveta. Ulazim u kuhinju koja je ponovno dovedena u savršen red. Okrećem se i provirujem u našu spavaću sobu. Uredna je. Krevet je pospremljen, sve osim jastuka. Jastuka nema. Morat ću kupiti nove. Stari se ni na koji način ne mogu ponovno sastaviti.

Prolazim kroz kuhinju i preko sunčana trijema izlazim na polje iza naše kuće. Jack je tamo u dvorištu, slaže drva za ogrjev, kao i obično, onako da to izgleda umjetnički, poput rešetkaste ograde. Podiže pogled prema meni. Prestade s poslom. Znam da moram donijeti odluku i da će što god da učinim u ovome trenutku odlučiti o sudbini našega braka. Sad kad sam iskrena prema samoj sebi (hvala ti, Theodore) nema povratka. Moram biti jasna. I drugi životi su u to umiješani. Život moje kćeri. Mog supruga. Naše šire obitelji.

Da barem u mislima imam sliku o tome kakav bi brak trebao biti. Stari filmovi nikada nisu bili od pomoći; tamo su ljudi uvijek bili sretni. Brak moje majke i Freda Mulligana bio je jako hladan, i znala sam da moj neće biti poput njihova mnogo prije nego sam doznala da on nije moj pravi otac. I za djevojku, a sada ženu, koja nikada nije mislila da će se udati, nadnaravno je biti usred jednog takvog.

Sad shvaćam da ovo nisam izabrala. Jack MacChesney izabrao je mene, i nikada, nijednom, svih ovih godina, nisam

ja izabrala njega. Naravno, pristala sam kad se poželio oženiti sa mnom. Ali pristala sam zato što me pitao, a ne zato što sam to zbilja odabrala. Kako je moralo biti njemu koji mi je sve te godine nastojao udovoljiti? Nadati se svakodnevno da će to biti dan u kojemu će Ave Maria njega izabrati? Ali nikada ga nisam izabrala. Voljela sam ga, u to nema dvojbe. Rodila sam njegovu djecu i donijela ih na svijet. Ali nijednom ga nisam izabrala. Ne uistinu.

To polje koje me nekad znalo posve obuzeti doima se poput male zakrpe trave. Planine se stisnule u malene humke blata koji nestaju u vlažnoj zemlji. A nebo, pribadačama pričvršćeno poput blijedoplavog papira, doima se privremenim. Jedine vječne stvari su one koje izaberemo. One za koje bismo život dali. Za što bih ja to dala život? Za svoju djecu, to da. Ali bih li dala život za Jacka MacChesneya? Prelazim preko polja približavajući mu se. Gleda me. Sjedam na njegovu lijepu ogradu složenu od drveta za ogrjev. Dok sam se vraćala iz Knoxvillea, uvijekbavala sam mnogo načina na koje ću mu reći koliko mi znači, ali sad kad sam tu, ne znam odakle započeti.

- Oprosti što sam demolirala kuću. - Tako počinjem.
- Namučio sam se dok sam pokupio rižu. Trebalo mi je poprilično dana da je pometem. Kako je tebi bilo na putu?
- Čudno.
- Ave, želiš li znati što se dogodilo? - Pretpostavljam da Jack govori o Karen Bell.
- Ne - odgovaram mu.
- Mogu ti reći - nudi se.
- Ne, dušo. To je tvoje. To nije moje. - Jedina strategija koju imam, jedina za koju sigurno znam da je se moram držati jest ta da ne smijem imati slike njih dvoje zajedno u svojoj glavi. Te slike mi ne bi dale da idem naprijed. Toliko sebe poznajem.

Moj suprug sjeda pokraj mene. Dugo tamo sjedimo.

- Jack. Što ćemo?
- Što ti želiš?
- Gle, vjerojatno cijelo vrijeme priželjkujem da mi ti možeš odagnati ovu bol - kažem mu.
- Ne mogu.
- Znam.
- Ako želiš da odem, otići ću. Sve ću ti ostaviti. Ovu kuću. Ali želim Ettu pola godine. To bi bilo jedino što želim - reče on tiho.
- Razmišljao si o tome?
- Zato što ne mogu podnijeti vidjeti te takvu.
- Ti mene zbilja voliš, voliš li me? - Uzimam ga za ruku.
- Volim.
- Znaš, uvijek mi se to činilo nevjerojatnim.
- Kako to misliš?
- Ta ljubav koju si uvijek osjećao prema meni. Nikada u nju nisam mogla u potpunosti vjerovati.
- Zašto?
- Možda zato što nikada nisam pomislila kako je za-
služujem. A možda i zato što je meni lako ne osjećati. Cijeli život bila sam takva. Oženio si pravu hladnu osobu.
- Nisi ti hladna. Samo si povrijeđena. - Jack ustaje. A tad učini nešto najneobičnije. Kleknu ispred mene. Ne mogu vjerovati da sam te još i ja povrijedio.

Moj suprug stavi glavu u moje krilo i zaplaka. Shvaćam nešto veoma važno u vezi njega, i možda je to ono što će nam pomoći da krenemo naprijed. Nikada me ne krivi zbog onoga što sam, i ne osuđuje me. On me prihvaća. A to je ono što ja njemu nikada nisam dala zauzvrat. Taj tip sa mnom nikada nije imao priliku, nikada pravu. Nikada nije bio dovoljno dobar. Ali tko može biti? Nijedan muškarac ne može se mjeriti s mojim standardima.

-Jack, pogledaj me. - Gleda me. - Mislila sam da sam se promijenila. Mislila sam da si me ti svojom ljubavlju promijenio, podarivši mi djecu, dijeleći život sa mnom.

Mislila sam da sam te pustila k sebi, ali zapravo nisam, nikada.

- Znao sam ja tko si ti kad sam se zaljubio u tebe. Znao sam da će biti teško. Znao sam to čim sam potpisao. Sjećaš se kad si zapala u onaj duboki san?

Kako se ne bih sjećala. Prije nekoliko godina onesvijestila sam se i bez prestanka spavala čitav tjedan. Dr Daugherty je tad to nazvao živčanim slomom.

- Umalo sam bio odlučio da te više neću nastojati pridobiti. Mislio sam, ima u toj ženi nešto što nitko nikada neće shvatiti ni razumjeti. Ali nisam mogao odustati. Imao sam izlaza, imao sam priliku, ali nešto me navelo da ostanem. Mnogo razmišljam o tome. Zašto sam ostao? Je li to zbog toga što te volim? Ili se radi o nečemu višem od toga? Znam da me trebaš, možda to i jest moja uloga, biti potreban. Ne znam.

- Nije to tvoja uloga.

- A što je onda?

- Biti izabran. - Sad je na meni red da zaplačem. A ja tebe nikada nisam izabrala. Ali sad te biram. Danas. Ako me još uvijek hoćeš.

Srce mi se slama. Tog dobrog i pristojnog čovjeka vukla sam kroz svoj ludi život poput vagona. Nije sve bilo tako grozno, i možda je bilo trenutaka kad ga nisam vukla. Imali smo i lijepih zajedničkih trenutka. I tragediju. I rutinu. Sjajan seks. Bili bez seksa. Ali sve to bilo je sagrađeno na pijesku. Tu nema temelja jer se ja nikada nisam istinski predala ovome. Imala sam trideset šest godina i mislila sam da mi je vrijeme. Zato sam se i udala. Istina, voljela sam ga, ali isto tako sam znala da je to prilika kakva se možda više neće ponoviti. Prisilila sam se zakoračiti u strah i preuzeti nadzor. Nisam više dopustila da me nešto ponovno zadrži. Namjeravala sam živjeti. Nisam razmišljala o tome kako ću živjeti, već samo o tome da imam pravo na život. Pravo na

život s dobrim čovjekom koji me voli.

Mislila sam da znam svoje probleme. Mislila sam da je to moje djetinjstvo, s neobičnim tajnama skrivenim ispod površine. Vjerovala sam da će, kad nađem svog pravog oca, sve doći na svoje mjesto. Mario iz Schilparija imat će sve odgovore. Bila sam uvjereni u to! Ali on je bio samo dio odgovora. Kad sam sklopila primirje s Fredom Mulliganom, osjetila sam olakšanje. Kad sam prihvatila laž koju mi je majka rekla da bi me zaštitila, osjećala sam se zamrznutom. Sve sam to znala, i mislila sam da me promijenila ta spoznaja i činjenica da sam to prepoznala. Ali činjenica da sam to shvatila nije značila i da sam to popravila. U šoku sam što sad kad znam bolje, po rutini zapadam u stare obrasce ponašanja. Isključujem se. Gasim se. Ne osjećam. Uzdižem se iznad svih, kao da sam bolja. Mislim da me moj bol izdiže iznad svih ostalih. Da slabiće uništavaju ružne stvari koje im se događaju. Da je slabićima potreban seks kako bi potvrdili svoj ego. Da slabići ne mogu poštivati pravila. Ja nisam bila slaba! Bila sam jaka, tako jaka da ništa nije moglo prodrijeti u mene. Kakvu divnu nagradu dobijete zato što vam ne trebaju ljudi. Naučite se biti sigurni i sami, čak i u braku! Ali svi ti ljudi koji žive, oslobode se i puštaju da im se život dogodi, dobri ili loši, neobuzdani ili smireni, nisu slabići; oni su ljudska bića. Negdje u prošlosti naučila sam da nećeš biti povrijeđen ako se distanciraš. Bol se može izbjeći. Ako ga dovoljno duboko potisneš, zaboravit ćeš da je tamo. Nemoj ga priznati, i neće te povrijediti. Theodore je u pravu. Ja ovom čovjeku dugujem ispriku. Ali što mu još dugujem?

- Kad će Etta doći kući?
- Iva Lou će je pokupiti i odvesti svojoj kući kad završi ta zabava spavanja kod prijateljice. Rekla je da će je zadržati da kod nje prespava.
- Dobro. - Ustajem. - Ne želim se vraćati na staro.

- Ne možemo.
- Želim početi iznova. S onim što znam.
- Ne znam možeš li se promijeniti. Ili mogu li se ja promijeniti.
- Više je to od promjene, Jack. Radi se o otkrivanju svega iznova.
- Znaš li ti kako to učiniti?
- Saznat ćemo.

Vodim svog supruga u kuću. Prolazimo kroz sunčani trijem i kuhinju prema našoj spavaćoj sobi i krevetu bez jastuka. Počet ću s vođenjem ljubavi sa svojim suprugom. Bit ću tu, u njegovu naručju, svaka stanica mog tijela usklađena s njegovom. Slušat ću i obraćati pozornost, i postupati prema njemu kao prema rijetkom i dragocjenom blagu kakvo on jest. Ovaj put, i svaki put koji će za ovim uslijediti, ja biram njega. Svog lijepog supruga širokih ramena (pravih, oboje su nas nosila cijelo vrijeme) i dragih očiju boje lješnjaka. Neću čekati da me on poljubi. Ljubim ja njega.

- Ovo je nešto novo - reče on i nasmiješi se.
- Olakšaj mi malo - rekoh mu i on se nasmija.

Polako s njega skidam odjeću. Najprije radne čizme.

Potom čarape. Uzimam njegova bosa stopala i nježno ih trljam. Svako posebno. On poče skidati košulju preko glave. Ne dopuštam mu. Skidam košulju s njega i prvi put mu gledam vrat i način na koji se njegova ramena spajaju s nadlakticama, i kako mu se mišići izvijaju s vrha ruke, oko stražnjeg dijela, niz lakat. Bih li razlikovala suprugovo tijelo među tijelima svih ostalih muškaraca na ovome svijetu? Sad hoću, dok ljubim svaku pjegicu na njegovoj snažnoj preplanuloj ruci, sve do zapešća. Njegovu ruku, te duge prste i sićušne posjekotine na palcu od slaganja drva, njegove četvrtaste ružičaste nokte. Kako ima snažna prsa. Dok ležim na njemu osjećam kako udiše i izdiše ispod mene,

dok nam se tijela dodiruju i potom stapaju na način kakav samo dugogodišnji parovi znaju. Sve sam to uzimala zdravo za gotovo. Kako sam dopustila da prođe toliko mnogo vremena? Zašto sam ikada pomislila da je ovo bilo nešto bezvrijedno i da bih ovog čovjeka mogla izbrisati iz svog života? Što sam ja to mislila? Da bih mogla otići odavde i naći sebi nekoga? Nekoga boljega? Dok rukama prelazim niz njegova leđa znam da nema boljega. U onom trenutku kad je ljubav svjetovna, ona može postati nova. Zašto mi to moja majka nije rekla? Sposobna sam vidjeti nove stvari samo zato što ih tražim. Kako sam tužna što su oduvijek bile tu, a ja ih odbacila kao da su bezvrijedne. Obične stvari: ljubav svog supruga, njegovu vjeru u mene i njegovu postojanost. Pretvarala sam se da je sve to nevažno. Ljubav je tako krhka. Ljubim mu oči. Doista želim da me sad vidi.

U ponedjeljak osvanu savršeno sunčan pa ipak prohladan prvi dan škole. Sretna sam zbog Ette koja nije htjela ponijeti kišni ogrtač prvi dan škole u četvrtom razredu. Htjela se pohvaliti i pokazati alpski pulover s prugama koji je dobila od svog djeda, i na svu sreću, vrijeme ju je poslužilo. Ljubi me i iskače iz džipa. Osjećam nešto ljepljivo na obrazu. Chiarino sjajilo za usne s okusom breskve.

Upravo se spremam okrenuti i poći kući (mislila sam da ću rasčistiti ormar), ali umjesto toga upućujem se prema Cadestu, dijelu Big Stone Gapa u zapadnom dijelu grada, preko mosta niz rijeku Powell. Mnogo se promijenila. Pokušavam se sjetiti kad sam zadnji put bila tu. Sigurno prije godinu dana. Nosila sam nekakve tablete Oneidi Mitchell. Dok pratim cestu uz rijeku vidim da su dodali park za kamp kućice i veću tržnicu.

Na kraju slijepe ulice Morrissey nalazi se ružičasta zgrada. Prošlo je trideset godina otkad sam bila tu. Alice Lambert živi na broju 11. Obična ranč kuća sa širokim

trijemom sprijeda. Dvorište je zaraslo. U grmu udobno smješteni bijeli kipovi dječaka i djevojčice, koji se doimaju Nizozemcima.

Možete čuti rijeku kako huči u blizini. Smeđa voda vidi se kroz blatnjava stabla koja poredana u nizu dijele rijeku od ceste. Poštanski sandučić visi otvoren, pun letaka i nevažne pošte. Praznim ga na putu do ulaznih vrata.

Na starim srebrnim mrežastim vratima na plohi u sredini vitičastim slovima piše DOBRODOŠLI, sa strana omeđeno s dvije zahrđale tratinčice. Plastične grčke urne, koje podupiru vrata sa svake strane, pune su korijenja. Nekoliko divljih žutih cvatova probija se kroz gustiš. Kucam na vrata. U otvorenoj garaži vidim stari Cadillac Lambertovih pa pretpostavljam da je kod kuće. Čujem je kako vuče noge u stražnjem dijelu kuće. Konačno, vrata se otvoriše. U šoku sam kad ugledah tetu Alice. Jedva je prepoznajem. Ima možda oko pedeset kilograma.

- Teta Alice?

- Dobar dan - reče ona kroz mrežasta vrata.

- Htjela sam svratiti i pozdraviti te. Razmišljala sam o tebi.

- Jesi li?

- Jesam.

- A što?

- Razmišljala sam o tome kako si prije mnogo godina došla na pogreb mom sinu i kako ti nikada nisam zahvalila.

- Nije to ništ' - reče ona i odvratila pogled.

- Ne, ne, bilo je to veoma ljubazno od tebe. Hvala ti.

- Nakon što sam u ljekarni ispisala recept za tetu Alice osjećala sam se loše zato što je nikada nisam nazvala ni navratila k njoj.

Teta Alice stoji tamo i ne miče se zatvoriti vrata, ali me niti ne poziva da uđem. Tako je bilo uvijek s očevom stranom obitelji. Oni nikada nisu znali što učiniti da bi se ljudi osjećali ugodno kao doma. Ili ležerno. Možda su u suštini

imali dobre namjere, ali u biti se nisu znali lijepo ponašati. Moja majka je znala reći da nisu imali *creanza*, pravoga odgoja.

- Mogu li ući? - pitam je.

- Naravno - odvrati i slegnu ramenima.

Guram vrata i otvaram ih. Njezina kuća uredna je poput ljekarne, ali prljava. Na svemu je sloj prašine, prozori su zamagljeni, a tepih je potrebno pomesti. Sirota. Preslaba je da bi obavila te poslove. - Jesi li za čaj?

- Nisam, hvala ti.

- Nemam baš mnogo tog' u kući.

- Ništa mi ne treba.

Sjedimo bez riječi dok se teti Alice ne ote: - Imam rak.

- Žao mi je.

- Znaš da sam izgubila Waynea.

- Znam.

- Im'o je antrakozu. To je gore od ovoga što ja imam. Na kraju je jedva mog'o disati, pa su mu dali kisik. Ali napunijo se vodom, i nasmrt ugušio.

- Žao mi je.

- Bilo je gruu-zno. A Bobby nikada nije navratijo vidit' ga. Toj' bila najveća tragedija od svih. Ja više nemam sina.

Sin Wayna i Alice, Bobby, bio je zjenica njihova oka. Meni se nikada nije sviđao. Bio je nekoliko godina stariji od mene, i bockalo. Čula sam da se odselio u Kingsport i odao piću. Kod zadnjeg brojanja imao je četvrtu ženu.

- Naravno da i dalje imaš sina. Bobby je samo malo zastranio, i to je sve.

- Alice se smijulji. - Prava riječ za to: zastranio.

- Nego, što kaže Dr. Daugherty?

- O meni? Ne mnogo.

- Rak čega imaš?

- Imala sam rak dojke. A onda se proširijo do kosti. Zato što im nisam dala da mi o'strane dojku. Nisam. S njima

sam došla pa ću s njima i otići.

- Boli li te jako?
- Skoro da ne mogu spavati kako nekad zna biti gadno po noći. Znaš, ne mogu naći mjesta.
- Što jedeš?
- Nisam baš gladna. Tu i tamo uzmem Nabs. Coca Colu.
- Teta Alice? - Od boje moga glasa kraljeznica tete Alice se ukoči.
- Da?
- Znam da je bilo problema među nama...
- Aaah, nemoj sad sve to izvlačit'. Sad to više ništ' nije važno.
- Nisam bila baš ljubazna.
- Samo si temp'ramentna, i to je sve. Aj-talijanka si. Tak'i s' oni. - Umjesto da me uzruja, njezino klevetanje me nasmija. U pravu je. Talijani *su* takvi.
- Voljela bih ti pomoći. Mogu li navratiti k tebi povremeno?

Odlazim u supermarket Buckles i obavljam kupnju za tetu Alice. Uzimam nešto jednostavno, poput jaja, kruha, sira i hladnih narezaka. Juhu. Tjesteninu. Palačinke. Uzimam časopise i križaljke. Nellie Goodloe plaća na susjednoj blagajni.

- Bok, Ave Maria. Kako si provela ljeto?
- Bilo je dobro.
- Vidim da je Jack Mac strašno zauzet.
- A, to sigurno - rekoh. - Imaju mnogo posla.
- Nego jesu li oni gore već završili taj rekreacijski centar u Coeburnu?

Potom se dogodi ono najčudnije. Osjetih se opkoljenom. Možda je to zato što je ponedjeljak pa ljudi idu u kupovinu, ali ima tu još nešto. Ne mogu točno odrediti: cijeli metodistički kružok švelja spremanje za plaćanje na blagajni: gospođa Hoop, gospođa Quillen, gospođa Grubb, gospođa Zander i gospođa Messer, svaka gura sjajna kolica

i poredane su kao vagoni na tračnicama. Sve se one ljubazno osmjehuju, kao da im je drago što me vide. Ali zašto sve one prisluškuju?

- Dugo te nije bilo, cijeli mjesec. Mjesec dana, nije li?

- pita gospođa Quillen.

- Točno gospođo.

- To je dugo da ostaviš muža samog - ubaci se gospođa Shoop.

- Tako je i on smatrao - rekoh uz osmijeh.

- It-lija je prilično daleko. Znaš, kad je hića ili nešto slično - reče gospođa Messer slatkim pjevušecim glasom, napola mi predbacujući.

- Ja mislim da moj suprug sve to može riješiti.

- Sigurna sam da može - ubaci se Nellie. - I sigurna sam da je mogao. Pogleda preko svojih bifokalnih naočala u ostale gospođe.

- Dakle, baš mi je drago što vas sve ponovno vidim. — Uzimam naglo svoje potrepštine i bježim odatle glavom bez obzira. Dok se vozim natrag prema Cadet dijelu shvaćam zašto; te žene su htjele vidjeti kako je A-vuh Maria preživjela avanturu svog supruga. Namirisale su krv i došle provjeriti tko je žrtva. Sigurno su mislile da bih se mogla baciti na blagajnu i sama sebi nekoliko puta zadati ubode kliještima za roštilj koja su vani imali za prodaju.

Alice je zadrijemala kad sam stigla do nje. Pripravljam poslužavnik makarona i sira i kuham malo brokule. Ne prođe dugo, a ona mi se priključi u kuhinji.

- Lijepo miriše.

- Sjedni. - Pomažem joj da priđe stolu. Tako je sićušna da joj osjećam rebra dok je vodim do stolca. Jede, čim sam joj postavila tanjur ispred nje. Guta makarone i sir, i vilicom gnječi brokulu prije nego što je pojede.

- Hvala ti za sve ovo. - Alice me tapka po ruci.

- To mi je zadovoljstvo. - Grlim Alice, što nikad nisam

učinila. I dugo je držim u zagrljaju.

Fleeta mora brinuti o mnogo toga. Neće da odustane od blagajničkog posla, a neće ni da preda nekome brigu o Fontani gaziranih pića. Stoga obavlja oba posla i smoždena je. Ustraje na tome da Ivi Lou, Pearl i meni ispeče sendviče sa sirom. Vrijeme je zatvaranja pa joj dopuštamo.

- Pogodi koga sam išla posjetiti? - pitam.
- Moj Bože. Nisi valjda bila gore u Coeburnu, jes' li?
- Fleeta. To nije lijepo od tebe! - prekori je Iva Lou.
- Nije l'jepo?
- Mislim da bismo trebali uspostaviti pravilo - reče Pearl.
- Više nikada ne spomenuti Coeburn.
- Kako si ti čula za Karen Bell? - pitam Pearl.
- U Nortonu.
- Tko za to mari u Nortonu?
- Svatko tko iz Big Stone Gapa gore ode u kupovinu.
- Moj Bože - sjedam natrag na barski stolac.
- Rekla sam ti da je cijela ova zemlja puna guja. Koje imaju noge. Jer sve što se ovdje događa brzo se proširi. Pa ako ti misliš da ćeš suprugovu nevjeru držati pod tepihom, moraš ubiti njega, pa zatim nju, a onda poslat' nji'ova tijela prema sjeveru i pustit' da se Aj-talijani za nji' pobrinu. - Sa svoje dvostruko široke lopatice Fleeta spusti zlatnosmeđe pržene sendviče sa sirom na naše tanjure na pultu.
- Što je? Nema ukrasa? - zadirkuje je Pearl.
- Išla sam posjetiti Alice Lambert.
- Zašto bi se s njom gnjavila? - pita Iva Lou.
- Umire.

Fleeta, Iva Lou i Pearl sjede trenutak zatečene tim novim podatkom.

- Bolje bi bilo da si joj poslala velečasnog Bowersa da se može pokajati, jer će se poput svinjske masti topiti u predvorju pakla - reče Fleeta stresajući mrvice čipsa sa

svoje kute. - Samo ti kažem da njega pošalješ jer je poznato da dolazi na kućne pozive.

- Fleeta, napravi joj nekakav nugat. A ti, Iva Lou, nabavi joj kakve knjige za čitati.

- Ne vjeru jem svojim ušima - uskliknu Iva Lou.

- Ni ja - Fleeta odmahuje glavom.

- Saznaj koji joj lijek treba i daj joj ga besplatno - reče Pearl tiho.

- Nadam se da ćete i meni kad budem bolesna, napuhnuta, nabreknuta, i puna raka poslati neke lijekove besplatno. Ja tu radim, a dobijem samo deset posto popusta.

- Fleeta otresa pepeo u sudoper.

- I svu onu Estee Lauder kremu koju možeš prokrijumčariti — namignu joj Pearl.

Etta se posve uhodala u školske obveze i novi društveni život koji uključuje okupljanje prijateljica, lakiranje noktiju i anonimno nazivanje dječaka. Ide mi strašno na živce, ali nastojim biti strpljiva. Podsjećam se da je to samo jedna od etapa u odgoju djece, i da nije ništa drukčija od dobivanja zuba i disanja na usta. Ulazak u pubertet i godine u kojima su važni dečki zacijelo može postati glasan.

Jack se s posla vrati sjajno raspoložen.

- Hajdemo večeras u Fold - predloži.

- Ne mogu. Kod mene su Cure sa sjajilom na usnama koje se spremaju za zabavu spavanja kod prijateljica.

- Je li Fleeta tu negdje?

- Neugodno mi ju je ponovno pitati.

- Ona voli Ettu. - Jack me podignu i zavrti.

- Držiš li ti to ruku na mojoj stražnjici? - pitam svog supruga.

- Mislim da da. Nije mi drago što ti to moram reći, ali stanje će se samo još više pogoršati. - Ljubi me.

- Dobro, dobro. Zvat ću Fleetu.

Zovem Fleetu. Naravno, malo se buni. Hoće na 20/20

gledati seriju o smještanju staraca u dom, ali obećavam joj da mi gore u holeru imamo bolji prijem.

Pa dolazi.

Posjed obitelji Carter krcat je ljudima. Pravo je doba godine za okupljanje u štaglju obitelji Carter, slušanje glazbe i plesanje. Jack je želio doći jer je na poslu čuo da će se pojaviti jedan od braće Stanley. I pojavio se. Glazba je sjajna. Nikad nisam čula tako dobro sviranje violine.

Plešemo dugo i žestoko pa mi je traper košulja potpuno mokra.

Ispostavilo se da je Lew Eisenberg najbolji plesač⁸ u Jugozapadnoj Virginiji. Pokazuje mi dvokorak koji ga podsjeća na horu⁹ koju je prije mnogo godina plesao u svom mitzvah baru.¹⁰ Dobro se smijemo tome.

- Dušo, moraš se obrisati ručnikom - reče mi Iva Lou kad sam se srušila na klupu.

- Dobro se zabavljam - odgovaram joj.

- Kako stoje stvari s mužem?

- Dobro, hvala na pitanju. Dobro je ponovno ga imati.

- Šališ se? Pa to je sjajno. To je najbolje od svega. To je trijumf prave ljubavi nad čistom požudom. To je priča o oprostima i iskupljenju, dušo. Hoćeš da nastavim?

- Ne.

- Onda neću. - Ja večeras proslavljam na svoj način. Lyle je ponovno prestao piti i potpuno smo dobro, dušo.

- Bravo za njega, i bravo za tebe.

- Možda ima nešto u astrologiji. Znaš ono, možda su se planete posložile pa svatko istodobno ima dobre vibracije.

- To je posve moguće.

⁸ engl. clogger - plesač u klompama. Riječ je o posebnoj vrsti plesa tzv clog dance

⁹ hora - tradicionalni ples u Izraelu i Rumunjskoj

¹⁰ mitzvah - židovski obred

Metodistički kružok švelja okupio se oko vrata, bijesno čavrljajući.

- Isuse dragi, što je njih navelo da se tako uznemire? - čudi se Iva Lou.

- Vjerojatno je naišao netko s boljim receptom za jabukovaču.

Kružok švelja prestade s čavrljanjem. Njihov mali krug se proširi i raširi poput lepeze.

- Ili neće biti to - Iva Lou to reče tonom koji me navede da podignem pogled. - O, Bože - izusti tiho.

Na vratima stoji Karen Bell u crnim kožnim hlačama, bijeloj bluzi, lanac remenom i bijelim kaubojskim šeširom zabačenim na potiljku. Iskrivila je svoje ružičaste usne, kao da pokušava odgristi dio ispucale usnice. Doima se zabrinuto, i udubina među obrvama je duboka. Naravno da je zabrinuta. Tu sam ja, nisam li? Pogledom tražim svog supruga: nema ga, ali rekao je da ide po chili hotdog. Pitam se traži li ga. Iz jednog pogleda na metodistički kružok švelja vidim da je njima isto to palo na pamet. Glave im se izvijaju na vratu kao guskama koje traže gdje će se prizemljiti.

- Odmah se vraćam - kažem Ivi Lou.

- Ne obraćam pozornost na njezino 'kamo ćeš' i udaljavam se. Ta Druga Žena, Djevojka sa Strane, Drolja iz Coebruna, nije ni svjesna da idem prema njoj, ali ona je jedina u prostoriji koja me nije svjesna. Svi pogledi uprti su u nadžak babu, suprugu koja je ustrajala dok joj prokleti zglobovi ne prokrvare, siroticu, mene. Sastav Joe Smiddyja *Trskom obrastao potok* svira staru baladu koja naglašava moje korake. Osjećam kako se slojevi promatrača razmiču dok prolazim. Kružok švelja pretvori se u nervozni zbor grčke tragedije dok se sašaptavaju kako bi se krv mogla proliti ako Ave Maria poludi. Osjećam nervoznu napetost koja se širi kroz gomilu i stvara put do te Druge Žene.

Slijedim taj put do njegova gorka kraja.

- Karen?

Ona se okrenu prema meni. Kad poveza mene, stvarnu osobu, sa svojim životom, ne može vjerovati svojim očima. Ja sam netko čijeg se lica strašno trudila sjetiti, budući da me samo jednom sreća. Možda bi je, nađe li mi neku manu, to moglo navesti da mi s pravom ukrade supruga. Ali pred njom stoji samo slatka Aj-talijanka, s pravim ružem na usnama. Čak se ne može ni prisjetiti, pa ću je ja podsjetiti.

- Ja sam Ave Maria. Ne znam sjećaš li me se.

Čudno me gleda, i u početku izbacila bradicu kao da traži svađu. Zbunila sam je pa joj se bora uslijed mrštenja još više produbi.

- Srele smo se u metodističkoj crkvi - podsjećam je.

- O da, davno. - Odvraća pogled. Pretpostavljam da joj je bilo dovoljno gledanja u oči.

- Htjela bih ti zahvaliti što si mom suprugu ljetos bila tako dobra prijateljica.

Ne zna što bi rekla. Jako je nervozna i kaubojski šešir skliznu joj s potiljka na leđa. Vezica šešira zakači joj se o vrat. - Nema na čemu - promuća.

Okrećem se i, prolazeći pokraj dobronamjernih kršćanki koje se došaptavaju, odlazim do klupa natrag na svoje mjesto pokraj Ive Lou.

- Ženo, kako si za ime Boga smogla hrabrosti?

- Bette Daviš. Ima ona scena u *Jezebel - demonskoj ženi* kad ona na sebi ima crvenu haljinu na plesu na kojemu se očekuje da se sve lijepe djevojke pojave u bijelom. Zamislila sam se u crvenoj haljini, kako prelazim preko plesnog podija i prkosim cijelom društvu. Nitko se nikada nije zezao s Bette Daviš, i bogme se nitko nikada neće ni sa mnom zezati.

- Jesi li joj rekla da ćeš joj naprašiti tur ako ti preotme supruga?

- O, da.
- Ti si prava - reče Iva Lou, zabaci glavu i otpi gutljaj piva. - Sve ove godine i sa svim oženjenim muškarcima imala sam samo jedno sučeljavanje.
- Samo jedno?
- Točno. Bilie Jean Scott me jednom presrela kod Skeen's Ridgea, noć nakon one koju sam provela s njezinim suprugom. Pogledala me u oči, nakon što mi je prepriječila put i zaustavila auto, naravno, i rekla: - Iva Lou Wade, jesi li ti bila s mojim Hankom? - Bila sam uhvaćena, znala sam to pa sam priznala. Rekla sam joj: 'Jesam gos'đo'. A ona mi je odvrtila: 'Baš ti hvala. Četrdeset jednu godinu pokušavam se riješiti tog pasjeg skota. A ti si mi sad dala savršenu ispriku da ga na ho-ruk nogi- ram.

Iva Lou i ja tako se grohotom smijemo da nas Meto-
distički kružok švelja gleda kao da smo lude. Mislim da
možda čak i jesmo.

JEDANAESTO POGLAVLJE

Kad ljudi kažu da je Big Stone Gap za one koji su se tek vjenčali i one koji samo što nisu umrli, ne šale se. Alice Lambert imala je ispraćaj dostojan državnika. Žene iz grada došle su i preuzele njezinu malu ružičastu kuću pokraj smeđe rijeke. Oribale su prozore, usisale, ulaštile kuhinjski pod, oprale njezinu odjeću i okupale je, a ukusnu hranu donosile su na smjene, za ne povjerovati. Čak je i Ethel Bartee došla i napravila Alice frizuru. Ljudi se ne mogu suzdržati od komentara: — Alice Lambert je slatka kao šećer. – I jest.

Dr. Daugherty mi je rekao da je u Alicienom slučaju samo pitanje dana. Ne može reći koliko, a na neki način ne želim to ni znati. Odlazim i viđam je svaki dan (kao i ostale žene) i čudno da to govorim, ali mislim da su joj to najsretniji dani u životu.

Sjedim u dnevnoj sobi s tetom Alice. Ethel joj je podigla kosu i ostavila uvojke kojih se ne bi posramila Lorette Lynn u *Grand Old Opryju*. Čak je i malo ruža stavila. Čuje se kucanje na vratima. Spec je.

- Moja žena napravila ti je zaslađeno vino, Alice. Kako ti se sviđa rabarbara? - pita.

- Zahvali joj u moje ime. Sviđa mi se - reče Alice.

- Onda, cure, kako to vama ide? - reče Spec i sjede.

- Dobro - odgovaram mu.

- Alice, nešto ti želim reći. Doveo sam ti nekog.

- Daa?

- Bobby je vani.

- Moj Bobby?

- Tako je. Tvoj sin. Otišao sam u Kingsport po njega i doveo ga. A sad ono prvo i najvažnije: trijezan je. Kao drugo, osjeća se posrano zato što prije nije došao ovamo. A kao treće: nemam trećega. Jednostavno želi razgovarat' s tobom. Jesi ti spremna na to?

Alice kima da jest.

Spec se ne miče s mjesta na kojemu sjedi, nego samo viknu: - Bobby, upadaj unutra.

Bobby Lambert, četrdesetšestogodišnjak, uđe kroz vrata. Nizak je poput Alice, ali ima očevu lice, dugačko i pokunjeno, s ukošenim očima koje se spuštaju u kutovima, širokim usnama, nisko spuštenim ušima i snopom guste kose koja mu visi nasred čela u jednoj kovrči. Mršav je i nos mu je kao u pijanca, prepun žilica. Veoma je nervozan i premješta se sjedne noge na drugu. Na njemu je njegovo najbolje odijelo, ali pamučna košulja na kopčanje je požutjela i rubovi hlača izresani tamo gdje mu dotiču vrh cipela. Sigurno ga je i četvrta žena napustila.

- Hej, mama - reče, pridržavajući se za obje strane dovratka.

- Dolaz' vamo i zagrlj svoju mamu oko vrata! - reče ona dubokim glasom kakav nikada prije nisam čula.

Potom Bobby poče jako brzo govoriti, kao da vodi kakvu aukcijsku prodaju. Smete majku s podacima, o ovom poslu, o onom poslu, o novom automobilu kojeg je nabavio, kako ima najbolji prijenos te koja se vrsta kožnih sjedala zagrijavaju, a koja ne. Pogledavam Specu, on pogledava mene, i mislimo isto: taj tip je prvoklasni propagandist.

Ali teta Alice to voli. I voli njega. On je njezin sin jedinac, i ona voli sve njegovo. Pogledom prelazi po njegovu licu, kao da je našla dragocjeni dragulj koji reflektira njezin odraz. Ne skida pogleda s njegova lica, tako je ludo zaljubljena u nj. I samo kima dok on jednolično mrmori. Ne prođe dugo i on kleknu, i ta slika, slika sina koji kleči pred majkom i moli od

nje oprost premda to nitko od njega ne traži nešto je najljepše što sam ikada vidjela u životu. Bez obzira na to što Bobby učinio, ona bi mu oprostila. Bez obzira na sve, za njega je tu uvijek bilo mjesta, i jedini razlog zašto ga nije imao bio je njegov vlastiti sram. Sad kad vidi da ga njegova majka još uvijek voli, i da će ga uvijek voljeti, sad može ostati. I ostat će, do samoga kraja.

U samo tri dana Alice Lambert pođe spavati zauvijek. Fleeta mi pomaže staviti je u krevet. Misli da Alice nije dobro probavila okruglice s jabukama koje joj je donijela Annie Hunter te da joj je zato pozlilo. Govorim Fleeti da to nema veze ni sa čim što je Alice pojela. Radi se o raku. Rak je veoma čudan; zgrabi pacijenta, pa se doima kako se povuče, a onda se bijesno vrati poput groznice i odnese vas. Upravo to se dogodilo s Alice. Bobby pomaže oko plahti i ravna ih ispod Alice dok je okrećemo. Kažem Fleeti da trči pozvati dr. Daughertyja.

Bobby sjeda na kraj kreveta i drži majku za ruku. Na licu mu vidim sve ono kroz što sam prošla kad me moja majka napuštala. Veliku tugu što se rastaješ od one koja te donijela na svijet, krivnju da nisi dovoljno učinio za nju (nikada ne možete dovoljno učiniti za majku) i očajničku nadu da će bol biti minimalna. Trudi se da ne zaplače, zbog nje.

- Bobby, dušo, ostavi me minutu samu s Avom. - Zaključujem da je bolje ne ispravljati je. Uvijek mi je pogrešno izgovarala ime, i tu nema pomoći. Bobby me ljubazno pogleda i udalji se iz prostorije.

- Reci, teta Alice?

- Znaš li zašto sam došla na pogreb tvog sina?

- Ne znam.

- Jer sam i sama izgubila sina.

Zbunjena sam, i gledam u Alice ispitivački.

- Ne Bobbyja. Calvina. Calvin je umro kad je imao četiri mjeseca.

- Nisam to znala.
- Nisi ni mogla. Rođenje otprilike u isto vrijeme kad i ti. Nikad to nisam preboljela. Neki misle da je to u meni stvorilo gorčinu. Ne znam. Možda.

- Teta Alice, hoćeš li mi učiniti uslugu?

Kima.

- Kad dođeš tamo, hoćeš li, bi li mogla, potražiti mog Joea?

- Mogla bi' i hoću.

Čujem da su se mrežasta vrata zalupila. Sigurno je stigao liječnik Daugherty. Ljubim Alice u čelo. Ostalog se sjećam samo kroz izmaglicu. Dr. ulazi s Bobbyjem, a Spec zauzima mjesto pokraj vrata. Osjećam kako napuštam svoje tijelo dok promatram taj prizor u sebi. Vidim nešto što prije ovog trenutka nisam mogla znati. Gledam kako se Alice oslobađa. Rastaje se sa životom, oslobađa od problema, bola i svojih tajni. Teret nestaje s nje dok ona leži umirući. Licem joj preletje smiješak, smiješak mira i propisno zaslužene samoće.

U posljednjim trenucima mislila je na svoje sinove, Bobbyja i Calvina. Nije li to tako za sve prave majke? Da u životu brinemo samo za one koje smo donijeli na svijet, bez obzira na to jesu li nam uzvratili ljubav, jesu li prema nama pravedno postupali i shvaćali naše nedostatke. Kako se Alice oslobađa, oslobađam se i ja. Oslobađam se svojih pogrešaka, nedostižnih standarda koje sam imala za svog supruga, svoju kći, i za sebe, i gorčine koju sam osjećala prema onima koji su me povrijedili. Uglavnom se oslobađam svog ponosa za kojega sam mislila da me sprječava da se ne raspadnem, a koji me u stvarnosti zapravo uništio. Tako sam se čvrsto držala pravila da moram biti u pravu, da moram biti savršena. Postoji samo jedna lekcija u svemu ovome: osloboditi se. I kad misliš da si se potpuno oslobodio, oslobodi se ponovno. Teta Alice

odjezdila je s ovoga svijeta s takvom milošću. I zbilja je učinila ispravno.

- Napustila nas je - plače Bobby i drži svoju majku. Dr. Daugherty okrenu se prema meni. Ali ja već znam. Sklapam oči i smiješim se. Teta Alice će naći mog sina. Pobrinut će se da mu bude dobro.

Johnny Teglas iz *Posta* zamolio me da za Alice Mulligan Lambert napišem osmrtnicu. Pišući je, doznala sam mnogo toga o njoj. U Drugom svjetskom ratu bila je u ženskom zrakoplovstvu, pohađala dovoljno kolegija na Mountain Empire društvenom učilištu da postigne diplomu u poslovanju (tko bi to znao?) i imala je umjetne zube (to neću napisati). Ali spominjem novorođenče Calvina, i Bobbyja, naravno. Pišem priču njezina života i zatvaram je u omotnicu. Vičem Fleeti, koja je straga u Fontani gaziranih pića, da odlazim i da ćemo se vidjeti sutra. Kad sam izišla, osjećam da me propuhuje prvi hladni jesenski povjetarac. U ponedjeljak je Labor Day¹¹.

Ubacujem osmrtnicu kroz prozorčić novinske kuće. Zamišljam kako će se stari Johnny iznenaditi kad pročita o Alice Lambert.

Kad dođoh kući osjetih miris svježeg maslaca i bijelog luka koji potihom krčka. Slijedim trag te ukusne arome i krećem prema kuhinji. Jack je bosonog, u trapericama i staroj potkošulji i sprema nam večeru.

- Bok! - podiže pogled i osmjehnu mi se.
- Što to kuhaš? Miriše božanstveno!

Jedna od prednosti udaje za Jacka je ta da je obziran u kuhinji. Sad je već bolji talijanski kuhar od mene. Ljubim ga.

- Tjestenina karbonara sa šunkom iz Virginije. Tko je

¹¹ Labor Day - Dan rada, nacionalni blagdan u SAD-u i Kanadi, koji se obilježava prvoga ponedjeljka u rujnu.

Pete? - upita ležerno.

- Koji Pete? - Nastojim se ne udaviti dok izgovaram to ime.

- Pete Rutledge.

- A, taj. Upoznali smo se u Italiji.

- Aha, to je tip o kojemu Etta priča. Onaj tip s mramorom.

- Zbilja. Pričala ti je o njemu? - pitam to nehajno, ali izdaju me glasnice. Skičim. To dijete. Mora li baš sve reći svom ocu?

- Jest.

- Zašto pitaš?

- Nazvao je.

- Lijepo od njega.

- U gradu je.

- Što?

- Tu je.

Ne znam što reći. Računala sam da se tip zatreskao, poljubili smo se, i to je bilo to. Što on tu radi?

- Ave, dušo, reci mi što se događa.

- Ništa se ne događa. Volim te. - Čovječe, ako izletjeti s 'volim te' nije pravi dokaz za krivnju koju osjećam nakon alpskog ljubakanja onda ne znam što jest.

- Evo ti njegov broj. U Trailu je.

Jack stavi broj na stol, kao da bih trebala odmah, na licu mjesta, nazvati Petea Rutledgea s telefona u našoj kući, kući u kojoj živimo mi, bračni par koji se nanovo posvetio jedno drugom. Ne želim obaviti taj poziv.

- Zvat ću ga sutra.

- Nazovi ga sad. Pozovi ga na večeru. Pravim dosta toga- Jack u tavi miješa češnjak. Meni oči ispadaju poput rakete. Misli li on to ozbiljno? Pozovi ga na večeru? On je neprijatelj, kretenu. Htio je da vječno ostanem s njim u Italiji. Isparaj taj broj ako znaš što je dobro za tebe.

- Hajde. Nazovi ga.

Dovlačim se do telefona i biram broj. Zvoni milijardu puta. Conley Barker, noćni recepcionar (ujedno i taksista do zračne luke) konačno se javi na poziv i spoji me.

- Halo? - Zvuk Peteova glasa usreći me, ali samo na trenutak.

- Bok. Ave Maria je.

- O, hej, hvala što si me nazvala.

- Što ti tu radiš? - pitam veselo.

- Planinarim Appalachian Trailom. Sjećaš se? Rekao sam ti da ću doći najesen. I, eto, jesen je.

- Nije li to sjajno?

- Jest. Volio bih te vidjeti.

- Naravno. Zašto ne?

- Sjajno. Gdje živiš?

Zaključujem da mi je jednostavnije odvesti se dolje u grad i pokupiti ga nego mu davati zamršene upute kako će stići ovamo. Kad stigoh do Traila, Pete me dočeka ispred hotela. Naslonjen je na jedan od ulaznih stupova i čita mjesne novine. Doima se kao da tu pripada. I u svakom pogledu jednako dobro izgleda u sumrak u jugozapadnoj Virginiji kao i što je izgledao u suton u sjevernoj Italiji.

- Bok! - kažem preglasno i previše otegnuto, s otprilike osamnaest previše oduševljeno izgovorenih slogova.

- Kako si, mala? - Pete mi daje dug poljubac u obraz.

- U kakvom ti mjestu živiš? Nevjerojatnom. Zbilja je lijepo.

- Hvala ti. Ali ja tu nemam nikakvih zasluga. Te planine su tu bile mnogo prije nego ja.

Pokazujem mu neke prizore dok se vraćamo natrag u Cracker's Neck. Odlučila sam biti turistički vodič i zaključila da neće biti nikakvog razgovora o alpskim poljupcima i plesu. Pete se doima uljudno i osjećam olakšanje. Kad izađosmo iz džipa, Etta nas dočeka na trijemu.

- Pete - vrisnu i potrča niz travnjak pred nas. Baci mu se u naručje.

- Chiara nije tu. U Italiji je. Tu sam samo ja.

- Što to Etta ima na usnama? O, moj Bože, moj Gina Lolobrigida grimiznoljubičasti ruž iz kozmetičkog salona Moderna iz Piccolo Lagoa. Moja kći doima se poput prostitutke.

Jack nas dočeka na vratima. Sviđa mi se kako je topao i dobrohotan prema Peteu. Mačak Shoo istrča ispod stolca, zari zube u Peteov gležanj, i odšprinta. Provjeravamo što je s Peteovim gležnjem, ali gotovo da nema krvi. Između mačke koja napada i moje raskalašene kćeri, bit će ovo duga noć.

Jack vodi Petea (naravno, i Ettu, koja ide za njima) u kuhinju.

Pete i Jack će pivo, a kako je ova noć počela Etta će popiti svoj prvi Jack Daniel's s ledom. Zazvoni telefon. Etta se požuri javiti.

- Nikada prije nije trčala javiti se na telefon - Jack Mac slegnu ramenima. - A sad ili se trči javiti ili je na telefonu.

- To se zove biti žensko, dušo.

- Majko, ujak Theodore.

Ispričavam se. Osjećam olakšanje što mogu biti izvan vruće kuhinje. Zatvaram vrata spavaće sobe, povlačim telefon s noćnog ormarića i sjedam na pod da me nitko ne može čuti.

- Hvala Bogu ti si.

- U čemu je problem?

- Tu je on.

- Tko?

- Pete.

Theodore se smije. - *Inamorata*? Ni u kom slučaju.

- Nije smiješno! Planirani ovim prostorima pa se tu zaustavio, nazvao, i Jack ga je pozvao na večeru. Da mi je u zemlju propasti.

- I što ćeš sad?

- Grozno. Jako mi je neugodno.
- Zamisli kako se Jack Mac osjeća.
- On ništa ne zna.
- U pravu si, skrivaš se ispod kreveta i šapćeš na telefon, a on ništa ne sumnja.
- Ne, ne sumnja. Bilo bi lijepo kad bi mi u ovoj situaciji mogao pomoći da se bolje osjećam.
- Kako izgleda?
- O, Bože. Čak još bolje nego što je izgledao u Italiji.
- U nevolji si.
- Kao u drugom srednje. Zašto kroz tu glupost nisam mogla proći u neko zrelije doba. Ali ne, ja se sad u sredovječnim godinama moram baviti tim glupostima.
- A nije ti bilo baš tako glupo tamo gore usred nekakvih cvjetića.
- Zvončića.
- Morat ćeš reći Jacku.
- Nikad mu neću reći. Nikad!
- Misliš da se neće zapitati zašto se tako glupo ponašaš?
- Reći ću mu da sam bolesna, ili ću izmisliti nešto.
- Seksualna napetost nije bolest.
- Ne pomažeš mi.
- Nazovi me poslije. — Smije se. — Sretno.

Ne mogu vjerovati kako je čudno večerati sa svojim suprugom i ljetnim umalo-dečkom koji je svojim poljupcima mogao potpuno, sa zemljom sravniti kuću MacChesneyevih. Gledam preko stola njih dvojicu i uspoređujem ih tražeći sličnosti i razlike. Različiti su, ali u obojici ima nečega posve dječakog. Odmah su se jedan drugome sviđjeli (kako je to bizarno!) i čini se da imaju mnogo zajedničkih tema za razgovor. Etta ih prekida svaki put kad smisli načine da privuče Peteovu pozornost. Moja kći nikada neće biti gradska usidjelica, to je nedvojbeno. Ne može dočekati da postane odrasla žena. Čeka svoju prvu mjesečnicu kao

daje to vrhunac ženstvenosti.

Preko dnevnog boravka bijesnu svjetlost farova; vidimo krajeve zraka po zidovima ispred kuhinje. Jack gleda u mene.

- Očekuješ nekoga?

Odmahujem glavom i bacam pogled kroz prozor. Vidim Ivu Lou.

- Oprosti što ovako upadam - reče Iva Lou kad otvori vrata bez kucanja.

- Bok, dušo. Imamo društvo. Petea Rutledgea.

Iva Lou zakoluta očima pokušavajući smjestiti to ime, a kad joj to pođe za rukom, na nju dođe red da joj ispadnu oči od buljenja. Brzo joj dajem znak da se ponaša ležerno (moja prva pogreška) dok ona na lice namjesti usiljen osmjech, poput zloduha.

- Boo-k. Drago mi je što sam te upoznala, Pete.

- Provela sam ljetos mnogo vremena s Peteom u Italiji, Iva Lou - reče Etta naglaskom koji nitko nije čuo sve otkad se tako oglasila Grace Kelly u *Visokom društvu*.

- Da, i ja bih. - Iva Lou namignu Peteu.

- Iva, hoćeš nešto pojesti?

- Neću, neću. Pojela sam chili hotdog tamo u Mutual'su. Samo sam pri povratku svratila javiti ti za Specu.

- Nešto se dogodilo?

- Sutra mu hitno ugrađuju trostruku premosnicu u kardiološkom centru bolnice Holston Valley.

- O moj Bože.

- Ne brini. Za sad je s njim sve u redu. Zapravo, sam se tamo odvezao u vozilu spasilačke ekipe. Rekao je da bi, pođe li po zlu, sam sebi mogao dati vlastiti kisik. Čuj, moram sad ići.

- Ispratit ću te.

Iva Lou se oprostila uz laku noć i dočeka me u predvorju.

- Ne mogu vjerovati, ajme, doslovno ne mogu vjerovat'!

- šapće. Dajem joj znak da bude tiša dok ne iziđemo van.
 - Što on tu *radi*?
 - Planinari Appalachian Trailom.
 - Čuj, reci ti njemu da dođe tamo do parka s pokretnim kućicama i vježba malo na Planini Iva Lou.
- Guram Ivu Lou kroz vrata. Kad je ona to zaključila na taj način, nikad ne znaš što će reći ni učiniti.

Vozim Petea natrag u motel. Htjela sam i da Etta pođe s nama, ali ju je Jack natjerao da ostane i napiše zadaću. Nisam se željela doimati sumnjivo pa nisam ustrajala. Ne mogu objasniti kakav je čudan osjećaj voziti se s Peteom Rutledgeom u svom džipu. Ne osjećam se ugodno kad ga zabavljam tu doma. On strogo pripada europskim praznicima iz mašte.

Zaustavljam pred hotelom. Iza stola vidim tjeme kratko ošišane jež frizure Conleya Barkera.

- Onda, lijepo se provedi na planinarenju.
- Hvala.
- Želiš ući? - pita Pete.
- Ne - odgovaram glasno, kao da vičem.
- Ne moraš.
- Ne mogu. Ali hvala ti. - Rekla sam to tako hladno kako nisam ni mislila da mogu.
- Jesi li uopće razmišljala o meni?
- Pete?
- Barem malo?
- Ovo je jedini način na koji ti to mogu objasniti. Živim tu u holeru, u ovim planinama gdje je vrijeme uglavnom prilično lijepo. Tu i tamo naiđe vraška oluja, i sve uskomeša. Kad prođe, pojavi se nevjerojatno plavo nebo i sve postane tako jasno i čisto pa odjednom bolje vidim. Sa svog polja u Cracker's Neck Holleru vidim sve tamo do Tennesseeja, tako jasno da razaznajem žilice na lišću. Bez te prolazne oluje

čovjek nikada ne bi uspio vidjeti tako kristalno jasnu sliku koja uslijedi. Prošao si kroz moj život poput uragana. Uskomešao si me i naveo da se preispitam. Naveo si me da sagledam ono što želim i ono što trebam izabrati. Postoji jedan dio mene koji bi želio da sam te srušila na zemlju u ono polje zvončića i doživjela najuzbudljiviji seks koji mogu zamisliti, zbog samog uzbuđenja koje to nosi sa sobom. Ali uzbuđenje dolazi i prolazi. Oboje to znamo. Učinili smo ono pravo. Sretna sam s Jackom MacChesneyem. Zbilja volim tog čovjeka. I zbilja sam sretna što imam tebe za prijatelja.

- Dobro, mala. Znam kad me se žele riješiti. - Pete otvori vrata džipa i izbaci svoje duge noge na zemlju. Njiše se i gleda u mene. - Zahvaljujem ti za večeru. I Etti. I Jacku. Zbilja mi se sviđa Jack. - Pete se nagnu i poljubi me u obraz. Potom iziđe iz džipa.

- Pete? - vičem za njim. - Sretno.

- Hvala. - Smješka se i maše.

Gledam za njim dok ulazi u predvorje motela Trail. Mora sagnuti glavu da bi prošao ispod zaslona za sunce iznad nogostupa. Pomalo mi nalikuje sjajnom Garyju Cooperu: Pete je na neki način ujahao u grad, doveo stvari u red, i nestao.

Kad sam se vratila kući zatekla sam kuhinju čistu. Etta je u krevetu, a Jack u našoj spavaćoj sobi, na stvarima pretrpanoj staroj fotelji čita *Post*.

- Odlazi sutra ujutro. Nalazi se s planinarima u Ashevilleu.

- Sjajno. - Jack odloži novine. Kako to da si bila tako nervozna?

- O, ma to sa Specom zbilja me pogodilo.

- Ma ne to, prije toga. Nisi htjela nazvati Petea u hotel. Kako to? - Jack me gleda i ja razmišljam o tome što je brak. Brak je poput golemog stroja za pranje rublja. Ubaciš sve unutra, naspeš prašak, nahrupi voda i ti misliš da ćeš svu

prljavštinu saprati. Ali bez obzira na sve, čak i nakon brojnih okretaja otvoriš bubanj i na vrhu nađeš ono što si namjeravao zakopati na dno. Ono što si pokušao poreći i od čega si se želio udaljiti. Istina o Peteu Rutledgeu morala je jednom izići na vidjelo, jer nisam dobra u laganju. Što je još važnije, ne želim više ništa tajiti pred svojim suprugom. Istina je mnogo jednostavnija. (To je još jedna od stvari kojima me mama učila i koja se ispostavila istinitom.)

- Dušo, kad sam bila s Ettom u Italiji, pokušavala sam ne misliti na tebe. Bilo je odveć bolno. Nisam ponosna na to. Bila sam umorna od stezanja u utrobi i toga sam se jednostavno morala riješiti. Pa sam se ošišala.

Jack se smije. - Dobro.

- Zvuči suludo, znam, ali to me promijenilo. Ćula sam škare i ugledala čuperke svoje kose na podu, i to me promijenilo.

- Kako? - Jack se nagine i sluša.

- Te noći izišla sam van. Bila je to noć u kojoj sam i upoznala Petea. Jako sam se dobro osjećala. Zaboravila sam na sve naše probleme i plesala. U tom trenutku ugledao me Pete. I na neki način sam mu se svidjela. Ali nisam se upustila ni u što s njim.

- Zašto? - upita me Jack zakučasto.

- Hoćeš istinu?

- Istinu.

- Voljela bih reći da je to bilo zbog nečeg plemenitog, poput naših bračnih zavjeta. Ali istina je da nisam otišla u krevet s njim zato što je mislio da sam savršena. A kao netko tko se cijeli svoj život trudio biti savršen, nisam željela razbiti tu iluziju. Da sam pristala na preljub, bila bih prevarantica. A ja sam htjela ostati na tom pijadestalu; u protivnom bila bih samo još jedna u nizu ljetnih prilježnica jednog Amerikanca u Italiji.

- Ljubavi? — Jack ustade i sjede pokraj mene na krevet.

- Što je?
- Drago mi je da nisi.
- I meni. - Obavijam ruke oko svog supruga. - Znaš li zašto si... otišao s Karen? Zato što sam te ja navela da se loše osjećaš. Nisam bila uz tebe kad su se rudnici zatvorili i nisam ti pomagala oko toga. Nisam smatrala da je to što ti se događa tako ozbiljno. Prema tvojim krizama ponašala sam se kao prema smetnji, uporno te držeći odgovornim za nešto nad čim nisi imao nadzora, jer sam nekoga morala okriviti. Kao onda kad se Joe razbolio. Krivila sam tebe jer sam htjela da budeš heroj koji dolazi i sve sređuje tako da ja o tome ne moram brinuti. Bila sam grozna prema tebi. Ali sad shvaćam što sam učinila. I neće se ponoviti.
- Ako se i ponovi, znat ćemo ga imenovati. Jako dugo tome nismo mogli naći ime. — Jack me nježno ljubi. - Znači, to je priča o Peteu, ha? Što kažeš na to da popijemo čaj?
- A što ti kažeš na Jack Daniel's? Ili je Etta dokrajčila bocu?
- Htio sam te pitati što je s ružem?
- Dobrodošli u ženstvenost.
- Sjajno - progundaj Jack. Prebaci ruku preko mene i uđosmo u kuhinju.

Specova trostruka premosnica postala je četverostruka. Kad ga je dr. Turner otvorio 'našao je unutra dovoljno ljepljivog da napuni kutiju za cipele'. (To je Specov, a ne moj opis.) I dok na vrhovima prstiju prolazim hodnicima Centra za bolesti srca Holston Valley, očekujem ono najgore. Baloni za brzo ozdravljenje koje sam kupila u cvjećarni L.J. Horton neprestano se kače za otvore za ventilaciju na plafonu ponad glave. Pridržavam ih uz struk. Napokon. Soba 456.

- Spec, slušaj 'vamo. Neću te ja d'jelit' s nikakvom kurvom. Ti moraš izabrati. Izabrati mene ili nju. I to ti je to. Nisam ja odustala od svog jebenog života od svoje petnajste da bi' došla dov'le i bila sama. Ako si želio, mog'o si otići dok

sam još mogla izić' iz toga i naći sebi drugoga muškarca. 'Ko će me sad sa šezdeset četiri? Mo'š me odma' sad tu zapalit', u ovoj sobi i gledat' kako gorim. To ti je sva prokleta istina.

Paljba me zadrža u hodniku. Ubrzo začuh zvuk mekanih tenisica po linoleumu.

- Bok, Leola.

- Hej, A-vuh.

Leola ima natapiranu frizuru boje slame i velike Oscar de la Renta naočale. Lice joj je malo pa ga naočale gotovo cijelog pokrivaju. Iz usta joj visi nepripaljena cigareta. Sićušna je i vidi se da je nekada imala sjajnu figuru u mladosti. Uvijek je imala bujne grudi, ali sad su joj spuštene. Na njoj su uske ružičaste jahače hlače koje se slažu s ružičastim slovima na njezinoj prevelikoj majici na kojoj piše MYRTLE BEACH MAMA.

- Dobro si?

- Potrebna mi je cigareta. Lijepi baloni. - Leola produži hodnikom.

Spec leži u krevetu prikopčan na sve vrste cjevčica. Nosi sunčane naočale, što mi se učini čudnim.

- Hej, Spec. Čula sam da je sve prošlo sjajno.

Spec podiže pet prstiju.

- Čula sam. Četverostruki. Dobro što je odčepio sve cijevi kad je već bio unutra.

Spec kimnu. - Dr. Turner mi je sjekirom rascijepio prsnu kost popola. On je divan kirurg. Ožiljak je veoma tanak, ali je prilično dugačak. - Potom prošapta. - Je li otišla?

- Leola?

Kima.

- Izišla je popušiti.

- Zatekla me - reče on tiho uranjajući glavu u udubinu jastuka.

- Što hoćeš time reći?

- Baš to što sam rekao. Twyla je tu bila sinoć. Došla me

vidjeti.

- O, ne.

- I zatekla me.

Godinama je Spec vodio dvostruki život viđajući se s Twylom Johnson, svojom povremenom djevojkom, dok je bio oženjen s Leolom, majkom petero njihove djece. Twyla radi u banci *Farmeri i rudari*, dolje u Penningtonu. Mala je i graciozna brineta bajna osmjeha i ima puno slobodnog vremena (radno vrijeme u banci je od deset do tri). Vjerojatno sad ima šezdeset godina, ali je starom Specu još uvijek mlada.

- Sigurna sam da Leola misli da je vidjela više nego što je vidjela. Ne misli li?

- Ne, vid'la je skoro sve.

- Dakle, što je to vidjela?

Spec neće reći.

Ustrajna sam. - Je li te Twyla poljubila ili takvo što?

- Nije.

- Je li te držala za ruku?

- Nije za ruku.

- O, ne.

- Da, radila je, ma znaš već što je radila. Meni je to bio ve'ma ve'ma stresan trenutak. Jako stresan. A Twyla je c'jeli taj put prevalila i, iskreno, poželjela da se dobro osjećam.

- O, Spec.

- Znam. To ti je sad poput najveće noćne more. To je kao da te vlastita majka zatekla. Za Boga miloga to bi ti moglo posve pokvariti raspoloženje. Znaš što hoću reć'.

- Znam.

- Ma što je u tome loše? Što je loše u ugodu? Recimo da sam bio na umoru, što i jesam, doslovno su mi to i rekli, mislim to da sam bio otpisan. Svaki prokleti prolaz do mog srca bio je začepljena, Ave. Bio je to trenutak za staviti sve

na kocku, vrijeme za Laku noć Irene i oproštaj. Ako sam mogao birati na koje načine provesti svoje posljednje trenutke, onda to sigurno nije bilo s mojom jednom djecom i omraženom ženom koji bi u mene zijevali kao šaran u akvariju. Želio sam svoju Twylu. Spec zvuči samilosno.

- Dakle, što će sad biti? - Sjedam na krevet. Od pokreta se sudariše zamagljene cijevi koje povezane idu u njega i iz njega, kao nadvožnjaci na Appalachia Stranu.

- To će se tek vidjeti. Leola otad ne izlazi iz sobe. Sirota Twyla je briznula u plač i pobjegla odavde. Nisam je više vidijo. A nije ni nazvala.

- Vjerojatno ju je strah.

- Prava zbrka.

- Slažem se.

- Što bih trebao učiniti?

- A što ti želiš?

- Želim van iz ove bolnice. A potom želim biti sretan.

- Tko bi te usrećio?

- Hoćeš istinu?

- Da. Istinu.

- Twyla.

- Dakle, onda se moraš odlučiti za Twylu.

- Ali što će biti s Leolom?

- Leola može naći drugog muškarca.

- Misliš?

- Da.

- Al' ona se brinula za mene dok sam bio bolestan.

- Plati joj za vrijeme provedeno na bojištu.

- Istina. Ne mogu vjerovat' da ti to govoriš. Ti koja si kat'kinja i sve to. Za vas se smatra da ne pristajete na razvode.

- Gle, Spec, jako dugo se znamo. I mislim da te prilično dobro poznajem. - Ne želim reći ono što mislim, ali nešto mi

govori da bih trebala. - Spec, mislim da zaslužuješ više od ručne obrade na ležećim bolničkim kolicima. Mislim da bi uvijek trebao biti sretan.

Spec je donekle zapanjen mojom otvorenom procjenom. Ali je cijeni, i cijelo vrijeme vrti iglu, kroz koju mu intravenozno da ju hranu, zabodenu u ruku poput igle za šivanje u jastučiću. - Pametno sročeno, pametno sročeno. - Spec odvrća pogled, ali ne vidim u što gleda kroz sunčane naočale. - Hvala ti za ovo - reče i pogleda kroz prozor.

- Spec, jednom sam pročitala nešto što mi je puno pomoglo.

- A što to?

- Katkad je teško razlikovati pravu ljubav od požude.

- O da, to sigurno.

- Znaš li kako ih možeš razlikovati?

- Mislim da bi mi to moglo rasvijetliti problem - reče Spec iza sunčanih naočala.

- Prava ljubav da je ti energiju. Požuda te iscrpljuje.

- A žene će te uništiti.

- To nije pisalo u knjizi, Spec.

- A trebalo bi.

DVANAESTO POGLAVLJE

Večeras će se na pozornici kazališta na otvorenom *Staza usamljena bora* vjenčati Pearl Grimes i dr. Taye Bakagese. Pearl je odabrala petak večer nakon Dana zahvalnosti jer je znala da većina ljudi ima slobodan dan i da može ostati na zabavi do ranih jutarnjih sati. U žurbi sam, glačam Jackovu košulju, posvuda tražim Ettine tajice i pokušavam ne uništiti svježe nanesen lak na nožnim prstima.

- Theodore?
- Što je? - pita me iz kupaonice.
- Vidiš li negdje tamo Ettine tajice?

Theodore mi ih pruža kroz odškrinuta vrata. Došao je s nama provesti Dan zahvalnosti. Uvjerila sam ga da ne bi trebao propustiti Pearlino vjenčanje. Pozvana je cijela ekipa drame na otvorenom, i svi su ga poželjeli vidjeti.

Etta dograbi svoje tajice. Dovršavam Jacovu košulju i izvlačim uvijače iz kose. Jack ulazi iz kuhinje.

- Lijepa ti je kosa.
- Hvala ti.

Zaključujemo da ćemo ići Theodoreovim autom zato što ima četvera vrata. Kad smo stigli do kinodvorane, doima se poput predstave za koju su sve ulaznice rasprodane. Pearl Grimes je u svom životu već široko bacila mrežu: krenula je na fakultet, potom otvorila drugu ljekarnu u Nortonu, i treću namjerava otvoriti u Poundu. Nevjerojatna je. Dok se priključujemo onima koji naviru unutra, Otto sjedi pokraj vrata i od svakoga traži ulaznice. Naravno, svi se smiju njegovoj šali.

- Možeš vjerovati da se moja unučica vudaje?
- Eto što ti je život! — Grlim ga.

- Hoću reći da mi je ona nova unučica, mala Pearl, otkad je moj sin oženio njezinu majku. Ali mogu ja nju svojatati, ne mogu li?

- Naravno da možeš.

Dok se skupljamo na pozornici ceremonija je jednostavna i svečana. Mješavina je to indijskog i bluegrassa, dvaju kultura koje imaju nešto zajedničko, poput ljubavi prema prirodi i obitelji. Leah, sva ozarena u dugačkoj crvenoj baršunastoj haljini zauzima mjesto s Worleyem, na kojemu je novo odijelo. Albert Grimes, zalizane kose, u novim sivim hlačama i mornarskom kaputiću i kravati nervozno se vrpolti u redu iza Leah. (Mislim daje tvrdnja osiguravatelja da je požar u kinu izazvao kvar na električnim instalacijama smanjila pritisak na Alberta.)

Taye s toliko ljubavi gleda Pearl da se i najčvršći među nama rastapaju. Nellie Goodloe trči po još maramica (ili je možda sva živčana jer je stiglo previše rulje a ona nije naručila dovoljno pepermint čokoladica).

Pearlina jednostavna bijela haljina je iznimna. Ima okrugao izrez oko vrata i dugačke rukave, one koji se šire. Mali biseri poput sjemenki na gornjem dijelu haljine privlače svjetlost. Preko ramena je prebacila šal koji sam joj kupila u Italiji. Njezina kosa, mekana na hladnom povjetarcu, spušta joj se u kovrčama do ramena, poput labave vrpce. Posvuda je stavila tanke grančice gipsofile. Kad Taye Bakagese stavi prsten na Pearlinu ruku Otto me gurnu.

- To je prsten moje Destry.

- Prebacujem ruku preko Otta. Vidim mu suze u očima dok razmišlja o ljubavi svog života, lijepoj Meleskinji, djevojci koja je umrla pri porodu donoseći Worlcya na svijet. Pearl ispruži ruku, spusti pogled na prsten i namjesti ga drugom rukom. Kad sudac proglasi Taye Bakagese i Pearl Grimes mužem i ženom prolomi se

pljesak koji odjeknu i proširi se u planine iza nas.

Osjećam Fleetin dah na potiljku. — Nji'ova dječ'ca biće posve smeđa - prošapta.

- I lijepa - uzvraćam šaptom.
- Aha - složi se ona. Okrećem se i gledam u Fleetu. Smekšava li se možda malo nakon svih ovih godina? Šator, osvijetljen sitnim plavim žaruljama izlaže gozbu kuhinje Južne Virginije i indijske. Tko je znao da kelj dinstan na maslacu ima tako dobar okus kad se jede s različijima od janjetine s roštilja.
- Hej, Ava! - reče Slatka Sue Tinsley i potapka me po leđima. U Big Stone Gapu imamo otvorena crkvena vjenčanja (u ovom slučaju, otvoreno vjenčanje u kazalištu). Objavljeno je u novinama, i svi su dobrodošli. Očito je slatka Sue Tinsley pretplaćena na *Post* ostaje informirana i u našem društvu. Dobro odmjeravam bivšu djevojku Jaca Maca. Stari baš onako kako sam i pretpostavljala. Jako dobro se drži. Ošišala se kratko. Po cijeloj glavi strše joj blijedožute bodlje. Na njoj je bijela haljina bez naramenica, s crvenim lakiranim kožnim remenom.
- Kako je u Kingsportu?
- Dečkima se sviđa. Mike radi u tvornici papira.
- Sjajno.
- Kako si ti?
- Jako zaposlena. Ali dobro.
- Postala sam baka, znaš to?
- Nisam znala! - Gledam Slatku Sue. Čini se nemogućim da bi ona mogla biti baka.
- O, da, moj najstariji sin, Chris, zaljubio se u svoju srednjoškolsku ljubav. I ostala je trudna. Malom Michaelu sad su tri mjeseca.
- Čestitam. Ti si najmačkastija baka koju sam ikada vidjela

- kažem joj, što doista i mislim.
- Hvala ti, dušo. To mi je drago čuti. Zbilja. I ti dobro izgledaš.
- Slatka Sue se ispriča i otrči se pozdraviti s mnogima koje dugo nije vidjela. Ja progutah komad jajeta. Možda ja i izgledam dobro, ali depresivno je pomisliti da zapravo imam toliko godina da bih mogla biti baka.
- Dat ću ti stotinu dolara zaplešeš li ovoga trena sa mnom
- reče mi Theodore na uho.
- Jedem.
- Umri od gladi. - Dograbi me da s njim otplešem na laganicu Jerome Street Ramblersa.
- U čemu je problem?
- Ne možeš vjerovati kako se Sarah Dunleavy pali na mene.
- Ona je bezopasna.
- On ima četrdeset godina.
- Imaš i ti četrdeset četiri.
- Imam, ali ja ne pokušavam uhvatiti muža i roditi u sljedećih šest mjeseci. Ona je na zadatku.
- Potom nas, kao da smo skliznuli u stare uspomene, prekinu Jack.
- Želio bih otplesati sa svojom ženom - reče Jack i osmjehnu se.
- Ja bih da ti otplešeš sa Sarah Dunleavy - reče mu Theodore.
- Niti govora! - Oslobađam se iz Theodoreova, i predajem svom suprugu u naručje. Theodore se upućuje prema stolu s desertima dok se Jack njiše sa mnom ispod blještava pokrova (istog onog koji se svake godine koristi na maturalnoj zabavi u Srednjoj školi Dolina Powell).
- Što se dogodilo?
- Ništa.
- Zašto si nas prekinuo?
- Ne znam. Katkad moraš i s vlastitom ženom zaplesati.

- Zar ne želiš plesati sa Sarah Dunleavy?
- Previše je žgoljava.
- Ali je tiha i u zboru recitira Shakespearea.
- Sviđa mi se buka, a ni Shakespearea ne volim.
- Joj, Jack.
- Reci, draga?
- Dušo, je li to tvoj... - dok se njišemo po plesnom podiju oprezno pomičem Jackovu ruku sa svoje stražnjice i stavljam je na struk.
- Bolje bi bilo da mi je ruka - reče.

Pearl i Taye ljube se pokraj orkestra. Spec svoju vilicu gura u obljetničku tortu Nellie Goodloe. Leola puši s Fleetom. (Uvjeren sam da je, nadoknađujući propušteno, Leola izvještava o svim novostima.) Iva Lou i Lyle stoje pokraj plastičnih stolova i gledaju čega sve tu ima u ponudi. Theodore sjeda na zadnje slobodno mjesto za stolom kod Ricka i Rite Harmon i njihove djece, samo da ne bi morao sjesti sa Sarah Dunleavy kod koje su namjerno ostala dva slobodna mjesta. Etta mi maše iz kuta šatora gdje djeca jedu slatke čokoladice s pepermintom i pričaju glupe viceve. Odmahujem joj. Smiješi se.

Kad sat otkuca ponoć Pearl i njezin tek vjenčani suprug odlaze na plesni podij za završni ples. Ostali gosti, a ostalo nas je samo nekolicina, odlaze s podija i prepuštaju ga mladenki i mladoženji. Otto je improvizirao nekoliko prijenosnih grijača ispod šatora pa je unutra toplo. Pozornica drame na otvorenom, potpuno osvjetljena i okupana ružičastom svjetlošću, sad je prazna.

- Tvoje cipele - reče moj suprug kad mi pruži sandale s remenčićima koje su mi bile na nogama deset minuta nakon početka prijama. - Zašto nosiš cipele koje te žuljaju?
- Zato što su lijepe.

Jack odmahuje glavom i daje Etti znak da nam se priključi. Theodore čeka uz šatorsko krilo.

- Nije li bilo lijepo? - pitam Theodorea dok se osvrćem na Pearl i Tayea na plesnom podiju koji blješti ispod baldahina.

- Bilo je dobro. Bilo bi još bolje da se sa Sarah Dunleavy nisam morao igrati Sakrij se od Ravnatelja Orkestra. Etta se penje na prednje sjedalo s Theodoreom. Jack i ja smještamo se na stražnje.

- Mama, je li tata pijan?

- Nije, dušo, samo je jako sretan zbog Pearl i dr. B. Theodore me gleda u retrovizoru i smješka se.

Dok kružimo oko slijepe ulice i ponovno se vraćamo na Aveniju Shawnee zaustavljamo se na semaforu kod skretanja za Beamontovvn. Crne vratnice groblja Glencoe blješte nasred puta između ceste i mjesta na kojemu se ona spaja s rijekom. Na trenutak pomišljam zamoliti Theodorea da skrene. Ali nakon malo razmišljanja odustadoh.

- U Cracker's Neck ? - upita Theodore.

- Da.

Jack mi stavi glavu u krilo dok Etta Theodoreu priča o maloj drami na vjenčanju između njezine prijateljice Tare i nekakvog slatkog starijeg dečka po imenu Chad. Ubrzo svjetla Big Stone Gapa nestadoše u izmaglici dok se jureći velikom brzinom kući vraćamo kroz mrak.

ZAHVALE

Prva i najbolja stvar koja mi se u životu dogodila jest činjenica da mi je majka Ida Bonicelli Trigiani. Kakva ljepotica! Kakva pametna žena! Odustala je od karijere arhitektice knjižničarke kako bi podigla našu obitelj, ali nikada nije odustala od ljubavi prema knjigama koju je prenijela na mene. Mamina blizanka, Irma B. Godfrey, još jedna nevjerojatna knjižničarka, također mi je nadahnuće.

Zato što mi je majka bila knjižničarka, uvijek sam im se odavala. Stoga zahvaljujem Bilie Jean Scottu, Ernestine Roller i Jamesu 'Kotaču' Varneru Bibliobusa okruga Wise. Upoznali ste me s nekim velikim damama književnosti kao što su: Beverly Cleary, Astrid Ericsson Lindgren, Kay Thompson, Betty MacDonald, Madeleine Lingle, Margery Williams, Carolyn Keene, Laura Ingalls Wilder, Johanna Spyri i Louise Fitzhugh. A kad je došlo vrijeme dali ste mi Charlotte Bronte, Jane Austen, Margaret Mitchell i Gwendolyn Brooks (hvala ti, Frances Levis). Gospodična Scott uvijek se brinula da pročitam časopise u srednjoj školi, pa sam iz njih čitala sjajnu Ermu Bombeck, Judith Viorst i Meg Greenfield. Zahvaljujući tatinoj pretplati na časopis Esquire (na kojemu je pisalo 'samo za muškarce'), pročitala sam divne eseje Nore Ephron. U moćnoj Random House zahvaljujem svom izvrsnom neumornom uredniku Leeju Boudreauxu i Ann Godoff, Andyju Carpenteru, Toddu Doughtyju, Beth Pearson i Pamela Cannon, a u Random House Audiobooksu zahvaljujem Sherry Huber. A u Ballantineu talijanskoj prirodnoj snazi Gini Centrello i irskoj orkanskoj silini Maureeti O' Neal. Suzanne Gluck, najboljoj agentici na svijetu i još boljoj prijateljici

zahvale i nova torba. Nove torbe i ICM- ovoj Carolitie Sparroiv, Karen Genvin i Margaret Halton. Lorie Stoopack, nevjerojatna si. U Movielandu zahvaljujem Lou Pittu, Johnu Farrellu, Michaelu Pittu, Jimu Powersu i Toddu Steineru.

Michael Patrick King, bio bi to mučan i nemoguć put bez tebe; Elena Nachmanoff i Dianne Fešta, vi ste te koje vladate; Caroline Rhea, obožavam te. Beskrajnu ljubav i zhvalnost Rosanni Cash, Ruth Pomerance, Tomu Dyjau, Mary Testa, Jennifer Rudolph Walsh, June Laivton, NancyJosephson i Larryju Sanitskyju, Jill Hohvager, Jeanne Newman, Debri McGuire, Johnu Meljiju, Dee Emmerson, Gini Casella, Carai Stein, Sharon Hali, Wendy Luck, Faith Cox, Sarah Jessica Parker, Sharon Watroba Burns, Nancy Ringham, Mike Allenu, Constance Marks, Cynthiji Rutledge Olson, Jasmine Guy, Susan Toepfer, Joanne Curley Kerner, Doris Shaw Gluck, Whoopi Goldberg, Maxu Westleru, Susan i Samu Franzeskosa, Jakeu and Jeanu Morrissey, Beati and Stevenu Baker, Broivnie Polly, Aaronu i Susan Fales-Hill, Kare Jackoivski, Bobu Keltyju, Carol Anti Story, Christini Avis Krauss, Rachel DeSario i Beth Thomas.

Moja zahvala i vječna ljubav tati, za naslov, kao i mojoj braći i sestrama, našoj obitelji u Italiji, obiteljima Spada, Mai, Bonicelli i Trigiani. Mojim curama iz Gapa - Ivi Lou, Kaye, Debbie, Beth, Tammy, Janet, Teresi, Mary Ann, Joyce, Cindy i Jean, hvala vam za prijateljstvo i uspomene; svima iz Big Stone Gapa zahvaljujem na podršci poticaju, a mom suprugu Timu, hvala za sve.